

MANIFEST PER UNA
CIVILITZACIÓ DEMOCRÀTICA

VOLUM 1

ORÍGENS DE LA CIVILITZACIÓ

Títol original en turc: Uygarlık

Traducció literal del títol: Civilización

Autor: Abdullah Öcalan

Equip de traducció, correcció i edició castellà:

Soledad De Battista

Martín De Battista

Mahmut Çolak Zerdesti

Equip de traducció, correcció i edició català:

Sara Alcina Zayas

Descontrol Editorial

Col·lectiu Bauma

Traducció al castellà de: Mahmut Çolak Zerdesti.

Traducció del castellà al català: Sara Alcina Zayas

ISBN: 978-84-16553-56-3

Depòsit Legal: B25516-2017

Editat, dissenyat, imprès i maquetat de forma conjunta per:

Descontrol Editorial - descontrol.cat

Col·lectiu Bauma - baumacolectiu.wordpress.com

El llibre s'ha encuadernat de forma artesanal.

LLICÈNCIA CREATIVE COMMONS

Reconeixement-no comercial-compartir sota la mateixa llicència 3.0

Sou lliure de copiar, distribuir i comunicar públicament l'obra.

Reconeixement: Heu de reconèixer els crèdits de l'obra de la manera especificada per l'autor o el licenciadore (però no d'una manera que suggereixi que us donen suport o rebeu suport per l'ús que feu de l'obra).

No Comercial: No podeu utilitzar aquesta obra per a finalitats comercials.

Compartir igual: Si altereu o transformeu aquesta obra, o en genereu obres derivades, només podeu distribuir l'obra generada amb una llicència idèntica a aquesta

MANIFEST PER UNA
CIVILITZACIÓ DEMOCRÀTICA

*Qüestions sobre la superació de la modernitat capitalista i
sobre la modernitat democràtica*

VOLUM 1:

ORÍGENS DE LA CIVILITZACIÓ

L'ERA DELS DÉUS EMMASCARATS I ELS REIS ENCOBERTS

ÍNDIX

PREÀMBUL	7
Pròleg de David Graeber	9
Pròleg a l'edició argentina	15
Nota de l'equip de traducció de l'edició en castellà	21
Breu nota a la traducció al català	27
Nota editorial de la present edició	29
Qui és Abdullah Öcalan?	31

ORÍGENS DE LA CIVILITZACIÓ

INTRODUCCIÓ	45
PRIMERA PART: Sobre el Mètode i el Règim de Veritat ..	65
SEGONA PART: Les fonts principals de la civilització ..	123
Què li deu la humanitat a l'arc Taurus-Zagros?	127
Qüestions de l'expansió de la llengua i cultura àries	134

Interpretació correcta de la vida i el desenvolupament social procedents del Creixent Fèrtil	144
TERCERA PART: La civilització urbana.	
L'era dels déus emmascarats i els reis encoberts	165
Com interpretar la societat sumèria?	170
Interpretar correctament la societat civilitzada	187
La qüestió de l'expansió de la societat civilitzada	211
<i>Qüestions sobre l'expansió de les civilitzacions d'origen sumeri i egípcia</i>	<i>213</i>
<i>Esdeveniments i desenvolupaments a les cultures xinesa, índia i dels pobles originaris americans.</i>	<i>232</i>
<i>La civilització d'origen grecoromà i els seus problemes d'expansió</i>	<i>239</i>
Etapas de la societat civilitzada i qüestions de la resistència	260
EPÍLEG	297
ANNEX	301

PREÀMBUL

Pròleg

David Graeber

Poques de les grans lluites dels pobles del món han sigut tan desconegudes, i segurament per això ha tingut tan poca acollida a Amèrica Llatina, com és la lluita del poble kurd. No és aquest el lloc ni el moment per analitzar les raons per les quals aquesta gesta revolucionària de gairebé quaranta anys no s'ha difós al nostre continent, tot i l'extensa història de lluites guerrilleres que han marcat els nostres països des dels mateixos inicis de la seva vida independent i que ens haurien, necessàriament, d'interessar per conèixer processos semblants com els que s'estan desenvolupant al Kurdistan. El més urgent i important és començar a conèixer-la i interioritzar el seu desenvolupament i extensió. Calibrar la seva importància per als pobles del món i les novetats que aporta a la teoria i a la pràctica de les revolucions del nostre temps.

El poble kurd està sotmès a l'opressió colonial, nacional i estatal de quatre estats-nació: Turquia, Iran, Iraq i Síria¹. Aquests, al mateix temps, tenen conflictes mutus d'interessos i una llarga història plena de guerres i massacres de tota mena. A això s'han d'agregar les matances perpetrades per les accions dels Estats Units i els seus aliats imperialistes europeus -ja sigui per mitjà de les seves pròpies forces armades o per mitjà de l'OTAN- a l'Orient Mitjà, la regió més inestable del món i de la qual el Kurdistan

1. Opressió exemplificada en la prohibició del dret a l'alfabetització i educació en llengua kurda (Igual que a l'Espanya de Francisco Franco es va fer amb vascos i catalans), o a l'existència de mitjans de comunicació propis. Encara que l'opressió i repressió als kurds a Síria fos molt menor que en altres Estats, fins i tot allà el 20% dels kurds no tenien accés a un document d'identitat

n'és el veritable cor. Aquest seguit d'agressions han oprimint el poble kurd però, al mateix temps, l'han impulsat a muntar una magnífica i reeixida resistència. Que ara es comenci amb l'edició dels llibres de l'obra d'Abdullah Öcalan en llengua castellana serà de gran ajut per familiaritzar els llatinoamericans amb el fecund patrimoni teòric i discursiu, pràctic i crític, militant i intel·lectual del principal líder històric del Partit dels Treballadors del Kurdistan, PKK.

El llibre que ara estem prologant permetrà també connectar als lectors a la tradició socialista i antiimperialista, feminista i antiestatal, comunitària i ecologista, d'un poble que lluita per defensar un ideal i que, per això mateix, afronta l'opressió, l'exploració i el genocidi dels estats que l'han sotmès a aquesta condició. El poble kurd lluita sense desànim per preservar la seva existència i els seus modes de vida, que enfonsen les seves arrels en la revolució neolítica i en els orígens mateixos de la història de la civilització occidental; arrels que es despleguen a les faldilles i valls dels monts Taurus i Zagros, a la Mesopotàmia dels rius Tigris i Eufrates, banyant l'Anatòlia i l'Orient Mitjà, i que van donar peu als notables desenvolupaments socials que hi van tenir lloc. Aquest primer llibre, dels cinc que integren el Manifest per a una Civilització Democràtica, com cada un dels seus exemplars, es pot llegir individualment. Es tracta d'una obra amb una lògica interna que articula les connexions i complexitats de tota la trama social, política, cultural i religiosa del Kurdistan. L'autor dedica no poques pàgines a establir un mètode d'investigació i coneixement, criticant des d'un marxisme viu, l'esquematisme del "marxisme-leninisme" de factura soviètica i a diversos corrents ideològics, polítics i filosòfics, tot obrint el debat sobre qüestions de metodologia abans d'internar-se en l'examen de les temàtiques substantives del llibre. Posteriorment amplia, amb un estil àgil i col·loquial, antiacadèmic, el tractament de les qüestions socials, antropològiques i històriques del sorgiment de la civilització, les ciutats i temples, religions i llengües, el patriarcat i la societat, en tot allò que es coneix com el Creixent Fèrtil.

A hores d'ara el lector o la lectora sabrà que té a les seves mans un llibre molt especial. No només per la temàtica que aborda i la novetat de l'òptica emprada, sinó a causa de la difícil condició en la qual Öcalan desenvolupa la seva investigació i escriu les seves obres. Condemnat a cadena perpètua pel règim autoritari de l'estat turc, pateix un complet aïllament sense accés a cap de les fonts a les quals qualsevol que estigués en llibertat hagués pogut consultar per ampliar la fonamentació dels seus arguments. Se'ns fa inevitable establir paral·lelismes amb Antonio Gramsci, qui també va escriure les seves majors contribucions mentre sobrevivia com podia a les masmorres del feixisme italià. No crec equivocar-me si afirmo que les condicions del líder kurd són encara pitjors que les que va haver d'afrontar l'eminent fundador del Partit Comunista Italià.

Mentre Öcalan compleix una injusta, il·legítima i il·legal condemna, les autoritats turques continuen sense pausa la seva massacre contra el poble kurd, del qual el nostre autor n'és l'exponent més gran i indiscutible líder. No obstant el seu empresonament, amb els seus escrits compleix àmpliament amb la tasca més important dels grans líders revolucionaris: formar les noves camades i generacions de revolucionaris i revolucionaries. "Les defenses" d'Öcalan, tal com ell i la guerrilla kurda anomenen els seus llibres, són el material bàsic de formació i debat a les acadèmies i cursos que el Moviment d'Alliberació Kurd organitza les ciutats assetjades al sud-est de Turquia; a les cases dels col·laboradors en la clandestinitat d'Iran; a les acadèmies dels tres Cantons: Afrîn, Kobanê i Cizîrê, al nord de Síria, on es debaten i practiquen les tesis del Confederalisme Democràtic enmig de la revolució de Rojava; o a les mítiques muntanyes del Kandil, al nord de l'Iraq, on la guerrilla compta amb el seu bastió més nombrós i simbòlic.

Aquest llibre porta un missatge d'esperança per a les noves generacions de joves militants dels moviments socials i polítics de la Nostra Amèrica. Arriba en un bon moment, quan l'impuls recolonitzador dels Estats Units es llança amb força sobre tota la regió. Per mitjà de les seves pàgines els nostres militants po-

dran mirar-se al mirall de l'Orient Mitjà amb els seus batallons de valentes dones que planten cara als mercenaris de l'imperi mal dissimulat sota el vel de l'Islam; amb joves que lluiten sense descans als Estats i tirans que els oprimeixen sota el falç vel de la democràcia, molt especialment a les viles kurdes del sud-est de l'actual Turquia; amb la seva història de resistències i genocidis, tan semblant a la que van patir els nostres pobles ancestrals. La seva proposta d'una confederació democràtica per a la regió recorda a la pàtria gran somiada per Simó Bolívar, i el bon viure andí s'assembla a la proposta d'una "vida lliure" que explicita Öcalan en el seu llibre.

Dins l'actual conjuntura internacional, l'exemplar resistència del poble kurd, mentre aconsegueix evitar la consumació d'un genocidi tant material com cultural, es perfila com una avantguarda per orientar tant als pobles de la regió com als de tot el món en la seva lluita contra qualsevol forma d'opressió i explotació, a favor d'una vida lliure i comunitària, ecològica i socialista, i que tingui en el centre de la vida a la dona. Per això mateix no és gens estrany que diferents actors i agrupaments de les més diverses latituds hagin tingut una resposta solidària enfront aquesta heroica gesta.

I això ha estat així tant des de moviments de nacions oprimides, passant per col·lectius anarquistes, grups que lluiten per la diversitat sexual i moviments feministes, fins a les tradicionals esquerres comunistes, trotskistes i maoistes. Des dels moviments socials identitaris, fins als amplis fronts polítics que cerquen democratitzar la política de diferents Estats. Enmig de l'avortada 'primavera àrab' (a la que, desafortunadament, va seguir el fred hivern jihadista), els horrors de la guerra a Síria, els crims de l'Estat Islàmic i del Govern turc a l'Iraq i els bombardejos que els van succeir; la revolució a Rojava, al nord de Síria, s'alça com un far de llum potent on conviuen els diversos pobles àrabs, kurds, armenis, turcmans, assiris, txetxens, circassians... així com musulmans, cristians, jueus i membres provinents de tot tipus de confessions.

A Rojava broten les llavors de noves formes d'organització social i resistència que permeten al poble, sota l'exemple de les milícies kurdes i les seves organitzacions socials, posar per sobre de qualsevol altra qüestió la resistència davant dels opressors i la convivència social i cultural. Aquesta innovació radical en matèria d'organització política que sorgeix de la pràctica emancipatòria del poble kurd impugna, només amb la seva existència, les formes tradicionals d'organització estatal que per mitjà dels fets buiden la democràcia de tot sentit, tal com veiem aquests dies a Europa i a alguns països de la Nostra Amèrica. Aquesta notable invenció kurda del Confederalisme Democràtic erigeix un poder, una forma d'organització política que, tot i trobar-se en fase experimental, ja fa possible que la societat pugui resoldre els entrebancs de la seva vida política sense jerarquies ni rols clasistes, totalitaris, autoritaris i patriarcals. Per això la seva lectura serà altament beneficiosa per als qui, en aquesta part del món, lluitem per construir un món millor, postcapitalista i profundament democràtic.

Pròleg a l'edició argentina

Poques de les grans lluites dels pobles del món han sigut tan desconegudes, i segurament per això ha tingut tan poca acollida a Amèrica Llatina, com és la lluita del poble kurd. No és aquest el lloc ni el moment per a analitzar les raons per les quals aquesta gesta revolucionària de gairebé quaranta anys no s'ha difós al nostre continent, tot i l'extensa història de lluites guerrilleres que han marcat els nostres països des dels mateixos inicis de la seva vida independent i que ens haurien, necessàriament, d'interessar per conèixer processos semblants com els que s'estan desenvolupant al Kurdistan. El més urgent i important és començar a conèixer-la i interioritzar el seu desenvolupament i extensió. Calibrar la seva importància per als pobles del món i les novetats que aporta a la teoria i a la pràctica de les revolucions del nostre temps.

El poble kurd està sotmès a l'opressió colonial, nacional i estatal de quatre estats-nació: Turquia, Iran, Iraq i Síria¹. Aquests, al mateix temps, tenen conflictes d'interessos entre ells i una llarga història plena de guerres i massacres de tota mena. A això s'hi han d'afegir les matances perpetrades per les accions dels Estats Units i els seus aliats imperialistes europeus –ja sigui per mitjà de

1. Opressió exemplificada en la prohibició del dret a l'alfabetització i educació en llengua kurda (Igual que a l'Espanya de Francisco Franco es va fer amb vascos i catalans), o a l'existència de mitjans de comunicació propis. Encara que l'opressió i repressió als kurds a Síria fos molt menor que en altres Estats, fins i tot allà el 20% dels kurds no tenien accés a un document d'identitat

les seves pròpies forces armades o per mitjà de l'OTAN– a l'Orient Mitjà, la regió més inestable del món i de la qual el Kurdistan n'és el veritable cor. Aquest seguit d'agressions han oprimint el poble kurd però, al mateix temps, l'han impulsat a muntar una magnífica i reeixida resistència. Que ara es comenci amb l'edició dels llibres de l'obra d'Abdullah Öcalan en llengua castellana serà de gran ajut per familiaritzar els llatinoamericans amb el fecund patrimoni teòric i discursiu, pràctic i crític, militant i intel·lectual del principal líder històric del Partit dels Treballadors del Kurdistan, PKK.

El llibre que ara estem prologant permetrà també connectar als lectors a la tradició socialista i antiimperialista, feminista i antiestatal, comunitària i ecologista, d'un poble que lluita per defensar un ideal i que, per això mateix, afronta l'opressió, l'exploració i el genocidi dels estats que l'han sotmès a aquesta condició. El poble kurd lluita sense desànim per preservar la seva existència i els seus modes de vida, que enfonsen les seves arrels en la revolució neolítica i en els orígens mateixos de la història de la civilització occidental; arrels que es despleguen a les falces i valls dels monts Taurus i Zagros, a la Mesopotàmia dels rius Tigris i Eufrates, banyant l'Anatòlia i l'Orient Mitjà, i que van donar peu als notables desenvolupaments socials que hi van tenir lloc. Aquest primer llibre, dels cinc que integren el *Manifest per a una Civilització Democràtica*, com cada un dels seus exemplars, es pot llegir individualment. Es tracta d'una obra amb una lògica interna que articula les connexions i complexitats de tota la trama social, política, cultural i religiosa del Kurdistan. L'autor dedica no poques pàgines a establir un mètode d'investigació i coneixement, criticant, des d'un marxisme viu, l'esquematisme del "marxisme-leninisme" de factura soviètica i a diversos corrents ideològics, polítics i filosòfics, tot obrint el debat sobre qüestions de metodologia abans d'internar-se en l'examen de les temàtiques substantives del llibre. Posteriorment amplia, amb un estil àgil i col·loquial, antiacadèmic, el tractament de les qüestions socials, antropològiques i històriques del sorgiment de la civilització.

zació, les ciutats i temples, religions i llengües, el patriarcat i la societat, en tot allò que es coneix com el Creixent Fèrtil.

A hores d'ara el lector o lectora sabrà que té a les seves mans un llibre molt especial. No només per la temàtica que aborda i la novetat de l'òptica emprada, sinó a causa de la difícil condició en la qual Öcalan desenvolupa la seva investigació i escriu les seves obres. Condemnat a cadena perpètua pel règim autoritari de l'estat turc, pateix un complet aïllament sense accés a cap de les fonts a les que qualsevol que estigués en llibertat hagués pogut consultar per ampliar la fonamentació dels seus arguments. Se'ns fa inevitable establir paral·lelismes amb Antonio Gramsci, qui també va escriure les seves majors contribucions mentre sobrevivia com podia a les masmorres del feixisme italià. No crec equivocar-me si afirmo que les condicions del líder kurd són encara pitjors que les que va haver d'afrontar l'eminent fundador del Partit Comunista Italià.

Mentre Öcalan compleix una injusta, il·legítima i il·legal condemna, les autoritats turques continuen sense pausa la seva massacre contra el poble kurd, del qual el nostre autor n'és l'exponent més gran i indiscutible líder. No obstant el seu empresonament, amb els seus escrits compleix àmpliament amb la tasca més important dels grans líders revolucionaris: formar les noves camades i generacions de revolucionaris i revolucionàries. "Les defenses" d'Öcalan, tal com ell i la guerrilla kurda anomenen els seus llibres, són el material bàsic de formació i debat a les acadèmies i cursos que el Moviment d'Alliberació Kurd organitza a les ciutats assetjades al sud-est de Turquia; a les cases dels col·laboradors en la clandestinitat d'Iran; a les acadèmies dels tres Cantons: Afrîn, Kobanê i Cizîrê, al nord de Síria, on es debaten i practiquen les tesis del Confederalisme Democràtic enmig de la revolució de Rojava; o a les mítiques muntanyes del Kandil, al nord de l'Iraq, on la guerrilla compta amb el seu bastió més nombrós i simbòlic.

Aquest llibre porta un missatge d'esperança per a les noves generacions de joves militants dels moviments socials i polítics de la Nostra Amèrica. Arriba en un bon moment, quan l'impuls

recolonitzador dels Estats Units es llança amb força sobre tota la regió. Per mitjà de les seves pàgines els nostres militants podran mirar-se al mirall de l'Orient Mitjà amb els seus batallons de valentes dones que planten cara als mercenaris de l'imperi mal dissimulat sota el vel de l'Islam; amb joves que lluiten sense descans contra els Estats i tirans que els oprimeixen sota el fals vel de la democràcia, molt especialment a les viles kurdes del sud-est de l'actual Turquia; amb la seva història de resistències i genocidis, tan semblant a la que van patir els nostres pobles ancestrals. La seva proposta d'una confederació democràtica per a la regió recorda a la pàtria gran somiada per Simó Bolívar, i el bon viure andí s'assembla a la proposta d'una "vida lliure" que explicita Öcalan en el seu llibre.

Dins l'actual conjuntura internacional, l'exemplar resistència del poble kurd, mentre aconsegueix evitar la consumació d'un genocidi tant material com cultural, es perfila com una avantguarda per orientar tant als pobles de la regió com als de tot el món en la seva lluita contra qualsevol forma d'opressió i explotació, a favor d'una vida lliure i comunitària, ecològica i socialista, i que tingui en el centre de la vida a la dona. Per això mateix no és gens estrany que diferents actors i agrupaments de les més diverses latituds hagin tingut una resposta solidària enfront aquesta heroica gesta.

I això ha estat així tant des de moviments de nacions oprimides, passant per col·lectius anarquistes, grups que lluiten per la diversitat sexual i moviments feministes, fins a les tradicionals esquerres comunistes, trotskistes i maoistes. Des dels moviments socials identitaris fins als amplis fronts polítics que cerquen democratitzar la política de diferents Estats. Enmig de l'avortada "primavera àrab" (a la que, desafortunadament, va seguir el fred hivern jihadista), els horrors de la guerra a Síria, els crims de l'Estat Islàmic i del Govern turc a l'Iraq i els bombardejos que els van succeir; la revolució a Rojava, al nord de Síria, s'alça com un far de llum potent on conviuen els diversos pobles àrabs, kurds, armenis, turcmans, assiris, txetxens, circassians... així com mu-

sulmans, cristians, jueus i membres provinents de tot tipus de confessions.

A Rojava broten les llavors de noves formes d'organització social i resistència que permeten al poble, sota l'exemple de les milícies kurdes i les seves organitzacions socials, posar per sobre de qualsevol altra qüestió la resistència davant dels opressors i la convivència social i cultural. Aquesta innovació radical en matèria d'organització política que sorgeix de la pràctica emancipadora del poble kurd impugna, només amb la seva existència, les formes tradicionals d'organització estatal que per mitjà dels fets buiden la democràcia de tot sentit, tal com veiem aquests dies a Europa i a alguns països de la Nostra Amèrica. Aquesta notable invenció kurda del Confederalisme Democràtic erigeix un poder, una forma d'organització política que, tot i trobar-se en fase experimental, ja fa possible que la societat pugui resoldre els entrebancs de la seva vida política sense jerarquies ni rols clasistes, totalitaris, autoritaris o patriarcals. Per això la seva lectura serà altament beneficiosa per als qui, en aquesta part del món, lluitem per construir un món millor, postcapitalista i profundament democràtic.

Atilio A. Boron

Buenos Aires, 1 d'Abril de 2016

Nota de l'equip de traducció de l'edició en castellà

Donem la benvinguda als lectors i lectores d'aquest llibre dient-los que per a nosaltres és una gran alegria posar a disposició del públic en llengua castellana el primer llibre d'allò que el propi autor defineix com el seu treball més important.

El llibre que teniu a les mans fou escrit aproximadament l'any 2008 i publicat en llengua turca el 2009, i forma part del *Manifest per una Civilització Democràtica*, juntament amb quatre volums més que es publicaran posteriorment. Aquests manuscrits van ser elaborats per Abdullah Öcalan a la presó, a l'Illa d'Imrali, Turquia, on des que fou segrestat il·legalment el 15 de febrer de 1999 compleix una cadena perpètua imposada per l'Estat turc, amb la complicitat de les potències mundials. Öcalan acostuma a anomenar “defenses” als seus escrits des de la presó, i en particular aquesta obra va ser enviada al Tribunal d'Apel·lació del Tribunal Europeu de Drets Humans, després que es rebutgés la demanda d'Öcalan de repetir el judici realitzat a Turquia, argumentant que no s'havien presentat ni respectat les més mínimes condicions per un judici just.

Per nosaltres, aquesta publicació significa un pas més en el trencament de la rígida censura que pesa sobre Abdullah Öcalan, el PKK, el Moviment per la Llibertat del Kurdistan, la lluita del poble kurd i l'existència mateixa del Kurdistan. Com sempre succeeix, els fets van poder més que les paraules, i mentre es realitzava aquesta traducció, les dones i homes de tot Kurdistan

resistiren heroicament a la ciutat de Kobane, vencent les bandes feixistes i mercenàries de l'autoproclamat Estat Islàmic. Aquesta gesta heroica va acabar per trencar la copa de vidre de la censura de les grans potències sobre el poble kurd, i a partir de 2014 els kurds cada cop es troben menys sols, perquè a poc a poc la solidaritat dels pobles, organitzacions i persones del món comença a fer-se sentir. I és comprensible que aquell camí fos lent, doncs encara que les religions monoteistes predominants, sorgides del si de l'Orient Mitjà, parlessin de la geografia dels rius Tigris i Eufrates i de la muntanya Ararat, les comunitats que viuen en aquelles regions no han tingut un nom clar i real per gran part de la humanitat, i quedaven perdudes en les boirines de les seves serralades i de la història. Iraq, Síria, Turquia i Iran són els noms dels Estats que es van imposar sobre aquelles geografies, i no era molt més el que ens deien els mapes, com si amb la fundació d'Estats-nació dins els estrictes motlles del model europeu es poguessin fundar nacions ideals i eliminar-se les nacions indesitjades. Com si sobre unes cultures mil·lenàries es poguessin traçar fronteres que no fossin més que problemes i patiments a l'encalç dels interessos d'un grapat d'oportunistes i de les grans potències del món.

Avui en dia el Moviment per la Llibertat del Kurdistan s'enfronta a grans desafiaments en una situació que Öcalan anomena "Tercera Guerra Mundial", en el marc de la qual tornen a estar a l'ordre del dia les matances i genocidis, les deportacions i moviments migratoris de refugiats, la fam, l'aniquilació i l'assimilació. Però les guerres modernes ja no són els clàssics enfrontaments militars entre poderosos, Estats i explotadors. En aquesta guerra de tants contrincants el Moviment per la Llibertat del Kurdistan ve a expressar dues veritats que són esperançadores. La primera es refereix al principi que els pobles han d'unir-se, i a partir de les seves pròpies propostes construir el seu propi sistema social alternatiu pel funcionament de la societat, enmig dels seus enormes sacrificis i resistència contra la guerra. La segona és que la gran majoria dels altres contendents en la guerra en darrer terme expressen el mateix: el poder, l'estatisme, l'opressió, l'explotació,

el patriarcat, el capitalisme, o sigui: la font de més problemes i guerres.

Quan parlem de la importància de trobar una solució per la qüestió kurda, ens referim al fet que assolir una solució a les enormes injustícies que pateix aquest poble portarà pau i prosperitat, llibertat i possibilitats de major justícia no només al poble kurd, sinó a tots els pobles del mosaic cultural de l'Orient Mitjà.

El sentit d'aquestes traduccions és precisament poder compartir les idees, utopies, anàlisis, històries, estratègies i formes de resistència entre els pobles, ja que aquesta és la millor forma d'encoratjar-nos, els uns als altres, en les lluites per la pau, la justícia, la igualtat, i per construir aquell paradigma que Öcalan anomena "vida lliure".

Sobre el mètode de traducció

Respecte al mètode emprat en la traducció, creiem convenient assenyalar algunes coses. La traducció es va realitzar de forma directa de l'original en turc al castellà, la qual cosa no és una tasca senzilla per les grans distàncies gramaticals d'un idioma uralaltaic com el turc a un d'indoeuropeu-llatí com el castellà, diferències d'estructures gramaticals que també es presenten en la funcionalitat, doncs els llenguatges necessàriament representen diverses formes de pensament, expressió, espiritualitat, cosmovisió i tradició.

Per aquesta raó la traducció es va realitzar a través d'un procediment establert en tres fases essencials: la primera va consistir en la traducció literal frase per frase, paràgraf per paràgraf, de tot el llibre. Després en una segona fase el treball va consistir en la re-redacció del llibre en un estil propi de la llengua castellana, però que no perdés les tonalitats particulars i expressions originals de l'autor. Una tercera fase es va realitzar mitjançant una revisió pormenoritzada i confrontació, novament frase per frase i paràgraf per paràgraf, de l'original en turc, de la primera traducció en brut, i de la re-redacció, per arribar a una tercera

versió general, que fou la que es va corregir i editar per arribar a la versió que aquí presentem.

El text es troba acompanyat per més de trenta notes al peu. Aquest recurs es va utilitzar per explicar algunes sigles, noms de ciutats, indicar autors o obres a les quals es refereix l'autor, assenyalar alguns aspectes històrics que l'autor suposa ja per tothom coneguts, o bé per explicar conceptes i terminologia utilitzada en la traducció, i les raons de l'elecció realitzada. Totes les notes al peu són de l'equip de traducció.

Igualment hem introduït caràcters en *cursiva* quan ho hem cregut necessari en funció d'una lectura més atenta i metodològica del text. Per tant val a dir que tots els destacats en *cursiva* corresponen als traductors, que les *cursives en negreta* han estat utilitzades per indicar noms d'obres que Öcalan destaca, mentres que les **negretes** han estat utilitzades per reemplaçar les majúscules amb les que l'autor destacava paraules, frases o termes dins l'original manuscrit.

Agraïments

No podem deixar d'expressar en aquestes pàgines l'agraïment a desenes d'amistats que han col·laborat en aquest ardu treball, des del suport, l'ajuda quotidiana, la comprensió, l'encoratjament, la revisió de les primeres versions, als qui varen opinar i donar el seu parer, a qui ens va ajudar a trobar un concepte o terme precís, als responsables d'Iniciativa Internacional Llibertat per Öcalan, que amb les seves traduccions a l'anglès, sense proposar-s'ho, ens van encoratjar a realitzar millor i amb més esforç la nostra feina. Cal que esmentem necessàriament a Lêgerîn, Emilce, Sabrina, Orsola, Gulîstan, a ambdues Sares, Mizgîn, Tatiana, Hèctor, Juan, Santiago, Daniel, Farûq, a Remzî, l'injector de moral, a tantes i tants amics que ens van motivar amb el seu interès. Al guerrer poble kurd, que amb el seu exemple va inspirar la força necessària per seguir treballant cada dia. Als pobles ibèrics i llatinoamericans, que amb les seves lluites i exemples des de les gestes republicana i antifeixista als nous processos llatinoameri-

cans, passant per les lluites d'independència de l'Amèrica mestissa i les dels bascos i catalans, la revolució cubana i la dels clavells, el zapatisme i el despertar dels pobles originaris, inspiraren també la necessitat de posar aquestes paraules en una llengua accessible per aquella immensa humanitat que parla aquest idioma. I, per descomptat, als i les guardians del somni, que avancen amb somriures anunciant primaveres, des dels calabossos fins als cims de les muntanyes, i que avui banyen com els seus rius, tota la regió, "fins que un dia en una sola greda es confonguin les llengües i les races".

Equip traductor i editorial de l'edició al castellà

Soledad De Battista

Martín De Battista

Mahmut Çolak Zerdestí

Breu nota a la traducció al català

La traducció al català s'ha fet a partir de l'edició en castellà del text. S'han conservat pràcticament totes les notes al peu de l'equip original de traducció, només en algun cas ha calgut afegir o modificar algun detall, sempre especificant que la modificació pertany a l'ed. catalana. Cal agrair especialment la disponibilitat de l'equip de traducció al castellà a l'hora d'assessorar i acompanyar la traducció catalana del text.

Sara Alcina

Nota editorial de la present edició

Amb l'exposat al pròleg i a la nota de l'equip de traducció queda quasi tot dit, però ens agradaria afegir un parell de punts perquè siguin tinguts en compte pel lector o lectora.

Per una banda remarcar altra vegada les condicions en què està escrit el text, és a dir, en complet aïllament des de l'any 1999, les quals dificulten qualsevol treball d'investigació, necessari per a un complet rigor. El mateix autor defineix la present obra com "la investigació d'un aficionat". Això no resta valor al contingut, però explica algun error que pugui contenir. L'empresonament també condiona la forma d'escriure, ja que Öcalan ha hagut de fer-ho en paper i llapis, amb molt poca capacitat de revisió. A causa d'això en alguns capítols especialment llargs hem decidit afegir separacions en forma de subcapítols per facilitar la lectura.

Per altra banda també és necessari senyalar que la cultura i cosmovisió del poble kurd té moltes diferències amb les d'occident i per tant s'han d'analitzar les seves valoracions des d'aquest punt de vista, per evitar caure en judicis morals etnocèntrics. Això no vol dir que s'hagin d'acceptar totes les premisses de forma acrítica adoptant un relativisme cultural, però sí obliga a una profunda anàlisi en els punts que puguin semblar més controvertits i a comparar-los amb la pràctica real del moviment. També cal remarcar que el llenguatge utilitzat per Öcalan moltes vegades implica significants diferents als que entenem nosaltres en algunes paraules, per exemple en l'ús de la paraula "democràcia".

Finalment ens agradaria destacar la vitalitat teòrica del moviment kurd i el seu constant ús de la crítica i l'autocrítica. És un moviment en constant anàlisi teòric i pràctic, que no adopta posicions dogmàtiques i s'esforça per millorar dia a dia els seus plantejaments. Un exemple d'això és el seu pas de les postures verticals del marxisme-leninisme a l'aposta per una societat autogestionària d'avui dia. Un altre exemple serien els posicionaments cap a l'homosexualitat plantejats en els inicis (per exemple en el llibre encara es pot percebre una mica) amb l'acostament actual del moviment cap als col·lectius LGTB, sent els primers a portar les seves reivindicacions al parlament turc. Però encara prima una visió estratègica sobre la qüestió i a causa de l'arrelament del sistema patriarcal en la societat kurda, la lluita per l'alliberament sexual a vegades s'exclou del discurs, prioritzant la lluita per l'alliberament de la dona.

Animem al lector o lectora a internar-se en aquesta lectura d'una forma oberta i crítica. Creiem que del contingut d'aquestes pàgines se'n poden extreure molts aprenentatges que poden servir perquè els moviments revolucionaris de tot el món, i especialment els occidentals, actualitzin les seves anàlisis i pràctiques, obrint així una possibilitat real de crear un nou món.

*Azadî Plataforma
Descontrol Editorial
Col·lectiu Bauma*

Qui és Abdullah Öcalan?

Abdullah Öcalan, de família humil, va néixer el 4 d'abril de 1949 al poble d'Amara (Ömerli, en turc), situat a la província d'Urfa (la famosa Edesa) a la regió kurda de Turquia. Un cop acabats els seus estudis primaris i secundaris, va aconseguir treballar com a funcionari públic –agrimensor– a la ciutat d'Amed (Diyarbakir, en turc). Després es va matricular a la facultat de Ciències Polítiques de la Universitat d'Ankara.

Afectat per la negació i aparent supressió de la identitat kurda i dels seus drets culturals per part del govern turc, i juntament amb les empobrides condicions socials i econòmiques després del cop militar de 1971, Öcalan va decidir investigar la qüestió kurda juntament amb un grup d'amics i companys.

D'aquell grup sorgiren les i els delegats que el 27 de novembre de 1978 fundarien el Partit dels Treballadors del Kurdistan –PKK [Partiya Karkerên Kurdistan], al mateix temps que enfocava la seva feina sobretot en els drets culturals, col·lectius i polítics del poble kurd, en nombrosos llibres, cursos i discursos. Öcalan va debatre sobre temes diversos com filosofia, religió, alliberament de la dona, ecologia, sociologia de l'alliberament, entre d'altres, desenvolupant noves idees a partir d'una base que partia de fusionar la corrent dels Moviments d'Alliberament Nacional, el marxisme-leninisme i el moviment de joves de finals dels anys 60. Des d'un inici va sostenir una lluita per la unitat en pau i harmonia dels pobles de l'Orient Mitjà.

Öcalan va abandonar Turquia el juliol de 1979 perquè “podia sentir el soroll de les botes” de l'imminent cop militar. Des

de Síria i El Líban va continuar liderant les activitats polítiques i formant a la militància del PKK. El devastador cop militar a Turquia va tenir lloc el 12 de setembre de 1980, arribant-se a empresonar més de 600.000 persones en sis mesos i portant la tortura a les presons fins a nivells aleshores desconeguts. El PKK va preparar la resistència armada i va començar la guerra de guerilles al Kurdistan de Turquia el 15 d'agost de 1984.

A inicis de 1990, veient de forma primerenca que una solució militar no tindria èxit, Öcalan va intentar canviar l'eix cap a una solució política, però els altos el foc de la guerrilla no van tenir la resposta esperada per part de l'Estat. El PKK havia adquirit un desenvolupament i suport tal entre el poble que va aconseguir resistir durant els anys 90 les pitjors crueltats de l'exèrcit i l'Estat turcs. Més de 30.000 persones van ser assassinades, la majoria kurdes; milers van caure víctimes dels esquadrans de la mort i el paramilitarisme controlats per l'Estat i la Operació Gladio de l'OTAN. Més de 4.000 pobles i viles van ser destruïts i arrasats i milions de kurds van patir el desplaçament forçós intern i l'exili. La tortura es va escampar i es van cometre tot tipus de violacions dels drets humans.

Segrest i empresonament

Al 1998, durant un altre alto el foc unilateral, Turquia va amenaçar Síria amb la guerra, per tal que deixés de donar refugi a Öcalan. El líder del PKK es va dirigir semi-clandestinament a Europa per tractar de promoure una solució política. Itàlia, on es va quedar durant tres mesos, va ser durament pressionada per Turquia i els seus aliats de l'OTAN, per la qual cosa Öcalan va haver d'abandonar també Itàlia. El rumb escollit seria la Sud-àfrica de Nelson Mandela, però mai aconseguiria arribar fins allà. El 15 de febrer de 1999 un comandament conjunt del MOSSAD israelià i la CIA nord-americana el van segrestar il·legalment a l'ambaixada grega a Kenya, entregant-lo al Servei d'Intel·ligència Turc MIT, en una acció clandestina que va combinar l'aliança

dels serveis secrets i la cooperació dels dos governs al voltant del que els kurds anomenen com la “Conspiració Internacional”.

El seu segrest va fer esclatar la indignació i va desencadenar protestes del poble kurd per tot el món. A Turquia es van atiar els ànims dels nacionalistes anti-kurds arribant gairebé a desencadenar una guerra civil oberta, i més de 60 persones es van immolar treient-se la vida en protesta per la captura del seu líder. Öcalan fou portat a l'illa-presó d'Imrali, que havia estat evacuada especialment. Degut a la pressió popular i internacional, l'Estat turc va haver d'abolir la pena de mort i donar-li una “condemna perpetua agravada”, o sigui, sense possibilitat de llibertat condicional.

Des de 1999 fins 2009 fou l'únic ocupant de la presó, visquent en constant aïllament, amb privació sensorial i custodiat per més de mil soldats. A la presó ha escrit nombrosos treballs, molts dels quals han sigut traduïts al kurd, farsi, àrab, alemany, anglès, francès, flamenc, italià, rus, espanyol i portuguès, entre d'altres. Entre les seves obres principals destaquen les seves primeres defenses “De l'Estat Sacerdotal Sumeri a la Civilització Democràtica” i “En Defensa d'un Poble”, i les que ell anomena popularment *Les meves Defenses*, formalment anomenades “Manifest per una Civilització Democràtica”, obra vasta que inclou cinc volums, dels quals aquesta edició n'és el primer.

Condicions del seu empresonament

És difícil trobar un punt de comparació amb les condicions de presó que ha estat patint Abdullah Öcalan des de 1999.

L'illa d'Imrali es troba al Mar de Màrmara, entre el Bosfor i els Dardanels, a la frontera entre Europa i Àsia. Imrali ha estat utilitzada com a presó durant molt de temps. Al 1961, Adnan Menderes, Primer Ministre de Turquia escollit per votació popular, fou executat a l'illa després d'un cop d'estat. També fou la presó on va ser reclus el famós director de cinema Yilmaz Güney. El seu espai aeri i terrestre conserva prohibicions i restriccions especials, i el transport fins allà en vaixell es fa esgotador i llarg per a les visites.

La presó on es troba ara retingut juntament amb altres cinc presoners fou construïda especialment al 2009. Totes les seves cel·les són d'absolut aïllament. Cada presoner té un pati separat per fer exercicis. Les parets són tan altes que donen al presoner la impressió de trobar-se al fons d'un profund pou.

L'aïllament durant llargs períodes i el confinament solitari estan dissenyats per trencar psíquica i físicament als presoners, mitjançant el que es coneix com "tortura tova".

Durant els onze anys en que fou l'únic presoner a l'illa, a Öcalan no se li va permetre tocar ningú, fins al punt que tenia prohibit estrènyer-li la mà als seus advocats. No pot rebre correspondència, ni té accés a telèfon o televisió.

Durant la major part del seu presidi el règim de visites estava limitat sols als seus germans durant 30 minuts al mes, i a consultes durant no més d'una hora a la setmana. Tanmateix, aquestes consultes eren constantment bloquejades per l'Estat i molts cops passen mesos interrompudes, donant com a resultat un aïllament més atroç. Aquest fet en particular fou fortament criticat pel Comitè per la Prevenció de la Tortura (CPT) del Consell Europeu.

El règim carcel·lari de l'Illa d'Imrali és dirigit per l'arbitrarietat més absoluta i les consultes entre presoners i advocats són escoltades i gravades regularment sense cap base legal per tal cosa.

Les condicions inhumanes d'aïllament, i les crítiques del CPT a l'antihumà règim de la presó li han valgut el sobrenom de "la Guantànamo europea".

Protestes i campanyes

Des de que Öcalan sortís de Síria el 9 d'octubre de 1998, infinites protestes han tingut lloc a Kurdistan, a Turquia i a l'estranger contra el seu segrest, contra la pena de mort i contra el règim d'aïllament d'Imrali. Aquestes manifestacions també han tingut com a objectiu protestar per les condicions de salut d'Öcalan, donar suport al seu rol polític així com protestar contra les campanyes d'aïllament total, tant la que va començar a mitjans

de 2011, com la que des del 5 d'abril de 2015 ha impedit tota comunicació amb l'illa.

Aquestes protestes han estat tan nombroses que és impossible comptar-les, però val la pena esmentar-les encara que sigui en una breu síntesi.

Des de 1998 més de 100 persones a Kurdistan, en presons turques i a Europa han protestat a través de la immolació. Malgrat que Öcalan descoratja constantment aquesta forma extrema de protesta, els kurds en la seva desesperació han escollit una vegada i una altra sacrificar-se.

Des d'aleshores, nombrosos premis nobels de la pau, intel·lectuals i personalitats democràtiques han donat el seu suport a l'alliberament d'Abdullah Öcalan.

Tots els 15 de febrer, aniversari del segrest d'Öcalan a Kenya, els kurds es manifesten a Kurdistan i a l'estranger, essent el Consell d'Europa a Estrasburg el punt de major concentració a Europa.

També a Gemlik, poble enfront de l'Illa Imrali, es realitzen manifestacions els 9 d'octubre, en commemoració de la sortida d'Öcalan de Síria el 1998. Aquestes manifestacions són comunament atacades per forces feixistes.

Els 4 d'abril molts kurds van a Amara, el poble on va néixer Öcalan, i allà, com ho fan els i les guerrillers a les muntanyes, planten arbres per celebrar el seu aniversari.

Cal esmentar també la campanya de firmes per la llibertat d'Abdullah Öcalan i els presoners polítics a Turquia, que va aconseguir recollir més de deu milions de firmes, així com aquella altra que entre 2005 i 2006 va recollir 3.5 milions de firmes de persones de tot arreu del Kurdistan que reconeixien a Öcalan com el seu representant polític. No cal dir que sols el fet de recollir firmes i organitzar la campanya va portar moltes persones a la presó.

Al 2007, després d'haver trobat indicis de que Öcalan estava sent enverinat lentament, es va produir una onada de protestes a Kurdistan, Turquia i Europa, morint en enfrontaments amb la policia turca molts manifestants. A Estrasburg, França, 18 ac-

tivistes van començar una vaga de fam que va culminar als 35 dies, quan el CPT va acordar visitar Imrali per investigar l'estat de salut d'Öcalan.

Les movilitzacions i vagues de fam han estat nombroses, i han tingut com a centre, a Europa, el Consell d'Europa, on des del 25 de juny de 2012 els kurds han resolt mantenir una vigília diària permanent fins a aconseguir la llibertat d'Öcalan.

Els seus esforços per la pau

Öcalan ha estat la força motora de la transformació del moviment d'alliberament kurd, i ha fet grans esforços per abonar una estratègia predominantment política i pacífica, per tal que pugui solucionar-se la qüestió kurda sense guerra pel mig. Des del primer alto el foc unilateral de 1993 ha estat treballant per obrir alternatives. Al 1995 i 1998 va impulsar uns altres dos altos el foc. Al 1999, vencent grans dificultats, va aconseguir convèncer al seu moviment d'abocar-se a una solució pacífica i retirar les forces guerrilleres del territori turc. Aquest va ser l'alto el foc més llarg de la història del conflicte, aconseguint sostenir-se per cinc anys.

Öcalan va suggerir la formació de "grups de pau" conformats per membres del PKK que tornarien a Turquia demostrant aquesta disponibilitat. Aquests grups conformats per guerrillers desarmats i activistes kurds varen ser detinguts tan bon punt van entrar a Turquia. Deu anys després, al 2009, l'experiència es repetiria juntament amb un grup de refugiats del campament de Mexmûr. En creuar la frontera des d'Iraq a Turquia, varen ser rebuts amb gran guirigall pel poble kurd que desitjava la fi de la guerra. No obstant, després molts del seus membres varen ser igualment detinguts i condemnats a presó.

Escrits de la Presó

Durant aquests llargs anys de presidi a Imrali, Öcalan s'ha consagrat a l'escriptura de nombrosos llibres, molts d'ells traduïts a diversos idiomes. El primer fou el seu discurs de defensa en

el judici de l'Illa Imrali, que el condemnaria a la pena de mort, allà Öcalan argumenta consistentment en contra del secessionisme i a favor de l'existència pacífica dels dos pobles, sense necessitat de modificar les fronteres polítiques. Malgrat les inhumanes condicions de reclusió, ha emprat la seva energia per cercar una solució a la qüestió kurda. Les seves visions, arguments i estratègies han exercit una influència rellevant dins la política kurda en general a les darreres dècades.

Al 2009, després d'una convocatòria cercant suggeriments i opinions que varen obrir un ampli debat a Turquia, va escriure el "Full de Ruta", dins el marc del 25 aniversari de l'inici de la lluita armada, però les autoritats turques van confiscar el text, que va poder ser publicat en castellà el 2013².

Des de 2009 fins a meitats de 2011 es van portar a terme negociacions secretes entre Öcalan, una delegació nombrada pel govern de l'Estat turc i alguns alts dirigents del PKK. Basant-se en el "Full de Ruta", l'anomenat "Procés d'Oslo" va acordar tres protocols que contenien un pla en fases contínues per a la fi del conflicte armat i brindar una solució a la qüestió kurda; tanmateix, el govern turc va fer l'impossible per frustrar i paraitzar el pla i va llançar una onada immensa de detencions i operacions militars el juny de 2011.

Des d'aleshores fins avui, Öcalan no ha tingut accés ni cap tipus de cita amb els seus advocats. No només està privat del dret a defensa, sinó que a més els seus advocats es veuen privats de defensar-lo. Han rebut una amenaça rere l'altra i assetjaments durant llarg temps. Han patit demandes legals sota diverses acusacions. Els seus despatxos eren sempre violats per la policia, que va confiscar els arxius dels casos de la Cort Europea dels Drets Humans el novembre de 2011, i va empresonar 36 advocats que representaven Öcalan.

2. *Hoja de ruta hacia la paz en el Kurdistan*, Abdullah Öcalan, Ed. Txalaparta, Bilbao, Euskal Herria.

La primavera àrab, l'hivern islàmic i l'estiu kurd

Amb l'inici al 2011 de les mobilitzacions massives al Nord d'Àfrica i a Orient Mitjà va començar a reconfigurar-se novament la regió. És clar que els interessos de totes les potències globals i regionals es van posar en joc. Van voler pansir l'anomenada "primavera àrab" fomentant el mercenarisme i les trifulgues de poder, amb la qual cosa van donar impuls a fraccions com Al Qaeda i l'Estat Islàmic. A Síria alguns kurds no sabien encara de quin costat ubicar-se, i els missatges d'Öcalan des d'Imrali no semblaven molt salvadors, donat que cridava al poble a esperar el moment dels kurds, ja que la veritable lluita no era ni a favor del règim, ni dels suposats grups opositors. Fou aleshores que van sorgir les Unitats de Defensa del Poble (YPG) i les Unitats de Defensa de les Dones (YPJ), que es van desplegar pel nord de Síria, alliberant els territoris kurds de les forces contendents per posar la població fora de perill de les crueltats de la guerra i dels grups de bandolers. Per primer cop les tesis del Confederalisme Democràtic s'estaven posant en pràctica en un territori pràcticament lliure de l'Estat, degut al caos generalitzat de la guerra, i a més a més amb la riquesa del mosaic de cultures, ètnies i religions d'aquesta regió, que presentava el desafiament de construir una unitat pluralista i diversa. *L'estiu kurd* de Rojava (Kurdistan Occidental-Nord de Síria) obre una tercera via als moviments democràtics de l'anomenada primavera àrab, per a no integrar-se en els Estats ni a les bandes mercenàries, i ha estat aquesta idea, aquest esperit i aquest projecte allò que s'ha demostrat més efectiu en la lluita contra les bandes assassines disfressades d'islàmiques, i el que més garanteix pau i benestar a la població.

La dimensió política

El continu aïllament d'Abdullah Öcalan és una seriosa violació dels drets humans. Però és més que una "simple" qüestió de drets humans, ja que té unes serioses implicacions polítiques i socials.

Abdullah Öcalan és acceptat com a líder nacional i representant polític del poble kurd per una àmplia comunitat de persones. Öcalan és el polític kurd més prominent a Turquia i és imprescindible trobar un camí cap a la pau sense que ell en formi part. Des de 1999 cada govern de Turquia reconeix aquest fet i, encara que no ho admetessin públicament, van mantenir converses amb Abdullah Öcalan a l'Illa d'Imrali. Les converses amb el govern d'Erdogan van ser iniciades per Öcalan i els kurds, i avortades per l'Estat un cop rere un altre.

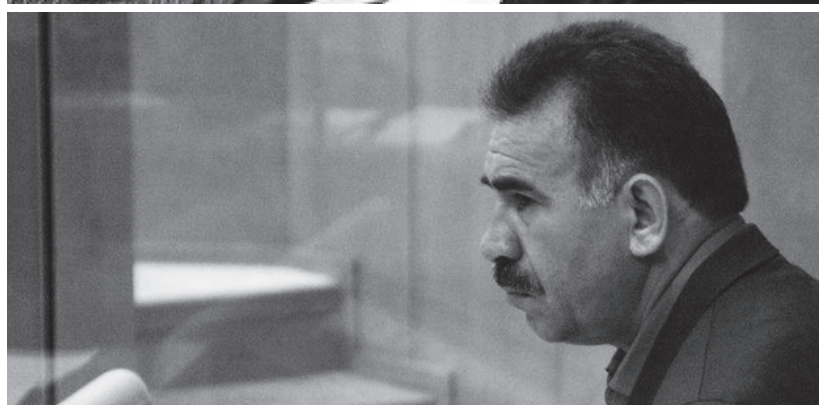
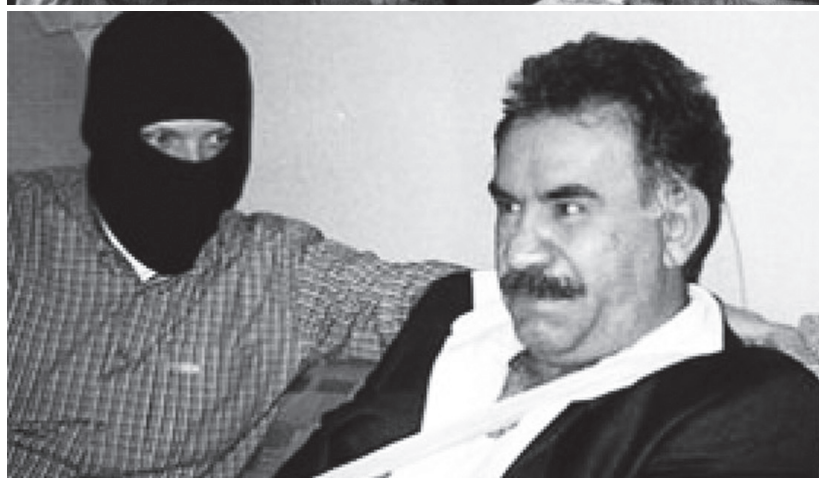
El 5 d'abril de 2015, després d'una mica més de dos anys d'un alto el foc formal i un important desescalament del conflicte, es va arribar a signar entre el Partit per la Democràcia dels Pobles (HDP) i el govern, com a producte de les negociacions d'Öcalan, el Pacte de Dolmabahce, que entre d'altres coses plantejava una reforma constitucional a Turquia, el respecte a les cultures i la incorporació d'autonomies regionals, llibertat per l'educació en llengua materna, i preveia l'abandonament de la lluita armada del PKK a Turquia. Tan bon punt es va signar, el propi Erdogan va trencar l'acord. Les eleccions parlamentàries del 7 de juny van mostrar un HDP enormement enfortit, i un AKP debilitat que no va poder formar un govern del seu sol partit. La combinació d'aquesta situació amb la guerra a Síria, i la no tolerància d'Erdogan respecte a que els kurds a Síria derrotessin l'Estat Islàmic a Kobane i Gire Spi, va portar a que el govern turc iniciés manobres ofensives de guerra a les muntanyes de Kandil (Iraq), manobres contra els actes electorals del HDP, amb bombes, pogroms i repressió policial.

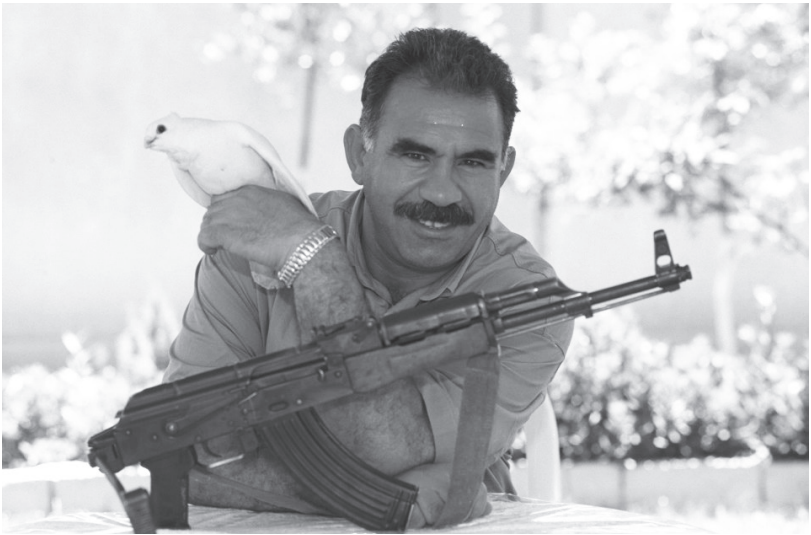
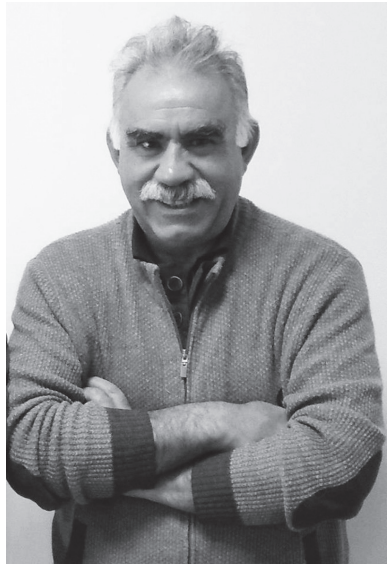
Mentre s'escriuen aquestes línies, han passat sis mesos des d'agost de 2015, i des d'aleshores quantifiquem més de 56 tocs de queda a més de 17 ciutats kurdes, on les forces militars estan arrasant al poble que s'expressa desconeixent el govern feixista d'Erdogan i a favor de l'autoadministració democràtica de les seves regions.

Fotografies d'Abdullah Öcalan

Primera pàgina; **a dalt:** des de la vall de Beqaa, al Líban, com des de Síria, Öcalan es va ocupar durant molts anys de la formació política i la preparació pràctica de milers de militants i combatents; **centre:** el segrest d'Öcalan va ser una acció planificada per la intel·ligència ianqui, turca i israeliana en conjunt, totes les lleis i el dret internacional van ser flagrantment violats; **a sota:** Öcalan formula la seva primera defensa, al judici-farsa d'Imrali.

Segona pàgina; **esquerra:** clàssica fotografia d'Öcalan en un dels seus passatemps preferits; **dreta:** una de les més recents fotografies del líder kurd, presa en una visita a la presó; **a sota:** sembla clar el missatge, el poble kurd porta la pau a les seves mans, però el fusell a prop per exercir el dret a la seva legítima autodefensa.

MANIFEST PER UNA CIVILITZACIÓ DEMOCRÀTICA

*Qüestions sobre la superació de la modernitat capitalista
i sobre la modernitat democràtica*

VOLUM 1:

ORÍGENS DE LA CIVILITZACIÓ

L'ERA DELS DÉUS EMMASCARATS I ELS REIS ENCOBERTS

INTRODUCCIÓ

Anotacions prèvies

Quan se'm va tancar a la presó d'Imrali, la primera persona amb qui em vaig trobar va ser Silvia Casale, aleshores representant a nivell de Presidència del Comitè per la Prevenció de la Tortura (CPT), un organisme pertanyent al Consell d'Europa. Es va dirigir a mi i em va dir: "Vostè romandrà en aquesta presó i nosaltres ens encarregarem de fer les inspeccions periòdiques en nom del Consell d'Europa i tractarem de cercar solucions". Els interessos de l'Estat-nació grec l'havien portat a posar-me sota la inspecció de la CIA estatunidenca, consumant una traïció a l'amistat sense parangó dins la història. Quan amb aquesta situació va confluïr el dilema de les relacions d'interessos de la República de Turquia, jo seria condemnat fatalment a un destí que res podia envejar a l'epopeia de Prometeu: el de viure encadenat a les roques de l'Illa d'Imrali a l'era dels reis nus i dels déus sense màscara.

Encara més sorprenent havia estat la meua sortida de Síria perquè, en el fons, es va deure a la incompatibilitat de la meua estada en aquest país amb la política kurda d'Israel, la qual és, al seu torn, contradictòria amb la meua elevada valoració de les relacions d'amistat entre els pobles. Israel, obstinat a apadrinar i controlar amb rigidesa la solució a la qüestió kurda, sobretot després de la Segona Guerra Mundial, no tolerava que hi hagués una alternativa diferent a la seva. La meua proposta per resoldre aquesta qüestió guanyava cada cop més influència, tractant-se d'una solució que en absolut convenia als interessos d'Israel, i

que entrava en total contradicció amb la seva. El Mossad³ va arribar a convidar-me, de forma indirecta, per tal que m'afegís a la seva estratègia, però jo no estava obert ni disposat a tal proposta, ni ètica ni políticament. El Govern àrab de Síria, al seu torn, va ser incapaç de tenir una política cap al Lideratge⁴ del Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK) que no estigués supeditada a l'enfrontament entre Estats Units i la Unió Soviètica per l'hegemonia mundial, cosa per la qual els aspectes tàctics pesaven més en la relació. En realitat, el lideratge de Háfes al-Ásad s'havia format en base a aquest enfrontament i, amb l'ensorrament de l'Unió Soviètica, en una etapa crítica, no va ser capaç de sostenir ni tan sols aquesta relació tàctica envers al PKK. Al cap i a la fi, Síria, establint vincles amb el PKK a través meu, buscava contrarestar l'amenaça que de forma constant i des del 1958, exercia Turquia⁵, i la seva tendència a ser extremadament partidària d'Israel. Per tant, Síria va continuar la seva relació amb el PKK mentre li va ser útil pel seu objectiu, com una tàctica a llarg termini, sense adonar-se que d'aquesta manera estava facilitant la formació d'una solució diferent a la qüestió kurda; motiu que explica el fracàs de tots els governs turcs.

Aquí rau la raó per la qual, al capdavant, va ser Israel el veritable responsable de que jo posés fi a la meua estada a Síria. No hi ha dubte tampoc que les pressions polítiques d'Estats Units i les pressions militars de Turquia, que mantenia acords secrets amb Israel des dels anys 50, varen jugar un important paper. De fet, la

3. *Mossad* és la forma abreviada en hebreu de l'Institut d'Intel·ligència i Operacions Especials, que és una de les principals agències d'intel·ligència d'Israel, responsable de la recopilació d'informació d'intel·ligència, accions encobertes, espionatge i 'contra-terrorisme'. Com la CIA nord-americana, el seu àmbit d'acció és tot el globus, a excepció d'Israel i Palestina, que formalment són jurisdicció del Shabak (Servei de Seguretat General).

4. Quan Abdullah Öcalan parla del Lideratge del PKK, o del Lideratge a soles, es refereix a si mateix en tant que institució líder del PKK.

5. Al setembre de 1958 Síria va denunciar l'enviament massiu de tropes turques a la frontera amb la intenció d'executar un atac contra Síria amb el suport dels Estats Units.

política conjunta anti-PKK d'Estats Units, Israel i Turquia havia culminat en la firma d'un acord 'antiterrorista' el 1996.⁶

També s'ha de tenir en compte la important col·laboració en base a la política anti-PKK que van desenvolupar el Partit Democràtic del Kurdistan (PDK) i l'Unió Patriòtica del Kurdistan (UPK) -que també tenien vincles amb EEUU i Israel-, dit altrament, la col·laboració de l'Administració i l'Assemblea Federal Kurda -creada el 1992- i la República de Turquia. No hi ha dubte que el Govern i l'Exèrcit turcs actuaven amb una lògica tàctica d'acord a les circumstàncies del moment, sense adonar-se que la història seguia sempre el seu curs. Concepcions diferents porten a desenvolupaments diferents. Aquest ha estat sempre l'error major de Turquia: viure desfasada respecte al desenvolupament de la causa kurda, un error històric que la irrita en gran manera però que solament es deu a la seva percepció rígida, egoista i unilateral de la realitat.

Va ser la confluència de tots aquests factors desfavorables el que en definitiva va determinar la meua sortida de Síria l'any 1998⁷, encara que en aquell moment jo era plenament conscient que havia d'abandonar aquell país perquè la meua estada s'havia perllongat massa. L'atractiva línia política que es desenvolupava pel Kurdistan i que volia elevar a un nivell estratègic em va fer gairebé captiu, així com les estretes relacions que estava establint van començar a ser un inconvenient pel Govern siri, com ja m'havien advertit des de les màximes instàncies del Govern. No obstant això, jo segueixo considerant necessària i irrenunciable l'amistat estratègica dels pobles, com em succeiria amb Grècia. Em captivava desenvolupar relacions d'amistat no amb el seu Estat, sinó amb el seu poble. Per a mi, era de summa importància

6. "La dimensió principal de les relacions turco-israelianes és militar. Els acords històrics en cooperació militar de febrer de 1996 i en cooperació d'indústria militar d'abril de 1996 van anar acompanyats d'exercicis militars i entrenaments combinats, vendes d'armes i diàlegs estratègics sense precedents." Carol Migdalovitz, *Israeli-Turkish Relations* (1998).

7. Abdulláh Öcalan surt de Síria el dia 9 d'octubre de 1998

estrènyer vincles i establir intercanvis amb aquella cultura clàssica i la seva tràgica història.

Encara hi havia una altra via per deixar Síria: dirigir-me a les muntanyes del Kurdistan. Era una sortida atractiva: des de petit m'anomenaven "el boig del desert i les muntanyes". Però no vaig trigar en descartar aquesta possibilitat. Havia de considerar que fos quina fos la zona on m'assentés, aquesta patiria els pitjors bombardejos, amb terribles seqüeles per a la població local i per a les meves companyes i companys, a més que em restringiria al màxim la comunicació amb l'exterior i hauria de dedicar-me de ple als aspectes militars quan teníem encara pendent la ingent tasca de formar políticament el nostre jovent.

El triomfalisme mostrat a Turquia pels mitjans oficials i extraoficials arran de la meva detenció amb expressions de l'estil "El tenim!" o "L'operació ha estat un èxit!" no tenien res a veure amb la realitat. De fet, la mateixa política de pressió, que encara es manté, sobre Iran i Iraq, és més aviat motiu per a les seves cegues obsessions en comptes de donar-los els resultats esperats. Ara mateix encara no podem saber quines conseqüències tindran en el futur les relacions tàctiques que Turquia va establir amb Iran i Síria. I, de la mateixa manera, podríem preguntar-nos si els seus governs mantindran l'aliança occidental amb Estats Units-Europa-Israel, o bé bascularan cap a l'eix Iran-Rússia-Xina quan s'aguditzin les contradiccions entre els dos blocs.

Els ensenyaments que es deriven de la meva aventura de tres mesos en la línia Atenes-Moscou-Roma tenen per mi, sens dubte, una transcendència històrica, donat que aquest periple em va permetre conèixer en persona els mil i un blindatges i màscares amb els que s'embolcalla la *modernitat capitalista*, concepte bàsic que serà fonamental per plantejar la meva defensa. Intueixo que, si no fos per aquesta aventura, ara no estaria elaborant aquest anàlisi, sinó que probablement continuaria ancorat a la tradicional concepció de l'Estat-nació com qualsevol nacionalista passat de moda o bé hauria acabat recalant en el clàssic esquerranisme com els ha succeït a tants altres, fins i tot a aquells que van fundar Estats. No fer afirmacions definitives és un principi de les

ciències socials que sempre tinc present, però si jo no hagués viscut aquella aventura segurament no hagués arribat a formular la meva actual proposta de solució.

Una cosa sí que tinc clara, i és que la veritable força de la modernitat capitalista no rau en els seus diners o en el poder dels seus exèrcits, sinó en la seva capacitat per asfixiar amb el seu liberalisme qualsevol forma d'utopia, fins i tot la darrera i més poderosa de totes: la utopia socialista. La força del capitalisme resideix en que pot, com el camaleó, canviar de color permanentment, superant al millor dels encanteris. Per tant, mentre no comprenquem com aconsegueix el liberalisme capitalista asfixiar totes les utopies de la humanitat no podrem combatre'l i fins i tot la més lúcida corrent de pensament tindrà com a únic destí convertir-se en la seva serventa. Ningú ha estudiat el capitalisme com Marx i ningú com Lenin ha treballat els conceptes d'*Estat* i *revolució* i, això no obstant, se'ns revela en l'actualitat que la tradició del Marxisme-Leninisme, malgrat presumir del contrari, ha brindat eines i sentit a l'existència del capitalisme. L'esdevenir de la història té el costum de produir situacions diferents a les previstes, però això no s'ha d'entendre com una fatalitat sinó, al contrari, com un incentiu per intensificar la recerca de les utopies per la llibertat.

Mentre la societat i l'individu creats pel liberalisme no siguin inspeccionats detalladament i l'ésser humà no repregui el seu camí natural, el resultat no pot ser res més que una mort motivada pel càncer social, un assumpte en el que m'aturaré extensament. Vull arribar a la següent conclusió: mentre no descobreixi el sistema-malefici de la modernitat capitalista amagat rere la senyoreta de setanta anys que, representant el Consell d'Europa, em va 'convidar' a entrar a la Presó d'Imrali, tampoc podré discernir amb certesa el meu destí. De principi a fi, el procés-conspiració que va fer possible que em fessin pres va ser planificat pels Estats Units, Israel i la Unió Europea, així com per una Rússia ensorrada, mentre que el paper que van jugar Síria, Grècia i Turquia en aquesta conspiració no va anar més enllà del que pot realitzar un funcionari de segon rang.

Durant les sessions d'interrogatori vaig explicar a les autoritats turques, que representaven a quatre organismes claus de l'Estat (Intel·ligència de la Prefectura de l'Estat Major, Organització Nacional d'Intel·ligència, Intel·ligència de la Gendarmeria i Direcció General de Seguretat), el sense sentit que suposava llançar les campanes al vol per la meua captura. No havia sigut, precisament, una valenta acció militar, sinó que em van fer fora de l'avió i es van abalçar amb traïdoria sobre meu, aprofitant-se d'una relació amistosa, en el decurs d'una indigna conspiració. Va ser una clara mostra de quin tipus de liberalisme practica la modernitat capitalista, el cap principal del qual és els Estats Units: un sistema d'opressió, abús i violació dels drets humans sense cap mena de límit.

Coneixia bé com actuava l'Estat-nació turc i, malgrat això i estar totalment sol, és obvi que vaig oferir resistència en la mesura que era possible; els que eren allà ho saben perfectament. En realitat, allò que es dilucidava era una condemna a mort del poble kurd. Davant aquesta tessitura, podia resistir mantenint la meua dignitat i honor o caure en un estat de prostració d'imprevisibles conseqüències, tot i que allò que veritablement m'irritava era no poder fer res davant una mentalitat tan estúpida: la d'un sistema que viu elogiant els suposats drets humans però que, en síntesi, és un grapat de persones imposant a la seva pròpia espècie, de forma mai vista en cap sistema conformat per éssers vius, la seva concepció del món i, no conformant-se amb generar explotació i desencadenar guerres, s'encarreguen d'enverinar l'ecosistema per sobre i per sota de l'escorça terrestre, per així "oferir-lo" a la humanitat.

Vaig néixer en una vila plena d'aspectes culturals del Neolític, amb una forma de vida on la veritable amistat és un valor essencial i on, quan esclatava qualsevol conflicte, no hi havia lloc per a la traïció. Vaig créixer amb aquests sentiments; no obstant això, el fet d'haver estat sotmès al cercol de l'Estat-nació i a un nacionalisme ètnic radicalment xovinista que va unificar la modernitat capitalista amb la tradició més dura i conservadora, com si no fos suficient haver quedat ja al marge del desenvolupament

i progrés socials, haver sofert una intensa alienació social derivada dels efectes negatius de la civilització, van implicar el desenvolupament d'una opressió ideològica que és allò més difícil de superar: una opressió omnipresent i constant que esclafa contra el terra qualsevol brot sense deixar-lo gairebé germinar.

Quan vaig decidir marxar de Turquia, no ho vaig fer forçat per les dures circumstàncies de la lluita, sinó per buscar nous àmbits de resolució de la qüestió nacional, encara que ho vam fer lligats a una perspectiva dogmàtica de l'esquerra. El PKK a l'Orient Mitjà no tenia cap altre camí que no fos avançar aprofitant els flancs desguarnits del poder; però va ser degut a la conseqüència de sostenir la seva voluntat i esforç a l'hora de desenvolupar-se com una força contrària al sistema que va poder convertir-se, com ho és actualment, en una de les peces clau a Orient Mitjà. L'inici de la lluita armada per part del PKK, principalment a les muntanyes, va ser transcendental pels kurds, perquè suposava l'inici d'una politització progressiva que li permetia desempallegar-se dels tradicionals sectors col·laboracionistes; i això feia possible l'aparició d'una alternativa de llibertat per primera vegada a la història.

Els règims despòtics heretats de l'Edat Mitjana i els Estats-nació suposadament contemporanis que els van succeir no esperaven ni admetien aquest renaixement de la *kurdicitat lliure*. L'esperit de conquesta de l'islam, en el primer cas, i el liberalisme nacionalista en el segon, l'havien situat fora de la història perquè la seva forma de vida desmantellava tota la seva bastida ideològica. Aquesta és la raó per la qual tant els kurds col·laboracionistes com els Estats-nació regionals i les potències imperialistes hegemòniques han acordat catalogar el PKK com a "organització terrorista".

El que en realitat es castiga en la meua persona i es reclou a Imrali és essencialment aquesta kurdicitat lliure. Seria un error, per tant, pensar que el funcionament d'aquesta presó, de la qual sóc l'únic presoner des de fa nou anys, té a veure només amb la normativa penitenciària turca, perquè això ens impediria veure

el veritable problema i, per tant, trobar veritables solucions, dificultant encara més la situació dels kurds i dels turcs.

A més, vaig comprendre profundament que Turquia no pot fer la guerra o la pau per si mateixa. La modernitat capitalista li ha assignat a l'Estat-nació turc el paper de gendarme per vigilar tots els pobles d'Orient Mitjà, inclòs el turc, per garantir que quedin en mans de l'opressió i l'explotació capitalista. Allò important pel sistema dominant és que les cultures de Turquia i Anatòlia estiguin encadenades als barrots, sigui dins o fora de la Unió Europea. No ens trobem, per tant, davant una estratègia política qualsevol; es tracta d'un pla minuciosament elaborat -i en gran mesura secret- que s'aplica de manera extensa i amb una fèrria direcció. Aquest anàlisi ens permet comprendre millor les estretes relacions de Turquia tant amb l'OTAN com amb la Unió Europea.

He volgut, fins ara, demostrar que mentre no entengui amb claredat i profunditat en què consisteix la modernitat capitalista tampoc podré plantejar una defensa efectiva. Resulta obvi que basar la meua defensa únicament en la pura norma jurídica no tindria sentit i que tampoc un anàlisi superficial versat en qüestions de política i estratègia podrà aclarir les raons per les quals no s'ha repetit el meu judici, tal i com va demanar el Tribunal Europeu de Drets Humans. Aquests fets són els que porten a posar sobre la taula la qüestió de la llibertat del poble kurd. Amb l'al·legació que vaig presentar sota l'epígraf *La República Democràtica* durant el judici-farsa d'Imrali, així com a les al·legacions davant el Tribunal Europeu amb el títol de *De l'Estat Sacerdotal Sumeri a la Civilització Democràtica* i *En Defensa d'un Poble*, intentava explicar com devien ser l'autèntica democràcia i la veritable justícia. Aquestes *Defenses*⁸ que ara presento tenen l'objectiu de subratllar la necessitat de qüestionar i superar la modernitat capitalista i plantegen una veritable democratització del sistema polític, donant contingut a aquesta democratització mitjançant la

8. Així es refereix als cinc volums d'aquesta obra *Manifest per una Civilització Democràtica*, i també anomena *defensa* en singular a cadascun dels volums, com fa igualment amb els tres títols anteriorment esmentats.

seva íntima vinculació amb la qüestió de la llibertat, oferint una solució alternativa a la qüestió kurda. Els meus escrits de defensa assumeixen així el caràcter integral que han de tenir.

Jo ja havia dit que el meu primer judici a Imrali havia estat només un espectacle mediàtic i que no es donaven les condicions mínimes per presentar una defensa de caràcter jurídic. Tot el procés, fins al més mínim detall, va ser curosament estudiat i planificat en col·laboració amb els Estats Units i la Unió Europea, des del significatiu dia en el qual es va dictar la meva pena de mort fins al nomenament del jutge i dels mitjans de comunicació seleccionats per estar presents a la sala. No podia seguir-li el joc a una mascarada com aquesta presentant una defensa de tall jurídic, donat que no tenia res a veure amb el Dret. Tot es reduïa a veure quina era la millor forma de treure profit de la meva detenció dins el marc de la qüestió kurda. De fet, ja s'havien transgredit les legislacions de Kenya, de la Unió Europea i fins i tot de la pròpia Turquia. A més, la possibilitat que la condemna a mort fos finalment executada era un xantatge permanent per arrancar-me contrapartides polítiques, convençuts que tenia por de l'execució.

Jo tenia clar que havia d'aprofitar el judici per fer una nova contribució al procés polític posat en marxa pel poble kurd i, per tal de fer-ho, era essencial donar contingut polític a la meva defensa davant el tribunal, a més de cercar respostes fonamentades als errors comesos. Aquestes eren les línies generals en les que es basaven els escrits de la meva defensa, que em permetien minimitzar al màxim l'intent d'utilitzar-me com un instrument d'aquest joc i, al mateix temps, em permetien contribuir a la lluita per la llibertat.

He de reconèixer que després de la corresponent apel·lació davant el Tribunal Europeu de Drets Humans albergava l'esperança que aquest tribunal dictés sentència condemnant el meu empresonament com un acte fora de la llei i, en conseqüència, existís la possibilitat de repetir el judici. Però no va ser així; la decisió del Tribunal Europeu reconeixia que el primer judici no reunia els requisits mínims legals però, després d'una llarga espe-

ra, ens vam trobar davant d'un altre escàndol jurídic, fruit d'una vergonyosa negociació -després de brutes reunions- entre el Consell de la Unió Europea i el Govern de Turquia. Els Tribunals Penals Número 11 d'Ankara i Número 13 d'Istanbul, veritables reminiscències de l'antic Tribunal de Seguretat de l'Estat, hereu del Cop d'Estat de 1980, van fer un seguit d'arranjaments legals per tal que, en definitiva, la sentència del primer judici fos ratificada; tot a canvi d'unes quantes concessions polítiques que la Unió Europea havia arrencat a Turquia. En base a aquest acord amb el Consell de Ministres de la Unió Europea, l'expedient va ser retornat al Tribunal Europeu de Drets Humans, que encara havia de dir l'última paraula, essent així una veritable curiositat veure com actuava l'esmentat tribunal europeu davant l'incompliment d'una sentència que ja havia dictat prèviament. No només es frustrava així l'esperança d'una veritable defensa jurídica sinó que s'evidenciava, un cop més, que tot era una farsa.

Allò que va quedar demostrat durant aquest procés va ser que els Estats Units, la Unió Europea i Turquia estaven en contacte permanent, tractant d'acordar i tancar una política en tot el que fes referència al PKK, a la meva persona i a la qüestió kurda en general. Només unes intenses negociacions amb Estats Units podien explicar, per exemple, que mentre Turquia es comprometia a liquidar el problema kurd dins el seu territori a canvi de concessions econòmiques, donés, contràriament, suport incondicional a la formació de l'Estat Federal Kurd d'Iraq. En definitiva, es tractava de que jo fos capturat, se m'empresonés sense un veritable judici i es liquidés el problema kurd a Turquia, proscriuint al PKK com a "organització terrorista". El Fons Monetari Internacional i els Criteris de Copenhaguen per l'ampliació de la Unió Europea servirien per donar una cobertura internacional a aquesta repugnant manipulació.

Veritablement no esperava una actitud tan bruta i fosca per part de les institucions europees. Aquests fets em van portar a un profund qüestionament respecte a les posicions de la Unió Europea cap als drets humans i les regles de funcionament democràtic que, suposadament, constituïen el fonament de la seva existència.

Les meves meditacions al respecte em van mostrar que les contradiccions tenen profundes arrels i per tant, la superació d'aquestes també requerirà d'una comprensió més avançada en matèria de drets humans i democràcia, i que això és motiu d'esperança per la resta del món, però també és veritat que la lògica de la modernitat capitalista l'impedeix anar més enllà en el que es refereix als drets humans i al desenvolupament de la democràcia, i la manté encadenada als seus interessos.

Els bolxevics també pensaven que la seva revolució es consolidaria amb el triomf revolucionari en almenys una bona part d'Europa, però no va succeir així. De fet va ocórrer el contrari, la contrarevolució liberal europea va acabar dissolent la Unió Soviètica, desmantellant tot el seu sistema geoestratègic. El mateix podria dir-se de les actuals revolucions democràtiques. Per aquesta raó i per tal que no passi el mateix en aquesta fase tan sofisticada del capitalisme globalitzat, el més realista és buscar una democratització també global en la que la situació de les llibertats i dels drets humans a Europa servirà com una referència per la mateixa.

Totes aquestes qüestions i fets, explicats fins ara d'una forma general, fan necessari que puguem fer un anàlisi més detallat sobre cada categoria, entre d'altres coses per entendre perquè finalment no es va revisar el procés judicial ni se'm va donar l'oportunitat de tenir "un judici nou i just". Per això serà necessari descendir fins als aspectes més bàsics de les principals qüestions plantejades en els meus al·legats davant el tribunal. Comprenc que existeix el risc de caure en un reduccionisme excessiu i que aquest fet pot provocar errors en la percepció de la realitat, però com que el problema deriva de la modernitat capitalista, em trobo obligat a córrer aquest risc. Els temes que tractarem d'abordar tenen una forta entitat interna, per la qual cosa confio en que el perill del reduccionisme quedarà notablement minvat.

La part prioritària que desitjo tractar una vegada conculsa aquesta *Introducció*, és *Sobre el Mètode i el Règim de Veritat*, donat que emprar un mètode concret és el camí adequat per fer un anàlisi o una investigació. Seria aclaridor, per tant, definir una

metodologia que hagi estat avalada al llarg de la història i també en l'actualitat. Tot i que no em considero un esclau del mètode, sempre és necessari seguir un camí ben definit. Explicar els seus fonaments, amb els seus aspectes positius i els seus inconvenients, facilitarà l'anàlisi.

Quan parlo de *Règim de Veritat*, em refereixo a com es podria arribar de la millor manera a comprendre el sentit de la 'vida'. Cercar respostes a les preguntes 'què és la veritat?', 'què és la realitat?' i 'com podem arribar fins a ella?', és quelcom que ha ocupat extensament al pensament humà, i és un dels principals problemes que ha d'abordar qualsevol recerca seriosa. En aquesta part es provaran de desxifrar els principals teoremes del pensament, així com els conceptes '*objectivisme*' i '*subjectivisme*'; que conjuntament han mantingut presoner a la imaginació i la mentalitat de tota la humanitat.

A la part dedicada a la distinció d'*espai* i *temps* en el desenvolupament social s'intentarà essencialment aclarir que les principals categories socials no poden ser tractades al marge de la relació de temps i espai. Estudiar les formacions socials i els seus components de forma aïllada, com a fets purament històrics o narracions abstractes sense relació amb determinats territoris o situacions històriques, desembocaria en una gran confusió i permetria que les nostres concepcions socials fossin instrumentalitzades sota els més vils interessos, creant una retòrica demagògica i plena de mentides en nom de "la realitat". Això no obstant, si aquestes realitats socials s'estableixen en les dimensions temporals i espacials en les quals han sorgit, aleshores tindrem més possibilitats de comprendre adequadament la vida de l'ésser humà, fent-la més significativa. S'haurà de tenir en compte, per tant, l'existència de concepcions socials i teories carregades d'especulacions, sofismes, enganys i errors formats per estereotips. Pel contrari, s'intentarà comprendre la civilització actual tenint presents, com a elements prioritaris, el desenvolupament històric i espacial.

En el següent llibre, titulat *Civilització Capitalista, L'era dels Reis Nus i els Déus Sense Màscara*, s'estudiarà el naixement del

capitalisme com a mode de producció i el desenvolupament cancerigen que provoca en la societat. Es tractarà també d'explicar el significat de la guerra, ja que se la presenta com a quelcom públic quan en realitat es tracta d'un instrument creat pel poder polític i la ciència -que el capitalisme va subordinar al poder- per l'eliminació de l'enemic, i que s'empra quotidianament per uns en contra dels altres. És necessari, per tant, desemascarar la veritat oculta rere aquests sofismes amb què el capitalisme manté la seva hegemonia intel·lectual, el seu domini cultural, perquè la guerra, en el fons, s'executa amb el mètode del científicisme. S'intentarà també estudiar la capacitat del sistema capitalista per convertir totes les corrents que en principi lluiten contra ell en instruments al seu servei, com ha ocorregut amb el marxisme, l'anarquisme, els moviments d'alliberament nacional o les corrents socialdemòcrates. ¿Com és possible que la mercaderia i el valor de canvi s'hagin convertit en els nous déus que regnen sobre la societat quan inicialment eren menyspreats per tothom?, ¿Com va ser possible que un petit grup de reis antics s'alçés sobre els seus pobles, vestits amb riques robes en els seus castells i palaus, quan la seva població, immensament més nombrosa, pràcticament anava nua?, ¿Com és possible que malgrat tot el seu científicisme, el seu poder i la seva riquesa material, sota aquest sistema, amb el seu medi ambient i la seva estructura interna, hi hagi comunitats que pereixen degut a morts i malalties que ni el més pobre i ignorant podria causar? S'intentarà donar resposta a aquestes preguntes, traient a la llum els seus misteris; s'analitzarà la divisió de la humanitat en Estats-nació en base a l'economia, l'estructura social i les institucions polítiques, el paper jugat pel pensament científic en aquest aspecte, com a l'hora de donar o treure sentit a la vida; es comprendrà el veritable paper del liberalisme, convertit en una religió oficial, igual que el nacionalisme i l'individualisme; es mostrarà com el capitalisme suposa una guerra permanent entre les estructures internes i externes de la societat i com, en aquest sentit, provoca un estat constant de crisis, guerres, caos i tensió en les nostres vides.

Al tercer llibre, que porta per títol *Sociologia de la Llibertat*, s'indagarà com podríem aconseguir novament una vida d'acord amb les utopies de la llibertat partint de la vida de caos i crisis que ens imposa la modernitat capitalista. Tractarem de com podríem arribar a noves integracions dels sentits psicològic i mental i com podríem començar a aixecar el vol cap al univers que anomenem la 'vida lliure', basant-nos en aquesta integració dels sentits, per tal que la vida torni a estar satisfeta amb les nostres utopies i la seva màgia, que són aspectes expulsats i anihilats dins la vida moderna capitalista, sota l'absoluta hegemonia de les estructures materials. Al seu torn es demostrarà que mentre els motlles de la vida moderna capitalista que li treuen tot sentit a la vida són un intent de defugir la mort; en realitat això es deu a que aquests motlles han acabat amb el sagrat, fent del dilema vida-mort un sense sentit, portant-nos a una era de constant mort i Dia del Judici Final, arrabassant-li a la vida tots els seus aspectes màgics, commovedors i poètics.

Intentarem donar-li sentit a la 'vida lliure amb utopies' com a la configuració d'una celebració universal de la vida, diversos aspectes de la qual es troben eclècticament i de manera poc comprensibles respecte als seus símbols, que empren conceptes com el de 'postmodernitat'. S'exposarà també com aquesta concepció no és ni un mode de producció ni una forma social -com se l'ha tractat de definir moltes vegades- i pel contrari, s'il·lustrarà i exposarà que l'opció per una vida lliure seria desenvolupada, construïda i constituïda per les comunitats d'una manera quotidiana i momentània, i no per conceptes i teoremes tan deformats que dificulten la comprensió de la realitat amb separacions ocioses i inexactes.

Els interrogants que planteja l'actual fase capitalista a l'Orient Mitjà constitueixen el caràcter específic del quart llibre, *Crisi de la Civilització a Orient Mitjà i la Solució per una Civilització Democràtica*: ¿Quins són els principals factors que mantenen dempeus l'Orient Mitjà, al qual el capitalisme no va poder enderrocar mitjançant dues guerres mundials?, ¿per què Orient Mitjà s'ha convertit en la regió més conflictiva del món amb problemes

de tan difícil solució?, ¿quines possibilitats de solució existeixen a l'Orient Mitjà, en tant que temps i lloc bàsic de la “Tercera Guerra Mundial” que d'alguna manera es viu actualment?, ¿quina orientació li hem de donar a la resistència d'Orient Mitjà enfront de la modernitat capitalista? En aquest sentit, el bressol de la civilització ¿podria convertir-se en la seva tomba, donant pas a la transició a l'era de les utopies de la vida lliure? Aquesta terra, les creences de la qual van ser llençades al fang, ¿podria generar formes de vida lliure plenes de sentit màgic, il·lusions, poesia i música fent rebrotar antics valors sagrats? Per aconseguir aquest objectiu, ¿es podrien crear formes d'administració democràtica, organitzar la producció en base a la sostenibilitat i integració amb l'ecosistema i posar dempeus assemblees on s'expressi la saviesa del poble i que facin possible una forma de vida més lliure trencant així els motlles i ídols científics i materials de la modernitat capitalista? Cercarem respostes a aquest tipus de preguntes⁹.

De forma especial es tractarà el paper del poble kurd dins l'Harmagedon, que és una guerra justificada pel capitalisme, així com pel cristianisme i el judaisme –que són altres formes del primer– i fins i tot de l'islamisme –que està influït pels anteriors– i que associen al Dia del Judici Final. Hi haurà qui digui que els kurds no constitueixen en realitat un poble, donat que difícilment es pot trobar una comunitat humana a la qual se li hagin anul·lat tants signes d'identitat i valors essencials. Però el que no es pot dir dels kurds és que siguin un poble dèbil i sense capacitat per la guerra; tant per les seves característiques antropològiques com per la seva estratègica ubicació territorial, constitueixen la comunitat humana que més podria lliurar-se a la guerra i fins i tot guanyar-la; el seu jovent i les seves dones són de gran coratge malgrat haver estat esclafats de tal manera que van arribar fins

9. Öcalan va acabar organitzant el treball complet d'aquesta obra en cinc volums, incorporant el cinquè: *La Qüestió Kurda i la proposta de solució per una Nació Democràtica*, en el qual profunditza en la història del Moviment de Llibertat de Kurdistan, i en la implementació pràctica de tots aquests conceptes, fonamentalment el de nació democràtica. Els cinc volums van ser publicats en turc entre el 2009 i 2012, havent sigut redactats com a manuscrits entre el 2008 i 2011.

i tot a tenir por de la seva pròpia ombra. A diferència de l'Estat d'Israel, que té una política molt diferent envers els kurds, Estats Units ha d'escollir a aquesta comunitat com al seu aliat principal a Orient Mitjà.

Aquest poble, al qual l'islam va portar a ser oblidat i negat, participarà en aquest combat contra totes les estructures sectàries al costat de cristians i jueus; de fet, els sectors populars i els pobres entre els laics, en decadència des de fa temps, juntament amb els alevís i iazidites, constitueixen l'aclaparadora majoria d'aquesta comunitat. Per la seva banda, les elits, així com les sectes islàmiques tradicionals o modernes, i els seus capitosts busquen per a ells nous amos dins les metròpolis imperialistes, abandonant ràpidament el seu tradicional paper col·laboracionista al servei d'àrabs, perses i turcs. Aquests grupuscles són fàcilment liquidables.

Això no obstant, seria una greu limitació considerar que el paper dels kurds en aquesta nova època de conflictes i caos a l'Orient Mitjà està constituït solament pel col·laboracionisme. La immensa majoria dels kurds, que són un poble assedegat de la filosofia de la '*vida lliure*', esperarà sempre de les seves avantguardes significatives que satisfacin aquesta set. La majoria del poble kurd pot desempallegar-se ràpidament dels motlles de la vida medieval que l'esgoten des de fa molt de temps, i tampoc s'obsessionarà amb el motlle de l'Estat-nació que li ofereixen, que és un dels tres pilars de la modernitat capitalista, i que no dona a cap poble l'oportunitat d'una vida lliure. Per contra, una forma d'administració confederal democràtica li podria oferir el major grau de llibertat i igualtat, essent aquest sistema el més adequat pels kurds en matèria de les seves circumstàncies històriques i geogràfiques. En aquest sentit, l'Unió de Comunitats del Kurdistan (*Koma Civakên Kurdistan - KCK*) el conduirà a trencar els tentacles de l'Estat-Nació que encara el tenallen i el deslliurarà dels inconvenients que suposa construir-ne un de nou. La KCK és, així mateix, un model d'avantguarda pel Confederalisme Democràtic d'Orient Mitjà, que és un principi bàsic que aconseguiran les comunitats, ètnies, religions i organitzacions socials de

l'Orient Mitjà, siguin iranians, kurdes, àrabs, turques, armènies, cristianes, jueves, gregues o caucàsiques, ja que implica el respecte als seus valors ancestrals, les seves riqueses morals i materials, les seves expressions de vida lliure, signes d'identitat i drets humans i democràtics derivats de les aportacions progressistes europees, algunes de les quals li van ser arrabassades durant campanyes de genocidi. Les aspiracions a la llibertat d'aquests pobles es van esvaïr degut a la imposició de la modernitat capitalista dins d'aquest mosaic de cultures que és l'Orient Mitjà. En aquest sentit, es podria dir que, si del caos d'Iraq brollés una veritable República Federal Democràtica, podria servir també de referència per a tota la regió.

La "Tercera Guerra Mundial" de la modernitat capitalista, que té com a epicentre Orient Mitjà, planteja qüestions negatives i positives, i no podem saber del cert quines dimensions i conseqüències tindrà. El seu resultat quedarà determinat en bona part per les iniciatives i esforços dels actors que tinguin una clara visió de futur i estiguin carregats de sentit. El PKK és només un d'aquests grups que té aquest ideal d'una vida lliure, té claredat respecte al sentit de la seva lluita i progressa i es desenvolupa contínuament, ocupant un lloc a l'avantguarda.

Es comprèn, per tant, que dins del marc de la modernitat capitalista no hi hagi hagut un judici just ni per mi ni pel nostre poble -cosa que ens ha situat en el lloc de l'avantguarda- ni per altres personalitats i sectors populars de diferents comunitats. A les conclusions em detindrà en aquest assumpte al mateix temps que concretaré la meva al·legació defensiva.

Hem de superar aquest sistema que dins i fora de la societat s'alimenta contínuament de la guerra, i només ho aconseguirem abraçant les nostres utopies de llibertat, creant pertot arreu focus de justícia i resistència contra l'abús i el poder que també s'han estès pertot arreu. Tota la resta de camins estan condemnats al fracàs, esgotant la vida en un cercle viciós.

Estic escrivint la meva al·legació defensiva en el més absolut dels aïllaments, sense possibilitat de consultar documentació, estudis i investigacions com s'hauria de fer en condicions nor-

mals. Però tampoc aquesta és una de les meves prioritats. Les avantguardes de la Humanitat, que fan sempre contribucions les unes a les altres i que considero ara superflu esmentar els seus noms i obres, són per mi fonts principals. Els grans combatents del pensament i de l'acció no poden ser quantificats. Estic en contra del canons establerts per la ciència de la modernitat fins i tot en aquest aspecte. Per això dedico aquesta al·legació a aquells que van saber i sabran seguir endavant com a camarades, com a companys, confiant que la voluntat d'una vida lliure i el clamor per la llibertat i per la justícia que s'escolen pels barrots del meu aïllament a l'Illa d'Imrali es sumin a la resta de lluites partidàries de la llibertat i la justícia.

PRIMERA PART

Sobre el Mètode i el Règim de Veritat

Per *mètode* entenem les *vies, usos, costums i formes raonables* per aproximar-nos als propòsits de la manera més directa; i haurem trobat el *mètode correcte* quan s'aclareixi quin és el més ràpid i directe per dirigir-nos a un objectiu. Allò positiu del mètode és que ha estat comprovat després de nombrosos assaigs; per tant, funciona, i això fa que sigui ineludible per als que estiguin interessats en emprar-lo. És quelcom que ens recorda la tradicional transmissió de saviesa entre els xeics i els seus deixebles.

Quan abordem aquest assumpte, veurem com de les profunditats de la història emergeix el primer dels mètodes: la *mitologia* com a intent d'abastar i entendre tots els esdeveniments. Malgrat les seves limitacions com a *mètode*, també suposava una forma de cercar la veritat i de comprendre l'univers. Encara que actualment se la consideri infantil i insignificant en relació amb la ciència i al nivell al qual ha arribat, la interpretació mitològica de la natura viva i plena d'ànimes no és tan errònia com es sol exagerar. Els mètodes que interpreten i tracten la natura com a morta, sense ànima ni dinamisme, manquen de sentit, molt més que la mitologia.

El coneixement mitològic té un sentit mediambiental, es distancia del fatalisme, no és determinista i obre les seves portes a la llibertat degut als seus estrets lligams amb la vida. La seva manera d'entendre la vida, en coherència amb la natura, va donar lloc a una gran, acolorida i eufòrica diversitat de comunitats fins l'apa-

rició de les primeres gran religions. Sobretot durant el període neolític, els mites, les llegendes i santedats varen ser components bàsics del pensament i la cosmovisió. El fet que les llegendes allotgin contradiccions amb la realitat objectiva no invalida la possibilitat de desenvolupar interpretacions significatives respecte al seu contingut. Les mitologies també tenen gran valor i, de fet, sense elles difícilment podríem comprendre la història; són fonamentals per entendre les comunitats humanes que es van mantenir durant la major part de la seva existència amb les seves llegendes. Fins i tot està demostrat que els actuals mètodes científics, en principi totalment oposats al mètode mitològic, també tenen un fort component mitològic.

Per tant, hem de dignificar de nou aquest mètode i les narracions mitològiques, desprestigiades fins al cansament per les religions monoteistes, que s'asfixien amb els seus propis dogmes, i per un mètode científic que, com a continuació d'aquestes, es basa en suposades lleis absolutes. Les mitologies estan emparentades amb les utopies i, per tant, amb una forma de mentalitat i cosmovisió que dona sentit a la vida a la qual l'ésser humà no pot renunciar; privar al pensament d'utopies i mitologies, de llegendes i epopeies és com deixar el cos sense aigua. Seria més lògic que la ment humana, que és una suma de totes les ments dels éssers vius, entengués millor aquesta riquesa, abans de reduir-la mitjançant una *mentalitat analítica* que només parla el llenguatge matemàtic, una forma de coneixement contrària a la vida. Ni les matemàtiques poden explicar la mentalitat de milions d'éssers vius ni es pot reduir a quelcom matemàtic la mentalitat de l'ésser humà que, en definitiva, és la suma de tots ells. De fet, les matemàtiques van ser una invenció de la civilització sumèria per calcular els excedents; aquesta era la seva veritable funció. Això no obstant, en l'actualitat la lògica de l'ésser humà no és altra cosa que una calculadora. Aleshores, de quina manera compremem la ment de milions d'éssers vius, el moviment de les partícules subatòmiques o les dimensions astronòmiques incalculables? És obvi que les matemàtiques no són suficients per comprendre aquests macro o micro universos, i hem de deixar la porta oberta

a altres mètodes per assolir el sentit de les coses per no asfixiar-nos d'antuvi amb els dogmes.

Les intuïcions dels éssers vius no poden ser menyspreades perquè porten implícit tot el que té a veure amb la vida. Pot ser fins i tot que en realitat aquestes intuïcions siguin una característica fonamental de l'univers, i ningú podria afirmar que siguin independents dels macro i micro universos. El mètode mitològic no pot ser considerat poc valuós a l'hora de comprendre l'univers, i de fet podria contribuir a la nostra comprensió d'aquest, almenys tant com el mètode científic.

El pas de la comprensió mitològica a la religiosa marca una etapa transcendental. Aquesta transició està estretament vinculada amb el reflex dins el terreny mental de la transformació que va viure la societat amb l'establiment de les jerarquies i les classe socials. Per exemple, la relació explotador-explotat necessita ser justificada amb dogmes inqüestionables. S'han acceptat dogmes i tabús com la 'santedat', la 'paraula de Déu' o 'la inviolabilitat', que segueixen servint per ocultar l'explotació i els interessos de classe i per legitimar la jerarquia i el poder; com més dogmàtic sigui el pensament, més tirania i explotació ocultarà.

Després de la mitologia, la interpretació religiosa de la realitat ha estat la més eficaç i influent dins la història de la humanitat, però allò realment important és saber perquè va ser necessari crear el dogma religiós. Podem identificar de manera aproximada l'inici de les religions amb l'origen de l'escriptura. Està clar que aquesta concepció constitueix un mètode. Dins la interpretació religiosa allò essencial és l'actuació conforme a la **paraula** atribuïda als déus -que se suposa que transcendeixen la natura i la societat- com a autèntic sentit de la vida i el camí per assolir la veritat. Qui es desvii d'aquesta veritat serà castigat i estigmatitzat en vida amb tot tipus d'esclavatge i, passada la seva mort, condemnat a l'infern. Ens trobem al llinar on sorgeixen els déus emmascarats, màscares darrere les quals s'oculten el cap i el dèspota, els que dicten les normes socials i justifiquen l'explotació. Es tracta d'una manipulació del saber, i la millor prova d'això és que, al principi, els dèspotes es presenten alhora en la

dualitat de reis-déus. Després, la seva paraula es convertirà en llei, en “veritats absolutes” i, a mesura que l’exploració i la repressió s’intensifiquin, el mètode dogmàtic de la religió serà la principal via de coneixement, formant part de la realitat social. I així va ser com, amb aquest mètodes, la humanitat va quedar sotmesa durant segles a la dominació d’uns dèspotes disfressats de déus que van ofegar la vida.

El més important d’aquest període en el qual el mètode religiós anava conformant la cosmovisió de l’ésser humà, va ser la legitimació de l’esclavatge i un fanatisme que va arrelar a les masses degut a rígides tradicions que van perviure durant milers d’anys. Per la seva culpa es van desencadenar terribles guerres la finalitat de les quals era l’exploració dels pobles. ‘Seguiu la paraula sagrada, la llei divina!’. D’aquesta forma no hi ha dubte que qui era al capdavant de les societats jugava amb gran avantatge. Es va imposar la dicotomia ramat-pastor on l’esclavitud va ser presentada com una etapa necessària pel desenvolupament social, i el que és encara pitjor, la realitat de la natura quedava congelada pel coneixement perquè era quelcom socialment immutable; es presentava la natura i la societat com quelcom passiu, inert, mentre que la capacitat d’acció quedava reservada als déus perquè ells eren els creadors de tot i amb qui tot es dirigia i governava. Es tractava d’una imposició dialèctica que va determinar la vida de la humanitat, que va ser dirigida amb aquest mètodes i concepció durant tota l’Antiguitat i l’Edat Mitjana.

La part més negativa d’aquest mètode dogmàtic, el més antic i transcendental que hagi existit, és aquesta forma passiva de comprendre la natura imposada per un ésser superior, amb indicacions, ordres i predestinacions que vénen de fora, en lloc d’entendre-la com quelcom viu i en constant evolució. El més greu és que les pròpies estructures passives i aquella direcció pastoral eren percebudes com quelcom natural, i els efectes d’aquest mètode, que és el més antic i constitueix la subjectivitat més transcendental, van arribar al punt culminant durant l’Edat Mitjana; aleshores, l’objectiu no només va ser considerat intel·ligible, sinó també negat; el món, la vida a la Terra, només eren un perí-

ode de trànsit al valor etern de la veritable vida. Per tant, com més es coneixien els principis dogmàtics, més prestigi científic s'assolia i major era el rang que s'ocupava dins l'àmbit del saber. Aquesta forma de pensament anti-mitològic va marcar les directrius de la història jugant un paper clau en la repressió de la vida i la seva condemna al captiveri.

Però per contra, l'aspecte més positiu del mètode religiós va ser l'avenç que va experimentar l'ètica, donat que durant aquesta etapa i amb aquest mètode es va produir una notable separació entre allò bo i allò dolent, un dilema que estava subordinat a la visió ètica i absoluta de la vida. D'aquesta forma, el mètode revelava que l'intel·lecte humà és flexible, i és factible que se'l formi; aquesta mentalitat, que diferencia a l'ésser humà del món dels animals, és el fonament del progrés ètic.

Sense ètica no hi ha socialització ni es pot dirigir; dins el mètode, l'ètica és imprescindible per a percebre i administrar la realitat social sense deixar de banda si és acceptable o no. No hi ha dubte que l'ètica és una percepció metafísica, però això no la invalida ni la fa més insignificant. No exagerariem si parléssim d'una ètica religiosa dominant en comparació amb l'ètica primitiva de l'era mitològica. Una societat sense ètica posa en perill l'espècie humana i pot destruir la natura de la mateixa manera que els dinosaures van provocar la seva extinció esgotant les pastures. La forta destrucció de l'ètica i els problemes mediambientals que aquesta situació provoca han abocat actualment la humanitat al desastre, convertint-la en una espècie no sostenible.

Dins les grans religions, com igualment en el pensament de la Grècia Clàssica, va tenir gran pes el mètode dogmàtic, quedant relegats el mètode dialèctic i el coneixement objectiu. En concret, l'idealisme d'Aristòtil i Plató va dominar el discurs religiós a l'Edat Mitjana, de forma especial el de Plató, considerat el creador d'aquest corrent filosòfic. Això va convertir Plató en el filòsof preferit de la concepció profètica, ja que és un filòsof més proper al profetisme.

La concepció profètica de les tres grans religions es basa en un fort mètode dogmàtic ben assentat, i el seu aspecte dominant

es troba en la fundació de l'ètica metafísica. L'ètica arriba al seu zenit amb Zaratustra, Buda, Confuci i Sòcrates, sobretot en el zaraturianisme, presentant-se com a filosofia bàsica la dicotomia bo-dolent com la lluita entre la llum i l'obscuritat. Gràcies a aquests importants filòsofs, l'ètica va experimentar un gran i històric progrés per a la humanitat.

El mètode *científic*, per la seva banda, jugarà un paper clau per tal que el capitalisme passi a ser un sistema mundial. Amb aquest nou mètode, introduït per Roger Bacon, Francis Bacon i René Descartes, preval aquesta dicotomia subjecte-objecte, que havia quedat difuminada durant l'Edat Mitjana degut al mètode *dogmàtic*.

La renaixença de l'Europa Occidental gràcies al Renaixement, la reforma del cristianisme i més tard la revolució de la Il·lustració filosòfica van suposar una nova era en aquesta relació subjecte-objecte. El *subjectivisme* de l'ésser humà i l'*objectivisme* del món es converteixen en la pedra angular de la vida, desplaçant ara al mètode dogmàtic, la "*paraula de Déu*" i l'ètica. D'aquesta manera es passa de l'època dels reis encoberts i els déus emmascarats a la dels reis nus i els déus sense màscara. El sistema d'explotació capitalista, amb els seus excessos en nom de la rendibilitat, va impulsar aquest canvi, modificant la percepció de la societat en tots els aspectes i introduint, d'acord amb el mètode científic, els criteris d'obligació i necessitat. La humanitat i la natura, per tant, es veuen sotmeses a una intensa explotació que la consciència ètica social no acceptarà amb facilitat, produint-se així un important canvi de mentalitat també gràcies al mètode *científic*. Descartes ja va sentir aquesta *necessitat* transformadora caient en un escepticisme que tot ho qüestionava, fins al punt d'arribar a la famosa frase "penso, després existeixo". Els Bacon, per la seva banda, es van centrar en l'*objectivisme*; mentre el primer obre la porta perquè l'individu pugui *pensar* d'una forma *independent de l'objecte*", els segons l'obren a que l'individu pugui *actuar arbitràriament sobre l'objecte*".

Hem de reinterpretar profundament aquest concepte d'objectivitat en el qual es basa el mètode *científic*. El fet que la Natura

en el seu conjunt, inclòs el cos humà, sigui concebuda com a objecte, amb excepció del *pensament analític*, suposa, en definitiva, justificar la seva explotació i la de la societat per part del capitalisme a través de l'opressió. Mentre no profunditzem en la distinció subjecte-objecte i quedi netament delimitat el seu paper, no podrem assegurar la transformació de la mentalitat, en qualitat de cosmovisió, que farà possible la nova era.

El *subjecte* és el que fa possible el *pensament analític*, mentre que l'*objecte* és el factor *material* sobre el que podem fer qualsevol tipus d'especulació. Dit altrament, representa l'objectivitat. L'esmentada distinció ha desencadenat grans xocs, com els que es varen donar entre la religió i la ciència, però no es tracta de lluites només per la "veritat", donat que per sota subjauen grans lluites socials, que vénen a ser el xoc entre la societat anterior, *dominada per l'ètica*, i la societat capitalista nua, que vol *desempallegar-se* de l'ètica. Més que una lluita entre Església i ciència, ens trobem davant un conflicte entre un sistema que prohibeix, maleeix i considera pecat els abusos en base a valors socials conservadors, i el nou projecte social capitalista, que vol eliminar les barreres a l'explotació i a l'opressió sense que existeixin prohibicions morals, pecats o malediccions. L'*aproximació objectiva* és el concepte clau d'aquest projecte.

No hi ha cap *valor* que no sigui sotmès a operacions per part del pensament analític en nom de l'*objectivitat*: no només el treball humà i la natura en el seu conjunt, viva o morta, poden ser apropiades i abusades, sinó també ser objecte d'estudi i investigacions, justificant la seva explotació, sigui del tipus que sigui; es tracta d'una concepció mecànica sobre totes les coses, a excepció de les elits. L'individu, el ciutadà i l'Estat-nació, com a nous déus sense màscara, són els qui, sota una organització determinada, actuen contra la natura i la societat, són el "nou invent", capaç de cometre qualsevol bogeria, des del genocidi fins a la conversió del nostre entorn natural en un lloc inhabitable. Res escapa al domini i a la destrucció del Leviatan en la seva fase de major ràbia. Ha de quedar clar que concebre aquesta idea d'allò *objectiu* com un element summament innocent del mètode científic està

provocant les pitjors catàstrofes i massacres més cruels que les realitzades pels inquisidors durant l'Edat Mitjana. Insisteixo que *l'objectivisme* no és un concepte científic innocent ni molt menys.

Mentre no acceptem que aquest mètode *científic* és el major instrument per la divisió de la societat en classes i la seva justificació, no podrem explicar el fracàs de l'actual sociologia i la ruïna del “socialisme científic”, que s'auto-defineix com una ciència social de gran prestigi que dona al mètode *científic objectiu* un paper determinant i en la qual també vaig creure durant una etapa de la meua vida.

El fet que, passat un llarg període d'aplicació, els sistemes basats en el socialisme científic s'hagin destruït per implosió, rere les construccions del seu sistema social i hagin passat directament del capitalisme d'Estat al capitalisme privat té també el seu fonament en el mètode *científic* i en la seva manera d'entendre l'objectivació. Per respecte a qui, honesta i ben intencionadament, amb gran fe i sacrifici, participa en la lluita pel socialisme, profunditzaré més endavant en aquesta qüestió.

Totes les corrents científiques que atorguen un paper primordial a la separació subjecte-objecte asseguren ser independents i actuar al marge de prejudicis socials. Probablement aquest sigui el major error comés en nom de la ciència i segurament no s'ha produït mai una major integració de la ciència dins el sistema dominant com amb el capitalisme. En realitat, la ciència, des del mètode fins als continguts, és el principal artífex d'aquest sistema, al mateix temps que el legitima i el protegeix. El mètode científic de l'era capitalista i les ciències que han brollat d'aquest asseguren el seu funcionament i rendibilitat així com provoquen guerres, crisis, dolor, fam, atur, destrucció mediambiental i una superpoblació que ha afectat tots els segments de la societat. La sentència “**ciència és poder**” és l'expressió més exacta d'aquesta realitat, afirmada amb orgull.

Hi haurà qui es preguntí: ¿però què hi ha de dolent en tot això? Doncs precisament amb aquestes dites i sentències, que semblen el més natural del món, el sistema aconsegueix blindar la seva innocència i legitimació.

Si la modernitat capitalista presenta avui, en tots els seus paràmetres, indicis de descomposició és precisament degut al mètode *científic* en el qual es basa. Per conseqüent, és de vital importància criticar aquest mètode i les seves *disciplines científiques*. És cert que hi ha hagut qüestionaments i oposició al sistema, però el seu principal defecte, fins i tot la crítica socialista, és que utilitzen el mateix mètode, que és la seva raó de ser; cosa que inevitablement porta al mateix resultat. És sabut que qui va pels camins ja traçats no arribarà a cap altre lloc que als pobles i ciutats als quals aquells camins dirigeixen. Això és el que acostuma a passar als que s'oposen al sistema, fins i tot al socialisme científic.

En les meves valoracions poso especial atenció al caràcter social i de classe de la distinció subjecte-objecte perquè, malgrat la seva aparent innocència, són raons ontològiques d'una modernitat que ja no és sostenible; tampoc suposen un avenç científic perquè tenen una visió tan obsessiva de la natura, amb allò *objectiu*, com la tenia el mètode dogmàtic a l'Edat Mitjana, i fins i tot aquesta distinció radical entre *subjecte* i *objecte* pot suposar una anulació i una asfíxia material de l'ésser humà encara més gran. La vida humana privada de llibertat pel mètode dogmàtic està essent destruïda per la separació entre *subjecte* i *objecte* de la modernitat capitalista, provocant així una profunda crisi en tots els àmbits de la vida. Les *disciplines científiques* han desarticulat el caràcter integrador de la vida social, portant a la destrucció dels nuclis bàsics que la componen. Aquest és un dels majors valors que hem perdut: el caràcter integrador i indivisible de la vida social. No es pot imaginar pitjor tragèdia que la simplificació i destrucció amb la que es concep avui en dia la vida després d'haver-la privat de la seva essència, de les seves referències espacials i temporals, presoners d'una vida social alienada que pressiona, exprimeix i tensa les persones. Ens trobem enfront una maledicció del destí. La *cancerització social* no és cap metàfora, sinó la definició més greu del que produeix el sistema sobre la vida.

Aquest tema, entorn al que caldria estendre's amb més amplitud, pot ser que només ocupi una petita valoració a les meves defenses. No intento proposar un nou mètode, ni plantejo

el caos, l'absència total de mètode. Sóc conscient que existeixen mètodes, vies d'interpretació i lleis no només sobre la vida de l'ésser humà, sinó sobre la natura en el seu conjunt, però haig de recalcar que, com que en el mètode i les lleis sempre hi ha certa essència determinista, la insistència i permanència en els mateixos ens condueix davant el perill de negar el progrés i la llibertat. Tampoc m'imagino una existència sense mètodes ni lleis, però no confio en aquella visió de l'univers de Descartes reduïda a l'ordre matemàtic. La lògica basada en les matemàtiques i en les lleis presenta per mi grans dubtes degut al caràcter pervers dels qui, esgrimint-les com a armes inqüestionables, només les utilitzen per justificar els seus interessos. Hi ha una gran semblança entre els sacerdots sumeris, inventors de les matemàtiques i de les lleis, i els fundadors de la mentalitat científica d'avui: estic convençut que ambdós representen a la mateixa civilització.

Criticar el *mètode* no significa negar-lo ni buscar-ne un altre d'alternatiu, fins i tot té més valor una *actitud analítica oberta* que ens apropiï a l'opció per una *vida lliure*. Si del que es tracta és de comprendre el veritable significat de la vida, aleshores el *mètode* hauria de servir per aconseguir aquest objectiu. La gran indústria de masses i els Estats forts han causat a la humanitat moltes més guerres i destrucció que felicitat. Quan es barregen producció i força, les coses van perdent el sentit pel que van ser creades i per això els sectors que han fet una major acumulació de béns han estat sempre els que han mostrat major intolerància davant la vida. La història ens mostra nombrosos exemples de la profunda importància que té desempallegar-se del problema del mètode, o superar aquest problema, i per això és necessari fer comptes amb la civilització i era en la qual es viu. Mentre no puguem realitzar una crítica radical al capitalisme i als mètodes i disciplines que impregnen el seu sistema en totes les estructures i institucions modernes; mentre no elaborem una reconstrucció de la ciència en base a aquestes crítiques que l'apropriï a la vida lliure, tots els nostres esforços per trobar una alternativa seran inútils. No pretenc entrar en el debat modernitat-postmodernitat, malgrat que respecto i valoro moltes idees al respecte; però estic convençut

que aquest debat ens allunyaria de l'essència del problema; la postmodernitat, en el fons, no és més que la continuació de la modernitat amb una nova màscara.

Passo a exposar les meves valoracions sota el concepte de *règim de Veritat*. Més que cercar un mètode alternatiu, s'han de trobar solucions als greus problemes causats pels errors de la vida allunyada dels valors de la llibertat. No hi ha dubte que en la societat humana sempre va existir la cerca de la veritat, i les respostes han variat des de les mitologies a les religions i des de la filosofia fins a la ciència actual. En aquest sentit, ni es poden rebutjar aquests intents ni podem negar el cúmul de problemes que han provocat. Es tracta del dilema de que no es pot estar del seu bàndol ni es pot no estar-hi. No obstant això, la modernitat contemporània ha portat les coses en molts terrenys fins a límits insostenibles; per anomenar-los senzillament direm: excessiu augment de la població, esgotament dels recursos naturals, destrucció del medi ambient, agudització de les desigualtats socials, desaparició de les referències ètiques, estrès en una vida sense relació espai-temps, desaparició dels valors màgics i poètics, acumulació d'armes nuclears que poden convertir el planeta en una terra erma i nous tipus de guerra sense fi que afecten a tot l'organisme social... Tots aquests factors ens fan pensar en un veritable Dia del Judici Final. Només el fet d'haver arribat a aquesta situació demostra el fracàs dels nostres règims de Veritat. No és la meua intenció presentar un panorama catastròfic però tampoc podem guardar silenci i reprimir els nostres crits mentre la vida desapareix del nostre voltant i dins nostre. No caiguem en el desànim, no ens ofeguem en llàgrimes; però per això cal trobar una solució.

¿És que la nostra recerca de la veritat no tenia sentit o passàvem per una era de forces obscures?, ¿on i quan es van cometre els greus errors?, ¿on i quan vam quedar atrapats per aquesta xarxa d'obsessions?

Estic convençut que la modernitat capitalista sorgeix en bona part de les construccions socials fallides. És cert que hi ha hagut grans iniciatives contra aquest estat de les coses i també hem de

tenir en compte les construccions socials presentades com “exitoses”. Aleshores, ¿el món en el qual vivim és el definitiu, com li agrada repetir al sistema?, ¿és que no és possible un altre món? Sóc conscient que repeteixo preguntes ja plantejades, però hem d’aprofitar l’oportunitat per exposar el veritable rostre de diversos fenòmens, des d’errors comesos en diversos punts fins als comesos per la ciència, des de les crítiques al poder i a l’economia fins al qüestionament de la institucionalització determinada pel Dret i l’estètica. Podem elaborar un assaig sobre aquests problemes; per mi és deure, un deute contret amb els valors de la llibertat.

Com a introducció al tema del *règim de Veritat*, assenyalaré que els antagonismes subjectiu-objectiu, idealisme-materialisme, dialèctica-metafísica, filosofia-ciència i mitologia-religió, elements bàsics dominants sobre els quals es construeix el pensament humà, en el fons tergiversen i empobreixen el coneixement de la realitat. La modernitat capitalista és una conseqüència d’aquest error. Durant la història de la civilització, van ser els ostentadors i abusadors del poder qui varen impulsar la formació de sistemes de creences i van aguditzar aquestes disjuntives per tal d’aconseguir la seva legitimitació, reforçant la seva passió pel poder i l’explotació; aquest aspecte va ser portat a l’extrem dins el marc del capitalisme. Si la humanitat no s’hagués vist obligada a posicionar-se sobre aquests antagonismes i a establir aquest enfrontament de mentalitats i cosmovisions, cap tipus de dominació i explotació hagués pogut ser tan eficient. No és cap casualitat que els que varen cercar la veritat partint de dilemes, acabessin sempre trobant un lloc al costat dels qui ostenten el poder, per formar part de les seves elits intel·lectuals. La sentència “la veritat és el poder i el poder és la veritat” ho diu tot. El règim de Veritat apareix aquí convertit en l’aliat més sòlid del règim d’abús polític i la seva conseqüència no és una altra cosa que una major opressió i la pèrdua de la vida lliure i significativa.

Per tant, el primer que hem de fer, en relació al mètode, és rebutjar i oposar-nos en tots els plànols a aquest règim de veritat. No estic parlant només d’oposar resistència, estic parlant de plantejar una postura negativa, contrària, de desmantellar el règim de

veritat en el qual es basa el sistema. Si desenvolupem autèntiques formes de resistència, si aconseguim desenvolupar construccions socials des de les arrels, no només contra els diferents vincles i xarxes del poder, sinó també contra els focus d'explotació, en qualsevol lloc on hi hagi un focus de poder i d'explotació, haurèrem donat en la diana i el sistema començarà a desintegrar-se. Contra el que generalment es creu, els processos socials no són producte del treball si no de la mentalitat; les mans i els peus no creen una societat. Si pel contrari el sistema social fos realment producte del treball, el món que tindríem al davant seria completament diferent. Els esdeveniments històrics més importants, els processos i les formes de progrés són resultat de les voluntats i formes de pensament clarividents. Un dels majors errors del mètode marxista ha estat precisament no portar la revolució al terreny de les mentalitats i esperar del proletariat, sobre el qual es seguia exercint opressió i explotació, una nova construcció social. Els marxistes no van poder veure que el proletariat era un esclau que havia passat d'unes mans a unes altres, i van caure ràpidament sota el sofisma de que es tractava d'un *treballador lliure*. Les conseqüències d'aquest i d'altres errors salten a la vista.

Aleshores, ¿quina mentalitat hem d'adquirir, donant sentit també a les fites científiques de la humanitat?

Per respondre aquesta pregunta, hem d'analitzar amb més profunditat i desxifrar dues formes del pensament que, partint de *l'objectivisme* i del *subjectivisme*, acaben arribant al mateix lloc.

En el primer cas s'ha de dir que *l'objectivitat*, en contra del que s'acostuma a creure, no és el simple reflex de les lleis socials i de la natura. Si s'investiga a fons la *legalitat objectiva* es veurà que és la versió moderna de l'antiga *paraula de déu*; en aquesta objectivitat s'escolta el ressò de la veu de les forces que transcendeixen la natura i la societat i, si s'afina encara més l'oïda, s'arribarà a la conclusió que aquella veu deriva del domini del tirà i de l'abusador. La ment objectiva, i tot el que percep, està associada als diferents sistemes de civilització que li varen donar forma i la van difondre fins ensinistrar a tothom fomentant aquesta mentalitat; encara que allò objectiu subministrés noves dades i coneixe-

ments, aquests van quedar immediatament enquadrats en el seu sistema. S'ha de tenir en compte que qui fa un descobriment o una invenció, abans o després, queda vinculat al sistema per mil i un lligams i, si algú intenta anar a contracorrent, serà víctima de la seva ira, com ha pogut veure's en nombrosos exemples de la història, des d'Adam a Giordano Bruno, passant per Abraham, Mani, Sant Pau o Hallaci Mansur. A aquelles persones que, amb un plantejament objectiu, es mantinguin al costat de la realitat i la justícia, els sortiran al pas mil i un enemics. Quan la percepció és veritablement objectiva i es realitza amb autèntica sinceritat, és quelcom molt valuós, i quan està vinculada amb valors de la vida lliure, hom entra dins la via de l'autèntic saber; però perquè això succeeixi hom s'ha d'arriscar a ser un veritable combatent del pensament, com ho van ser Hallaci Mansur i Giordano Bruno¹⁰.

Hem de destacar també que, des del punt de vista científic, el resultat de l'objectivitat pot tenir dos sentits diferents i s'ha de fer un gran esforç i resistir per saber quin reflecteix el sistema dominant establert i quin la realitat. Si el pensament objectiu, que pertany més aviat al pensament analític, no es vincula amb el pensament intuïtiu instantani, que s'origina en els sentiments, jugarà dins la història el mateix paper que els dinosaures. El monstre que va donar a llum la bomba atòmica és la nova versió del Leviatan equipat amb l'estructura del pensament analític de la modernitat capitalista, i és el responsable del panorama al qual ens estem referint. Quan analitzem l'Estat-nació com a nou déu sense màscara veurem amb més claredat el poder que té el pensament analític objectiu.

Per la seva banda, la *subjectivitat*, que es troba en el pol oposat de l'*objectivitat*, considera que podria arribar a la veritat mitjançant una percepció basada en especulacions *sense objecte*. Es tracta

10. El Sufí persa, més conegut a occident com Al-Hallaj, fou torturat i crucificat públicament l'any 922 per la dominació abbàssida acusat d'heretgia. Mentre que en el cas de Giordano Bruno no està completament aclarit si aquest matemàtic i astròleg italià fou cremat a la foguera al 1600 per les seves creences religioses panteistes o per la seva cosmologia.

d'una nova forma de platonisme; si s'empra com a única via de coneixement, cau en el mateix error obsessiu de l'objectivitat: la realitat és tal com la percebem, com la sentim, una actitud que acabarà portant-nos a l'existencialisme. El *subjectivisme* considera que l'ésser humà s'ha creat a si mateix. Malgrat que moltes corrents de pensament es van fonamentar en el seu nom, com ocorre també amb *l'objectivitat*, ocupen un lloc en el sistema, essent el *subjectivisme* i les seves diferents versions un sòlid pilar de l'individualisme egoista característic de la modernitat. Quan l'ésser humà cau en el '*subjectivisme*' (negació dels objectes), en comptes de re-valorar saludablement el '*jo*', l'egoisme suposa el principal estímul perquè hom es vegi arrossegat a la societat de consum.

El *subjectivisme* també és responsable d'aquella obsessió segons la qual 'com més reafirmo la meua personalitat més raó tinc'; el sistema capitalista li deu molt a aquest mecanisme mental. Aquesta forma de pensament que va ser reflectida en l'art, sobretot en la literatura, culmina amb la creació d'un món imaginari, i proporciona amb escreix la legitimació que el sistema necessita, dominant amb la seva influència tota la societat a través de la indústria cultural. D'aquesta forma, la societat queda exposada a una perdició continua, víctima del bombardeig constant d'un món virtual, que anul·la qualsevol possibilitat de pensament propi. La veritat queda reduïda a un món de simulació i no hi ha manera de distingir entre allò autèntic i allò fals.

Allò positiu de la subjectivitat rau en el fet que està íntimament relacionada amb el pensament sentimental, que juga un paper important com a *sensorialitat* per la *percepció*, així com el coneixement intuïtiu en els descobriments. A l'Orient mitjà, el misticisme i la saviesa van fer amb el mètode perceptiu grans avenços per la compenetració de la natura i la societat, i ara també podrien realitzar una aportació d'aquest tipus. El *subjectivisme* d'Orient té una superioritat enfront *l'objectivisme* d'Occident, en matèria de la seva concepció ètica de la natura i la societat. De totes maneres, el *subjectivisme*, com *l'objectivisme*, va caure en el deliri de reflectir-se com "la veu de déu". Ambdós coincideixen en aquest aspecte. Fins i tot conceptes com *societat*, *natura* i *déu*

interior i transcendental no aconsegueixen salvar-se en el marc del subjectivisme i acaben per convertir-se en instruments al servei dels reis nus i encoberts que es presenten com a déus amb o sense màscara, dels sistemes opressors.

En l'actual modernitat capitalista *l'objectivisme*, mitjançant les escoles i universitats positivistes, i el subjectivisme, per mitjà de tot tipus d'institucions de l'espiritisme i les religiositats, legitimen el sistema, els mecanismes de coacció i l'explotació en tota la seva cruesa, igual o més encara que les pròpies estructures de poder o el seu règim de veritat. Avui tot es resumeix en les sentències “*el poder és la veritat*” i “*la ciència és la força*”, i les seves recerques de “*la veritat*” no són més que un joc que es redueix a aquesta equació capital-ciència-política que podria assemblar-se a una companyia d'interessos; qui surti de la mateixa serà qualificat d'enemic, i és plausible que sigui eliminat, o bé se l'intentarà dissoldre absorbint-lo dins el sistema. Assistim a una gran pèrdua del sentit de les coses, assetjats per una civilització materialista en la seva fase més sofisticada. ¿Com podem posar-nos a cobert del setge de l'aliança capital-ciència-política? La resposta no és fàcil. Hem d'entendre als filòsofs de la llibertat, des de Nietzsche fins a Michel Foucault, que l'han cercat, arribant a parlar de “societat castrada” o, fins i tot, de “la mort de l'ésser humà”. Els camps de concentració i extermini, la bomba atòmica, les campanyes de neteja ètnica, la destrucció del medi ambient, l'atur massiu, les penúries extremes de la vida, l'augment dels casos de càncer i malalties com la SIDA confirmen aquestes sentències al mateix temps que fan inajornable la recerca de la veritat.

Haig de recordar, un cop més, que el socialisme científic, la socialdemocràcia i les corrents d'alliberament nacional, malgrat ser considerats grans adversaris del sistema, des de fa temps ocupen un lloc en aquest, i juguen un rol funcional, essent una mena de sectes de la modernitat que, amb la postmodernitat, es presenten amb un altre rostre.

Després d'arribar al zenit, comença el declivi i els sistemes comencen a desintegrar-se, com li va ocórrer a la modernitat capitalista a partir dels anys 70. El fet que des d'aleshores hagin

irromput corrents de pensament com l'ecologia, el feminisme i els moviments ètnico-culturals confirma el desprestigi i espedaçament d'aquell mètode científic, al mateix temps que revela l'existència d'altres móns i d'altres formes d'anàlisi més lliures. La gran diversitat de moviments propis d'aquesta època podria donar una imatge caòtica però, això no obstant, aquests enfocaments diferents també poden ser considerats com focus de resistència que responen en la mesura de les seves capacitats a les diferents realitats concretes dels diferents àmbits del poder. Per això és important poder comprendre aquesta època amb una gran riquesa de percepció.

El fet que aquesta època sigui determinadament fèrtil i prolífera en matèria de nous mètodes, narracions i formes de concebre la veritat, augmenta la possibilitat de reconstruir la societat a nivell de comunitats. És una tasca concreta i quotidiana portar a la pràctica les utopies de llibertat i igualtat creant noves estructures socials. Allò necessari ara és la validesa científica del camí escollit i la força que es posi en aquesta voluntat lliure. Vivim un període en el qual l'amor per la veritat ens apropa a la vida lliure; la consigna ha de ser: ***la veritat és amor i l'amor és vida lliure!***

Per tant, mentre no cerquem de forma apassionada la vida lliure com a mètode i règim de veritat, no obtindrem el coneixement, la base necessària ni les premisses per construir una nova societat. Examinem doncs, amb més cura i a la llum de les nostres hipòtesis, la informació i el coneixement existents i les idees estructurals que han estat a l'avantguarda.

Començarem el nostre anàlisi rebutjant les premisses de Bacon i Descartes, prescindint del dilema subjecte-objecte, ànima-cos; seria més apropiat, en tots els sentits, prendre com a base l'ésser humà, però això no vol dir que adopten una posició antropocèntrica o humanista, perquè no entenem que el món estigui centrat en l'ésser humà:

- 1 . - Els àtoms, com totxanes que componen tota la matèria, tenen la seva més rica existència i composició –tant en quantitat com en qualitat– en l'ésser humà.

- 2 . - L'èsser humà té l'avantatge de portar implícites les estructures biològiques del món vegetal i animal.
- 3 . - Ha desenvolupat les formes més sofisticades de vida social.
- 4 . - Té la capacitat d'accedir a un món intel·lectual molt lliure i flexible.
- 5 . - És capaç de mostrar una actitud metafísica.

Resulta obvi, per tant, que l'èsser humà suposa una inapreciable font d'informació i coneixement al reunir totes aquestes propietats simultàniament compenetrades les unes en les altres formant una integritat. Poder comprendre aquesta font, dins de la seva integritat, és comprendre l'univers fins ara conegut, o almenys és un bon primer pas en aquesta direcció.

Als següents paràgrafs, exposaré els cinc punts a dalt esmentats amb més detall¹¹:

1 . - Els àtoms, com totxanes que componen tota la matèria, tenen la més rica existència i composició –tan en quantitat com en qualitat– en l'èsser humà.

Els vincles de les formacions inter i intra-atòmiques, i les formes d'expressió de la vida, poden ser estudiades de la millor manera en l'èsser humà. Es podria així concebre a l'èsser humà, en cert sentit, com una formació de matèria viva que pensa. No hi ha dubte que aquestes elucubracions no conceben l'èsser humà solament com una suma de matèria ni tampoc veuen la matèria com una estructura mancada de vitalitat. Seria difícil relacionar la matèria que, a la seva manera, té un sentit de vitalitat propi, i l'èsser humà, que supera la mera suma de matèria. Penso que

11. Hem optat per re-introduir els subtítols a dalt esmentats per a una millor lectura, originàriament aquests temes es tractaven directament sense els subtítols numerats i amb caràcters en cursiva. [Nota ed.]

el canal del pensament metafísic rau en aquesta percepció. Si la nostra capacitat de concentració amb aquesta forma de percebre les coses té una flexibilitat il·limitada aleshores podrem superar el dilema entre matèria i sentit. Pot ser fins i tot que el veritable sentit d'allò viu i d'allò inert consisteixi en superar aquest dilema. L'objectiu de la matèria és adquirir sentit, mentre que, al seu torn, l'objectiu del sentit és superar la matèria. Pot ser que, rere aquest dilema, es trobi el darrer alè agonitzant de l'amor; i que fins i tot el principi d'acció-reacció hagi sofert una transformació en forma de matèria i sentit. L'afirmació que el fonament de l'univers està en l'amor tindria relació amb aquest dilema, un amor que en l'ésser humà té gairebé la seva base més forta.

Crec que investigar la matèria a través de l'ésser humà podria ser la forma més propera a la veritat i, per contra, no sembla possible arribar a una comprensió de la matèria, i per tant de la realitat, en els laboratoris terriblement aïllats de la modernitat. Dins la física quàntica, la relació observador-observat no es pot mesurar i de la mateixa forma que l'observador modifica la matèria, la matèria pot alliberar-se de l'observador de laboratori. Per tant, la correcta percepció seria factible tan sols mitjançant una observació interior de l'ésser humà; i la realitat és que no podria pensar-se un laboratori tan desenvolupat i complex com el propi ésser humà. Demòcrit va ser capaç de descobrir l'àtom amb aquest mètode, per tant ell ja havia establert el mètode correcte diversos mil·lennis enrere. No diem que els laboratoris no serveixin per res, sinó que els principis bàsics relatius a l'ésser humà estan en la seva percepció interna.

Desenvolupem més aquest principi. Totes les lleis de la física i de la química es poden observar en l'ésser humà gairebé a la perfecció, però cap laboratori és capaç d'apropar-se al grau de riquesa en matèria de funcions i mecanismes que té l'estructura humana. A través de l'escriptura de l'ésser humà podem apropar-nos amb el major nivell d'exactitud al coneixement de la física i la química; es poden apreciar tant la transformació matèria-energia com les més variades i complexes composicions químiques. La producció de sentit des de la relació energia-matèria

assoleix en l'ésser humà les formes més complexes, fins al punt que al cervell es podria arribar a la unitat de matèria-energia-pensament. Aquest fet ens porta a una pregunta gegantina i transcendental: ¿aquesta unió que es realitza en l'ésser humà, no serà en realitat una de les característiques bàsiques de l'univers?

Que l'ésser humà tingui un gran potencial de percepció i, per tant, pugui ser pres com a base per arribar a la veritat, confirma aquesta hipòtesi, que podria considerar-se un principi sòlid d'un règim com a via transcendental per obtenir les dades i coneixements que ens permetin arribar al que és la veritat.

2.- L'ésser humà té l'avantatge de portar implícites les estructures biològiques del món vegetal i animal.

El segon plantejament consisteix en que, si observem el dilema vitalitat-no vitalitat, en l'ésser humà la vitalitat ha assolit una sofisticació molt major que en d'altres éssers vius. La vitalitat té el seu punt de desenvolupament culminant en l'ésser humà, cosa que al seu torn suposa un major grau d'evolució de la matèria, paral·lela i conjuntament amb l'evolució de la vitalitat. Encara és un misteri la relació entre la forma que adquireix la matèria en el cervell i la sofisticada vitalitat humana, ja que la ciència encara té un coneixement molt limitat del cervell humà. En concret, resulta una gran incògnita establir la connexió entre la capacitat de la matèria per a constituir-se en el cervell i l'adquisició d'una vitalitat fins al punt d'arribar a les formes de pensament més abstractes. Aquest meravellós òrgan del cos és un dels valuosos exemples als quals ens referim, però cadascun dels altres òrgans, principalment el cor, constitueixen en si mateixos veritables miracles. Vull afirmar que els òrgans de l'ésser humà, com a tema de recerca, resulten tan complexes que el seu estudi no pot ser abandonat a l'àmbit de l'anatomia i la medicina, sinó que han de ser sotmesos a investigacions més significatives, mitjançant el seu estudi unificat per tota la ciència. Abandonar l'ésser humà al terreny de la medicina o la psicologia, al dilema cos-ànima,

no només suposa una gran ignorància i un error fatal, sinó que constitueix un crim tan greu com l'assassinat.

Podem fer també observacions respecte a la relació vitalitat-no vitalitat posant l'ésser humà com a exemple. En primer lloc, hem de reconèixer la potencialitat de vitalitat que existeix en la matèria. Si la matèria no tingués aquesta capacitat, la composició de la matèria no aniria acompanyada del sorgiment de sentiments elevats, ni la vitalitat amb el pensament, a l'ésser humà. Aleshores com podríem entendre millor aquesta vitalitat potencial en la matèria? En primer lloc, hauríem de tenir en compte la dinàmica acció-reacció com a base potencial de la vitalitat, tal i com es mostra en tot l'univers. En segon lloc i relacionat amb aquesta darrera cosa, ens trobem que les ones estan formades per partícules, i això ens porta al dilema existència-buit a l'univers. No podem pensar en l'existència sense el buit, ni en el buit sense existència. Si forcem els límits del nostre pensament entendríem que la superació del dilema existència-buit no implica altra cosa que l'eliminació de totes dues; com anomenaríem allò nou que sorgiria en aquest cas? Vet aquí el segon gran interrogant que se'ns planteja. Alguns, com és habitual, donarien ràpidament una resposta: "Déu"; però una reflexió més pausada ens permetria arribar a respostes més significatives, i potser fins i tot podríem arribar a comprendre el sentit i el misteri de la nostra vida.

En relació a la dinàmica propulsió-atracció, sabem que les ones formades per partícules permeten una transmissió que, en la llum assoleixen la seva màxima velocitat (300.000 km/s), però l'existència de forats negres, que "s'empassen" la llum, augmenta encara més els interrogants. Què és allò que sorgeix quan la llum és engolida per un forat negre? Aquesta és una altra de les preguntes de difícil resposta. I si anomenem als forats negres "illes d'energia pura", ¿com anomenarem l'energia en forma de llum? ¿L'univers és en realitat una vasta composició del dilema forat negre-matèria? ¿És que allò que es considera visible i no és matèria, és també matèria? ¿Aleshores, no hauríem de considerar l'univers que es fa visible un gran ésser viu? ¿És que tots els dilemes de la vida ens recorden aquest gran dilema universal? I, per tant, els

dilemes afecte-odi, bondat-maldat, bellesa-lletjor, correcte-erroni ¿no podrien ser el reflex d'aquest gran dilema universal? Podríem continuar fent preguntes de forma indefinida, però seria més didàctic ocupar-nos de qüestions més assequibles sobre les que podem desenvolupar les seves ciències.

Sabem que la matèria és una acumulació d'energia concentrada, coneixem la famosa fórmula d'Einstein. Es diu que entre el pes d'una persona morta i una viva hi ha una diferència de 18 grams d'energia. Aleshores, ¿la vitalitat ve a ser una forma especial de fluïdesa energètica? Aquesta energia preserva la seva existència quan abandona el cos?, ¿això no confirma potser l'animisme?, ¿almenys no és una fe que hauria de ser tinguda en compte? La creença que l'univers està ple d'ànimes, o el fet que Hegel considerés l'esperit universal (*Geist*), l'energia, l'ànima de la vitalitat implícita en la matèria ¿no són percepcions, interpretacions, idees, que han de ser preses seriosament?

Podríem seguir sumant preguntes d'aquest tipus, però el més important ara és que la relació vitalitat-no vitalitat no pot explicar-se amb les interpretacions metafísiques del dogmatisme medieval, ni ser justament valorada amb la dissociació que la modernitat capitalista realitza entre cos i ànima, entre subjecte i objecte. No poden explicar la riquesa de la nostra vida, ni amb el principi d'una força creadora que dóna sentit des de l'exterior, ni amb plantejaments basats en el dilema ànima-matèria. Els exemples i preguntes que formulem mostren que com més ens apropem a la vida humana en tota la seva riquesa i com més reforcem la capacitat d'observació, millor entendrem tots els fenòmens, fins i tot aquells que semblen miraculosos, i fins i tot el dilema vitalitat-no vitalitat.

Hem de creure que a l'univers regeix un principi de justícia. Res sorgeix sense unes circumstàncies determinades, sense un sentit. La natura es més equilibrada del que en un principi podem imaginar i, en tot cas, seria més lògic atribuir a la societat de la civilització les nostres limitacions, desviacions i desconcert en relació a les nostres capacitats per a l'observació. La pròpia formació de l'ésser humà té el seu equilibri i justícia, portant

implícit l'ordre universal, el món biològic i l'organització social, que es presten a la formació de la humanitat. Pot haver-hi major equilibri i justícia? Aquesta realitat ha estat tergiversada pels deliris de les forces jeràrquiques i estatals, i sobre ells recau la responsabilitat d'aquest error, donat que és l'ésser humà qui pot portar a terme i protagonitzar tot tipus d'acció necessària per assolir la justícia. Aquelles persones que vulguin sumar-se a la missió en pro de buscar la justícia, hauran d'estar disposades a assumir a fons el compromís moral, organitzatiu i de lluita que l'esmentada missió ens imposa.

En el món biològic també podem veure una gran diversitat i etapes evolutives. Degut a les transicions entre les molècules vives i inertes, podem comprendre millor la transició del món vegetal a l'animal. La ciència ha avançat considerablement en aquests temes, fins al punt que podem arribar a una gran riquesa de comprensions, malgrat totes les insuficiències i les preguntes que encara no tenen resposta. El propi món vegetal ja és per si mateix un miracle que mostra una gran vitalitat, des de les estructures primitives de la molsa i les algues fins aquella meravella que és un arbre fruiter, des de la senzillesa dels prats als rosers amb espines, la capacitat dels quals a l'hora de defensar la bellesa pot ser valorada fins i tot per una persona inculta. Allò més cridaner de l'evolució és que l'etapa posterior porta en el seu si l'anterior, preservant aquesta part com a element que enriqueix la darrera formació, de tal manera que el vegetal més avançat prossegueix l'existència, suposant la suma, de tots els vegetals, acomplint un rol de "mare", és a dir, que l'evolució continua amb un enriquiment recíproc en comptes d'anihilar-se l'un a l'altre com planteja el darwinisme dogmàtic. En el món vegetal també hi ha un progrés fins a una diversitat il·limitada d'espècies, i aquesta diversitat s'ha d'entendre com el llenguatge i la vida pròpia dels vegetals. Els vegetals també tenen les seves famílies, parentius i fins i tot enemics, per això tenir els seus sistemes defensius és gairebé un principi de cada espècie; gairebé res d'allò que existeix es priva de tenir la seva capacitat defensiva.

Un altre element a tenir en compte és la reproducció asexual i sexual; la primera expressa una forma de reproducció molt primitiva, mentre que la segona, és a dir l'acoplament entre gèneres diferenciats de la mateixa espècie, és la forma dominant, que finalment s'ha imposat, romanent les espècies que no diferenciaven el factor masculí del femení com reminiscències d'una etapa de transició. Per tal que hi hagi proliferació i distinció d'espècies calen gèneres diferenciats, en unitats diferents, essent una prova d'aquest procés evolutiu el fet que es produeixin malformacions físiques si els acoblaments es produeixen dins d'un mateix àmbit familiar, un fet relacionat amb la confusió d'allò femení i allò masculí. L'acoblament d'elements masculins i femenins està relacionat amb el progrés de les espècies; aquesta és una altra de les meravelles de la natura perquè es produeix una dialèctica positiva entre elements diferenciats (contradicció i diferenciació positiva feminitat-masculinitat), un principi present en tot l'univers. Per contra, la invariabilitat suposa una negació del progrés, com la recerca de la veritat absoluta dins del pensament metafísic l'impedeix aprendre la realitat de l'univers.

Una altra qüestió d'interès és per què l'univers busca el seu desenvolupament, o millor dit, la seva capacitat de desenvolupament ¿no és potser la pròpia evidència de la seva vitalitat?, ¿és que podria progressar alguna cosa que no tingués aquesta capacitat? El món biològic pot respondre millor a aquesta pregunta. Un altre assumpte igualment interessant en el desenvolupament biològic està relacionat amb l'excepcionalitat que suposa la Terra, ja que, almenys fins al present, no s'ha trobat vida en un altre planeta de l'univers observat. Aquesta forma de veure les coses és bastant problemàtica. En primer lloc, la capacitat de l'ésser humà per conèixer tots els planetes és molt limitada; l'ésser humà pot aprendre l'univers de la mateixa forma que un mosquit tot el globus terraquí. La tesi que l'ésser humà pot conèixer-ho tot és una altra obsessió del pensament metafísic, un plantejament similar al de la creació divina.

La pretensió de quantificar la immensitat de l'univers tampoc em sembla massa útil; de fet, tot just hem començat a conèi-

xer la Terra i ni tan sols sabem molt bé a què ens podria portar aquest coneixement. Tampoc es pot descartar, com s'acostuma a dir, que "cada ésser viu té el seu univers", així com el concepte "d'universos paral·lels" pot facilitar elements de comprensió. Amb el següent exemple expressarem millor el que volem dir: les cèl·lules del cos humà tenen la seva pròpia existència i les del cervell fins i tot poden generar idees, però això no obstant, aquestes cèl·lules ¿podrien dir "l'univers és tan gran com pensem"? Aquestes cèl·lules no són conscients ni de l'ésser humà ni de la immensitat de l'univers: però això tampoc elimina l'existència de l'ésser humà i d'altres micro o macro universos. ¿És que no es podria interpretar que l'ésser humà és una cèl·lula dins de l'univers macro? Si ens atrevim a realitzar aquest plantejament, també podríem afirmar que hi ha tants universos com angles des d'on se'l miri. Quan parlem d'*universos paral·lels* ens referim a que si cada univers depèn d'una fase d'ones, i així es diu, aleshores diferents fases en la transmissió d'ones ens portarien a formes d'univers inquantificables, essent un sol d'aquests universos el sistema de transmissió de partícules que permet la creació de l'ésser humà.

No vull aquí realitzar unes explicacions especulatives, sinó que intento superar l'estretesa de mires imperant per salvar-nos de les trampes de la consciència i les creences desviades, que són producte de mètodes malaltissos en la seva major part produïts per les estructures jeràrquiques i estatals. La nostra forma de pensar es deu, més del que podem imaginar, als mecanismes jeràrquics i estatals, que són veritables màquines de la mentida i el desviacionisme que, a més, van anihilar diverses idees correctes.

El món animal és un altre sistema que en els seus orígens compartia en les seves cèl·lules els factors vegetal i animal¹². Una atenta observació mostrarà que sense el món vegetal no hi ha

12. Un exemple d'aquest tipus de cèl·lules pot veure's a l'Euglena, la qual existeix actualment i que comparteix característiques vegetals i animals. L'Euglena és un gènere de protistes unicel·lulars, considerades algues si se les estudia des de la botànica, o també protozoàries quan se les analitza des de la zoologia. Es mouen i es nodreixen de l'entorn quan no tenen suficient llum per fer la fotosíntesi, però quan compten amb la llum necessària, aleshores fotosintetitzen i produeixen el seu propi aliment.

transició a l'animal, que aquell és condició prèvia d'aquest i que els vegetals desenvolupats van ser la base de les noves espècies animals. La vitalitat potencial és capaç de desenvolupar els sentits i sentiments, i així apareixen la vista i l'oïda, el dolor, el desig, l'enuig i l'afecte, en el món dels animals. Per altra banda, la necessitat d'apaivagar la fam provoca la recerca de menjar, cosa que, al seu torn, suposa recuperar l'energia perduda, i una vegada apaivagada la gana es produeix un emmagatzematge d'energia. Com es pot veure, aquí ens topem de nou amb la relació energia-vitalitat.

També mereix la nostra atenció la necessitat sexual, una necessitat que s'experimenta de forma summament forta i plena de desig i que en realitat expressa la funció reproductiva de la vida. La intensitat amb la qual es concentra l'energia en la relació sexual evidencia el seu vincle amb la vitalitat, però no hem de considerar el sexe com l'únic factor que permet la continuació de la vida, es tracta de la seva forma més primitiva, una forma purament quantitativa.

En canvi la diversificació i l'evolució van generar tipus de relacions més enriquides. A més, l'acoblament sexual porta implícit no només la passió i l'instint per la vida, sinó també la temença a la mort, millor dit, a la pròpia mort. Com que cada acoblament sexual suposa una mort parcial, en algunes espècies hi ha exemplars que moren només consumir-se l'acoblament. Aleshores una excessiva dependència sexual fa recordar la forma més primitiva de la vida i la realització de la mort; mentre que, com més unit estigui el sexe a valors com l'afecte i la bellesa, i més es visqui l'amor, més a prop s'estarà de la immortalitat. La immortalitat plasmada a les obres d'art està associada amb aquesta percepció. De la mateixa manera, la reproducció sexual es pot concebre com una forma de defensa ja que ;com més et reproduueixis més fort serà el sentiment de perdurar en el temps, de defensar-te i d'existir!

Profunditzem en l'assumpte del sexe i la reproducció en la societat humana. Seria un greu error qualificar com amor el plaer sexual que dóna la garantia de prosseguir la vida en el sentit

de repetir-la. En realitat és la negació de l'amor. La modernitat capitalista, donat que potencia el sexisme com un càncer, està destruint la societat en nom de l'amor, quan el veritable amor és l'emoció de sentir-se partícip en la formació de l'univers. Per això, la sentència de Mawlana "*tot el que existeix en el món és amor i la resta és pura xerrameca*" podria ser una autèntica interpretació de l'amor. L'amor depèn de la superació del plaer sexual, millor dit del desenvolupament de cert nivell de llibertat recíproca dins l'ètica de l'ésser humà; la passió sexual està relacionada també amb la pèrdua de la llibertat i la immobilitat material. El més correcte és vincular l'amor a la coherència amb la creació no només entre homes i dones, sinó entre tots els components de l'univers.

El desenvolupament dels sentits és un altre miracle. ¿Com interpretar, per exemple, el sentit de la vista? És indubtable que la vista és un dels aspectes més sofisticats de la vitalitat. Sense llum no es pot veure i veure equival a tenir una idea, a pensar. És important veure totes les característiques que desenvolupa la vitalitat, principalment la sexual, com una forma de pensament. La pròpia vida, d'alguna manera, és una forma d'aprenentatge, i és aquest el sentit correcte de la frase de Descartes "penso, ergo existeixo". Generalitzant més, podríem definir el cercle viciós de l'univers com a regit per regles, també com a forma d'aprenentatge -donat que les regles ajuden en l'aprenentatge- però, en concret, la vista suposa, en aquest sentit, un progrés impressionant. És comprensible la sentència "*Déu va crear l'univers per observar-se a ell mateix*" i també la idea de Hegel segons la qual el *Geist* es va materialitzar per prendre consciència d'ell mateix. Veure i ser vist són, probablement, objectius essencials de la creació.

El plaer i el dolor també es reflecteixen en la vitalitat dels animals i són sentiments que mostren les arestes de la vida; com més plaer sents, més conscient ets de la vida i et vincles a ella, com més dolor tens també prens consciència de la vida però perquè el dolor t'allunya d'ella. Ambdós sentiments tenen gran valor didàctic com a doctes escoles d'aprenentatge. El plaer implica un intens coneixement però de la mateixa forma pot portar a la

bogeria. Per la seva banda, el dolor és un gran mestre perquè ens permet valorar la vida molt millor. De la mateixa forma que el final del plaer s'aproxima al dolor, quan acaba el dolor s'obre la porta a una vida plaent. I així és com les formes de viure exposen les seves diferències, mitjançant els aprenentatges en matèria d'una millor observació, gaudir el plaer de la vida i el patiment.

Seria una idea més correcta desenvolupar la relació entre la vida i la mort en la societat humana, donat que és quelcom que té un profund sentit metafísic. Un altre assumpte d'interès és l'alimentació carnívora. Tots els animals poden viure alimentant-se només de vegetals, menjar carn no és indispensable; això no obstant, existeixen nombroses espècies carnívores. Quina explicació té això? Un element analític pot ser el problema de que la reproducció sexual, que malgrat ser garantia de vida, si es produeix en excés fa perillar altres formes de vida. Per exemple, una excessiva reproducció de rates podria acabar amb alguns vegetals, i el mateix es podria dir dels ramats d'ovelles i cabres. En el món de les aus també es registren aquest tipus de desequilibris. El fet que entrin en escena depredadors com els lleons, falcons i serps no només compleix l'objectiu de l'anihilació, sinó que és imprescindible per preservar les espècies. Podria ser inconvenient considerar aquesta divisió del treball com una gran injustícia a la natura, ja que de fet conforma un delicat equilibri. Si es trenqués aquest equilibri i, per exemple, un territori estigués ple de falcons, lleons i serps, quedaria molt poca vida animal. L'autoregulació dels sistemes naturals es una cosa magnífica.

Avaluem extensament la gran importància que té la regulació de la reproducció sexual en la societat de l'ésser humà i la seva vinculació amb l'ètica. Si tornem a la relació de l'ésser humà amb el món biològic -com ho vam fer per la nostra recerca bàsica- veurem que és com si totes les realitzacions dels regnes vegetal i animal, i tots els fets i característiques d'aquest món s'haguessin resumit en l'ésser humà, fins al punt que sembla ser l'hereu de tot. Imaginar un ésser viu supra-humà seria tan sols una suposició, donat que la gran capacitat de pensament del cervell fa exactament innecessari el sorgiment d'una espècie supra-humana. El

cervell arriba al seu màxim desenvolupament amb la capacitat d'aprenentatge i amb el pensament com a propietats bàsiques dels éssers vius, un fet al qual segurament es refereix el versicle del Llibre Sagrat "vaig crear a l'home per donar-me a conèixer".

No hi ha dubte que en l'ésser humà es concentra el caràcter vital de tots els vegetals i animals però la formulació inversa no pot ser correcta, ja que la suma de tots els vegetals i animals no fa l'ésser humà. D'aquí que a l'ésser humà se l'hagi de tractar com a un món diferent. Això no té res a veure ni amb l'antropocentrisme ni amb el panteisme que confon la natura amb Déu, sinó que necessito explicar la diferència de l'ésser humà com una espècie peculiar, tan important que s'ha de tractar com un món a banda.

3. - Ha desenvolupat les formes més sofisticades de vida social.

El tercer plantejament rau en el fet que convertir a l'ésser humà en objecte d'investigació com a espècie que es va fer a si mateixa en una societat determinada, serà una important metodologia respecte a la recerca i el règim de veritat.

Però, como hem dit, no es tracta de fer una valoració antropològica, d'explicar les fases del seu desenvolupament com a espècie, des dels primats i el seu desenllaç fins a l'actualitat, ja que en relació al nostre tema això no és el més important. No fem una valoració antropològica. Hi ha abundants casos similars a la convivència social o comunitats no només en el món animal, també en el vegetal. Les espècies viuen les unes amb les altres, formant fins i tot comunitats, d'acord amb la seva natura. Hi ha arbres que no poden sobreviure sense els boscos, ni alguns peixos sense els bancs marins, però tant l'ésser humà com la seva societat presenten diferències qualitatives. La mateixa societat és possiblement l'ésser humà superior, o almenys una organització que ha creat –i crearà– l'ésser humà superior. Si traguéssim a un nadó de la societat i el deixéssim, acabat de néixer, a un bosc garantint-li els mitjans per viure, no passaria de primat, i si poséssim al seu costat uns quants éssers vius similars, el procés que s'iniciaria seria molt semblant al dels primats. El mateix cas no és vàlid a la

inversa per a la comunitat d'animals. Aquest cas demostra el valor distintiu de la societat humana, essent recíprocament incomparables els rols i influències tan de la societat en la construcció de l'individu, com de l'individu en la construcció de la societat.

No hi ha dubte que l'ésser humà no pot viure sense la societat, però també seria un error veure la societat constituïda tan sols per una suma d'individus. Els humans sense la societat no poden anar més enllà dels primats: per contra, poden adquirir en societat una capacitat enorme i desenvolupar un pensament molt fort. Un error humà pot convertir el planeta en un desert, per exemple amb les explosions nuclears, però també pot arribar a l'espai i realitzar descobriments i invencions inimaginables. Encara que això sigui un assumpte de la "Sociologia", aquí ens referim a quelcom totalment diferent perquè parlem de la societat en funció d'obtenir el coneixement necessari i establir el règim de veritat, qüestió que no creiem possible sense la societat. No tractem aquí a l'ésser humà com herència del món vegetal i animal, de l'univers físic i químic; parlem de l'humà com a realització social, perquè tot allò realitzat en l'individu humà és social.

Totes les civilitzacions, fins i tot la modernitat capitalista, han considerat l'ésser humà de forma separada de la història i de la societat. Més ben dit, totes les teories i interpretacions respecte l'ésser humà es van elaborar de forma separada de la història i la societat, i fins i tot van ser presentades com obra d'individus que estaven per sobre de les societats. Partint d'aquest punt es van inventar els reis encoberts i nus i els déus emmascarats i sense màscara. Per contra, nosaltres profunditzarem en la nostra comprensió de la societat de tal manera que podrem analitzar i desemmascarar tant aquests déus i reis com les formes de pensament de les quals van néixer, així com les estructures socials en les quals van sorgir aquests pensaments, que deriven de sistemes socials que produeixen, sobretot, opressió i explotació.

Aconseguir exposar la relació individu-societat, d'una manera enriquidora, és el problema més bàsic del mètode. Bacon i Descartes, malgrat considerar-se de gran volada científica, quan tracten els problemes del mètode, donen la impressió d'estar al

marge de les societats en les quals vivien i de no comptar amb el coneixement adequat. Aquestes societats són les dels països que actualment anomenem Anglaterra i Holanda¹³, que van construir el capitalisme com un sistema mundial. Els mètodes que van desenvolupar estaven a to amb les idees de les seves societats, i aquestes idees estaven obrint-li les portes al capitalisme de bat a bat.

Per tant, si comencem a investigar la societat humana com un element bàsic: què observem?

a . - La societat és una característica que diferencia qualitativament a l'ésser humà de l'animal. Una qüestió que ja hem explicat suficientment.

b . - En la mesura que està integrada per persones, la societat també les va formant. El fet fonamental és que les societats i comunitats les fan i construeixen les persones amb els seus esforços i les seves habilitats, no són estaments que estiguin per sobre de l'ésser humà. És obvi que es tracta d'actes humans encara que hagin quedat personificats en diferents simbologies que van des del tòtem fins als déus, degut a que han tingut un gran pes en la ment humana, però si no hi ha persones no hi ha societat en la qual s'adori a cap tòtem o deïtat.

c . - Les societats estan condicionades de manera històrica i espacial. Dit d'una altra forma, tenen temps i condicions geogràfiques determinades; no hi ha societats al marge de la història i la geografia; les utopies sense circumstàncies ni temps determinat són un somni en va.

La història, que té com a objecte d'estudi els ésser vius i en especial l'ésser humà, expressa els temps en els quals es produeix el seu desenvolupament; els cicles, les etapes, són imprescindibles en la formació de les espècies. El terme eternitat està associat al concepte de canvi i l'única cosa que no té un temps determinat

13. Malgrat que el filòsof, matemàtic, escriptor i físic Descartes era del territori que avui és França, va passar la major part de la seva vida adulta a l'actual Holanda.

és el propi canvi, la pròpia transformació. Per contra, les societats tenen una relació més estreta amb la història. Si calculem l'edat de l'univers en mil milions d'anys i emprem el terme de llarga durada¹⁴ per a societats amb milers d'anys, podríem considerar processos amplis els determinats pels dies, mesos, anys o segles. Per la seva banda, l'espai geogràfic de les societats està vinculat fonamentalment a la presència de vegetació i vida animal, i són molt excepcionals les societats que sobreviuen en zones desèrtiques o polars; per contra, l'existència d'una rica vegetació i la presència d'animals poden ser la base per a les societats més fèrtils.

S'han intentat inculcar a la ment humana teories, corrents de pensament i concepcions religioses que sorgeixen de la tradició jeràrquica i estatal, al marge de l'espai i la història, com si fossin productes del destí. En aquest sentit, s'acostuma a argumentar el protagonisme històric d'alguns personatges heroics i el fet que alguns filòsofs i teòlegs elaboressin les seves teories al marge de la societat històrica. El sistema capitalista també dóna molta importància a la ciència basada en l'individu, sobretot en allò que concerneix la societat, però oculta que una formació social concreta condiona la forma de pensament religiós i filosòfic. Està suficientment demostrat que el temps i l'espai determinats d'una societat donen forma a l'individu i que els individus juguen un paper clau en el seu esdevenir precisament gràcies a aquesta formació. En definitiva, les dimensions històrica i espacial són condicions necessàries a l'hora de plantejar el mètode per arribar a la veritat.

14. La categorització de temps i fenòmens de *llarga durada* o *estructurals*, *durada mitjana* o *conjunturals*, i *curta durada* o *esdevenimentals*, fou desenvolupada i teoritzada per l'historiador francès Fernand Braudel, especialment en el seu memorable *El Mediterrani i el món mediterrani a l'època de Felip II* (1949), i van constituir una important aportació per a pensar les diverses dinàmiques i dimensions de temps en la història. A tota l'obra pot veure's com Öcalan recorre a aquests conceptes, i els desenvolupa incorporant diverses dimensions de temps per poder abastar diferents nivells de riquesa en l'anàlisi.

d . - Un altre tema important és ser conscients que les realitats socials tenen un caràcter construït pels éssers humans. Un dels errors en els quals es cau de forma freqüent és considerar determinades instàncies o estructures socials com a fets naturals, legitimant-les com si mai canviessin o com si tinguessin un caràcter diví sota l'excusa de que suposadament varen ser creades o assignades per la divinitat. Per exemple, en la modernitat capitalista s'està intentant inculcar que hem arribat a la "fi de la història", que s'ha dit l'última paraula i que no hi ha alternativa a les institucions liberals. Contínuament se'ns parla de règims polítics i constitucions immutables, quan veiem la història recent que la duració d'aquestes tan esmentades immutabilitats i d'aquestes suposades estructures sòlides no passa d'un segle. Allò important aquí és constatar que es recorre al discurs polític i ideològic com a forma de dominació del pensament i de la voluntat humanes. Els centres de poder i explotació necessiten aquesta agressiva retòrica ideològica i política sense la qual difícilment podrien dirigir les societats d'avui en dia. Aquesta és una de les raons per les quals els mitjans de comunicació han estat tan desenvolupats, i per la qual les institucions científiques i de pensament han quedat totalment supeditades als nuclis del poder i explotació.

Com més conscients siguem que les realitats socials són fabricades, millor podem concloure que és necessària la seva destrucció per reconstruir-les. No existeixen realitats socials immutables, indestructibles. A més a més, debilitar i destruir les institucions que generen opressió i explotació és un requisit irrenunciable per a la vida lliure. I quan ens referim a la realitat social, ens referim a totes les institucions ideològiques i materials de la societat. Les realitats socials s'estableixen, es destrueixen, es restauen i es reconstrueixen de forma constant, en determinades circumstàncies espacials i temporals, en tots els àmbits socials: de la llengua a la religió, de la mitologia a la ciència, de l'economia a la política, del Dret al art i de l'ètica a la filosofia.

e . - És important no veure de forma abstracta la relació societat-individu. En tots els àmbits socials els individus s'incorporen

a les estructures formades durant la història amb llenguatges i tradicions ja consolidades, no per voluntat pròpia sinó degut a institucions i tradicions minuciosament constituïdes molt abans que ells. Es tracta d'una socialització de l'individu que requereix un enorme esforç educatiu; és a dir, l'individu es converteix en membre de la societat quan assimila la seva cultura que, d'alguna forma, suposa també el seu passat. Es tracta d'un esforç continu; cada acte social és una passa en la socialització i, per tant, els individus no poden evitar la formació que la societat desitja per ells, un fet que queda al marge de la seva voluntat. És cert que sempre hi haurà formes de resistència i de reivindicació de la llibertat per part d'individus que no acceptin una socialització que, en realitat, genera esclavitud, sobretot a les societats de classe i jerarquitzades basades en l'explotació i l'opressió, de la mateixa manera que es produirà una oposició encara major a ser integrats i assimilats en societats explotadores alienes a la seva; però, en tot cas, s'intentarà integrar l'ésser humà i fins i tot anihilar-lo com a tal a través dels mecanismes educatius que tenen les societats opressores. Els engranatges de la societat i la forma en la qual tracta l'individu recorden les rodes del molí quan trituren la matèria prima, el gra, fins a convertir-lo en farina, però ni la societat té una força absoluta per desintegrar l'individu ni aquest pot dependre's totalment de la societat. Per això sempre existiran fissures a les institucions en la mesura que hi hagi resistència per part de l'ésser humà, de la mateixa forma que l'individu tindrà un protagonisme quan es produeixin processos de reajustament social basats en la reconciliació.

En definitiva, els estudis metòdics i els règims de veritat sobre la societat que es centren en l'ésser humà podrien donar millors i més rics resultats.

4 . - Té la capacitat d'accedir a un món intel·lectual molt lliure i flexible.

El quart plantejament es refereix al fet que la flexibilitat de la ment humana es troba en el seu nivell més avançat i això influirà

positivament en un bon resultat de la nostra recerca; mentre no compreguem la natura de la ment humana, els conceptes de mètode i veritat quedaran a l'aire.

S'ha dit en reiterades ocasions que la ment humana té una estructura binària, és a dir: la part dreta del cervell (lòbul dret) és evolutivament més antiga, on està més desenvolupada la intel·ligència emocional (o sentimental), mentre que la part esquerra (lòbul esquerre), és més recent i tendeix al pensament analític i està permanentment oberta a la progressió degut a la seva peculiar flexibilitat. El pensament i el sentiment en el món animal estan pràcticament al mateix nivell, és a dir que provoquen reaccions instantànies en forma de *reflexes condicionats* quan són *instints* i *sense condicionaments* quan són resultat de l'*aprenentatge*. El mateix ocorre amb els humans; per exemple, el cos reacciona davant el foc instantàniament, mentre que a l'hora d'escalar la muntanya Everest s'han de tenir en compte centenars de circumstàncies que un cop analitzades faran que es prengui la decisió de pujar o no. En el pensament sentimental no hi ha espai pel dubte, es respon també de forma instintiva, mentre que en el pensament analític es pot trigar anys a prendre una decisió. Un mecanisme mental similar deu guiar la recerca de la veritat. Conèixer bé la nostra ment és prioritari perquè, mentre no tinguem clar com funciona, el mètode correcte per assolir la veritat no deixarà de ser un xic aleatori.

Per una banda, la nostra ment gaudeix d'aquesta alta flexibilitat mentre que altres components de l'univers tenen una capacitat de llibertat molt estreta i limitada; no sabem com funciona la llibertat ni a nivell subatòmic ni a les macro-estructures de l'univers, però gairebé no existeix capacitat d'actuar amb flexibilitat, mentre que al cervell humà els espais de llibertat estan molt desenvolupats i el nostre marge intel·lectual de maniobra és potencialment il·limitat en el moment de ser activat per la socialització.

Per altra banda, la ment provoca tant percepcions correctes com errònies i aquesta ambivalència pot estar condicionada en qualsevol moment per mecanismes d'opressió, repressió i estra-

tègies per conduir els sentiments a l'engany i a l'error, de forma especial degut al sistema repressiu sobre la consciència humana que les organitzacions estatals i autoritàries han format durant milers d'anys creant un sistema mental a la seva imatge i semblança. La tàctica d'atrapar les consciències amb prebendes i premis és ben coneguda. Malgrat això, el nostre sistema mental té capacitat de resistència, una propietat inapreciable a l'hora de cercar el camí correcte i descobrir les grans veritats. En aquest sentit, el fet de gaudir d'independència juga un paper determinant en l'aparició de les grans personalitats perquè permet una major capacitat d'elecció; existeix una relació entre riquesa de percepció i independència mental que permet actuar sota criteris de justícia.

Hem dit que rere la relació entre realitat i justícia s'amaga l'ordre universal i, per tant, podríem afirmar que una persona justa pot escollir millor. En aquest sentit, la història de la llibertat (història social) és la nostra millor guia perquè ens ensenya a decidir correctament. Les teories psicoanalítiques estan realitzant un gran esforç per explicar la profunditat de la nostra ment. Tot i així és cert que el psicoanàlisi va adquirint una importància progressiva com a nova àrea de coneixement, cal destacar que, per si mateix, resulta insuficient per obtenir la informació i coneixement que necessitem, sobretot perquè estudia l'individu de forma separada de la societat. La psicologia social encara no ho ha aconseguit, ja que la pròpia sociologia ha estat fonamentada sobre bases errònies, i aleshores difícilment pot ajudar a la psicologia social en aquesta tasca. Mitjançant la psicologia podem conèixer millor la ment dels animals i d'aquest super-animal que anomenem ésser humà, però encara som al llindar del seu coneixement com a animal social.

Només quan tinguem una clara i profunda definició de la ment i la seva capacitat de lliure elecció (llibertat social) estigui garantida, el mètode, la informació i coneixement que utilitzem ens permetran respostes assenyades a percepcions adequades. D'aquesta forma també la nostra metodologia farà possible assolir una societat lliure amb individus lliures.

5. - *És capaç de mostrar una actitud metafísica.*

El cinquè plantejament es basa en el caràcter metafísic de l'ésser humà, que ens ofereix un immillorable exemple sobre la sistematicitat del mètode i del coneixement. La ciència dels fonaments i del mètode de la recerca (l'epistemologia) serà més conscienciosa quan s'analitzin les propietats metafísiques de l'ésser humà; comprendre com és exactament l'ésser humà és important a l'hora d'elaborar una metafísica, i un dels problemes socials menys analitzats és que ni tan sols hem arribat a definir el caràcter metafísic d'aquest. ¿Perquè l'ésser humà és metafísic?, ¿a quines necessitats respon?, ¿quins són els seus aspectes positius i negatius?, ¿és possible viure sense metafísica?, ¿quines són les seves principals característiques?, ¿la metafísica és només vàlida dins l'àmbit del pensament i la religió?, ¿quina relació existeix entre societat i metafísica?, ¿la metafísica és contrària o pot ser limitada per la dialèctica? Les preguntes podrien continuar.

Donat que l'ésser humà és el subjecte fonamental del saber, mentre no estiguem familiaritzats amb el pensament metafísic i els seus mecanismes, les nostres al·legacions no assoliran el grau de coneixement necessari. Ens movem en un àmbit del qual no es responsabilitzen ni la sociologia ni la psicologia i encara es fa més problemàtica la qüestió metafísica degut a que diverses corrents de pensament, sobretot religioses, es consideren metafísiques. Dins la nostra aproximació a la qüestió metafísica és fonamental tenir en compte que, rere la mateixa, subjau el fet que és una característica bàsica de l'ésser humà social; en realitat, es tracta d'una part de l'entramat social sense la qual aquest no podria viure. Si abstraguéssim a l'ésser humà de la metafísica, el transformàriem en un animal superior (un terme que Nietzsche va emprar pels alemanys i va quedar palès a l'Alemanya nazi) o bé un super-ordinador. Una humanitat que ha arribat a aquest estat de coses ¿realment podria viure humanament?

En el que es refereix a la projecció metafísica de l'ésser humà, podríem distingir quatre àmbits:

a) L'ètica.

- b) La religió.
- c) L'art en totes les seves branques.
- d) La institucionalització social i la societat en el seu conjunt.

Comptant amb aquestes característiques en les quals profunditzarem, ¿per què i com és que l'ésser humà és capaç de ser metafísic?

El primer àmbit suposa la capacitat de valorar les coses. Sense l'ètica no hi ha progressió dins la societat i això requereix el desenvolupament de la metafísica. La societat pot ser organitzada amb l'ètica entesa com a elecció lliure de la mateixa forma que el col·lapse de la Rússia soviètica i de l'Egipte dels Faraons, malgrat els seus avenços, van estar vinculats a la seva privació. La racionalitat per si sola no desenvolupa la societat; pot ser que la robotitzi i converteixi els individus en bestiar, però no en éssers humans. Delimitem algunes de les peculiaritats de l'ètica: la superació del dolor, la limitació del desig, el plaer i la passió, la supeditació de la reproducció a normes socials i no purament físiques, i la capacitat d'elecció a l'hora de complir o no amb les normes tradicionals, religioses o legals. Posem per cas: dins l'espècie humana les relacions sexuals i la reproducció estarien determinades per centenars de normes ètiques. Sense un control demogràfic, la societat no avançaria. Només aquest tema ja mostra la gran necessitat de metafísica.

El segon àmbit és el de la *religió*. L'ésser humà és com un univers que pren consciència de si mateix i ha de situar-se per sobre d'allò purament material per superar així els desequilibris que suposen tant l'alegria com l'adversitat. Davants impactes com les guerres, la mort, la passió, el plaer o la bellesa, el pensament i les institucions de contingut metafísic apareixen com necessitats irrenunciables, necessitats que poden ser cobertes amb la creativitat divina (o amb la invenció de Déu en el cas que no existís), l'art i el desenvolupament del coneixement.

Considerar la metafísica com quelcom al marge de la física no suposa ni una condemna ni un reconeixement. Senzillament

ocorre que en l'existència de l'ésser humà sempre es forcen els límits de la física; és quelcom implícit al seu caràcter ontològic. No té sentit defensar una existència purament física; o, millor dit, amb una existència solament física gairebé no podríem considerar l'ésser humà des d'un altre punt de vista que no fos el mecànic. Descartes va intentar fer-ho en el seu temps justificant-la a través del concepte de psique (ànima), que no té explicació científica.

El tercer àmbit és *l'art*, amb el qual l'ésser humà crea un món particular. La societat també es desenvolupa amb obres musicals, pictòriques i arquitectòniques a les que no pot renunciar. En concret, amb l'art, la natura estètica es veu realitzada perquè li permet crear ficcions metafísiques, distingir la bellesa de la lletjor, donant així sentit a la seva natura artística, de la mateixa manera que escollir entre allò bo i allò dolent dóna sentit al seu comportament ètic.

Respecte al quart àmbit, el de *l'administració política*, també abunden les valoracions metafísiques; de fet, aquest àmbit està format per les realitzacions metafísiques més rellevants. La política no es pot explicar amb les lleis de la física, l'única cosa que podríem aconseguir així és la robotització de la societat o convertir la població en bestiar, és a dir, el feixisme. Si compremem que l'àmbit polític implica actuar amb llibertat, entendrem el caràcter metafísic de l'ésser humà polític, cosa a la qual ja es va referir Aristòtil quan el va definir com un "animal polític".

Per últim, hem d'indicar que el *Dret*, la *filosofia* i fins i tot el "*cientificisme*", igual que la religió, són àrees carregades històricament, tant en l'aspecte qualitatiu com en el quantitatiu, d'actes i posicions netament metafísiques.

Un cop hem perfilat a grans trets la metafísica tan a escala individual com social, podem ara desenvolupar plantejaments més específics en aquest sentit.

1.- Al llarg de la història, aquestes teories metafísiques han estat tractades com si fossin dogmes, enaltint-les de forma desmesurada, o bé considerant-les falses per ser alienes a la realitat

i convertir-se en instruments de manipulació per part de l'ordre jeràrquic i estatal. Ambdues posicions o bé manquen de perspectiva històrica, degut a que desconeixen l'existència de la *societat històrica*, o són simples exageracions, no comprenent que la metafísica deriva de característiques i necessitats tant socials com individuals. Aquells que la enalteixen neguen la seva relació, i la de la ment i l'ànima, amb el món material presentant-la com la panacea de la llibertat, o bé han caigut en postures desorbitades que van des de la voluntat divina a deïficar l'ésser humà. No hi ha dubte que en aquests processos l'ordre jeràrquic i estatal ha tingut un paper destacat.

Per la seva banda, el sector que nega el valor a la metafísica va contraatacar abanderant el món materialista, la civilització material i, darrerament, la racionalitat i el positivisme. “Tot allò que faci olor a metafísica suposa una maldat, serveix per enganyar la gent i, per tant, s’ha de rebutjar!” Però després es va adonar que la modernitat capitalista, que es basa fonamentalment en la racionalitat i el positivisme, ha provocat la destrucció de la *societat històrica* al llarg del temps, creant formes de vida com el feixisme, la robotització humana, l’alienació o la destrucció del medi ambient. La dependència extrema de les lleis físiques no pot evitar la destrucció i el col·lapse de la vida social, cosa que demostra que el científicisme és la pitjor metafísica. Si és que la vida social té sentit, el científicisme, és a dir el materialisme més superficial, funciona com a conductor intel·lectual del poder i l’exploració, cosa que fa que voluntària o involuntàriament, conscient o inconscientment, es converteixi en la major manipulació i forma de consolidar socialment la metafísica.

2.- També hi ha aquells que no es posicionen a cap dels dos bàndols, als que podríem denominar “nihilistes”, que plantegen que no s’ha d’estar a favor o en contra de la metafísica, sinó que es pot mantenir una independència total. S’ha de destacar que aquest grup, aparentment inofensiu, és el més perillós. En els altres dos casos, ambdues parts mantenen forts principis, són conscients dels valors que representen, aspiren a reconstruir la

societat i formar l'individu, però el sector completament independent, malgrat viure en societat, considera possible romandre al marge amb la seva postura nihilista. Es tracta del sector més proper a les metafísiques "cientistes", integrat per elements desclassats, que han sigut llençats a la claveguera, exclosos en una societat destruïda i dissolta; el seu nombre ha crescut en allau degut a la modernitat capitalista. També podríem dir que es tracta del sector més proper a l'animalització; els *hooligans* del futbol en són un bon exemple. Així mateix, es podria demostrar mitjançant aquests exemples que amb la modernitat capitalista ha augmentat el càncer. Ambdós plantejaments, el materialista i el nihilista, conflueixen a la fi en el científicisme, en el positivisme de la modernitat, que han convertit en la seva religió. Es tracta d'una metafísica disfressada; el seu Déu és l'Estat-nació, un Déu sense màscara, adorat en totes les societats modernes amb tot tipus de rituals i simbolismes.

3.- És necessari i possible un plantejament més equilibrat, millor dit, és una tasca bàsica desenvolupar una metafísica d'allò bo, d'allò correcte, de la bellesa i la llibertat en els àmbits de l'*ètica*, la *política*, l'*art* i el *pensament*, sabent que la metafísica és una realitat de construcció social. L'essència de la virtut rau en continuar cercant allò bo, allò correcte, la bellesa i la llibertat; així s'ha fet sempre dins la *societat històrica* sense caure en els sofismes elitistes i superbs de la "plena independència". Confio que aquest art de portar una vida virtuosa farà possible una vida digna en societat.

No estem supeditats a la metafísica, no obstant això no podem renunciar a cercar i desenvolupar el millor, el més bell, el més lliure i el més correcte de la mateixa. De la mateixa manera que no estem sentenciats a un destí de maldat, lletjor, esclavitud i error, tampoc és impossible assolir una vida millor, bella, lliure i correcte. I tampoc estem condemnats al nihilisme, que és la pitjor de les opcions provocada per la impotència i la irresponsabilitat de les estructures autoritàries i estatals, especialment a la modernitat capitalista. Aquesta lluita és una constant històrica des dels orígens de la societat. La diferència amb el que ocorre

ara és que vivim en una època de col·lapse de la modernitat capitalista i que, per tant, es requereixen noves idees i nous projectes socials. I, per aconseguir-ho, és tan necessària una passió similar a la de l'amor com realitzar el millor anàlisi científic amb el mètode i règim de veritat adequats per a la lluita per allò bo, allò bell, allò lliure i allò correcte.

Hem d'entendre les argumentacions (els instruments de verificació) exposades fins ara com a eines per trobar, per una banda, respostes a la problemàtica de la superació de la *modernitat capitalista* i, per l'altra, per desenvolupar i estendre la *modernitat democràtica*. Però, per poder-ho fer, hem de qüestionar els *mètodes i règims de coneixement i informació* (camins cap a la veritat) de la modernitat oficial al mateix temps que hem d'aclarir els *sistemes de mètode i coneixement* innovadors de la postmodernitat. Per a això hi ha aquest material. Hem plantejat com una qüestió clau com i per què hem de concentrar-nos en l'ésser humà i, per tal de fer-ho, té importància definir, delimitar i percebre de forma correcta la relació individu-societat. Els esforços realitzats en aquest sentit per la sociologia, la psicologia social i l'antropologia no són productius perquè estan supeditats a les desviacions de la modernitat i atrapats per les seves xarxes de coneixement i poder.

Alguns intel·lectuals i corrents de pensament, com l'Escola de Frankfurt, Fernand Braudel, Friedrich Nietzsche, Michel Foucault i Immanuel Wallerstein, han fet valuoses aportacions sobre la metodologia i per un millor coneixement d'aquest període de col·lapse de la modernitat i sobre la nova postmodernitat, que nosaltres preferim denominar modernitat democràtica. Són múltiples i valuosos els esforços realitzats, però estan fets de pedaços, principalment degut a que estan contaminats pel sistema capitalista, com ho confessa el propi Wallerstein. Aquests autors es retorcen en les tenalles de la modernitat.

Per exemple, són destacables les màximes de Nietzsche segons les quals la modernitat ha suposat la *donització*¹⁵ de la so-

15. Hem optat per traduir el terme turc *kadınlaştırma* com *mujerización* [donització]. Suposem que té origen en el terme alemany que utilitza Nietzsche: *verweiblichend*, que tindria com a traducció literal feminització.

cietat, la seva castració o conversió en un gegantí formiguer, al mateix temps que emprava el terme “supra animal ros” per a referir-se als alemanys, anticipant-se en mig segle a la conducció de les masses com ramats pel feixisme. Sorprenen els seus plantejaments dins l’obra *Així parlà Zaratustra* quan indica que la modernització, l’Estat-nació, tard o d’hora, provocaran la conducció de la societat com a bestiar pròpia del feixisme, i quan va anunciar el sorgiment de societats-formiguer com la japonesa, que anomena “nació-formiga”. Nietzsche gairebé es converteix en profeta de l’era capitalista.

Max Weber, per la seva banda, descriu la modernitat amb la imatge de la societat reclosa dins la “gàbia de ferro”, realitzant així un interessant apunt sobre la racionalitat com a causa de que el món hagi perdut la seva màgia i hagi intensificat el caràcter materialista de la civilització.

Fernand Braudel critica amb duresa les ciències socials que han deixat de banda la dimensió històrica i geogràfica. Donat que defineix com un conjunt de fets buits les interpretacions que no consideren la dimensió *espai* i *temps*, fa una important contribució per a resoldre el problema del mètode, obrint horitzons amb els seus conceptes aplicats a la història: *curta durada* pels esdeveniments històrics, *temps conjuntural* per les crisis cícliques i *llarga duració* pels canvis estructurals.

No hem utilitzat *feminització* ja que fa referència a l’aspecte femení d’éssers i objectes, mentre que donització pot ajudar a expressar la corporització – en un terme- del conjunt de les formes opressives que la societat patriarcal ha desenvolupat contra la dona, i els seus efectes. En aquest sentit es refereix a la condició oprimida, degradada, postrada, postergada i tancada domèsticament que pateix la dona. Maria Mies, a *Patriarcat i acumulació de capital a escala global* (1999), ha encunyat el terme que s’utilitza dins la traducció a l’anglès dels textos d’Öcalan: *housewifization*, però creiem que al fer referència específica a la condició de ‘mestressa de casa-muller’ (*housewife*), i centrar-se gairebé en exclusiva en l’aspecte econòmic, no aconseguim captar l’amplària i profunditat que creiem que brinda Öcalan amb *kadınlaştırma*, per això el traduirem en endavant com *mujerización* [donització]. [N. Trad. original; els claudàtors són de la present trad.]

La crítica de l'Escola de Frankfurt a la Il·lustració i a la modernitat també té l'avantatge d'obrir camí. És interessant que Adorno qualifiqui la civilització de la modernitat com “la fi d'una era en la foscor” que va crear els camps de concentració. Entre la seva famosa màxima “la vida errònia no pot ser viscuda correctament” i l'afirmació de que la modernitat es va construir sobre fonaments falsos respecte al mètode i al coneixement¹⁶ sembla haver assolit una aguda percepció. Les seves crítiques a la Il·lustració i a la racionalitat obren nous horitzons.

Per la seva banda, resulta summament didàctic que Michel Foucault inclogui dins de la modernitat la mort de l'ésser humà juntament amb la del Déu celestial i, sobretot, la seva reflexió segons la qual el poder modern suposa, dins i fora de la societat, una guerra permanent, una idea important però no estudiada. Les seves valoracions sobre el poder, el coneixement, les presons, hospitals, manicomis, escoles, exèrcits, fàbriques i prostíbuls resulten aportacions metodològiques que, indirectament, contribueixen a fonamentar un sistema lliure de coneixement. Degut a la seva prematura mort, no va poder completar el seu anàlisi de la relació entre el poder, la guerra i la llibertat, però tot indica que volia dir que aquesta guerra permanent de la modernitat ha acabat per matar l'ésser humà, del que es podria deduir que la llibertat és una forma de vida social que aconsegueix mantenir-se al marge d'aquesta guerra. Aleshores, mentre no siguin suprimits l'industrialisme, que genera tots els instruments de destrucció, la llei del màxim guany que és font del militarisme i dels exèrcits regulars, i mentre aquests no siguin substituïts per l'autodefensa social i ecològica, no es podrà construir la llibertat.

Wallerstein, per la seva banda, és ambiciós a l'hora de concebre el seu “*sistema mundial capitalista*” i realitza una estupenda fotografia del sistema modern, des del segle XVI fins a l'actualitat, però no és tan clar a l'hora d'avaluar-lo (considera necessària l'etapa capitalista i tendeix a reafirmar-la, igual que Marx), ni

16. Theodor Adorno sosté a *Minima moralia: Reflexions des de la vida malmesa* (1951) que ja no és possible viure una vida correcta i honesta degut a que vivim en una societat inhumana.

respecte a com oposar-se al sistema, ni a com construir-ne un de nou. Sembla confessar la realitat quan associa aquesta situació amb la seducció del sistema burgès. I exposa una important tesi, amb gran destresa, quan sosté que el sistema socialista, principalment la Rússia soviètica, reforça la modernitat capitalista, que de cap manera la supera i que la seva dissolució no reforçarà el liberalisme capitalista sinó que el debilitarà. No fa previsions tan contundents, potser raonablement, sobre com i quan finalitzarà la crisi estructural de la modernitat (el capitalisme) després dels anys 70. Malgrat això, és important la seva afirmació de que cada actuació o intervenció significativa, per petita que sigui, pot tenir grans conseqüències. Veiem, per tant, que s'allunya bastant del rígid determinisme i podríem dir que ha realitzat la més madura valoració sobre el mètode i el sistema de coneixement.

També podríem esmentar aquí a d'altres intel·lectuals, als anàlisis de Murray Bookchin sobre ecologia o les propostes de Feyerabend sobre mètode i lògica, però el defecte de tots ells és que no aconsegueixen donar amb la síntesi coneixement-acció, sens dubte degut a l'enorme influència i forts tentacles amb els quals els lliga a la modernitat capitalista.

Respecte a la corrent marxista, malgrat presentar-se com la més dura crítica científica al capitalisme, paradoxalment, no és més que l'ala esquerra del liberalisme i l'eina més útil del sistema degut, fonamentalment, a que aquesta corrent subordina el seu mètode i tot el procés de coneixement al "*reduccionisme econòmic*". L'experiència d'aquests 150 anys ho demostra amb claredat.

El "socialisme científic", que tracta d'una forma molt simple el caràcter metafísic i històric de la societat, no ha pogut evitar, això no obstant, atribuir-li un rol màgic a l'anàlisi de l'economia política, a més que redueix el fenomen del poder a un simple comitè del govern, així és que no va poder salvar-se de convertir-se en una nova versió del positivisme. Malgrat que se li ha atribuït un paper fundador dins de la Sociologia, com ocorre amb Emil Durkheim i Max Weber, no passa de ser una corrent d'esquerra del liberalisme respecte al mètode i l'epistemologia (teoria del coneixement). Es revela novament, per tant, que allò important

i determinant no són les intencions sinó la força assimiladora i integradora del sistema (la força del seu mètode, el seu coneixement-poder i la seva tècnica) que dominen sobre la societat. Mentre l'economia, que és una força important, no sigui sotmesa a un correcte anàlisi socio-històric, la pretensió de superar la modernitat capitalista no serà possible i, a més, es caurà en un gran positivisme, com s'ha demostrat teòrica i pràcticament.

Les corrents anarquistes que van sorgir com a crítica radical a la modernitat capitalista suposen un avenç respecte al mètode i a la teoria del coneixement; no es refereixen, com fan els marxistes, al caràcter “progressista” del capitalisme i van aconseguir superar el reduccionisme econòmic percebent la societat des de diferents punts de vista. Són els “fills rebels” del sistema, però aquestes corrents, malgrat totes les seves bones intencions, van derivar en sectes que es protegeixen dels mals del sistema. El que he dit en relació al marxisme també és vàlid per a ells perquè no arriben a definir el sistema, ni la qüestió de com superar-lo ni com emprar adequadament la força del mètode i el coneixement-acció de la modernitat democràtica.

Es podrien fer valoracions similars sobre les teories i praxis dels moviments ecologistes, feministes i culturals. Aquests moviments són com les cries de perdiu acabades d'alliberar de la gàbia de ferro de la modernitat; ens preocupem contínuament per saber quan i a on els donaran caça. Malgrat tot, és important veure'ls com esperançadors moviments que, quan es desenvolupi el veritable moviment alternatiu, podrien aportar una important contribució. Respecte a la socialdemocràcia i als moviments d'alliberament nacional, es van integrar ràpidament al sistema modern i han estat fent el paper de les seves locomotores, aconseguint ser dos sectes importants del liberalisme, que és la seva corrent principal.

Igualment, tinc la convicció que exposar, encara que sigui breument, la meva postura anti-orientalista serà una aportació per arribar a algunes conclusions. Quan em veig a mi mateix davant la modernitat reconec una gran contradicció, els motius de la qual puc explicar començant per referir-me a la influència de

la cultura clàssica d'Orient Mitjà. Aquesta cultura xoca i, per tant té seriosos problemes, amb la modernitat capitalista sobretot perquè dóna un paper prioritari al component social. L'individualisme no té fàcil encaix a Orient Mitjà, donat que la fidelitat social ha estat molt valorada i és un element bàsic de la personalitat, i han tingut en això una gran influència la religió i les tradicions, i s'ha arribat a menystenir, i fins i tot a ser motiu de burla, la desafecció social. No es mira amb bons ulls a qui canvia de comunitat, però quan es demostra una alta fidelitat qualitativa a la comunitat aleshores el coneixement és sublim. Per altra banda, tradicionalment s'enveja als qui formen part del sistema jeràrquic, als qui ocupen càrrecs dins l'Estat. La cultura tradicional jeràrquica i estatal d'Orient Mitjà juga una gran influència en aquesta percepció i sentiment. Degut a un conjunt de característiques, la cultura d'Orient Mitjà no es rendeix fàcilment a cultures externes ni modernes, que resulten de difícil assimilació.

Per tant, no hauria de sobtar que una cultura amb una forta tradició com l'*umma*¹⁷ sigui una opció equiparable a la de l'Estat-nació, una de les corrents implantades a la regió però que, en definitiva, és un producte estrany importat de la modernitat capitalista. Si s'hagués d'escollir entre l'islamisme polític i l'Estat-nació i malgrat que, en el fons, ambdós sistemes són nacionalistes, es preferiria de forma aclaparadora el nacionalisme islamista perquè és més local. Les desavinences amb la modernitat es repeteixen en altres aspectes, com succeeix amb la cultura; a excepció de l'Orient Mitjà, no hi ha hagut resistència cultural a la modernitat capitalista i, si n'hi ha hagut, no ha aconseguit lliurar-se de ser devorada i dissolta dins d'ella. Aquesta sola comparació és suficient per demostrar la permanència històrica i social de l'estructura social d'Orient Mitjà.

17. Abans de l'islam, les comunitats àrabs eren governades a través dels vincles, xarxes i relacions tribals. Mahoma va desenvolupar la idea de la *umma*, la qual no és només pels àrabs, sinó universal. D'acord amb això, el propòsit de la *umma* era basar-se en la religió més que en l'afinitat, familiaritat o vincles tribals. D'aquí que la seva traducció pugui entendre's com "comunitat de creients".

El segon motiu és que, malgrat haver mostrat un gran interès pel pensament occidental, no vaig caure per molt temps en la malaltia de lligar-me a cadascuna de les seves corrents. Dins les meves investigacions per la veritat era conscient, encara que de forma poc sòlida i sistemàtica, de la superioritat metodològica i científica-cognitiva de la modernitat. No vaig trigar a reaccionar davant aquesta cultura moderna, encara que em va suposar un temps veure que juntament amb la d'Orient Mitjà, ambdues havien sorgit de la mateixa maquinària de la civilització i enfonsaven les seves arrels en estructures jeràrquiques i estatals d'almenys 5.000 anys d'antiguitat. Aquest fet em va portar a fer passar els elements comuns d'ambdues cultures pel sedàs de la crítica.

En aquestes crítiques no és difícil veure que l'individualisme rosega la societat com si fos un ratolí. Tampoc és difícil afirmar que el liberalisme capitalista, que diu fonamentar-se en la llibertat de l'individu és, en el fons, un ardit per rosegar la societat, a més d'estar connectat amb la tradicional cultura comercial, derivada al seu torn d'antigues tradicions i, fins i tot, associada a les tres grans religions monoteistes d'Orient Mitjà. La mercantilització i l'intercanvi de mercaderies, que es troben en els fonaments del comerç, van jugar un paper protagonista en la desintegració i putrefacció de les societats i col·lectivitats humanes. La mentalitat comercial és una forta tradició a Orient Mitjà, on va tenir un paper fonamental en el desenvolupament de diversos elements culturals sospitosos, des de simbologies i identitats fins als elements lingüístics i estructurals, des de les invencions i consagracions de divinitats a la societat fins a la conversió de l'art de l'administració estatal en seguits de complots i conspiracions, arribant a establir-se la mentida i la hipocresia de forma estructural dins l'ètica. La contribució d'Europa Occidental en aquest assumpte rau en el fet que va importar d'Orient Mitjà aquest sistema i el va convertir en base de l'abús del Renaixement, la Reforma i la Il·lustració. A les societats d'Orient Mitjà, als comerciants no se'ls mira amb bons ulls, no se'ls dóna un valor primordial; per contra, estan sota sospita. El que va fer a Europa la modernitat capitalista va ser coronar amb el sistema mercantil la societat,

posant la ciència, la religió i l'art al seu servei. D'aquesta forma, allò que era menyspreat i secundari a Orient Mitjà passava a ésser allò preferit i a ocupar el primer pla a Europa.

S'ha posat de moda criticar la modernitat europea a Orient Mitjà, fins i tot combatent-la amb la violència de l'islamisme radical. Això no obstant, els qui han impulsat aquestes postures i accions, des d'Eduard Said fins a Hezbollah, malgrat considerar-se també anti-orientalistes i enemics de la modernitat, formen part de la inter-modernitat igual que la tradició marxista i no poden, honradament, deixar d'estar al seu servei. Van sorgir gràcies a la modernitat i, tinguin èxit o fracassin, es dediquen a pidolar davant la modernitat i la defensen, com un requisit de la seva natura, com si de persones afamades es tractés. Encara que llueixin la indumentària i les barbes de la tradició, estan plenes, en cos i ànima, dels residus més reaccionaris de la modernitat.

Estic convençut d'haver exposat en línies generals el meu mètode crític, la meva forma de valorar els coneixements que avui en dia tenim, i almenys, a abocar llum, encara que sigui de forma molt limitada, sobre els assumptes respectius a la definició del mètode i el coneixement que van provocar la modernitat capitalista. Ara tindrem l'oportunitat de desenvolupar "el nostre mètode, la nostra forma de valorar el coneixement per desenvolupar innovacions llibertàries i democràtiques", preferibles en aquest període de caos estructural de la modernitat, encara que no estem totalment segurs de la seva veracitat. Enumerarem les conclusions per poder facilitar que s'entenguin:

- 1.- S'ha d'analitzar de forma crítica la concepció de mètode i ciència (paradigma) fonamentats per Roger Bacon, Francis Bacon i René Descartes, i la seva vinculació amb el capitalisme.
- 2.- Profunditzar en la separació entre subjectivisme i objectivisme, i la seva expressió en diversos dilemes, suposa acceptar que la societat (objecte) quedi exposada a tot tipus d'abusos per part de l'individualisme (subjecte).

3.- Aquesta forma d'entendre el mètode i la ciència suposa considerar com quelcom natural la separació de la societat en forma de burgesia-proletariat, obrint així la porta a que el proletariat sigui utilitzat com a objecte.

4.- La modernitat capitalista va crear la ficció ciència-poder amb el seu lema “la ciència és poder” i va convertir la combinació dels elements coneixement-poder en un arma fonamental del sistema.

5.- Aprofitant els nombrosos continguts absurds i els desvariejaments tan de la religió com de la metafísica, la modernitat capitalista va transformar la ciència en un altre credo en forma de positivisme, basat en la “lluita contra la religió i la metafísica”.

6.- Va assolir la major hegemonia ideològica, en forma de *mà invisible* i *ment invisible*, convertint el liberalisme en la seva ideologia oficial i emprant-lo com a instrument reconciliador, al mateix temps que com a arma que li va permetre articular en si mateixa totes les ideologies opositors, aconseguint assimilar-les.

7.- Quan el liberalisme i el positivisme van quedar oficialitzats, això va desencadenar una campanya per desprestigiar les escoles de pensament i corrents ideològiques, fins a neutralitzar i integrar als seus opositors.

8.- També es va desprestigiar la filosofia i l'ètica, minvant així la possibilitat que els opositors al sistema desenvolupessin perspectives i postures ètiques basades en la lliure elecció.

9.- Va anul·lar la integritat i el sentit de la ciència, diluint-la en diferents disciplines. De la mateixa manera que s'intenta descriure el bosc pels seus arbres i al mamut pels seus pèls, la ciència va quedar tan desmembrada, tan dividida i subordinada al poder que, convertida

en tecnologia, la utilitza com a terreny rentable. ¡L'objectiu del saber ja no és descobrir el veritable sentit de la vida, sinó guanyar diners! Es va passar de l'oposició ciència-saviesa a la combinació ciència-diners-poder. Ciència, poder i capital formen la nova Santa Aliança de la modernitat.

10.- Garanteix el control de la societat amb la seva *donització* (Hitler va comparar la societat amb la dona), mitjançant la castració i *donització* de l'home a través de la ciutadania, i la consolidació del procés de degradació i humiliació de la dona, esclavitzant-la encara més dins la civilització urbana de classe en el marc de la modernitat capitalista. La societat és tractada com la dona a oprimir i l'euga a muntar per l'Estat-nació.

11.- El poder en la modernitat està immers en una guerra permanent, dins i fora de la societat. Ja no té sentit la separació Estat-societat. “L'Estat de guerra de tots contra tots”, al qual es referia despectivament Hobbes¹⁸ respecte a les societats pre-capitalistes, es desenvolupa en realitat en la seva forma més madura sota la modernitat capitalista, tenint en els genocidis la seva màxima expressió.

12.- La culminació del procés centre-perifèria, una destrucció ecològica de dimensions insostenibles, l'atur, la pobresa, la reducció dels salaris, la conversió de la burocràcia en un monstre que ho devora tot, l'enfonsament de la societat agrícola i l'hegemonia globalitzada del sector financer, que és el més parasitari i improductiu del capital, per una banda, i per l'altra, el desenvolupament de xarxes de resistència entre la immensa majoria

18. Així es referia Thomas Hobbes, filòsof anglès teòric de l'absolutisme polític, a la seva obra *Leviatan o La matèria, forma i poder d'una república eclesiàstica i civil* (1651).

de la societat i en tots els seus àmbits ha acabat per provocar una crisi estructural en la modernitat capitalista.

13.- Les èpoques de crisi estructural comporten en el seu si la possibilitat del desenvolupament tant de revolucions, contrarevolucions o cops feixistes totalitaris com d'impulsos democràtics i llibertaris. En tal conjuntura, els qui desenvolupen els més eficients mètodes i sistemes científics, convertint-los en base de la seva acció, tindran més possibilitats per construir nous sistemes socials.

14.- En aquest marc de caos i crisi estructural, els moviments democràtics, ecologistes, llibertaris i igualitaris, amb el seu limitat però eficient impuls inicial, poden generar moviments a curt termini però determinants pel futur.

Tenint en compte aquestes realitats, és necessari que:

1.- La sociologia, amb la seva dimensió històrica i espacial, sigui valorada com a guia per l'acció.

2.- Hi hagi una oposició a la modernitat capitalista d'acord als catorze punts amb els que hem provat de definir-la, començant amb la constatació de que és una estructura cancerígena, i es desenvolupi una alternativa al marge del sistema.

3.- Emprant la semàntica (art de la interpretació), que es basa en totes les fites científiques, es superin tots els dilemes conceptuals, principalment les antítesis idealisme-materialisme, dialèctica-metafísica, liberalisme-socialisme, teisme-ateisme, etc., totes les quals sorgeixen ideològicament de l'enfrontament subjectivisme-objectivisme.

4.- Es tingui sempre en compte una metafísica humana basada en la bondat, la bellesa i la correcció, tant en els mètodes de la crítica com en el moment de construir alternatives socials.

5.- S'empri com a base el concepte de “política democràtica”.

6.- En base a aquesta *política democràtica*, es creïn milers d'organitzacions cíviqües, començant per les de tres persones i fins les que en tinguin milers, d'acord amb les seves funcions, possibilitats i necessitats en tots els àmbits on afecti la crisi i existeixi el poder.

7.- Es construeixi una nova *nació de societat* com una *nació democràtica*, no descartant-se que aquesta nació democràtica pugui ser quelcom *separat* de l'*Estat-nació*, funcioni de forma *paral·lela* o, fins i tot, es *fonamentin* l'un en l'altre.

8.- Es desenvolupi una *administració política* de la *nació democràtica* partint de confederacions democràtiques locals, regionals, nacionals i mundials. Diferents nacions podrien organitzar-se com una *única nació democràtica*. També es poden organitzar com un *Estat-nació* i una *nació democràtica*, ambdós dins d'una mateixa nació. Tant les *confederacions democràtiques regionals* com la Confederació Mundial de Nacions Democràtiques són extremadament necessàries i podrien ser més efectives per a resoldre els problemes mundials, nacionals i locals que les pròpies Nacions Unides.

9.- La societat democràtica es desenvolupi com a contrària a l'industrialisme, un dels tres pilars de la modernitat juntament amb la producció capitalista i l'*Estat-nació*; i que l'economia i la tècnica siguin ecològiques.

10.- S'asseguri la defensa de la societat per part de milícies populars.

11.- S'edifiqui un nou model de família basat en la profunda llibertat i igualtat de la dona, alliberant-nos de la seva secular esclavitud, enfront l'ordre masclista que domina el sistema jeràrquic i estatal.

Tot i que es podria fer una enumeració més llarga i detallada, considerem suficients aquests apartats per expressar el nostre punt de vista paradigmàtic. Som conscients que en els temps de la modernitat capitalista les utopies de llibertat i igualtat posen el crit al cel. Els pobles, per donar vida a aquelles utopies han realitzat grans sacrificis, abocant rius de sang, sofrint innumerables tortures i patint grans dolors. Aquests sacrificis no han d'ésser considerats en va. Al contrari: la raó per la qual analitzem tots aquests problemes és per il·luminar el nostre camí, realitzant una lectura correcta de tot això i passar, de nou, a una vida plena de màgia i amor, integrant les nostres utopies i les nostres vides. El pas a la vida amb utopies i plena d'esperances requereix grans esforços.

No presumim que la sistemàtica de mètode i ciència reneixi amb nosaltres. Senzillament he intentat mostrar que, en tots els assumptes als quals m'he referit, alguna cosa va malentesa i que això és paradigmàtic. Recalco que els meus comentaris no han d'ésser considerats com un intent d'establir un nou sistema, ni com una actitud nihilista que rebutgi de forma absoluta l'objecte de les crítiques. En fi, allò important és posar en qüestió i criticar la modernitat capitalista, causant de milions de situacions tràgiques -massacres, genocidis, guerres...-, inclosa la que jo estic patint en aquests moments. Però, tenint en compte la cruel i dramàtica situació -la més terrible de la història- per la qual passen el poble i la regió als quals pertanyo (el poble kurd i Orient Mitjà), el mínim que es pot demanar a un intel·lectual és que analitzi de forma seriosa els factors que han provocat aquesta situació. A més, si estic essent jutjat com a líder d'una organització tan

àmplia i influent, és lògic que la meua missió fonamental sigui respondre als interrogants que han sorgit en aquesta situació. Si la repressió, els abusos, l'assimilació i l'absència de solucions són tan profunds, allà on sigui, i si la vida suposa un deshonor pitjor que la mort, no tenim més remei que assolir una concepció profunda i un paradigma arrelat, amb els quals abordarem el següent apartat.

SEGONA PART

Les fonts principals de la civilització

En aquesta part intentarem analitzar els principals factors que van fer sorgir l'actual civilització, tenint en compte la seva dimensió històrica i geogràfica, circumstàncies imprescindibles per a conèixer una societat.

Es calcula que va ser fa set milions d'anys quan, al llarg de la gran Vall del Rift, els nostres avantpassats van abandonar la seva condició de primats per iniciar el camí que els portaria a la revolució agrícola. Així ho confirmen les restes arqueològiques trobades i l'existència d'espècies semblants a l'ésser humà en aquesta zona de l'Àfrica Oriental, no essent rellevant per aquest estudi si aquest desenllaç es va produir de forma evolutiva o per una mutació sobtada. De totes maneres, tenir una gola apta per emetre sons diferenciats i un major diàmetre cerebral varen ser propietats que van facilitar l'aparició d'una nova espècie. De la mateixa forma, l'ésser humà podria haver perdut el pèl que el recobria i adoptar una fesomia similar a l'actual degut a que, al llarg de la conca del Rift, existia un clima apropiat per les migracions i la supervivència perquè comptava tant amb deserts com amb llacs i boscos. D'acord amb les dades existents, se suposa que les noves espècies, fins a convertir-se en l'Homo Sapiens, van viure en aquesta part de l'Àfrica durant milions d'anys, formant clans i movent-se constantment dins el continent africà. Tots els homínids descoberts fins ara tenen aquí el seu origen donat que, al-

menys fins al present, no s'han trobat espècies similars a d'altres parts del planeta, encara que sí s'han trobat fòssils que confirmen que la seva gran dispersió per la resta del món, abans de la quarta glaciació, es va iniciar per aquesta conca del Rift, concretament seguint la falla que connecta Àfrica amb Àsia en direcció nord, a través de les valls i riberes que conformen una ruta natural fins a les muntanyes Taurus.

Existeixen hipòtesis que mostren que, en aquest llarg període, les espècies humanes vivien agrupades en clans d'entre vint i trenta individus, dedicades a la recol·lecció i a la caça. És un punt de vista reconegut que ambdues accions van ser claus en la formació de mans i peus. Restes fòssils mostren que es van establir amb major seguretat en coves i en els illots dels llacs, construint barraques amb estaqués i que no tenien encara noció de la propietat individual o de l'organització familiar, funció que era ocupada pel propi clan. De la mateixa manera, se suposa que es comunicaven amb un llenguatge corporal i de gestualitat, sense capacitat encara per transformar-los en la simbologia pròpia de la llengua.

Les investigacions existents calculen que va ser aproximadament fa cent cinquanta o doscents mil anys quan l'*Homo Sapiens* va aconseguir emprar una llengua basada en símbols i els mateixos estudis demostren que aquesta llengua, que substituïa la gestual i era per tant la prehistòria de les llengües modernes, es va expandir fins el nord i la resta del món per aquesta mateixa ruta del Rift¹⁹.

19. Després que Öcalan hagi acabat els seus manuscrits, ha sortit a la llum una nova evidència genètica que indica que tots els descendents dels humans que haurien abandonat Àfrica durant la primera onada migratòria (al voltant de 125.000 anys enrere) haurien mort abans de la segona migració fora d'Àfrica. L'evidència indica que la segona migració hauria tingut lloc fa uns 85.000 anys, quan un grup d'humans, format per uns centenars d'individus, haurien abandonat Àfrica Oriental en un èxode singular. El seu ADN mitocondrial mostra que tots els no-africans serien descendents d'una dona, "l'Eva extra-africana". Vegeu el llibre de Stephen Oppenheimer, *Els senders de l'Edèn: orígens i evolució de l'espècie humana* (2004).

En un principi no sembla haver-hi cap separació de llengües i races, però podem dir que les comunitats que poden comunicar-se es desenvolupen amb més facilitats i, per tant, adquireixen una major capacitat de dominació, mentre que les que no van assolir aquest nivell de desenvolupament van desaparèixer amb rapidesa. Algunes hipòtesis plantegen que l'extinció de l'Homo de Neandertal podria estar relacionada amb aquest fet, al mateix temps que apareixia a escena, en tot el seu esplendor, el nou Senyor del Món: l'Homo Sapiens, l'ésser humà que pensa i parla. Se suposa que l'Homo Sapiens practicava la caça de forma més planificada, que es va produir una especialització en les funcions econòmiques donat que les dones es dedicaven a la recol·lecció i els homes a la caça, i que empraven les coves com aixopluc i llocs sagrats. D'acord amb alguns descobriments, aquesta espècie que ja emprava la parla, va assolir un gran desenvolupament, trobant-se pintures rupestres molt avançades entre França i Espanya. Igualment, les pintures de les coves de Hakkari²⁰, al Kurdistan, correspondrien a aquest període. La coincidència de que aquestes dues regions siguin les primeres zones fèrtils del Mediterrani Occidental i Oriental, respectivament, és un fet relacionat amb l'esmentada teoria que situa Àfrica en l'origen de les migracions humanes.

Què li deu la humanitat a l'arc Taurus-Zagros?

Diversos fets avalen que, després d'abandonar Àfrica per la conca del Rift, l'arc Taurus-Zagros es va convertir en lloc de concentració i punt de partida per l'expansió de l'espècie humana cap a la resta del món. El primer és que aquest eix Taurus-Zagros suposava, per a les successives onades migratòries, l'etapa final d'una ruta natural que començava a la Vall del Rift i els obligava a seguir per l'estret de Suez i la ribera oriental del Mediterrani fins a arribar a l'eix Taurus-Zagros, donat que per l'oest topava amb el desert del Sàhara i a l'est amb la Península Aràbiga. La

20. Milers de pintures rupestres i pedres tallades van ser trobades a les muntanyes de Trisin, Gavaruk i Pestazare, totes a la província de Hakkari.

costa meridional del Mediterrani també era una altra ruta important cap a Europa creuant Espanya però no era tan fèrtil, tenia majors obstacles geogràfics i dificultats per alimentar-se. La ruta ideal era, per tant, la costa oriental del Mediterrani, que és precisament on comença el Creixent Fèrtil, format per les serralades Taurus-Zagros, una zona realment apropiada pel desenvolupament d'una socialització avançada.

D'aquí es dedueix una altra sòlida argumentació: l'eix Taurus-Zagros reuneix unes condicions tan adequades per la vida humana que la tradició ha situat allà el Paradís Terrenal; hi abunda la fruita i la verdura, existeix una gran diversitat de caça, nombrosos rius amb els seus respectius afluents i també coves per garantir la seguretat. No és estrany per tant que, comparant aquestes privilegiades condicions amb les zones desèrtiques properes, l'imaginari col·lectiu hagi establert aquí una dicotomia entre infern i paradís. No costa massa deduir que, degut a aquestes propietats, aquesta ha estat la segona gran concentració geogràfica de l'espècie humana després de la conca del Rift i tampoc seria increïble que aquí aparegués el germen de la civilització, el lloc on varen començar a escriure's els primers relats i llegendes sobre la història de la humanitat, una epopeia sagrada de la qual sorgirien els posteriors canvis revolucionaris de l'ésser humà.

El tercer fet és que aproximadament fa cinquanta mil anys es va produir un desenvolupament dels nuclis humans en aquesta zona gràcies a l'ús de la llengua simbòlica, cosa que portava implícit un gran progrés donat que superava com a instrument de comprensió la primitiva llengua de gestos. La formació d'una gran àrea lingüística facilitava impressionants possibilitats de socialització, seguretat i alimentació. Possiblement aquesta hagi estat la major revolució dins la història de la humanitat, tot i que encara no s'hagi reconegut com a tal ni se li hagi donat nom; *la podríem anomenar la revolució lingüística*. Cap altra ha estat tan útil per la socialització de l'ésser humà en aquesta regió. Gràcies a això, cada dia es formava un concepte sagrat -per a nous vegetals i animals-, es va passar als assentaments estables amb una successió ideal de les quatre estacions de l'any, llars segures i, a

mida que aquests processos quedaven conceptualitzats, anaven formant la llengua comuna i, en conseqüència, per primera vegada una *identitat* comunitària.

Precisament per això resulta fins i tot patètic que la primera ètnia que es va formar amb una identitat pròpia estigui vivint actualment i en aquesta mateixa zona un feroç genocidi per destruir-la.

Aquests fenòmens significatius amb els seus propis conceptes van generant aquest progrés social que, al seu torn, provoca avenços dins la mentalitat humana. Sembla clar que aquells éssers humans que s'entenen entre ells i aconsegueixen una cohesió conceptual no romandran tancats en societats clàniques, assumint, per contra, un gran dinamisme que els permetrà desenvolupar una socialització superior. Es tracta d'un dels principals punts de la prehistòria que hauria d'ésser investigat per part de l'antropologia. Gordon Childe, gran arqueòleg i historiador, va arribar a una hipòtesi semblant i per això a la seva obra més important li va posar per títol *Què va succeir a la història?* Malgrat referir-se a una etapa posterior, el que diu és vàlid per aquest període i espai geogràfic. Però també s'ha d'assenyalar que només amb mètodes arqueològics no podrem donar a llum ni analitzar allò ocorregut a la regió i que, segurament, es podran realitzar avenços importants amb l'aportació d'altres disciplines, des de la biologia a la filologia, des de la geografia (sobretot la que estudia el clima i l'agricultura) a la sociologia i des de l'antropologia a la teologia, però aquí l'única cosa que farem és cridar l'atenció i convidar a complir amb els deures.

Les investigacions geològiques registren que fa aproximadament vint mil anys va començar a remetre la quarta glaciació -una afirmació avalada per altres ciències- i que fa deu mil anys a la Península Aràbiga i al gran desert del Sàhara hi havia abundants pluges i aiguamolls que van permetre el desenvolupament d'una cultura de la pastura. Un altre gran avenç d'aquest període fou l'aparició de les llengües semítiques, molt superiors a les estructures lingüístiques primitives d'Àfrica, formant-se una cultura, una etnicitat i identitat diferenciada que corresponien a la

forma de vida de la pastura. Aquest factor va adquirir tal importància que avui les referències a animals com el camell, la cabra, l'ovella i el caràcter tribal encara continuen tenint un fort pes dins la cultura semítica. Referències semblants es poden trobar als escrits sumeris i egipcis, i es pot dir que la cultura semítica va deixar petjada en un ampli territori que va des del gran desert del Sàhara fins a l'extrem oriental de la Península Aràbiga gràcies a un clima favorable que es va mantenir fins fa sis mil anys, deixant al nord les terres adequades per la agricultura. Aquesta cultura semítica suposa, en aquest sentit, la fase més avançada de la del Rift, i més tard reforçaria la seva peculiaritat amb la formació de les religions monoteistes.

A més d'influir -encara que no de forma determinant- en les civilitzacions sumèria i egípcia, s'ha de destacar que el poble de la cultura semítica està considerat com un dels primers dedicats al saqueig a les albors de la història. Van rebre el nom d'*arameus* i *apiru* (els egipcis els anomenaven 'persones esparracades i polsoses procedents de l'Est), però no varen poder traspasar les fronteres de les fèrtils terres del nord, possiblement perquè allà s'havia desenvolupat, amb les seves respectives variants, una altra cultura més forta encara. Aquestes diferents formes podrien rebre el nom genèric de *cultura rural*, una fase de transició a la *cultura agrícola*, però també li podríem donar la denominació "d'ària", donat que aquesta paraula en kurd -la primera identitat cultural d'aquesta regió- vol dir "terra, camp", és a dir la cultura dels "agricultors i cultivadors". Per tant, podem considerar als aris els creadors de l'agricultura, donat que van estendre aquesta forma de producció per l'arc Taurus-Zagros, al nord de la zona semítica, degut a les seves condicions climàtiques i a la riquesa de la seva fauna i flora.

Mentre les regions semítiques, en tot allò referent a la producció agrària, compten amb poques variants d'espècies, eminentment de dàtils, i tot just alguns oasi, al Creixent Fèril les condicions són summament favorables pel cultiu de les oliveres, el pistatxo, l'alzina (fagàcies), el ginebre, la vinya, el cereal (gramínies) i pels animals susceptibles d'ésser domesticats, com

l'ovella, la cabra, el porc, els gossos o els gats, a més de zones boscoses a la part més alta de les muntanyes, es succeeixen amb regularitat les quatre estacions de l'any i pluges que permetrien el reg sistemàtic. Tot això, al seu torn, va fer que les riberes dels rius fessin possible els assentaments humans estables, un progrés que ja anunciava "l'alba de la història".

Les dades geològiques i de l'Edat Antiga indiquen que els gels es van retirar als cims fa 15.000 anys, considerant-se la hipòtesi que aquest fet donés pas al Neolític donat que es va formar aquí, durant centenars de milers d'anys, la major concentració humana, i una revolució lingüística que va assolir gran expansió després d'un període de dominació semítica al Mesolític (del 15.000 al 10.000 a. C.), com indiquen les coves de Hakkari i algunes pedres tallades que s'han descobert. Són molt nombroses les evidències de que el veritable esclat cultural en aquesta regió es va produir amb el Neolític fa aproximadament dotze mil anys. És el període que podríem anomenar de "revolució agrícola i rural", pas previ al començament de la història (escrita) i la civilització, una grandiosa "era cultural", la importància de la qual no ha estat reconeguda, fins ara, com es mereix. Gordon Childe s'apropa a aquest reconeixement quan diu que la cultura neolítica és, almenys, tan important com els darrers quatre cents anys a Europa Occidental. En aquest període es van produir innombrables avenços tècnics, es van registrar avenços de caràcter revolucionari en tots els àmbits, dins l'agricultura, les comunicacions, la construcció, l'art, l'administració, la religió... es van conèixer i es va donar nom a milers de nous fenòmens.

D'aquesta manera es va anar formant el grup lingüístic ari, que va arribar a tenir el més ampli tresor de la llengua, convertint-se en el major grup idiomàtic després de les llengües semítiques, superant-les en riquesa lèxica degut a les limitacions que per a la formació de paraules suposava una activitat social i econòmica que girava entorn de la pastura. I això vol dir que amb les llengües àries es formaven els fonaments sobre els quals es sostindria la memòria imperible de la humanitat. El fet que aquest grup idiomàtic i la seva economia agrícola aconseguissin

una gran extensió geogràfica, de la Índia a Europa, és una clara mostra que confirma un cop més el nostre anàlisi. L'origen de les llengües àries es troba al Creixent Fèrtil i no, com es creia, a Europa, la Índia o a les zones de transició entre ambdues regions, com el mar Negre, les estepes de Rússia o l'altiplà iranià. Es tracta d'un fet ratificat no només per l'origen etimològic de la paraula ari, sinó per l'ús de les mateixes paraules bàsiques dins de diferents llengües i grups ètnics indoeuropeus. Però encara és més important destacar que el nucli central d'aquesta cultura estigués en aquesta regió Taurus-Zagros, on necessàriament es va haver de formar la seva estructura morfològica i cos conceptual, com ho confirmen les actuals estructures culturals dels pobles i altres proves històriques.

Per tant, la irrupció d'aquest sistema lingüístic i cultural té una gran importància per a comprendre el desenvolupament històric d'aquesta etapa de la civilització i la seva organització urbana. I fins i tot es podria defensar que totes les estructures culturals i lingüístiques precedents es varen fusionar amb aquests dos grans grups lingüístics i culturals. Solament es podria parlar d'un tercer bloc sorgit a les faldes del sud de Sibèria (Yakutia) quan va acabar aquesta era glacial. Xina és la mare pàtria d'aquesta cultura que es va expandir cap al sud possiblement fa nou mil anys, tenint en el seu extrem més occidental al grup ètnic finès, la branca nòrdica del qual era la més important, integrada principalment per coreans, japonesos, mongols, turcs i vietnamites. Hi ha suficients proves arqueològiques, etimològiques i etnològiques, segons les quals la cultura dels pobles originaris americans, inclosos els esquimals, també seria producte d'aquesta expansió, en aquest cas a través de l'estret de Bering. Pel que fa a les cultures africanes que encara existeixen i han conservat les seves característiques durant milers d'anys, fonamentalment les del grup suahili, van tenir una forta influència del grup semític. Encara avui en dia es poden trobar clans que viuen com fa milions d'anys a la selva, als cims muntanyencs o a les profunditats del desert.

Tenint en compte aquest panorama, podem afirmar que la humanitat va desenvolupar tres grans grups lingüístics i culturals

al sud, centre i nord del globus terraquíu amb els que donaria el salt, fa sis mil anys, a la civilització. És lògic, per altra banda, que existeixin espais de transició entre aquestes cultures, de la mateixa manera que van anar desapareixent diferents variants d'acord amb les peculiaritats històriques i geogràfiques.

L'element clau per nosaltres és, quan es tracta d'investigar els orígens de la civilització europea, identificar quina va ser la font principal, les seves coordenades d'espai i temps com és preceptiu segons la ciència de la història.

Per exemple, a l'actualitat sabem clarament que fins i tot la cultura capitalista ha assolit una gran expansió a partir del nucli inicial. És cert que interpretacions històriques de caràcter imaginari i que no es basen en fonts, suposen un cop dur a les nostres consciències; d'igual manera que no podran interpretar l'actualitat aquells que no aconseguixin fer de la consciència històrica una concepció fonamental per a la vida. No és possible viure i entendre amb profunditat una societat sense història.

Amb motiu dels dos volums de la meva anterior defensa *De l'Estat Sacerdotal Sumeri a la Civilització Democràtica*, analitzant l'origen de la civilització, em varen criticar per fer un plantejament massa reduccionista sobre la regió de l'Eufrates i el Tigris i la civilització que es deriva d'ella. Tenint en compte aquestes crítiques, he d'insistir que no mantinc una posició reduccionista sinó que el que faig és donar importància al focus principal de la civilització. Comparant el pas de la història amb un cabalós riu (una comparació pertinent per l'estructura ontològica del desenvolupament social) plantejo aquestes qüestions en qualitat d'esborranys amb l'objectiu de reforçar l'idea d'una cultura central i les seves derivacions (afluents). De la mateixa forma que la civilització dominant d'avui en dia -la modernitat capitalista- té el seu origen en la indoeuropea, la cultura indoeuropea procedeix de l'ària, tenint com a afluents la sumèria i egípcia.

Si dins l'estudi de la civilització no aconseguim identificar correctament quin és el riu principal i quins els seus afluents, tampoc podrem analitzar de forma correcta l'actualitat. A la sèquia principal s'uneixen alguns afluents amb força mentre que

d'altres s'assequen a meitat de camí, però el brollador té un valor determinant; si volem donar una veritable dimensió històrica i geogràfica al progrés social, hem d'aplicar els procediments metodològics adequats per a resoldre els problemes que sorgeixin.

Qüestions de l'expansió de la llengua i cultura àries

És cert que les teories històriques que prenen com a base d'estudi la cultura i la civilització són escasses, i que les que existeixen mantenen punts de vista diferents, però aquí tampoc intentem resoldre els problemes partint de la cultura i la civilització. En el progrés social hem de tenir en compte els factors d'*espai i temps* en tant que elements contributius i determinants; en cas contrari, la història no seria una altra cosa, i de fet majoritàriament és així, que una acumulació d'esdeveniments. El fet que la història, *a més de no ensenyar, impedeixi el coneixement de la realitat* té a veure amb això. La narració històrica, en tant que conjunt de fenòmens -religió, dinasties, reis, guerra, etnicitat...- no és més que un invent perquè no es conegui el progrés social i, per contra, es confirmi la memòria social dels poderosos i explotadors; aquest tipus d'explicacions són en realitat una eina de propaganda heretada des de l'antiguitat; com més colpidores semblen, més reforcen la legitimació ideològica.

Estendrem una mica més el nostre anàlisi, d'acord amb la nostra anterior explicació respecte al mètode i al sistema de coneixement.

Una altra crítica a les referències àries es basa en una suposada ferum a racisme, ja que Hitler també va emprar aquest terme. A aquells que fan aquesta crítica se'ls hauria de dir el següent: el partit de Hitler també porta la paraula 'socialisme'; aleshores, ¿també s'hauria de renunciar al socialisme? És cert que el feixisme és molt hàbil quan es tracta d'emprar i explotar els conceptes científics i ideològics de forma demagògica, però no per això menystindrem la ciència i la ideologia. Però a mi no se m'acudeix utilitzar els orígens de la llengua i de la cultura àries per fer nacionalisme; de fet, és un honor i m'omple d'orgull dir que sóc una

de les persones que ha mantingut algunes de les posicions més dures contra el nacionalisme. Si volem comprendre la situació d'extrema violència que regna avui en dia a Iraq, en primer lloc hem de reconèixer que la nostra ciència de la història i la sociologia ha fracassat. Només després es té el dret a realitzar crítiques i noves propostes històriques i sociològiques. El que intentem fer aquí és una petita aportació per comprendre i superar aquesta tragèdia de la humanitat. Faré ara referència, en línies generals, a allò tractat extensament als dos volums de la meua defensa, que porten per títol *De l'Estat Sacerdotal Sumeri a la Civilització Democràtica*.

a.- El paper de la llengua i la cultura àries com a base per consolidar una infraestructura cultural va dependre de determinades circumstàncies històriques i geogràfiques. Aproximadament, dins el període de *llarga durada* comprès entre els anys 10.000 i 4.000 a. C. es produeix una forta institucionalització d'aquesta llengua i cultura; es tracta d'una època en la qual també apareixen la ceràmica, el teixit, l'arada, els arreu pels animals, la roda, el molí, es consolida l'art, la religió, i quan la productivitat agrícola i animal ho permet, un considerable augment demogràfic. En aquest període, anomenat Calcolític, no només apareixen noves peces de pedra tallada, es fabriquen destrals, ganivets, rodes i es registren noves formes arquitectòniques, artístiques o religioses, sinó que augmenta la productivitat degut a l'ús d'utensilis metàl·lics. Hi ha molts exemples d'això, com es pot apreciar en els descobriments anteriors a deu mil anys d'antiguitat en els jaciments de Bradostian (contraforts de les muntanyes Zagros), els de Çayonu (a prop de Diyarbakir) i a Göbekli Tepe (rodalies d'Urfa).

Aquestes eines culturals encara emprades pels kurds, el poble autòcton de la zona, i els noms que reben: *ceo* (geo, lloc), *erd* (lloc, camp), *jin* (dona, vida), *roj* (sol), *bra* (germà), *mur* (mort), *sol* (sabata), *nû* (nou), *ga* (bou), *gran* (gran, pes), *mesh* (marxa), *gudá* (déu) i desenes d'altres paraules similars que a diferents llengües europees donen pistes sobre el nucli originari. El fet que els

kurds comparteixin arrels lingüístiques amb el persa, les llengües d'Afganistan i la dels baluxes, és a dir, els altres pobles autòctons sedentaris més antics, demostra que l'origen de la llengua i la cultura ària no és indoeuropeu sinó exactament el contrari. Mentre es desenvolupava aquesta cultura, com a mínim fa dotze mil anys d'acord als textos sumeris i els jaciments arqueològics, Europa encara vivia a l'Edat de Pedra i la Índia passava per un període similar. Tot indica que la llengua i la cultura àries van produir i consolidar en aquesta *llarga durada* almenys la meitat dels termes referents a instruments bàsics per a la vida emprats encara avui per part de la humanitat. A més dels utensilis ja esmentats que es conserven a centenars d'institucions, un altres miler d'ells encara estan sota terra a l'espera d'ésser descoberts en aquests països, hereus d'aquells pobles autòctons amb identitats d'almenys sis mil anys d'antiguitat, i que són veritables centres arqueològics vius. Per aquesta raó, insisteixo que, mentre no es tingui en compte en tots els aspectes allò que va succeir al *centre* d'aquesta *cultura nucli* (la del Creixent Fèrtil), la ciència històrica portarà implícites greus deficiències.

b.- Però no hem de subestimar el paper de la llengua i la cultura semítiques en tant que important branca secundària, ni qüestionar la seva riquesa estructural que, històricament, es va constituir de forma diferenciada durant el mateix període. Fins i tot pot ser que sigui més valuosa que l'ària en allò que respecta a la cultura de la pastura i al sistema tribal. Dins els textos sumeris existeixen rastres d'això quan es refereixen èpicament als conflictes i competències entre pastors i agricultors, diferenciant clarament aquestes dues branques bàsiques. Com s'assembla a l'Iraq d'avui en dia! La llengua i la cultura d'aquest grup és avançada. També podria ser que l'expressió "El, Ala" (Déu Celestial) procedís d'aquesta època degut a una associació amb el caràcter monòton del desert, o bé a la seva idealització sacralitzada de la societat tribal. En aquest sentit i seguint a Durkheim, el terme "El, Ala" podria ser un clar exemple de la concepció de Déu com una "identitat social", de la mateixa forma que a la cultura semítica

es van formar aviat els conceptes “cheikh” i “seyid”, convertits després, amb la civilització, en les institucions “profeta” i “emir”.

Però, per contra, no es registra una contribució de la cultura semítica a la civilització egípcia dels faraons malgrat estar dins la seva zona d'influència, no hi ha indicis que el sistema de pastura fes sorgir ni material, ni institucional, ni conceptualment aquesta cultura urbana al 4.000 a. C. La realitat és que els documents històrics mostren que els egipcis se sentien molt aliens a aquesta cultura, i que tampoc hi havia coincidències entre les seves respectives estructures lingüístiques. La cultura semítica apareix en els escrits als anys 2.500 a. C., aproximadament, primer amb els accadis, babilonis, assiris, cananeus i israelites, mentre que els termes arameu, amorita o apuri són emprats per sumeris i egipcis, i la identitat àrab amb aquest nom és molt posterior, cap al 500 a. C.

Es podria dir, igualment i amb prou certesa, que les comunitats que vivien a Fenícia, Palestina i Israel -igual que la cultura egípcia dels faraons- acabarien dissolent-se en la cultura i llengua semítiques. Encara que inicialment aquestes ètnies del mar estaven lligades a la cultura ària, van perdre les seves formes originàries i naturals degut a les successives onades migratòries semítiques, com mostren les proves existents.

Tant fonts sumèries com dades arqueològiques i referències autòctones actuals ofereixen abundants proves per assenyalar que els semites van atacar o es van dirigir en onades cap al territori ari tan aviat com en els anys 5.000 a. C. Així es poden apreciar els rastres i marques que a l'Alta Mesopotàmia van deixar accadis, babilonis, arameus, assiris i àrabs. Aquests dos darrers pobles exerceixen una forta influència; essent la posterior síntesi entre l'Islam i l'arabització un profund procés d'assimilació. Contra aquesta invasió, colonització i assimilació, la cultura ària va oposar gran resistència, arribant-se a produir, de vegades, l'efecte contrari. Van ser els hicsos i els hebreus, en tant que fundadors de la civilització sumèria i pioners de la civilització egípcia, els que van dur en la seva migració a la Baixa Mesopotàmia durant el període de Tell Halaf (6.000-4.000 a. C.), la cultura més sofis-

ticada del nucli ari a l'Alta Mesopotàmia. Mentre que l'aportació accàdia, babilònia i assíria a l'estructura lingüística i cultural egípcia va ocórrer més tard.

Considerar, per tant, als sumeris com una prolongació de la cultura Tell Halaf més que com a col·lectivitats nòmades seria una important contribució a un correcte relat de la història. També és possible que la zona ària hagués estat punt de partida d'altres migracions. Però, en definitiva, el factor realment influent va ser l'expansió d'aquesta cultura que experimentava en aquella època el seu període de major expansió pel món. Seria absurd cercar la influència caucàsica o d'Àsia Central entre els sumeris, com s'acostuma a al·legar, perquè quan sorgeix la seva cultura, uns cinc mil anys abans de Crist, aquelles regions es trobaven a l'Edat de Pedra, ja havien conegut la cultura ària i no tenien elements, ni materials ni formals, amb els que contribuir a una societat tan avançada com la sumèria. Tampoc tenien una capacitat ofensiva com per arrasar a les poblacions sumèries, encara que alguns grups de pobladors caucàsics o d'Àsia Central van poder traslladar-se al Creixent Fèrtil perquè les zones de població sumèria jugaven un paper, com a pol d'atracció, molt semblant al que juguen actualment Europa i Estats Units respecte a les migracions, produint-se aleshores una fusió cultural, donat que les cultures no eren homogènies; va ser quelcom semblant al que ocorre avui en dia amb els que es veuen obligats a emigrar i establir-se a Europa. Així com actualment la cultura europea es transmet a tot el món, aleshores també la cultura ària podia haver tingut una capacitat expansiva similar sobretot després de la seva explosió demogràfica i institucionalització cultural (el període de Tell Halaf). Aquelles migracions internes es podrien comparar amb les actuals dels treballadors originaris de diferents parts del món a Europa.

c.- També és important interpretar correctament els avenços de la cultura i civilització egípcies a la Vall del Nil, que no són compatibles amb la llengua i estructura semítiques. La cultura semítica com a contingut sembla incapaç de desenvolupar una cul-

tura agrícola i una civilització de faraons. L'estructura lingüística egípcia es distingeix precisament per no tenir elements semítics, com succeeix amb les cultures situades més al sud (Sudan i Etiòpia), les quals, com altres zones d'Àfrica, eren lluny de superar l'Edat de Pedra; és a dir, que ni tan sols és imaginable que donessin peu a la cultura egípcia com tampoc ho és que les poblacions nòmades d'Àfrica experimentessin un llarg període de progrés ja que, per això, els caldrien els utensilis i eines adequades per a la revolució agrícola. En aquest sentit, no hi ha indicis de que a la Vall del Nil hi hagués hagut una producció agrària semblant a la del Creixent Fèrtil com tampoc s'han trobat proves d'animals domèstics a excepció de l'ase egipci.

Si pel contrari, i com se suposa, la cultura ària es va expandir per tot el món conegut, teòricament també hauria arribat a la regió del Nil. No s'ha d'oblidar que la conca del Rift és propera al Nil i és perfectament possible que els fluxos humans s'hagin produït tant cap al nord com en direcció contrària, donat que les cultures més avançades van portar sempre la seva retro-influència a través de les antigues rutes. El fet que la formació de la civilització egípcia es produís també cap al 4.000 a. C. podria ésser un altre indicatiu de l'esclat cultural ocorregut en el Creixent Fèrtil mil anys abans, igual que havia ocorregut a Sumer, precisament perquè existien, tant en continguts i forma com en vies de comunicació, les condicions adequades per tal cosa. En efecte, el fet que es creessin colònies a Egipte seguint aquestes mateixes rutes i que assumissin una posició dirigent, primer amb els ics a començaments del 2.000 i després amb els hebreus cap al 1.700, tal com registren els escrits, evidencia aquesta hipòtesi; la cultura ària seguia la seva expansió cap a zones semítiques malgrat debilitar-se en el seu propi territori.

d.- La cultura ària va tenir una gran projecció cap a l'Est, cap a la regió on es troben Iran, Afganistan, Pakistan i la Índia, encara que insistirem en que més que grups humans allò que s'exporta és cultura; es tracta d'una influència no material. Els primers indicis es situen a l'altiplà iranià cap al 7.000 a. C., comencen a no-

tar-se al Turkmenistan cap al 5.000 i a la Índia mil anys després. Se suposa igualment que els estrats culturals anteriors eren d'un antic origen africà ancorat a l'Edat de Pedra. Enforteixen aquesta tesi tant les restes culturals com les característiques físiques d'alguns grups humans, sobretot a la Índia, mentre no existeixen proves, ni materials ni teòriques, que el desenvolupament cultural tingués una base local; el mateix succeeix amb Egipte i Sumer.

Davant les crítiques a aquest plantejament per massa simplista, hem de subratllar les limitacions i dificultats amb les quals es desenvolupen les revolucions culturals al llarg de la història. En aquest sentit, l'europea és un cas excepcional. I una cosa semblant es podria dir, en aquella època, del Creixent Fèrtil. Per contra, esperar una revolució cultural de grups amb costums ancorats en l'antiguitat durant centenars de milers d'anys, pràcticament al llindar de la desaparició, no té cap base. L'expansió cap a l'Est dona un salt a la civilització urbana amb epicentre a Susa, que sembla haver-se format amb una colònia sumèria a la regió d'Ilam uns 3.000 anys abans de Crist, mentre que els nuclis urbans de Harappa i Mohenjo Daro, més a l'Est, al Punjab pakistanès, corresponen a l'any 2.500 a. C. És obvi que es tracta d'assentaments que segueixen la traça sumèria, i no és raonable considerar-los producte d'altres estructures culturals, si no és que es vol fer una lectura forçada. Pensar que uns estrats culturals que es trobaven al nivell dels pigmeus superessin a una civilització urbana com la sumèria seria com veure la figura d'un cavall en el que realment és un ase. Ajudaria a comprendre el nostre plantejament recordar que milers de grups humans han viscut durant milions d'anys mantenint formes invariables de vida i que varen ser incapaços de generar una civilització, una revolució cultural.

És cert, això no obstant, que aquestes regions van realitzar una contribució al desenvolupament cultural i que es van produir diverses síntesis perquè en aquest procés d'expansió hi va haver també un efecte d'atracció voluntària perquè les cultures que s'expandeixen no són les que s'imposen a la força sinó les que impliquen un desenvolupament material i moral. Aquesta és la raó per la qual les cultures expansives sempre han estat con-

siderades com a “regals de Déu”. És important, en aquest sentit, no confondre l'expansió cultural, que implica avenços materials i morals, amb el colonialisme, les invasions o l'assimilació forçosa. La realitat és que les expansions culturals portades a terme mitjançant l'agressió, el colonialisme o l'assimilació forçosa han estat molt minses. La majoria varen ser acceptades per les comunitats receptores amb entusiasme perquè suposaven una millora en les seves condicions de vida. És cert que l'expansió cultural després es naturalitzaria degut a l'estreta visió històrica dels nacionalismes, essent d'una gran importància metodològica i cognitiva no caure a les seves trampes perquè el nacionalisme desvia, deforma, encobreix, exagera i nega el genuí esdevenir de la història.

e.- També resulta interessant comparar la cultura ària i les principals cultures xineses. La Xina va assolir una fase superior de cultura cap a l'any 4000 a. C. per tant podríem plantejar com una hipòtesi seriosa que la cultura ària també va arribar allà com ho havia fet a Europa i a l'Índia. Segurament la cultura xinesa va tenir influències àries, encara que les característiques geogràfiques (les ribes del Riu Groc), unes estructures socials hermètiques i peculiars condicions històriques van fer que els valors locals predominessin en la seva peculiar revolució neolítica. Es tracta d'una situació molt semblant a la d'avui. De la mateixa forma que un gran progrés històric, determinades circumstàncies geogràfiques i demogràfiques varen generar una peculiar forma de “comunisme”, també han provocat un “capitalisme” particular, però mentre el comunisme i el capitalisme no sintonitzin amb la idiosincràsia xinesa no seran viables. Presentar una forta resistència a allò exterior però, un cop fracassada aquella resistència, adoptar ràpidament la cultura de l'adversari és una de les peculiaritats dels pobles que componen el grup principal de la cultura xinesa (japonesos, coreans, turcs, mongols, vietnamites...); la seva gran capacitat de resistència és equiparable a la seva habilitat per a la imitació i assimilació.

La cultura neolítica i l'etapa posterior de civilització varen ser transmeses a través de la Xina als altres pobles d'aquest grup cultural de forma similar a com ho van fer els àrabs semites, encara que ambdues cultures, la xinesa i la semítica, no varen aconseguir universalitzar-se com ho havia fet l'ària. De forma gràfica, podríem dir que els aris són a primera fila, els semites a segona i els xinesos a tercera.

f.- Aclarir la relació entre la cultura i la llengua àries i el grup lingüístic i cultural indoeuropeu és encara més important i potser una de les qüestions bàsiques en la ciència de la història. Es tracta d'un període fosc sobre el qual s'ha especulat molt sense que existeixi una interpretació comuna. Quan en el segle XIX es va arribar a la conclusió de que la llengua ària i les llengües europees estaven relacionades, es van desenvolupar nombroses recerques i es van elaborar teories contradictòries sobre l'origen de totes elles; en els debats es va defensar que l'origen comú es trobava a la cultura grega, a l'Índia o fins i tot a l'Alemanya i Europa del Nord però, quan es van descobrir les connexions amb els primats del Rift (les criatures prèvies a l'Homo Sapiens) i la revolució neolítica i agrària del Creixent Fèrtil, totes aquestes hipòtesis es van ensorrar per adquirir rellevància els dos nuclis bàsics que intentarem resumir.

En primer lloc adquiriren molta més importància els estudis sobre el caràcter autòcton de la llengua i cultura al Creixent Fèrtil, donant-se prioritat als grups proto-kurds, perses, afgans i balutxis, tal i com ja hem explicat. Sobretot quan es va desxifrar l'escriptura dels hurrites, un poble proto-kurd, va quedar clar l'origen lingüístic i cultural ari dels pobles autòctons. La tesi que jo també veig com correcte és la que sosté que només la regió nucli de la revolució neolítica podria crear aquesta llengua i cultura. Es va enfortir la tesi de que aquesta regió nucli és l'arc traçat pel sistema Taurus-Zagros, també denominada Creixent Fèrtil, que constitueix el centre de la llengua i cultura àries. Les darreres excavacions arqueològiques, així com els estudis etimològics i comparacions etnològiques enforteixen aquesta tesi, amb

la qual, en gran mesura, quedava resolt el dilema sobre els orígens de les llengües i cultures indoeuropees.

No seria realista presentar, sense més, un mapa sobre l'expansió de la llengua i cultura àries degut a que tant el període temporal és molt llarg així com l'extensió geogràfica és molt àmplia. En segons lloc es va produir una expansió de la llengua i la cultura àries, tal i com està admès, cap al sud, cap a l'est, el nord i també cap a Europa, començant a arribar les onades expansives aproximadament cap a l'any 5.000 a. C., mil anys després a Europa de l'Est i cap al 2.000 a Europa Occidental. Distingits historiadors, principalment Gordon Childe, situen l'origen de la història d'Europa en aquests anys, deixant enrere una Edat de Pedra en la qual l'*Homo Sapiens* havia assumit un paper dominant fa trenta mil anys i un període Mesolític (Edat de Pedra) que s'havia estès entre Espanya i el Sud de França procedent del Nord d'Àfrica.

No som en posició d'analitzar el Neolític a Europa i la seva revolució agrícola però tinc la convicció que la qüestió fonamental ha quedat aclarida de la mateixa forma que aquesta expansió cap a Europa va tenir un caràcter cultural i no colonial. La peculiaritat d'Europa rau en que va assimilar el període neolític en els seus aspectes més creatius gràcies a que havia rebut, de sobte o en un període relativament breu, una herència cultural de deu mil anys. De la mateixa forma que Europa ha convertit el món actual en base a la seva expansió fa quatre-cents anys en aquells temps va ser ella qui va experimentar els efectes de la revolució neolítica que, després, va donar pas a la revolució de la civilització romana i la revolució espiritual del cristianisme, tres grans revolucions que es van expandir per Europa més aviat de forma cultural. Aquesta expansió, a excepció d'algunes guerres en època imperial, no es van realitzar amb una imposició colonial o a la força perquè era un "do dels déus" procedent d'una cultura superior. D'aquesta forma es posaven els fonaments per a les grans transformacions posteriors: Renaixement, Reforma i Il·lustració, que al seu torn van desencadenar les revolucions política, industrial i científica; però Europa no va aconseguir aquests transcendents canvis per mèrits propis, sinó perquè la *llera central* de la història

i els seus afluents havien augmentat el seu cabal. No hi ha dubte que Europa, amb verds boscos i fèrtils terres degut a la retirada dels gels a l'*era glacial*, va donar un gran salt cap a la civilització per la combinació de totes aquestes circumstàncies, la petjada de la qual arriba fins a dia d'avui. Quan sigui oportú analitzarem amb més detall aquest assumpte.

Interpretació correcta de la vida i el desenvolupament social procedents del Creixent Fèrtil

El present capítol tracta d'explicar la influència dels factors espai i temps sobre una determinada forma de vida perquè, com ja s'ha comentat àmpliament a l'hora de referir-nos a la metodologia, rere la *construcció* de les realitats socials es troba la mà de l'ésser humà. Es tracta d'un assumpte de rellevància vital perquè les activitats que s'emprenguin, sense adquirir el profund sentit, poden convertir l'*aprenentatge* i el *sentit* en fonts de la ignorància i el sense sentit. Per això dic dins les meves al·legacions que la ignorància en la modernitat capitalista és més profunda que la d'Ebu Cehil²¹, criticat i maleït per l'islam. I la principal raó d'això és el positivisme, una religió derivada del materialisme més superficial, que de fet és una metafísica, ja que és un producte de la mentalitat humana.

L'ésser humà, respecte a la mentalitat i la cosmovisió, suposa una existència de caràcter metafísic, com he abordat àmpliament a la part dedicada al *mètode*. El positivisme, possiblement sense adonar-se'n, suposa una idolatria fins i tot major que la de l'antiguitat i, malgrat defensar el contrari, no pot interpretar la realitat ni tampoc és una filosofia basada en la fenomenologia;

21. Ebu Cehil en turc, normalment traduït com Abu Yahl al castellà [i al català], significa *Pare de la Ignorància*, fou un líder de la tribu Quraysh o Koreichita, la tribu de Mahoma, al que els primers musulmans vencen en una escaramussa. És un símbol de la ignorància en la tradició religiosa musulmana donat que no acceptava el monoteisme i la paraula del missatger Mahoma, al qual menystenia des de bon principi. [N. Trad. original; els claudàtors són de la present trad.]

una filosofia d'aquest tipus no pot existir. Cada imatge o so que ens crida l'atenció és un fenomen, i també ho és cada sentiment; però ¿quina mena de boig o ignorant pot defensar que la realitat de l'univers es compona de fenòmens? Per a Plató, ni tan sols són imatges, i per Nietzsche, com a molt, podrien ser considerats *percepcions*. Això ens portaria a analitzar la relació percepció-fenomen igual que ens hem detingut en la d'objecte-subjecte.

Lamentablement, la modernitat no és més que un dibuix de la vida construïda sobre el positivisme; i empro intencionadament el terme dibuix perquè la modernitat no representa l'essència de la vida sinó la seva forma més superficial. Tornem a la sentència "la vida errònia no pot ser viscuda correctament" que Adorno va expressar com a conseqüència de la consternació que li va causar el genocidi jueu però que no va desenvolupar malgrat ser una idea clau. On és l'error de la vida?, ¿qui és el responsable que es produeixi una vida errònia?, ¿com va ser construïda?, ¿quina relació hi ha entre la vida errònia i el sistema social dominant? Són preguntes sense resposta perquè aquests intel·lectuals no van anar més enllà de basar els seus orígens en la Il·lustració i en la racionalitat, deixant a l'aire la qüestió de la vida errònia.

Michel Foucault també fa una cosa semblant quan diu que "la modernitat és la mort de l'ésser humà"²². ¿Com és possible que un filòsof tan important escometi un assumpte tan crucial com la mort de l'ésser humà i el deixi tal qual en una sola frase? I no s'hi val dir que ho anava a desenvolupar quan el va sorprendre una mort prematura. Una idea tan important s'ha d'explicar encara que sigui al darrer sospir. Copèrnic, ja en el seu llit de mort, va tenir la dignitat de publicar el treball en el qual demostrava com la terra gira al voltant del Sol. També hi ha altres autors que tracten sobre la veritat, tant a Occident com a Orient, com els crítics de la postmodernitat, encara que ho fan tímidament perquè cauen en el delictes que la modernitat comet amb la vida, és a dir, segueixen el mateix camí que aquells que, contagiats per la lògica

22. Michel Foucault, *Les paraules i les coses: una arqueologia de les ciències humanes* (1966).

de l'esclavitud i el poder, van ser seduïts, bevent fins a afartar-se de les fonts de coneixement del sistema. ¡Quina ambigüitat!

Repeteixo que estem tractant d'explicar algunes suposicions entorn a la *vida correcta* i *errònia*. ¿La *vida* imposada no només per la modernitat capitalista sinó també per altres civilitzacions antigues podria haver estat creada de forma *correcta*? ¿No es podria responsabilitzar als reis-déus, des dels sacerdots i reis sumeris fins als monarques europeus, passant pels faraons egipcis, Cosroes, Alexandre el Gran, els emperadors romans i els sultans musulmans, d'haver institucionalitzat una forma de *vida errònia* com ho ha fet la modernitat capitalista? Posant una soga al progrés social com si fossin grillons d'una cadena ¿no s'està profunditzant encara més aquesta forma de vida errònia? No n'hi ha prou amb responsabilitzar únicament a la modernitat, i el seu ordre de guerres i genocidis. A les profunditats hi ha tant les arrels del problema com les seves respostes. Quan ens vam aturar en allò que va brollar de la gran revolució cultural en el Creixent Fèrtil i la forma de vida que aquesta va causar, vam voler descendir a l'origen de tots aquests problemes.

Es cert que no podem explicar una societat només per la seva cultura i que és necessari tenir en compte altres factors, però resulta difícil negar que sigui el seu fonament. Descrivem, per tant, les característiques que atribuïm al terme *cultura* amb el qual ens referim a un espai geogràfic amb específiques peculiaritats socials i històriques en una *llarga durada*. El fet de donar un termini històric i geogràfic concret no significa que aquesta societat parteixi de zero, sinó que aquelles coordenades juguen un paper fonamental en la formació d'aquell model social. És a dir, considerem, com a requisit d'aquesta explicació, que les societats estan formades per anelles de vida, espacial i temporalment determinades que, malgrat les seves peculiaritats, mantenen entre elles relacions de subordinació.

Aquelles diferències de les societats semítiques, xineses i àries fonamentades en deu mil anys d'antiguitat són les que *condicionen* la vida actual. Per altra banda i seguint la "ciència del sentit", aquest fonament *cultural* va tenir les seves variacions i va quedar

exposat a tot tipus d'agressions, guerres i genocidis abans de quedar institucionalitzat autoritàriament per l'Estat i l'administració dels reis, amb o sense màscara, encoberts o nus, derivant-se d'això, verticalment, les formes de vida oficial i extra-oficial i, horitzontalment, les diferents anelles de vida. Tot i així la font principal ària determina en essència tots aquests àmbits.

Ampliem una mica més el concepte de *cultura*. No hi ha dubte que la societat clànica també té una cultura, una forma de vida i una característica universal: la seva estructura comunicativa i mental funciona seguint un sistema de normes que encara recorden a la vida dels primats i, per consegüent, dels animals. Descriure la vida en un clan és descriure la de tots; tenen en comú una triple funció: cobrir les necessitats bàsiques, la seguretat i la reproducció. Ja havíem comentat la relació que té aquesta limitació amb la mentalitat, en tant que, com més diferència en la forma de vida, més desenvolupament de la flexibilitat mental i, per tant, es dona un *salt* a una explicació simbòlica en el llenguatge i a una millor adquisició d'estructures materials.

Una visió estreta de *cultura* és l'expressió d'una mentalitat, d'uns esquemes de pensament i una llengua, mentre que en una visió àmplia s'afegeixen els components materials, és a dir les eines, utensilis, formes de producció, aliments, la seva conservació i transformació, els guarniments, defensa, transport, objectes de culte... Pobresa i riquesa, similituds i diferències respecte als instruments i mentalitat de les societats són, per tant, elements que determinen nivells de vida.

Insisteixo en que la diversitat d'elements mentals i materials van ser producte de la capacitat humana i per això s'expressen en forma de realitats socials, mentre que a la vida clànica, durant milers d'anys a l'Edat de Pedra, es van mantenir paràmetres similars sense moltes diferències entre els diferents clans. Aquesta és la raó per la qual donem gran valor a la successió d'etapes culturals, perquè cadascuna d'elles significa una important i diferent forma de desenvolupament. I en aquest sentit es podria identificar el progrés social amb el cultural, és a dir, a major flexibilitat i llibertat de l'intel·lecte, major significació lingüística i com més

instruments culturals es tinguin, major serà el desenvolupament social.

La *socialització*, com a realitat construïda, que és el tema fonamental en aquesta part, és essencialment una creació de l'ésser humà. No subestimem el desenvolupament material i biològic que investiguen la física, la química i la biologia, així com tenim en compte que l'antropologia i la psicologia examinen l'ésser humà com a espècie i intel·lecte, desenvolupant conceptes en les seves pròpies àrees. Encara que som crítics amb la ciència, hi ha coses que podem aprendre del seu estat fragmentari. Però quan diem que la *realitat social* suposa un *nivell diferent de percepció*, ho fem per marcar distàncies respecte a d'altres ciències, perquè mentre no ens adonem d'aquesta diferència no ens deslliurarem de la malaltia del "cientificisme", és a dir, el mateix gran error dels positivistes, que a l'època de la modernitat capitalista va desembocar en el genocidi. He d'insistir que aquest genocidi és el gran crim al qual es refereix Adorno com a resultat de la *construcció errònia de la vida*; un fet que a ell l'horroritza i que, com ell diu, no té cap explicació, ni humana ni divina. En aquest sentit, Adorno, partint de la responsabilitat dels presents punts de vista i esquemes mentals respecte al genocidi, arriba a dir que tots els llibres haurien d'anar a la foguera perquè, si no, les víctimes del genocidi no podrien ser honrades i commemorades. Això no obstant, pel positivisme de la vida moderna, la vida pot seguir malgrat l'existència de genocidis. Adorno, sense concloure l'estudi sobre aquest crim, sense delimitar els seus fonaments, s'esglaia, es tanca a la seva closca i mor degut a l'ultratge que suposa aquell crim, que no ha de figurar a cap llibre i, per tant, no ha d'existir.

Jo precisament pretenc qüestionar les arrels d'aquest ultratge, plantejar formes de superar-lo i donar una resposta amb propostes que siguin profundes en el seu contingut i que serveixin per a l'acció. No s'ha de descartar que la modernitat capitalista segueixi provocant episodis genocides. Davant dels nostres nasos, la realitat d'Iraq ens fa sentir de forma directa i en tot el seu horror, de forma encoberta o descarada, el caràcter genocida no només de tots els règims d'Orient Mitjà, sinó també dels qui

calen foc a aquella foguera o es limiten a guaitar. Però, per altra banda, també existeixen enormes ànsies de cercar una vida lliure. ¡Vida lliure o genocidi! Les dues coses no poden anar juntes; mai podem ser còmplices de tal crim. ¿Què és el que ha succeït per arribar a aquesta situació precisament en aquestes terres que han donat el sentit més enriquidor a la vida? Per una banda, guerres o conflictes ètnics entre pobles que són l'origen d'aquella vida i, per l'altra, guerres encapçalades pel darrer gran déu de la modernitat. Ni podem eludir la gravetat del problema ni el deure de donar una resposta i passar a l'acció.

Delectem-nos ara amb un relat literari sobre la vida al Creixent Fèrtil. Segons Robert Braidwood, que va iniciar les excavacions arqueològiques a Diyarbakir-Çayonu, a cap altre lloc del planeta la vida adquireix un valor tan significatiu com als ondulats contraforts de les muntanyes Tauros i Zagros. ¿Quines sensacions van fer que algú procedent d'una cultura tan llunyana pronunciés tals paraules?, ¿perquè un prestigiós arqueòleg i historiador de les primeres civilitzacions considera que la vida més valuosa es troba en aquestes terres? I, això no obstant, els seus habitants marxen d'allà com si fugissin de la pesta, saltant d'alegria al rebre els seus més baixos a Europa. Per a ells, l'emigració és la fita final, com si no els quedés res seu, cap valor estètic o sagrat, i com si mai més poguessin ja recuperar-los.

He de confessar que durant una època jo també vaig voler escapar de totes les coses d'aquestes terres, deixant-me arrossegar per la malaltia de la modernitat; acostumo a dir que allò va ser l'equivocació més gran de la meua vida, però també és veritat que mai em vaig deslligar del que Braidwood observava. Quan era nen, al peu d'aquelles muntanyes, veia en aquells cims el tron sagrat de les deesses i déus, trossos del paradís que la deïtat escampava i per les quals jo volia caminar; m'anomenaven "el boig de les muntanyes". Després me'n vaig adonar que era precisament la forma en què vivia Dionís, passejant-se per les vessants amb les Bacants, les noies amb les quals es divertia menjant i bevent en llibertat. M'agradava aquesta vida de déus. També Nietzsche preferia Dionís a Zeus i fins i tot va firmar alguns dels seus escrits

com “Aprenent de Dionís”. Quan vivia al poble, també m’agradava jugar amb les noies malgrat que estava mal vist per la religió, fent campana a les classes, flirtejant...; per a mi era quelcom natural i així havia de ser. Mai vaig tolerar la marginació i ostracisme de la dona ni vaig acceptar l’anomenada “lleï de l’honor”. La meua actitud segueix sent la mateixa: parlar, jugar, compartir amb la dona i de forma il·limitada tots els dons de la vida, definitivament, sense dependències, lleialtats o vincles de poder; siguin quins siguin, tots porten la ferum de la possessió.

En aquestes muntanyes, sempre, inspirat per les deesses, saludava a aquests grups de dones lliures perquè veia en elles el seu reflex i així intentava crear una comprensió. Moltes vegades recordo aquella notícia que es repetia de vegades: “Moren en accident de trànsit un grup de dones del sud-est²³ quan es dirigien, amuntegades en camions i remolcs, a treballar com a temporeres agrícoles en tal o qual regió”. Cap altre succés em produïa tanta ira com la que aleshores dirigia cap als homes, la família i l’Estat perquè, suposadament, ells eren els seus amos. ¿Com una raça de deesses podia haver caigut tan baix? Ni la meua ment ni ànima ho suportaven ni la meua intel·ligència ho admetia. Per a mi, les dones havien de ser tan sagrades com les deesses o no havien d’existir. Sempre he donat molt de valor a la frase “una societat es mesura pel nivell de vida de les dones”. “Una herència de la cultura de les deesses”; així veia jo la meua mare. Era rodanxona, com elles. Això no obstant, el model de mare artificial fabricat per la modernitat m’impedia apreciar aquest valor sagrat. A la meua vida he tingut grans patiments, però mai he plorat i vessat tantes llàgrimes com quan, un cop desempallegat de la faixa de la modernitat, rememoro amb profunda aflicció la meua mare i veig en ella a totes les mares d’Orient Mitjà. Veure-la baixant amb dificultat el càntir amb aigua del pou per beure-la a xarrups

23. La menció del ‘sud-est’ de Turquia es refereix clarament al territori kurd, abans que la resistència kurda hagués aconseguit alçar amb dignitat la seva reivindicació ètnica nacional, molts s’identificaven a si mateixos com del ‘sud-est’. Lamentablement aquest terme segueix sent àmpliament emprat pel govern i la premsa turca per evitar referir-se a la qüestió kurda.

és un dels meus records més tristos i nítids que encara em trenquen el cor. Suggerixo a tot el món que, quan hagin esborrat la modernitat de tots els esquemes mentals, tornin la seva mirada als seus pares i a tota relació humana dins d'aquest poble que porta l'herència de l'Era neolítica. No tinc cap dubte que el major triomf de la modernitat ha estat destruir la nostra relació amb aquella cultura de quinze mil anys d'antiguitat. És comprensible que no podem esperar dels seus individus i les seves comunitats una noble i lliure mirada, ni capacitat de resistència ni passió per la vida, ja que van ser greument destruïts i reduïts al no-res.

Cada planta, cada animal en aquestes muntanyes del Creixent Fèrtil era per mi motiu de passió; els observava com si fossin sagrats, tots érem companys de la creació, ells per mi i jo per ells, i anava al seu darrere, amb afecte, doncs era la meva forma d'estimar. Encara no em perdono haver tallat, sense pietat, el cap als ocells que caçava. A l'hora d'entendre el gran risc que subjau a la relació subjecte-objecte, cap teoria m'ha influït tant com aquest fet. La meva opció a favor de l'ecologia i el respecte als ecosistemes està estretament vinculada a la meva confessió d'aquest "crim" de la infància i la meva passió per la natura. Tan sols traient la màscara del poder i la guerra he aconseguit superar aquest gran perill espiritual heretat de la cultura de la caça, de l'art de l'home fort, explotador i dèspota (dels déus amb o sense màscara i els reis encoberts o nus). Mentre no entenguem el llenguatge de les plantes i dels animals, no ens podrem entendre a nosaltres mateixos ni podrem ser socialistes ecològics. Era la forma de retre homenatge a aquelles plantes i animals, que encara m'acompanyen.

Cada cop que recordo aquelles planes, just a les faldes de les muntanyes, quan es preparaven els camps, de primavera a tardor, i després la recol·lecció, les diferents collites i quan s'emmagatzemava el gra a la granja del meu pare, m'agafa una congoixa que cap relat de ficció pot provocar. Ho lamento profundament: ¿Perquè no enteníem aquells missatgers de déu i no érem capaços de ser els seus amics? La realitat és que totes les meves relacions giraven entorn a una amistat; encara em lamento de no haver

donat al meu pare, degut al terrible influx de la modernitat, el gran comiat que es mereixia quan va morir. El meu pare estaria segurament entre els més dèbils dels pares però era un súbdit de déu, honrat i creient. En la meva opinió, els pares agricultors són els que tenen més valor.

En aquells temps, els vincles entre la gent del poble em semblaven costums caducs d'un temps finit; ara considero un delictes fugir dels pobles i refugiar-se a la ciutat. Tampoc tinc cap dubte que la forma ideal de vida està als pobles on es respecta l'ecosistema i no en aquesta estructura cancerígena que són les ciutats de la modernitat. Només si segueixen el model d'aquests pobles, les ciutats seran llocs on es pugui viure.

Segons el meu judici, els pobles que van viure i segueixen vivint al peu d'aquestes cingleres muntanyenques des de les muntanyes Amanos fins a la serralada Zagros són com missioners de déus i deesses entronitzats als cims; exactament el valor contrari que la modernitat els dona. Tal distinció -progrés/endarreriment- és un judici ideològic, i crec haver donat un gran gir en pos de la llibertat al superar, en aquest sentit, una modernitat capitalista desfasada i enemiga de la humanitat. Al deslliurar-nos d'aquest infern de la modernitat format pel **rentisme**, l'**industrialisme** i l'**Estatisme-nació**, tot s'entén millor i es recupera el veritable sentit de la vida. Jo no canvio Nova York per un túmul de l'Era neolítica que, per contra, en mi provoca interès i passió. Les ciutats que no atresoren cap valor, l'espai per la "vida de la renta", les "gàbies de ferro" per persones, les "monstruositats" d'aquest assassí de la vida que és l'industrialisme, no són més que reproduccions de "la Babilònia dels 72 idiomes" on ningú no s'entén. No hi ha dubte que la salvació de la humanitat passa per la destrucció d'aquesta estructura cancerígena de l'urbanisme.

Així volia evocar la vida de la qual procedim. Si no comprem amb claredat aquesta forma de vida producte d'una *realitat social construïda*, no farem altra cosa que jugar "als estúpids de la modernitat"; mentre no ens deslliurem d'aquest càncer de la vida moderna que captiva fins als pastors de la muntanya i que, segons distingits filòsofs, suposa la fi de la vida i de la història, no assoli-

rem la *vida lliure* amb totes les seves riqueses. Ho farem possible a força de consciència i voluntat (pensament-organització-acció); tard o d'hora, comprendrem que les “nostres vides construïdes en base a l'error no podran ser viscudes correctament”.

Ara ho explicarem d'una manera més científica. Les realitats socials sorgides al Creixent Fèrtil es mantenen, en línies generals, també actualment. Els components culturals, tant de mentalitat com materials, són en el fons similars malgrat alguns canvis quantitativus i qualitativus. La llengua, per exemple, en la seva estructura bàsica, és la mateixa; la família també es manté com institució bàsica; les formes de pensament continuen de forma diferenciada als àmbits de la ciència, la religió i l'art; i tant ahir com avui existeixen guerres ofensives i defensives.

Les veritables diferències es desenvolupen degut al creixement de l'Estat com institució a costa de la societat; l'Estat, a mida que prenia possessió del patrimoni cultural i intel·lectual de la societat, l'ha anat modificant, qualitativa i quantitativament, d'acord amb les seves necessitats, però això no obstant, el desenvolupament social es va portar a terme, en contra del que es creu, al marge de l'Estat. Per aquesta raó, intentarem explicar la repercussió que va tenir la formació de l'Estat en la societat, començant per l'Estat sacerdotal sumeri i acabant amb l'Estat-nació de la modernitat capitalista, i el paper fonamental que, en aquest sentit, ha tingut la cultura urbana que generalment rep el nom de civilització. Així veurem, sobretot, que la formació de les classes socials no va donar peu a l'Estat sinó que aquest va ser qui va donar un gran impuls a aquesta divisió social.

Estic convençut que no s'ha entès completament el paper dels termes *temps* i *duració* de Fernand Braudel, que empra respecte al progrés social; especialment les seves accepcions de *temps cultural*, *temps civilitzatori* i *temps societal* han de ser analitzades amb minuciositat. Es tracta d'una important contribució a la història encara que la seva aplicació científica no sigui senzilla. En aquest treball intentaré emprar i analitzar de forma atrevida aquest concepte dels *temps*.

a.- El *temps de més llarga durada* es correspondria amb la societat del Creixent Fèrtil en tant que curs principal de la revolució neolítica, revolució que es va iniciar després de la quarta glaciació i que prosseguirà fins que aparegui una nova glaciació, succeeixi una catàstrofe nuclear, aparegui una malaltia inevitable o un altre desastre similar. Les cultures xinesa i semítica, afluents del curs principal, també formarien part d'aquesta societat de *llarga durada* mentre que cadascuna de les altres petites branques culturals serien com rierols. Això és un element clau en la nostra tesi. Una societat ja formada, amb la seva concepció del món i components culturals, que podríem anomenar *cultura societal bàsica*, és tan forta que, en el marc d'aquest *temps*, no pot ser destruïda per cap causa social. Repetirem els continguts i components d'aquesta *cultura societal bàsica* que permeten catalogar-la com de *més llarga durada*, garantint així la seva aportació a les ciències socials. Per contra, els socialistes liberals volen convertir en dogma, sota una metafísica falsa, el concepte de “fi de la història”, els marxistes i altres posicions “fatalistes” prometen una “era de felicitat eterna”, fora d'*espai i temps*, i els pessimistes parlen constantment del sense sentit de la present “era de llauna”, enyorant així la seva anterior “edat d'or”.

Comparant-ho amb totes aquestes teories, el terme *més llarga durada* és més científic perquè permet explicar tant les condicions concretes com el principi i la fi del sistema en el seu conjunt, no limitant la història en una successió d'esdeveniments ni en formacions socials tancades i limitades en el temps donat que interpreta la vida en el seu sentit més ampli.

Dins la *més llarga durada* caben tot tipus d'institucions religioses, artístiques, estatals, jurídiques, econòmiques, polítiques i d'altres igualment bàsiques que evolucionen de forma contínua amb els seus aspectes qualitatiu i quantitatiu; algunes perden bona part de la seva rellevància mentre augmenta la dels seus antagonismes. Quan algunes desapareixen, els seus valors i funcions romanen en altres ja existents o en les que sorgeixen de noves. Es podria dir, en un sentit tautològic, que hi ha una relació dialèctica entre tots els conceptes i institucions, i que l'exclusivi-

tat de la *cultura societal central* no impedeix que estigui associada a altres que han sobreviscut per la seva fortalesa o per les seves formacions internes.

A partir d'aquí podem entendre l'enfrontament entre "evolucionistes" i "creacionistes". Aquests darrers són conscients i es basen fonamentalment en el concepte de *més llarga durada*. D'aquesta forma es podia donar una explicació cultural als versicles sobre la creació de l'univers per déu i el final del mateix, mentre que, interpretant-lo sociològicament, el "creacionisme" és conscient del caràcter sagrat, suprem i enorme de la societat constituïda. No és una casualitat que els tres llibres sagrats -Tora, Bíblia i Alcorà- siguin interpretacions de la vida encantadora i sagrada del Creixent Fèrtil. El fet que la majoria de la humanitat practiqui aquestes tres religions, es doni a aquella vida cultural, d'origen miraculós (tal com l'entenia la humanitat en aquella època), un valor etern i la converteixin en una creença bàsica és una clara mostra de l'impressionant força que té. Imaginem que uns grups humans que han viscut en clans durant milers d'anys sense superar la fase dels primats es trobin amb una extraordinària construcció social sorgida de la revolució al Creixent Fèrtil, quelcom que només pot ser entès com un "miracle". ¿És que no la rebrien com quelcom sagrat, suprem, diví i festiu?

Tornem ara als plantejaments sociològics de Durkheim i altres científics que només veuen la societat com un seguit de grups humans, successos i institucions, com la *classe*, *l'Estat*, el *Dret*, la *religió*, la *filosofia*, *l'economia* o la *política*... D'alguna manera es podria dir que aquestes teories no entenen que se les valori menys que al Llibre Sagrat. Això passa perquè no han entès la importància de la societat de *més llarga durada*, una cosa que no es dilueix fàcilment; la humanitat té una profunda memòria de la seva pròpia història i no l'abandona fàcilment. En aquest sentit, la fe i el respecte dins les societats als llibres sagrats no es deu tant a l'existència d'un déu abstracte ni als rituals religiosos sinó a que perceben que en aquells llibres trobaran el sentit, la petjada que explica les seves vides. Aquests llibres són imprescindibles

perquè atresoren la memòria de les nostres societats, romanent en segon pla si els fets als quals es refereix són certs o no.

Fernand Braudel, quan indica molt raonablement que “la història ha de ser construïda com un fet sociològic i viceversa”, crida l’atenció sobre un error metodològic i científic bàsic. A més, mentre la relació *temps-societat* no sigui definida en el seu veritable valor, les explicacions històriques i sociològiques per separat no faran més que ferir greument la realitat social i treure-li el seu sentit. Per molt que acumulin successos, institucions i normes, per molt que els expliquen amb documents, mentre no es respongui a les preguntes on, quan i amb quin contingut, què diuen els protagonistes actuals... la contribució de la història i la sociologia a la “ciència del sentit” no anirà més enllà d’uns grollers materials.

Els evolucionistes, per la seva banda i malgrat mostrar amb més claredat els esdeveniments, tampoc es lliuren de la crítica perquè no donen sentit al terme de *temps societal*. La memòria social és més important que l’evolució dels esdeveniments; per a la humanitat, el sentit preval a la successió de fenòmens pels quals les vides flueixen com en un riu. El fet que no es renunciï a la divinitat deriva de la força que té la memòria social; mitjançant la idea de déu, la societat s’identifica amb la memòria del seu passat, cosa en la qual profunditzarem més endavant. El positivisme és una maldat de la modernitat que nega la memòria, la metafísica de la societat i, per tant, tampoc es deslliura de la crítica. D’igual manera que una persona sense memòria es converteix en un nen i s’enfronta a grans dificultats en la vida, també les societats que perden la seva memòria s’arrisquen a oblidar-se de si mateixes i, en conseqüència, seran fàcilment explotades, dominades i assimilades.

Malgrat que els positivistes assegurin que defineixen la societat científicament, es tracta de l’escola de pensament que més qüestiona la fluïdesa social i obren el camí a operacions més perilloses amb les seves retorçades definicions de la societat, interpretant-la d’una forma materialista absurda, com si fos un embull sense història. Entre elles, s’hi troba el terme d’“enginyeria soci-

al” que serveix per donar a la societat, intervenint des de fora, el sentit que desitgen. Aquests plantejaments, que també formen part de la concepció oficial de la modernitat, no són més que arguments per legitimar les guerres pel poder i l’explotació.

b.- Es pot adoptar el *temps estructural* a les transformacions institucionals bàsiques, definint així els seus períodes de construcció i destrucció. Es contribuiria, amb això, a donar sentit a la realitat social diferenciant les societats esclavista, feudal, capitalista i socialista en base a l’opressió i explotació de l’ésser humà, quelcom que ja ha motivat una àmplia literatura entorn a aquests sistemes socials. Això no obstant, aquesta metodologia no pot ser massa útil ja que no estableix aquell vincle entre la *més llarga durada* i la *curta durada*, dedicant-se només a la repetició de tòpics.

La societat neolítica pot entendre’s com la fusió d’un *temps estructural* i d’una *cultura societal bàsica*. Per una banda, té estructures institucionals, de mentalitat i un bagatge de vida material que es poden explicar mitjançant el *temps estructural*, però també podrien ser explicats mitjançant la *més llarga durada* degut a que la seva influència cultural continua i continuarà fins a la seva possible destrucció o anihilació física. El *temps* d’una *cultura societal bàsica* està determinat per amplis grups humans i concepcions mentals, com la ciència, l’art, la religió, la llengua, les agrupacions ètniques i familiars, que molt probablement subsistirán, malgrat que passin per diverses modificacions fins que aquell període arribi a la seva fi. Pel que es refereix a l’ecologia i en tant que ciència d’institucionalització econòmica relacionada amb les demés ciències, és una pedra angular en aquesta època; igual que la *política democràtica*, que ha d’estar dins l’agenda i ha de ser una constant, científica i institucionalment.

Els elements bàsics del *temps estructural* són els *Estats* i la seva *durada*, les *estructures jeràrquiques* i les *classes*, que apareixen amb la fundació dels Estats; però, igual de rellevants són la propietat, la terra i la pàtria, que suposen la delimitació territorial i fronteres de l’Estat, així com l’Estat sacerdotal, les formes de religió, les monarquies, la república, els Estats-nació, les formes de

producció (neolítica, esclavista, feudal, capitalista i socialista) i el col·lapse de les institucions.

Seria aleshores més apropiat denominar *sociologia estructural* a la sub-brancha de la sociologia que estudiï els temes estructurals, mentre que hauríem de denominar *sociologia de la cultura bàsica* a la que estudiï els fenòmens de *més llarga durada* en el sentit que suposen un context més integrador.

c.- Dins dels conceptes de *durada mitjana* i *curta* trobem múltiples *fets* i *fenòmens*, tant numèrica com qualitativament, com els *canvis culturals i estructurals*, essent els períodes de *mitjana durada* canvis una mica més llargs dins d'una mateixa institució estructural. Això és el que succeïa, per exemple, amb les crisis econòmiques, socials o polítiques, mentre que totes les accions de caràcter social o que tendeixen a la socialització de l'individu, els esdeveniments i fenòmens sobre els que parlen els mitjans de comunicació i els esdeveniments diaris serien clars components de la *curta durada*. Als estudis sobre aquest tipus d'esdeveniments podríem anomenar-los “la sociologia d'August Comte”, degut a que ell es basa en esdeveniments de *curta durada*, o bé *sociologia positiva*, la crítica de la qual ens reservem. Allò important és ser conscients que la sociologia ha de tenir una branca que estudiï els esdeveniments sobretot en èpoques de caos, en les que els successos adquireixen un major pes i determinació. D'aquesta manera, la *sociologia positiva*, com a forma d'explicació dels successos, es complementa amb la *sociologia de la cultura bàsica* i la *sociologia estructural*.

Per altra banda, tots els successos i formacions universals, inclosos els esdeveniments socials, requereixen un àmbit quàntic o caòtic, és a dir, unes circumstàncies o ambient que els desencadenin, perquè els àmbits quàntics o caòtics són àmbits de creació. Encara que tals circumstàncies no hagin estat estudiades de manera profunda, amb tota seguretat es produeixen i, de fet, la ciència cada cop dedica major atenció a aquests esdeveniments de *curta, mitjana i llarga durada* en tant que “instants” o “interval·ls breus”, com també es dóna importància a “l'instant de la crea-

ció”, “instant quàntic” o “interval caòtic” en el qual es pot exercir la llibertat dins de l’univers. Totes les estructures de la natura i de la societat, malgrat les seves diferències qualitatives, d’igual manera necessiten uns “instants de creació” per explicar la seva supervivència i el seu període de vida.

Per tant, també convindria pensar en un nom per la sociologia sobre els instants de creació dels esdeveniments en terminis més curts. La meua proposta és anomenar-la *sociologia de la llibertat*, com una branca de la sociologia que considero summament necessària, i que també podria denominar-se *sociologia de la creació* o *sociologia de les mentalitats*, per l’enorme flexibilitat, creativitat i incomparable habilitat que aconseguen les mentalitats degut al procés de socialització. Com aquests “instants quàntics” o “interval caòtics” afecten de ple a l’àmbit social -perquè generen progrés i el desenvolupament de la llibertat-, la seva sociologia, la *sociologia de la llibertat*, arriba a ser una de les parts fonamentals que s’ha de desenvolupar.

I fins i tot, i dins d’aquest exercici intel·lectual, es podria parlar d’un *temps* astronòmic, una dimensió que no interessa al present tema, del qual no s’han establert els seus components. Malgrat això, podríem incloure en el temps astronòmic, de forma general, temes com la formació i col·lapse del sol, el desenvolupament de les galàxies, l’expansió i contracció de l’univers o les dinàmiques *d’atracció* i *propulsió*. També l’edat de l’univers és un dels principals temes a debatre.

En definitiva, quan sigui necessari, ampliarem i aplicarem totes aquestes idees metodològiques a l’estudi sociològic, sense oblidar que es tracta d’un assaig i que aquestes idees es presenten com un esborrany.

Si apliquem aquests punts de vista a la recerca sobre els desenvolupaments socials al Creixent Fèrtil, veurem que, d’acord amb la *sociologia de la llibertat*, es va produir un *interval de caos* que va donar peu a la revolució neolítica. Quan es va produir la retirada dels glacials, els grups nòmades que vivien de la caça i la recol·lecció es van sedentaritzar per convertir-se en agricultors, desapareixent així les estructures socials derivades del període an-

terior. D'aquesta forma, clans amb centenars de milers d'anys es van veure en la tessitura de formar estructures més àmplies. Es tracta d'una època de total transformació de les mentalitats; es passa a la mentalitat més àmplia de les comunitats camperoles i ètniques; enfront a una llengua que encara no s'havia deslliurat completament de la comunicació gestual ni de l'antiga mentalitat clànica, ara es desenvolupa ràpidament la llengua de símbols, entre d'altres raons per a donar nom als innumerables materials que van sorgint entorn de l'alimentació, el teixit, els atuells, el molí i altres assumptes relacionats amb l'arquitectura, la religió o l'art. Tots necessiten un nou ordre nominal i una ubicació a l'intel·lecte.

Com que la societat es basa en gran mesura en la vida del poble, els lligams clànics passen a ser ètnics, cosa que implica un marc de mentalitat més ampli, sense el qual aquestes noves formes de l'estructura material ni tan sols podrien començar a funcionar. Aleshores, el culte al tòtem, propi de l'antiga societat clànica, va sent substituït per la figura de la deessa-mare que apareix pertot arreu i que suposa una transformació lingüística i mental. Per tant, estem en un estadi religiós i conceptualment superior. La llengua s'omple de sufixes femenins com a expressió del paper protagonista que, de forma perllongada, manté l'element femení. Encara es poden trobar avui en dia les reminiscències d'aquest fet en varies llengües. A més de la deessa-mare, la socialització també es recobreix amb una capa de santedat. Aquesta nova etapa social suposa, per tant, nous conceptes, noves paraules, noves denominacions, que són part d'aquest procés que anomenem revolució de la mentalitat, que hem d'incloure dins la sociologia de la llibertat, donat que requereix el desenvolupament de la creativitat. Destacats historiadors coincideixen en que tal procés es va viure de forma extensa. Milers de fenòmens van suposar milers de canvis de mentalitat i de nominació; es tracta d'una explosió que requereix un impuls més ampli, genuí i creatiu que la revolució de mentalitat a Europa. La història demostra que la majoria d'actuals conceptes i invents van sorgir en aquest període.

Si fem una classificació general, en aquella època de creativitat social es van realitzar, almenys, la meitat de les invencions científiques i tècniques que funcionen avui en dia: religió, art, ciència, transport, arquitectura, cereals, fruita, ramaderia major i menor, ceràmica, molins, elaboració d'àpats, festes, família, jerarquia, administració, eines defensives i ofensives, el troc, les eines agrícoles... la llista podria continuar i les seves variants actuals, després d'un desenvolupament quantitatiu i qualitatiu, encara formarien un seguit d'elements bàsics per a la vida social. I si ens centrem en els nuclis urbans del Neolític, ens trobarem amb valors com l'ètica, el respecte, l'afecte, el veïnatge, la cooperació... valors perennes que donen força a la societat i sentit a la vida, valors molt superiors a l'ètica -o falta d'ètica- de la modernitat capitalista. En essència, els motlles fonamentals de la consciència social porten la petjada d'aquesta època.

També per la *sociologia positiva* es tracta d'un període amb gran riquesa de fets nous. Al Creixent Fèrtil es produeix un veritable esclat d'esdeveniments nous en comparació amb la vida monòtona de la societat clànica, limitada a les tasques de caça i recol·lecció; innumerables esdeveniments que reben denominació, enriquint així les activitats i l'expressió lingüística de l'ésser humà. També podríem deduir dels llibres sagrats que els sentiments elementals d'aquella època van donar pas al terme *paradís*. Segurament ens trobem davant d'un dels millors moments per a la *sociologia positiva*. Es tracta d'un progrés social que podria semblar una pluja d'estels, fets i fenòmens cadascun dels quals il·lumina com una llum, posant així la llavor del somni d'un paradís de progrés social per les quatre parts del món, plantant per tot arreu *instants de realització* i formant amb tot això una *cultura*.

Al Creixent Fèrtil, des del punt de vista de la *sociologia estructural*, es nota la petjada de tots els fets que van consolidar aquell progrés sobretot entre el 6.000 i el 4.000 a.C, un període de plena institucionalització de pràcticament tots els fonaments dels que sorgirien les estructures i assentaments urbans, donant així peu a la formació de les ètnies, establint tradicions de veïnatge, l'administració amb un sentit ètic, les estructures lingüístiques,

el naixement de la jerarquia, la institucionalització de la religió i el sorgiment dels primers temples... En definitiva, és el moment de la consolidació i institucionalització de la societat neolítica, de la revolució agrícola i rural. Encara avui tenim molt a aprendre d'aquesta estructuració; com més analitzem aquests primers valors que s'institucionalitzen a la humanitat, millor podrem assolir les nostres aspiracions, encara que no hem d'oblidar que l'actual *sociologia estructural* té serioses mancances en el que es refereix a la "ciència del sentit", a no ser que es revisi i aconsegueixi madurar en el que toca a la seva ubicació com a part de la *sociologia general*.

La llengua i la cultura tenen aquí el valor d'una font primària; la societat, la cultura social, la civilització sorgides al Creixent Fèrtil durant el termini de *més llarga durada* tenen la capacitat de permanència en el temps fins que un desastre natural o social (per exemple, si tornés l'era dels clans) provoqués la seva desaparició. Pel que es refereix a les cultures xinesa o semítica, sembla difícil, encara que no sigui teòricament impossible, que arribin a convertir-se en potències hegemòniques. De fet, encara que va patir "atacs islàmics" i fortes agressions per part dels mongols, la cultura indoeuropea -d'origen ari- no va perdre el seu caràcter hegemònic. Xina podria emprendre un nou atac en el futur però resulta una difícil probabilitat que ocupi, envaeixi i colonitzi una cultura indoeuropea la consolidació de la qual ha adquirit projecció mundial, sense la concurrència de factors externs, com podrien ser les catàstrofes naturals o socials.

També podríem identificar la *sociologia de la cultura bàsica* amb la *sociologia general*, en aquest cas tant en els canvis i transformacions de mentalitat, la institució de la família i les ètnies (principalment les lligades a aquestes tres grans cultures) podrien ser objecte d'estudi dins el marc de la *Sociologia General*, de forma especial es podrien investigar les condicions que desencadenen situacions de caos o descomposició social, temes que són propis de la *Sociologia de la Llibertat* i de la *Sociologia Estructural* i que conformen la seva raó de ser.

La segona gran etapa que sorgeix del Creixent Fèrtil és la pròpia civilització urbana que s'inicia amb "l'Estat Sacerdotal Sumeri" que té el seu origen en l'organització jeràrquica-dinàstica. El fonament d'aquest sistema social rau en que quan es posen en moviment els recursos a disposició de *'l'home fort'* per una branca dinàstica, en un moment es dona el salt a l'organització de *'l'Estat'*, un fet relacionat amb la bonança i diversitat alimentària i el desenvolupament de les formes de producció que, al seu torn, generen el *sistema de classes* i la urbanització, constitutius essencials de la societat civilitzada. Som testimonis que hi ha nombrosos processos en aquesta direcció dins el marc del Creixent Fèrtil, no només a la Baixa Mesopotàmia sinó també a l'Alta i a la zona Central. Depenent de les circumstàncies, algunes van perviure en el temps i altres no van aconseguir consolidar-se. És aleshores quan també apareix al Llibre Sagrat l'Estat representat pel Leviatan, un monstre que sorgeix del mar. La trajectòria repressiva, sanguinària i en ocasions genocida d'aquest monstre sobre el desenvolupament social, així com les seves altres facetes d'exploació i esclavitud sota les directrius dels reis, amb o sense màscara, encoberts o nus, i els seus instruments de legitimació seran temes que analitzarem a continuació.

TERCERA PART

La civilització urbana. L'era dels déus emmascarats i els reis encoberts

La major destrucció causada pel positivisme, la ideologia oficial de la modernitat capitalista, va afectar l'àmbit de les ciències socials. El fet que els positivistes prenguessin, amb la seva visió reduccionista i en nom de la científicitat, com a objecte d'estudi els temes socials, de la mateixa forma que ho feien amb la física, ha provocat problemes difícils de resoldre. I el mateix es podria dir del socialisme científic sobre allò social i especialment sobre l'economia en tant que aspecte material de la societat, els quals constituïen l'àmbit específic del socialisme genuí, cosa que els va conduir a profunds problemes de contingut en el que fa al mètode científic.

La idea de tenir un coneixement físic de les coses, que també es troba darrere de la biologia, li ha donat al capitalisme una força -pel que fa a la mentalitat- que cap arma li podria proporcionar. Al referir-me al mètode ja he intentat explicar que aquest és el paradigma fonamental del capitalisme, però és necessari insistir en això. Els "socialistes científics", al considerar la societat com objecte, no s'adonen que, al contrari del que diuen, estan desarmant el proletariat i altres sectors empobrits, en nom dels quals diuen actuar. Demostrarem que el sol fet de concebre la societat com a fenomen físic o biològic ja és una claudicació davant la modernitat capitalista.

Amb gran dolor i ira haig de constatar la desgràcia que va suposar per aquella noble lluita de més de cent-cinquanta anys que

s'hagués realitzat en nom del socialisme científic, amb un groller positivisme materialista que estava condemnat a la derrota des del principi. Sens dubte, sota tal conducta, subjau “la condició de classe” per la qual diuen lluitar, però aquella classe no són els obrers ni altres treballadors que es neguen a convertir-se en esclaus de la proletarització, sinó una “petita burgesia” fa temps ja rendida a la modernitat i dissolta en ella. El positivisme és precisament la seva ideologia, amb una ceguera que fa inútil la seva capacitat de reacció envers el capitalisme. Es tracta de comerciants burgesos desinformatos, que no saben com es forma la vida social, que sempre han estat base d'un sectarisme estèril, i que són un sector social que ideològicament cau amb facilitat en mans del sistema oficial dominant.

Des del punt de vista de la teoria social, el positivisme és una mena d'idolatria i la idolatria és un retrat de la divinitat buidat de sentit. La divinitat, que va tenir una funció màgica i sagrada per la societat, quan perd aquella funció queda reduïda a un ídol més. Resulta lògic que els sectors privats de la ciència adorin els seus ídols; però és que, a més d'ignorar que aquells ídols deriven de la funcionalitat, actuen amb indolència al creure que la idolatria donarà sentit a les coses i els portarà a l'antiga i sagrada supremacia. També seria, en aquest sentit, aclaridor analitzar les religions anti-idolatria. No hi ha dubte de la idolatria dels positivistes: estan condemnats al positivisme. Els propis filòsofs de la modernitat afirmen que aquests idòlatres contemporanis abracen els objectes de consum més valuosos com si fossin ídols.

Marx i el marxisme pensaven que amb l'anàlisi econòmic es podia explicar la societat, la història, l'art, el Dret, fins i tot la religió, institucions que, sens dubte, estan interrelacionades amb els teixits del cos; això no obstant, tot canvia quan parlem de socialització perquè les institucions socials són producte de la ment humana i no components biològics o teixits corporals. La ment és com un volcà en erupció expulsant constantment sentit i voluntat a l'àmbit social, quelcom que no es dona en altres éssers vius. Els seus vincles amb determinats fets físics podrien ocórrer en el terreny quàntic; no oblidem que la pròpia ment funcio-

na dins d'un ordre quàntic i que amb el món material, inclosa l'estructura econòmica, el *quantum* es cobreix d'una cuirassa que congela el seu funcionament. Que la ment dirigeixi la societat i que fins i tot l'economia social és producte d'un acte mental, és una cosa que no necessita demostració.

Encara que em repeteixi, haig de subratllar que convertir la sociologia en història i viceversa és condició primordial per avançar en la ciència del sentit; aquest és un altre avantatge d'aquest mètode, a més de permetre'ns conèixer millor la història tal com va ocórrer. Tampoc nego la importància del pensament especulatiu, però per tal que aquesta forma de pensament sigui útil hauria de comprendre el desenvolupament històric tal com va ocórrer. Afirmar que "la història està determinada per la infraestructura" o "per l'acció de l'Estat" només ens portarà, per molt agut que sigui l'anàlisi i per més que s'hagin comprès els esdeveniments, a una tergiversació de la història des del punt de vista de la ciència del sentit. Està clar que amb aquest mètode no es pot explicar ni la història ni la societat; només es fa fisiologia social, mentre que descriure com les institucions socials s'influeixen recíprocament resulta un groller positivisme.

La qüestió clau per parlar d'història significativa és saber com s'ha produït un flux històric en un moment determinat, és a dir, quina decisió intel·lectual ha influït en aquell moment; arribar a comprendre la voluntat i el sentit d'aquella decisió ens permetrà interpretar millor la història. A més de suposar un impuls econòmic, aquest fet podria comprendre's també com una acció religiosa. Quan es parla de flux històric, ens referim, per emprar una metàfora, a que en el cas d'una mà determinada que decideix prémer el gallet i es disposa a disparar sense aturar-se, possiblement es podrà dir que per a fabricar aquella arma es necessita un gran mestratge i desenvolupament, que suposa una feina laboriosa, però amb aquesta interpretació no aconseguirem comprendre la projecció històrica del fet. Allò important no és l'arma que s'hagi utilitzat, sinó el moment històric del tret i qui i per què ha premut el gallet. Per més que s'intenti analitzar el valor econòmic, artístic, polític o militar d'una arma, només servirà per guarnir

el relat. No podem oblidar que la història és **una arma sempre carregada amb un dit al gallet i disparant ràfegues constantment**. Això bé ho saben els que han tingut responsabilitats estratègiques en el curs de la història. Posem un exemple: Valentinià, el 28 de març de l'any 364, un mes després de ser entronitzat emperador de Roma, va fer que el seu germà Valent August també fos designat emperador, co-emperador. Passat poc temps, aquells que l'havien aprovat es van tirar enrere però Valentinià, donant bon exemple de la importància que té el moment històric, els va respondre: “Un cop ja heu decidit, ja no teniu dret a objectar”.

A la part corresponent aclariré la importància d'aquesta explicació al voltant del mètode per entendre la història moderna capitalista.

Per introduir la història de la civilització i realitzar una contribució a la ciència del sentit, hem de tenir en compte aquest problema de mètode. El valor d'un comentari històric rau en la seva capacitat d'explicar els esdeveniments, però també en que pugui ser emprat al servei dels qui sempre estan en posició de prendre la iniciativa, determinant així el curs de la història. El rol d'una veritable interpretació històrica pels qui siguin víctimes de la història és la presa de consciència que els tregui del rol de víctimes, i els ajudi a arribar a una força de voluntat que els permeti revitalitzar les seves llibertats. Si un comentari socio-històric condemna a les víctimes, és a dir als oprimits i explotats, davant dels seus botxins, dient-los de forma enganyosa que “l'alliberament és pròxim”, per més que al·leguin que es tracta de comentaris científics o que es fan en nom de les víctimes, qui els realitzen si no són uns manipuladors, són uns grans indolents, narradors idòlatres de la història.

Com interpretar la societat sumèria?

Tenint en compte que realitzem una introducció a la *Sociologia Estructural*, estudiarem la societat sumèria relacionant-la amb aquest objectiu, però això no vol dir que escriguem una història de la civilització sinó que seran uns comentaris que contribu-

eixin a un millor coneixement d'aquesta. Cerco la resposta a la següent pregunta: Com hem de valorar el model sumeri en la interpretació de la història? La resposta ha de proporcionar tant claredat metodològica com contribuir a aquell millor coneixement de la història, sent útil per a fer-ho enfocar aquest cas des de diferents angles.

a.- Sabem que a l'etapa d'institucionalització neolítica, també coneguda com a període de Tell Halaf (6.000-4.000 a. C.), es va aconseguir una situació de bonança, diversitat alimentària i esplendor al nord d'aquesta cultura, establerta a les riques terres d'al·luvions i canyars de la Baixa Mesopotàmia, on conflueixen els rius Tigris i Eufrates. La societat rural es troba en el fonament d'aquella cultura, de les seves tècniques productives i de la mentalitat que les va fer possibles, i aquell sedentarisme significa agricultura i institucionalització social, cosa que al seu torn porta a l'organització de la mentalitat social i a la col·lectivització. Això no obstant, a l'Alta Mesopotàmia existia una regularitat estacional i abundància de pluges, cosa que feia menys necessari el sistema de regadiu, encara que això no impedia comprendre la importància que tenia aquell sistema. Segons s'ha demostrat, a l'Alta Mesopotàmia, cap al 3.000 a. C., es van formar alguns nuclis urbans: s'han descobert desenes de construccions arquitectòniques i a diversos jaciments han aparegut cèrcols emmurallats, clar indicatiu de l'existència de centres urbans que tendeixen a proliferar numèricament degut a un sistema de reg basat en l'aigua de la pluja i una canalització limitada. Es tracta d'una època que facilita els moviments migratoris degut a l'augment demogràfic i a que les viles es multipliquen pertot arreu. En aquest sentit, està demostrat que els primers sedentaris rurals van baixar cap al 5.000 a. C. des de la zona de Tell Halaf al llit baix dels rius Tigris i Eufrates, una zona molt més adequada pels sistemes de regadiu i amb abundància de terres fèrtils. El fet de que les pluges disminueixin a mida que s'avança cap al sud fa més necessari un regadiu canalitzat i això implica un major sistema organitzatiu que aquí es porta a terme entorn dels temples anomenats ziggurat.

Els zigurrats tenen tres funcions que estan interrelacionades i que són clau per analitzar la societat sumèria en el seu conjunt. La primera és que la seva planta baixa està destinada als treballadors agraris, que són propietat del zigurrat, i als artesans que elaboren tot tipus d'utensilis i eines; la segona és la funció administrativa a càrrec dels sacerdots de la segona planta; són els que garanteixen el desenvolupament productiu a través del convenciment i la legitimació, realitzant càlculs de creixement i supervisant el treball col·lectiu; és a dir, s'encarreguen tant dels assumptes religiosos com dels mundans. La tercera planta està reservada als déus, trobant-nos així amb un precedent dels panteons. El zigurrat és, en allò que respecta a la influència espiritual, un model per a les posteriors civilitzacions, tal com havia apuntat en la meua defensa *De l'Estat Sacerdotal Sumeri a la Civilització Democràtica*. Es tracta d'una estructura tan sublim, tan modèlica, que engendra dins seu l'organització urbana, la ciutat, de la qual avui en dia existeixen centenars de milers i amb poblacions de milions d'habitants. El zigurrat és l'úter del qual sortirà l'Estat; no només és el centre de la ciutat sinó que és la ciutat en si mateixa. Las ciutats es divideixen en tres parts principals: el temple o casa de Déu, amb una funció legitimadora, una part residencial una mica més àmplia dedicada a les elits, i els barris on viuen els treballadors. Doncs resulta que el zigurrat fa les tres funcions al mateix temps, a més de ser el primer exemple de fundació que ha existit a la història.

Mirant-ho més detingudament, veurem que el sacerdot del zigurrat resulta ser també el primer empresari, el capitalista de l'època (ho indico per tal que no es confongui amb els capitalistes de la modernitat), el patró, el senyor... amb una missió històrica: fundar la ciutat i impregnar amb el seu segell la nova societat. Prenent com a referència la complexitat d'aquest assumpte a l'actualitat, comprendrem millor l'enorme tasca que el sacerdot tenia per davant. Per construir la ciutat es necessitava un gran nombre de treballadors. D'on els trauria? Era molt difícil treure la gent dels seus clans o comunitats ètniques, no existien els aturats com els coneixem avui en dia, i les poques persones que

trencaven els seus lligams ètnics no eren suficients per cobrir la demanda d'obrers i tampoc s'havia arribat a l'esclavisme; probablement, l'única arma del sacerdot era utilitzar déu. Vet aquí com entra en escena una de les seves grans funcions: **construir déus**. Es tracta d'un assumpte clau, perquè si no ho aconsegueix, tampoc es podrà construir la ciutat, per tant, tampoc hi haurà una producció abundant, ni una nova societat. Aquest exemple explica amb claredat perquè els primers dirigents de l'Estat van ser sacerdots; el ziggurat replanteja, projecta, construeix no només la ciutat, una nova societat i aconsegueix una abundant producció sinó també, juntament amb la divinitat, es forma un món conceptual, es crea el càlcul, la màgia, la ciència, l'art, la família, els primers intercanvis... el sacerdot és el primer enginyer social, el primer arquitecte, profeta, economista, empresari, capatàs... i el primer rei. Veiem ara amb més detall els assumptes bàsics que concerneixen al sacerdot.

b.- Un dels més importants és la creació de la divinitat, d'una nova religió. Allò essencial de que els sacerdots sumeris inventin la religió rau en que estableixen una anella, que semblava estar trencada entre l'antiga fe en el "tòtem" i les religions abrahàmiques que superen la idolatria.

La religió sumèria constitueix una barreja entre el déu-força que ordena els cels i la fe totèmica símbol de la identitat social. És un fet generalment admès que el tòtem representa el clan i expressa una identitat ètnica que, al seu torn, és la seva forma més desenvolupada. Qualsevol objecte significatiu que suposi una manifestació de força a la vida clànica pot ser utilitzat com a tòtem. Encara en els nostres dies, l'ús a tribus de noms referents a animals, com el lleó, el falcó, la serp, el llop; o referents al sol, al vent, a la pluja o a les plantes; són reminiscències d'aquella època. El valor sagrat de la dona-mare recorda al sacerdot-home; la dona-mare és la força motriu al Neolític, i la seva importància es reflecteix en les representacions totèmiques, en els déus celestials i en l'abundància i fertilitat personificades per les figures de la Deessa-mare.

Aquesta Deessa-mare lliurarà més tard una dura batalla contra els déus-sacerdots sumeris, sent la lluita entre Enki -l'astut Déu-home- i Inanna -la principal Deessa-mare- un destacat tema de les epopeies sumèries. Rere aquest enfrontament, subjau un xoc d'interessos a tots els nivells entre la societat rural del Neolític, liderada a la conca alta dels rius Tigris i Eufrates per la figura de la Deessa-mare i que no donava lloc a l'explotació, i la societat urbana acabada de formar pels sacerdots, que obria per primer cop la porta a l'explotació de l'ésser humà. Aquest xoc provoca també per primer cop seriosos problemes socials. Això no obstant, i al contrari del que succeeix en altres passatges de la història, aquest fet no va quedar reflectit conceptualment ja que en aquell moment no existien els esquemes mentals d'avui; la societat només s'expressava amb aquestes figures de semi-déus i la ment humana encara estava molt lluny del pensament abstracte.

Per a la ment humana d'aquella època, la natura és una natura viva, plena de déus i ànimes, una interpretació avançada i més correcte que l'actual. Tots els éssers de la natura eren sagrats i cap a ells calia mantenir una actitud d'escrupolós respecte. Podia ser perillós fins i tot tocar-los i qualsevol falta de respecte podia provocar una catàstrofe; no es podien irritar, sinó fer vots per ells i oferir-los sacrificis. L'ofertament de víctimes per satisfer els déus va adquirir gran importància i la tradició de sacrificar els propis fills va estar molt arrelada. Es tracta de quelcom horrorós però es creu que d'aquesta forma la societat perviuria. Després, i durant molt de temps, aquesta tradició seria manipulada pels sacerdots i sacerdotesses però no hi ha dubte que, en la seva essència, estava associada a valors sagrats i a la recerca de protecció. Tota relació entre les comunitats humanes estava determinada pel factor religiós. Així estava estructurada la ment i el llenguatge; no existia l'actual "llenguatge de la ciència positiva", un llenguatge -millor dit, una religió- que la humanitat coneix des de fa només dos-cents anys; es tracta d'un detall que mai hem d'oblidar quan interpretem la història.

Per tant, la lluita entre Inanna i Enki suposa un enfrontament social, un xoc que, indubtablement, té fonament materi-

al, arribant fins als nostres dies, com es pot veure actualment a Turquia. A l'enfrontament entre el CHP (Partit Republicà del Poble), positivista i que presumeix de científic, i l'AKP (Partit de la Justícia i el Desenvolupament), metafísic i que diu ser fidel a la fe i religió islàmica, es concreta avui aquella dialèctica històrica. Recordem: no existeix cap lluita política, econòmica o militar on no es barregi religió i conflicte social. Si no ho fem així, acabarem com el "socialisme real".

An, el déu del firmament i el cel, inventat pels sacerdots sumeris, i Enki tenien un caràcter masculí, consagrant així la força de l'home a la societat urbana sumèria. Amb l'aparició de l'*home* i *líder suprem* és la pròpia societat la que adquireix un valor "sagrat i diví, entre la terra i el cel". Si furguéssim una mica més en aquest procés, s'entendria millor que el que s'està exaltant és la *classe sacerdotal*, de la mateixa forma, si escodrinyéssim en la fe d'Inanna, descobriríem la força social, creativa i orientadora de les deïtats femenines del període neolític.

Encara que aquest equilibri es va trencant en la societat sumèria en detriment de la dona, la lluita es desenvolupa amb forces equivalents fins al 2.000 a. C., però encara seria més interessant analitzar aquesta lluita en aquella multiplicitat de colors que han tingut les cultures al llarg de la història fins a l'actual distinció home-dona. Així ho intentarem.

La planta superior del ziggurat, destinada a un nombre de déus cada cop més reduït, és un lloc secret i a ell solament pot accedir el sacerdot suprem. No és més que una tàctica per infondre respecte entre la població, despertar la seva curiositat i generar dependència. D'aquesta forma, qui vulgui escoltar la veu de déu haurà d'escoltar la *paraula* del cap sacerdotal perquè ell és l'única persona que pot fer-ho. Aquest mecanisme després es va transmetre a les religions abrahàmiques. Així, Moisès va pretendre parlar amb déu al Mont Sinaí quan va rebre els *Deu Manaments*, de la mateixa forma que Jesús va conèixer la *paraula de Déu*. També ell volia parlar amb déu i el dimoni intentava impedir-ho. L'ascensió del Miraj de Mahoma segueix la mateixa tradició. A la religió grecoromana aquella planta superior del ziggurat adoptarà una

forma més ostentosa: el panteó, i després, a les religions abrahàmiques, serà redissenjada en forma de sinagogues, esglésies o mesquites, consolidant així el creixent paper de la classe religiosa dins la societat.

El sacerdot suprem és l'encarregat de la meditació a la casa de déu i per tal que la nova societat sigui eficient s'han de seguir les indicacions d'aquell diàleg amb déu. Per primer cop, es col·loquen algunes estàtues representant la divinitat; és un invent que augmenta encara més la curiositat del poble. Es fa necessari representar en figures i símbols el concepte de Déu perquè la ment humana, en aquella època, era més procliva a la representació figurativa que a la conceptual i abstracta. Les comunitats humanes estaven encara més influenciades per la llengua gestual i corporal i, per tant, les conceptualitzacions de déu són molt més comprensibles a través de figures i ídols. Per contra, les figueretes de dones obeses, herència de la Deessa-mare i que representen la fertilitat, són més modestes.

Resulta summament il·lustratiu que la planta superior del zigurat sigui el primer model de déu, de panteó, d'església, sinagoga, mesquita o universitat, perquè són les institucions que, encadenades històricament, representen la identitat i memòria sagrada de la societat. La teologia es refereix a aquesta memòria a través de la filosofia però ho fa de forma abstracta i sense relacionar-la amb el model originari, i la realitat és que les majors deformacions del relat històric s'han realitzat amb la teologia, encara que és indubtable que la teologia ha jugat un paper rellevant en el desenvolupament de la ciència i la filosofia. I precisament per no tenir en compte aquell origen social de la divinitat, per refugiar-se dins l'abstracte de l'abstracte i en l'ídol de l'ídol, aquelles deformacions són les principals responsables del procés de socialització, de la civilització en general i de la societat actual en particular.

Per contra, tampoc hi ha dubte que les interpretacions teològiques que reprenen les autèntiques fonts suposaran una gran contribució a la ciència del sentit, però no oblidem que la major part dels teòlegs, de forma intencionada, realitzen profundes

deformacions del sentit dins de tots els ordres estatals i socials. Per entendre l'actual situació d'Orient Mitjà explicarem aquests temes i les noves formes que adquireixen en cada etapa.

c.- La segona missió important del sacerdot és l'enginyeria social, planificant, construint i dirigint la nova societat. Aquesta missió es porta a terme a la segona planta del zigurat, reservada als sacerdots, és a dir, als qui, representant la divinitat, acabaran formant una nodrida classe social religiosa, la primera casta jeràrquica (l'administració sagrada), una minoria dirigent a cada ciutat sota la prefectura del sacerdot suprem. Tampoc hem dit en va que els sacerdots sumeris fossin els primers professors. A més dels assumptes divins, s'ocupen de la ciència al mateix temps que incentiven la producció de béns materials amb els homes de la primera planta, que així comencen a ser súbdits. Els fonaments de l'escriptura, de les matemàtiques, l'astronomia, de la ciència en general i, per descomptat, de la teologia es van col·locar en aquesta planta intermèdia, convertida en prototip d'escola i universitat, de la mateixa forma que la planta superior és un precedent dels temples. No hi ha dubte que dirigir els assumptes d'una ciutat en constant creixement era una de les principals tasques, i també s'ha de tenir en compte que les activitats materials mai són portades a terme voluntàriament per part de "treballadors lliures", al contrari del que interpreta Marx; quan es treballa dins de propietats privades o col·lectives en una societat de classes, ni tan sols sota el capitalisme, cap ésser humà treballa lliurement a la propietat d'altres si no és que es veu forçat en tant que súbdit o per opressió; quan sigui oportú tornarem a aquests temes.

En bona part, els sacerdots legitimen els assumptes administratius parlant en nom de la divinitat i monopolitzen els avenços de la tècnica i el coneixement, que al seu torn, els atorguen gran poder administratiu. No ho oblidem: **"la ciència és poder"**, fins i tot sota el capitalisme. En aquella època també era determinant la contribució de les Deesses-mare; les dones-mare eren les mestres en allò referent al món vegetal, als animals domèstics, de la cuina i el teixit, la casa i els llocs sagrats. La principal acusació de la deessa Innana contra el déu Enki era que li havia robat 104

grans creacions (*me's*). Aquest fet explica amb prou claredat que la dona és, en diversos àmbits, la principal força creativa, que les Deesses-mare havien realitzat descobriments dels que s'havien apropiat els dirigents masculins i que, en certa manera, per culpa d'aquest furt, o a partir d'aquest, va ser construïda la civilització.

Tampoc es pot menysprear l'aportació dels sacerdots a aquests avenços, donat que l'escriptura, l'astronomia, les matemàtiques, la teologia, etc., que ells van inventar van jugar un paper clau en els fonaments de la ciència, confirmant així el seu gran protagonisme durant l'inici del desenvolupament científic.

El fet que els primers reis sumeris, els reis de la societat urbana, fossin denominats "reis sacerdots" troba aquí la seva explicació, perquè la primera cosa que sorgeix a la ciutat és la figura del rei-sacerdot; l'administració del regne és legitimada per la ciència i en la teologia es troba la raó última de la seva existència. Però aquest fet serà, al mateix temps, el seu punt dèbil. Transcorregut un temps, es donarà pas al període dinàstic, en el qual el protagonisme passarà al grup militar dirigit per "l'home fort", que pactarà amb el cap de la dinastia. Com abordarem més endavant, aleshores la força s'imposarà al "joc sacerdotal".

d.- La planta més baixa estava destinada als treballadors, la primera anella de l'esclavització, la servitud i la creació dels gremis. On, com i a canvi de què van ser reclutats?, ¿quin paper va jugar la força i quin paper el convenciment?, ¿hi havia dones entre ells?, ¿quin paper tenien les dones i la família? Respondre a aquestes preguntes serà aclaridor.

En la formació dels primers grups de treballadors segurament va tenir gran influència la persuasió dels sacerdots, també sembla lògic pensar que l'existència d'un sistema de regadiu permetia alimentar millor que en els seus llocs d'origen a aquells que venien a treballar, o aquells que tenien problemes als seus pobles degut als conflictes ètnics, migracions o augment de població, van poder veure en el sistema del ziggurat la seva salvació. A més, treballar en la construcció del temple o pel temple era motiu de prestigi social. Dins la tradició d'Orient Mitjà es veu amb fre-

qüència que les famílies a diverses ètnies entreguen els seus fills per tal que estiguin al seu servei amb certes condicions, perquè servir al temple confereix *honor* i *estatus* social. Era una cosa semblant al que succeïa amb els monestirs del cristianisme, el funcionament d'algunes sectes o el treball per un xeic, era quelcom que no només suposava un honor sinó que també responia a un acte de caritat.

També criden l'atenció els ziggurats, per ser el primer exemple de treball col·lectiu. Alguns filòsofs, com Max Weber, ho han anomenat "socialisme faraònic"²⁴; és el primer exemple d'aplicació del comunisme. Juntament amb els artesans, aquestes col·lectivitats de treballadors recorden el funcionament de les fàbriques, i fins i tot s'emmagatzema l'excedent per pal·liar la carestia. Totes aquestes gestions augmenten extraordinàriament el poder dels sacerdots i cap família o ètnia és capaç de realitzar tal activitat; la força del ziggurat és superior a la de qualsevol ètnia o família. Cap altre exemple com el ziggurat mostra tan clarament que aquí es troba l'úter que engendraria la nova societat, el nou Estat.

e.- Plantegem ara una altra pregunta important: què va passar amb la situació de la família i de la dona en el sistema del ziggurat? En els textos sumeris hi ha abundants referències al xoc entre la religió de la Deessa-mare i la sacerdotal del ziggurat, un xoc que es mostra de diferents formes. És un exemple que mereix ser examinat. Fou la primera ciutat-Estat sumèria i Guilgameix el seu primer rei, i fou la ciutat que va donar nom al període que va del 3.800 al 3.000 a. C. El fet que Inanna fos la seva deessa fundadora reflecteix el protagonisme de la dona. La lluita d'Uruk contra Eridu, la ciutat del déu Enki, al seu torn el primer Estat sacerdotal, va ser èpica i simbolitza l'enfrontament home-dona. Després, la figura de la Deessa-mare anirà perdent importància fins al període babiloni quan quedarà sotmesa, derrotada, esclavitzada, convertida en prostituta oficial, pública i privada²⁵.

24. Max Weber, *Economia i Societat* (1922).

25. En llengua turca un nom comú pels bordells és *casa pública*. D'aquí que *prostitutes publiques* es refereix a les prostitutes dels bordells i *prostitutes privades* a les mullers en el matrimoni patriarcal.

Se sap que a certes parts dels zigurrats s'utilitzava la dona com a objecte d'amor, sent per les millors famílies un honor i un privilegi enviar allà a les seves filles més selectes; l'ofertament de dones és enorme, als zigurrats viuen una vida palauenca, reben educació en tot allò relacionat amb la bellesa, l'art, la música i estan a disposició dels nobles procedents de les regions veïnes. Si hi ha acord, es casaran amb ells. Així augmenten considerablement tant els ingressos com l'activitat del temple. Prendre una dona del temple és quelcom reservat a les famílies nobles. Però aquestes dones, com que han rebut formació al temple, estan associades al nou projecte d'Estat i societat i són, per tant, la seva representació als pobles on van destinades; és a dir, són una mena d'agents i espies de l'estat sacerdotal dins d'aquests pobles. Es tracta d'una tàctica que encara empen alguns Estats, principalment Israel; aquesta col·lectivització de la dona és prototipus de l'art de la prostitució. La posició de la dona es desferma des de símbol de l'amor i deessa en els temples a convertir-se en la darretera "treballadora" del prostíbul, veient-se obligada, sense remei, a posar-se a la venda. En aquest sentit, la societat sumèria té l'honor i la deshonra de ser la pionera.

Però aquest mètode hauria estat l'ideal si no s'hagués abusat del mateix i si s'hagués realitzat de forma honrada, sense explotar la dona. La realitat és que a un sistema en el qual la dona queda reduïda a ser la mare exemplar i el pare és l'home-líder és difícil que les noies tinguin una educació saludable perquè no existeixen ni els coneixements ni els mitjans materials necessaris. La cura de la dona requereix tant saviesa com recursos adequats. Per això es podria pensar en els *temples de dones* com a àmbit ideal; això no obstant, una societat masculina dominant converteix aquesta institució en un lloc d'opressió i explotació. En aquest sentit, l'exemple sumeri també resulta summament didàctic. Es tracta d'un organisme amb gran prestigi i per això les famílies anhelaven i rivalitzen per portar allà les seves filles. Se les podria comparar amb els actuals col·legis per a senyorettes; en ells troben una gran oportunitat de progrés i el seu principal objectiu no hauria de ser trobar marit sinó ser pioneres de la nova societat

i el nou Estat. La seva contribució a una vida noble, amorosa i afectiva és irrenunciable. En una societat ideal és imprescindible educar a les joves en un sistema educatiu adequat, en un niu sagrat i suprem, ja que l'educació de la dona en el nucli familiar és retrògrada i no té cap altre objectiu que injectar l'esclavitud a la que la condemna la societat dominada per l'home. Els "Instituts de Dones Lliures" podrien, en aquest sentit, jugar el paper del temple contemporani, tema que tractaré de forma integral, juntament amb el de la família, a la meua defensa titulada *Sociologia de la Llibertat*.

És obvi que la presència de dones als zigurats estava al servei de la nova societat-Estat i s'entén que els sacerdots es regien per una concepció màgica de la vida en la recerca d'un model social ideal.

D'igual manera està molt clar, encara que no s'especifiqui als textos, que eren un centre d'activitat comercial i és probable que tants els excedents de producció com les eines fabricades pels artesans hagin estat destinades al comerç. Així ho interpreta la història que assenyala el període del 4.000 al 3.000 a. C. com l'inici del comerç; la societat sumèria coincideix amb l'era en la qual es passa de l'intercanvi en forma de troc entre comunitats i famílies al sistema de comerç, amb el qual la producció experimenta una profunda i àmplia transformació per aconseguir productes amb un valor de canvi, un fet que dóna peu a la "primera societat comercial", així ho indiquen algunes excavacions arqueològiques.

Sabem que Uruk va iniciar entre el 3.500 i el 3.000 a. C. una política de colonització a la regió Taurus-Zagros que, probablement, sigui la primera colonització en nom de l'Estat de tota la història. Les de caràcter dinàstic són les més antigues mentre que les ètniques no poden ser considerades veritables colònies perquè per ser-ho es necessita l'existència de "metròpolis". Uruk, al ser una ciutat important, podia tenir colònies, com també després Ur (3.000 - 2.000) i Assíria (2.000 - 1.750). En la meua opinió les ciutats amb l'antiguitat de Harappa i Mohenjo Daro (2500) així com la civilització egípcia a partir del 4.000 fins a l'any 0 són tipus de colònies derivades de la civilització sumèria en el sentit

més ampli de la paraula. Malgrat haver-se desenvolupat independentment i que no hagin tingut una relació directa amb ciutats sumèries, totes tenen com a civilització base i originària la de la regió Tigris-Eufrates.

Amb tota seguretat sota l'ordre sacerdotal el comerç va jugar un paper clau perquè havien d'adquirir productes necessaris i col·locar els excedents. A la conca baixa de la Mesopotàmia escassejaven els materials i productes necessaris per a la construcció de les ciutats i, per tant, era imprescindible la seva adquisició comercial, confiscar-los als camperols o ambdues coses alhora. Amb aquest objectiu el sistema colonial envolta tota la regió com una xarxa, fundant colònies al llarg de les ribes dels rius Tigris i Eufrates, tal com demostren els abundants testimonis trobats sobretot de fusta, metalls i teixits.

Com hem intentat exposar a grans trets, entorn el ziggurat es va formar el prototipus de nova societat-estat que servirà de model per altres casos des d'Egipte a Xina. El naixement de la societat estatal s'engendra dins "l'úter dels temples sacerdotals" i no es veuen exemples que es generin d'altra forma.

Aleshores, basant-nos en la interpretació sobre els ziggurats, podríem dir que amb la societat sumèria entrem dins l'era dels primers déus emmascarats i reis encoberts. Així arriben els primers déus emmascarats que són els sacerdots sumeris; després d'ells, immediatament, vénen els reis encoberts, vestits de polítics. I amb quina ostentació i vanitat ho fan!

f.- A l'Estat sacerdotal el succeirà l'Estat dinàstic, una construcció social que ha de legitimar-se a si mateixa. Per tal que un progrés social com el que ocorre dins la societat estatal tingui ple sentit és imprescindible la classe sacerdotal; cal legitimar-la intel·lectualment, donar-li un ordre, demostrar que aquell projecte social és necessari, i no és difícil deduir que aquell projecte no es pot imposar mitjançant la força política i militar. Per tal que s'imposi la força cal una societat on l'excedent productiu, el comerç i el sistema administratiu hagin quedat institucionalitzats. Només en una societat institucionalitzada d'aquest tipus

és possible una força política i militar; en cas contrari, aquesta intervenció només portaria al caos.

Per altra banda, no hi ha dubte que l'existència de dinasties és determinant a l'antiga Mesopotàmia. Igual que amb el factor ètnic, el dinàstic adquireix modalitats diferents entorn de figures que han contribuït a la defensa dels seus respectius pobles, ètnies i tribus, a més de consolidar el seu assentament a zones fèrtils i resoldre els problemes interns que vagin sorgint. En aquest sentit, és possible que en un moment donat destaquí una determinada família que posi en marxa una administració tribal i assumeixi el seu control. No hi ha dubte que per tal que això sigui possible és necessari que existeixi cert consentiment per part dels membres de la tribu, sempre en base als lligams de consanguinitat. Aquí no hi ha lloc per un estranger, a no ser que es produeixi una integració total a la tribu. Es tracta del major progrés que es registra en aquesta primera etapa de la formació de la societat després del debilitament de la identitat clànica. Es considera que aquest fet va ocórrer en bona mesura cap a l'any 5.000 a. C. El seu origen, per tant, no es troba a la societat sumèria i és més que probable que primer s'hagi produït un progrés tribal entre les col·lectivitats de llengua i cultura àries. També es pot afirmar que un progrés semblant es va produir entre els pobles semites, fins i tot abans, entre el 9.000 i el 6.000.

Veiem, per tant, que el sistema dinàstic pren força a partir de l'any 5.000 a la Baixa Mesopotàmia, com succeeix en el període de El Obeid, la capital del qual era Eridu (5.000-4.000), és a dir anterior al període Uruk, encara que no veiem que hagin passat a una organització estatal. Hi ha estudis que demostren que es va portar a terme una mena de colonització, trobant-se assentaments d'elits semítiques als estrats de cultura ària en aquells anys. El primer colonialisme semític es registra a la conca alta del Tigris-Éufrates, en el que actualment s'anomena 'sud-est'.

Cal comprendre molt bé una característica del sistema dinàstic que té relació amb l'actualitat donat que troba en la família, una família amb moltes dones i molts fills, la pedra angular de la seva ideologia; es tracta d'un objectiu central per a la ideologia

dinàstica, la raó última de la qual és adquirir força política; de la mateixa forma que el sacerdot és pioner en posseir la força del *sentit*, la dinastia es distingeix per ser pionera de la força política; en el primer cas s'imposarà la seva autoritat amb "la ira de Déu", en el segon exercint la força a través del *grup armat de l'home fort*. Es tracta d'un panorama molt diferent a l'època anterior, quan l'eficiència de la dona-mare impedeix a l'home situar-se per sobre d'ella i imposar-se com a autoritat.

En resum, per entendre aquest fenomen s'ha de tenir en compte primer el sistema de la dona-mare, un model de família en el qual la figura de l'home quedava desdibuixada, sense capacitat d'aquell domini sobre la dona -ni tan sols pot emprar el terme "la meva dona"- en el qual per a tenir fills no és necessària una relació amorosa, ni la dona ha de caure en braços de l'home, perquè ni l'amor ni la societat sexista estan encara desenvolupats.

Per altra banda, també en aquell període, la caça no deixa de ser un entreteniment i no té importància que no s'aconsegueixin moltes peces. Tampoc està desenvolupada la qüestió de *ser el pare dels nens*. Els nens pertanyen a la mare, que no cerca ni una relació passional ni el sexe per pur plaer; la seva sexualitat és similar a la de qualsevol ésser viu, enfocada a la reproducció. Els nens li pertanyen i es sacrifica per ells, són seus perquè els engendra i els nodreix. Per tant, ens trobem parlant d'una època en la qual no és rellevant qui és el pare i és absurd parlar de dret de paternitat. Per contra, els germans de la mare sí que són rellevants perquè els nens creixen amb ells i la figura del tet o tieta té una forta importància. És a dir que la família de la mare està constituïda pels seus fills, germans i germanes i al seu torn pels fills que aquests tinguin; és el que es coneix com família matriarcal. Així podria interpretar-se la seva projecció social quan la mare i el culte de la Deessa-mare eren la pedra angular de l'era neolítica. Aleshores i a excepció dels tiets, els homes quedaven fora d'escena, encara no existien els conceptes de paternitat ni de marit.

La ideologia i el sistema dinàstic es desenvoluparan a conseqüència de tergiversar aquest ordre, i com el patriarcat, es consolidaran amb l'aliança dels ancians amb experiència, l'home fort

que disposa de la força militar, i els xamans, líders sagrats que precedeixen al sacerdoti.

Els *ancians* són la veu de l'experiència; s'ha de pensar en l'assemblea d'ancians com una gerontocràcia administrativa que apareix molt aviat dins l'estructura tribal. L'ancià és l'home savi al qual se li realitzen consultes i se li demana consell; la comunitat el necessita i ell, al seu torn, supera les limitacions de la seva avançada edat gràcies al valor que té la seva experiència, establint-se així un equilibri a la seva comunitat.

Per la seva banda, l'*home fort* adquireix la seva posició per la seva destresa com a caçador, activitat que realitza per fugir del cercle matriarcal i que li permet augmentar la seva força física i la seva tècnica com a caçador. Segurament, el primer grup militar de la història es va organitzar en base a aquests joves que van decidir unir-se per treure profit de l'activitat que realitzaven. És aquest home caçador qui aconsegueix un clar domini sobre la dona, i la seva aliança amb els ancians enfortirà el sistema patriarcal enfront del matriarcat.

La darrera anella l'estableix l'aliança amb els *xamans*, que s'encarreguen dels mètodes curatius i tenen també propietats miraculoses. En el xaman, que també és home, s'uneixen les funcions del sacerdot, mag, educador i, segurament, és el primer expert en allò social. La seva perícia, que es barreja amb el seu caràcter de xarlatà, s'institucionalitza; l'aliança d'aquestes forces en el procés per formar la dinastia li clava un bon cop a l'ordre matriarcal.

D'acord amb els textos sumeris hi va haver forts xocs entre ambdós sistemes; l'home desitja tenir molts fills, sobre tot mascles, i s'apodera d'ells per reproduir el seu poder, arrabassant el que havia acumulat la dona-mare. També es desenvolupa el sentit de la propietat, la propietat privada de les dinasties i la propietat col·lectiva de l'Estat sacerdotal, inclòs també el dret de paternitat per tal que l'herència passi als fills, en especial als mascles.

Dinastia, patriarcat i paternitat són clars indicis de que s'apropen a la societat de classes. Les famílies dinàstiques, aprofitant la seva força militar dins les seves disputes contra l'Estat sacerdotal, desencadenen "revolucions polítiques", com s'aprecia als textos

sumeris. De fet, el sistema dels “Estats d’Ur”, format després del sistema urbà d’Uruk, ja és de caràcter dinàstic, com reflecteixen les tres primeres dinasties. Aquesta administració dinàstica ens recorda a sistemes polítics més laics en comparació amb els teològics dels sacerdots; es creen noves divinitats i els sacerdots passen a ser assessors del poder polític, tot i així conservant encara un rol important. Però no deixaran ja d’anar perdent poder fins convertir-se en simples subministradors de legitimitació i en propagadors de la consagració de l’ordre constituït. Els déus emmascarats que van crear l’Estat ja han quedat al servei del rei encobert en un segon o tercer grau. Els reis dinàstics ja no dubten en autoproclamar-se reis-déus amb l’objectiu de blindar la seva legitimitació sobre la classe sacerdotal que constitueix l’Estat. Cada dia que passa es profunditza el sistema de classes, augmenta el nombre de ciutats i el que anomenem “civilització sumèria” s’institucionalitza, transmetent-se a les societats d’Orient Mitjà la tradició del sistema dinàstic fins a l’actualitat. El fet que en aquesta zona no es desenvolupessin altres sistemes, com el de la república o la democràcia, està directament relacionat amb aquella estatització d’origen sacerdotal i dinàstica.

El model sumeri de societat civilitzada va determinar, almenys tant com el neolític, el desenvolupament de la civilització al món. La diferència entre la “civilització” com a concepte i la “cultura” està relacionada amb els sistema de classes, perquè la civilització està associada a l’Estat i a una cultura classista. La institucionalització de la ciència, de la ciutadania, el comerç, la teologia, l’organització política i militar, la preeminència del Dret sobre l’ètica, el sexisme social de l’home... són tots ells indicadors de la cultura de la societat civilitzada que, en realitat, és la suma de tots ells; d’aquesta forma, ambdós conceptes són idèntics i tenen el mateix sentit.

A l’expansió pel món de la cultura neolítica originària del Creixent Fèrtil en seguirà una altra de la mateixa magnitud. Fent una comparació il·lustrativa, el Creixent Fèrtil, “el bressol de la civilització”, va reproduir-se però ara casant el seu fill (ja no és dona sinó mascle), parit i criat a les terres del Creixent Fèrtil,

amb dones madures d'altres parts del món. És a dir, suposem que després de la seva expansió, la cultura neolítica es va institucionalitzar en cadascuna de les parts del món on va arribar, assolint el jove sistema de la Deessa-mare un estat de maduresa. Per la seva banda, la societat civilitzada, que expressa la cultura hegemònica de l'home, ve a representar la institucionalització del fill mascle en aquelles zones on es va expandir. Per tant, la nova raça de l'home civilitzat dominarà a la filla de la Deessa-mare, convertint-la en la seva muller i engendrant homes, amb la qual cosa el domini de la dona es desintegrarà sota el domini de l'home, establint la virilitat de la nostra civilització que continuarà proliferant i enfortint-se fins a l'actualitat.

Interpretar correctament la societat civilitzada

Aprofundir un xic més en l'anàlisi i interpretació de la societat sumèria enfortirà la nostra capacitat de comprensió. Per això hem de desemmascarar aquella gran quantitat de mentalitats i institucions, fer visibles els veritables rostres, així com els interessos que s'amaguen rere aquelles màscares, i analitzant la civilització hem d'exposar de forma concreta i senzilla la societat.

Al·legant la vellesa de la civilització, la nostra societat es presenta com a "moderna", però aquí succeeix quelcom estrany. Si la joventut en els temps històrics s'expressa d'acord a la proximitat al naixement d'un fet i, com s'ha demostrat, la societat sumèria representa el naixement de la nostra civilització, aleshores el qualificatiu de "moderna" resulta un engany; en realitat, som la més vella de les civilitzacions i, per tant, mostrar quelcom vell com si fos modern és una lectura del temps històric exactament al revés i això suposa un emmascarament més dels fets vinculats a la societat civilitzada.

La pregunta bàsica que ens hem de fer és la següent: ¿perquè la societat civilitzada, que també podríem denominar civilització urbana, necessita un profund emmascarament?

La veritat és que els sacerdots sumeris així ho van fer, de forma continua i amb gran mestratge. ¿Perquè el concepte de la

divinitat, en principi quelcom noble i valuós, va quedar convertit en instrument per destruir l'ésser humà i buidar-lo de sentit?

S'han presentat arguments a favor i en contra de la societat civilitzada, de la civilització urbana, però gairebé no hi ha hagut crítiques radicals a la civilització plantejant la seva superació, cosa que demostra la inutilitat d'aquelles observacions. És de sentit comú que el desig de llibertat de la humanitat ha estat sotmès a una terrible pressió. També es diu que la civilització ha arribat al seu límit. Hegel, per la seva banda, qualifica la història de la civilització com una “cerimònia de sagnants escorxadors”²⁶; no hi ha any sense guerra, i la repressió ha assolit un nivell que sembla ser ja una de les normes de la vida, mentre que la honestat, la puresa i l'actitud ètica són presentades com si fossin una estupidesa.

Vull arribar al següent: cal interpretar la societat civilitzada amb un sentit crític que permeti superar-la, però no podrà ser superada criticant tan sols la modernitat capitalista, com han fet diferents corrents ideològiques, principalment els marxistes. I la principal raó rau en que no s'ha analitzat la societat civilitzada a la qual la modernitat està encadenada, a més que el paradigma euro-cèntric s'ha encarregat de neutralitzar als seus més durs opositors. Per aquesta raó, és encara més necessari comprendre els lligams entre la civilització europea i la història de les societats i civilitzacions anteriors, entre elles la cultura del Neolític. El fet d'haver sofert la condemna més dura per part d'aquesta civilització posa davant meu no només el dret sinó el deure de realitzar l'esmentada interpretació encara que sigui de forma amateur.

a.- Interpretar la civilització és, abans que res, una qüestió de sociologia estructural. Si la condició per elaborar ciència és no caure a l'aiguamoll del positivisme, i si el que es desitja és realitzar una aportació a la “ciència del sentit” per superar la dicoto-

26. Traducció literal de l'original en turc. El terme emprat per Hegel a *Lliçons sobre la Filosofia de la Història Universal* (1825-1826) és *schlachtbank*, que podria traduir-se com *escorxador*, *massacre* o *carnisseria* [N. Trad. original].

mia subjecte-objecte, aquest és el màxim objectiu en el terreny de la sociologia estructural. De la mateixa forma que fa el metge, la sociologia general ha de diagnosticar primer i després posar en marxa un tractament per a guarir la societat. Aquesta pot ser l'única raó de la ciència: donar sentit a una vida amb la qual estem compromesos. I quan aconseguim això, aleshores podrem entendre les qüestions estructurals i reestructurar les parts insanes, si és que n'hi hagués.

La societat civilitzada representa un conjunt d'estructures en la definició de les quals la ciència del sentit té una gran dificultat degut a que tot aquest conglomerat estructural ha estat desposseït d'aquella ciència del sentit, i a que aquesta ciència del sentit ha deixat de ser-ho. Es tracta d'una estranya realitat, un Leviatan armat fins a les dents que fa confessar a la seva víctima sota l'amenaça d'anihilar-la emprant qualsevol mètode. Aquella realitat, és a dir, la civilització, és semblant a un monstre. Però no podem quedar-nos en un anàlisi tan simplista perquè seria reduir-lo a un malson infantil quan coneixem als qui la justifiquen científicament. No podem limitar-nos a diagnosticar de forma eficient que es tracta d'una monstruositat. El que hem de fer -i de forma urgent- és un tractament, sobretot quan han fracassat tots els intents de guariment fins ara i en aquests darrers moments la vida es dessagna i transcorre enmig de terribles patiments, genocidis, fam, malalties de tot tipus, destrucció del medi ambient que és vital i la pitjor situació d'atur mai coneguda... Aquest és l'informe de la situació que jo resumeixo en una frase. Si la *Sociologia Estructural* i la nostra *Sociologia de la Llibertat* vol ser quelcom més que un munt de brossa, els milers de persones que diuen ser científics han de mostrar la seva capacitat de diagnosi i tractament. En cas contrari, “després dels camps de concentració i genocidi, tots els déus al cel -juntament amb els seus portaveus, els suposats científics- no podran pronunciar ni tan sols una paraula”, com diu Adorno.

La civilització no és només “una cerimònia de sagnants escorxadors”; és quelcom més; és el sentit de la llibertat, la única raó per a la vida, sotmesa a un genocidi permanent; la civilització, en

definitiva, és el que queda després de desaparèixer el sentit de la vida lliure.

Quan observem a un ésser més simple, podem veure el sentit que dóna a la vida, un sentit que s'estén per milions d'espècies, que s'arrela en els penyals, que sobreviu al fred polar, que, si és necessari, aixeca el vol i és capaç de desenvolupar de forma il·limitada tècniques que l'enginy humà no pot aconseguir. I la societat civilitzada, ¿quin sentit o sense sentit té a banda de sotmetre l'existència més desenvolupada de la vida a la pèrdua de sentit, mitjançant la mentida i la força organitzada, i -en aquest darrer període- posar a la humanitat al caire del suïcidi?

La sociologia fou la paraula que anunciava de nou a la civilització sobre la seva força de la mateixa forma que dins la civilització euro-cèntrica del cristianisme s'anunciava la darrera “paraula” de déu. Deixar enrere aquestes paraules és un requisit per a respectar aquest sentit de la vida representat en els éssers més senzills. Per a una existència desenvolupada no hi ha cap explicació a aquesta falta d'ètica. Recordem-ho de nou: **als déus ja no els queda ni una paraula a dir.**

¿És que potser allò que ens han fet memoritzar no són més que històries sobre la creació i destrucció d'organismes i entitats estatals?, ¿és que no és l'objectiu final d'aquesta història narrar l'ascens i caiguda de dinasties per tal que unes altres noves es posin la corona del poder mitjançant conspiracions i tirania assumint “l'ofici de pastors de ramats”?, i ¿és que l'únic propòsit d'això no és aprofitar-se de la llana, la llet, i si és necessari de la carn i la pell del ramat?

¿Quina història d'herois està lliure de la tirania? Els qui es van sublevar amb les tribus, en defensa de l'ètnia o la religió, ¿és que perseguen cap altra cosa que no fos la corona del poder?

Una societat civilitzada sense ni una escletxa d'humanitat i que no aconsegueix passar ni tan sols un any sense guerres, ¿mereix un nom diferent al “d'escorxador”?

El desenvolupament de la ciència, l'art i la tecnologia ¿no ha significat pels seus veritables inventors una confiscació, quan no la decapitació?

Allò que ens han descrit com a “ordre, estabilitat i pau”, ¿que és potser diferent al “silenci dels anyells”? Les narracions sobre el sotmetiment dels súbdits, siguin esclaus, camperols, obrers, oprimits... ¿Tenen un altre sentit que una sessió teatral? Podríem continuar amb les preguntes i seguir aprofundint sobre aquesta civilització de forma indefinida. Allò veritablement vergonyós és presentar aquesta faula com si fos un il·lustre relat històric, com una santa religió, una epopeia d'amor i bellesa, una meravellosa creació, un paradís que està a tocar de la mà, un relat d'amistat, gentilesa i aliances i, a més, tenir l'atreviment de presentar-lo, de forma insolent, com si fos el propi destí de la humanitat.

L'objectiu d'aquestes paraules no és un altre que dignificar el veritable heroisme, allò realment sagrat, l'amor èpic i a la camaraderia de tots aquells que van haver de lluitar defensant el sentit de la vida i la llibertat, així com també sento un profund interès per les seves darreres paraules no pronunciades, i per respectar i ser fidel a la seva memòria. Si és necessari armar-se d'espines com els rosers per poder defensar la bellesa d'aquestes flors, caldrà fer-ho i haurem de saber lluitar per la vida lliure de l'ésser humà, capacitat de sentit del qual gaudeix, possiblement, d'una bellesa infinita.

b.- Passem ara dels nostres judicis ètics als teòrics. És molt important comprendre el concepte de “classe” en tots els seus aspectes, sobretot el paper que juga en el flux històric, del qual tant han parlat els opositors en la modernitat capitalista, perquè en cas contrari no deixaria de ser més que el “xiclet demagògic més insípid” i un instrument més per a encavalcar la ciència del sentit.

Per tal de comprendre de veritat el concepte de classe s'ha de tenir en compte que la seva força organitzada són les seves mans i els seus peus, òrgans que per si mateixos manquen de sentit. Pot semblar una comparació massa socio-biologicista però ve al cas. Per la seva banda, és indiscutible que el poder representa la força més organitzada del Leviatan a la societat civilitzada. Si l'Estat representa la trama de relacions de poder i això fa possible

la generalització de l'abús i l'opressió a la societat de classes, ¿Els qui estan sota aquella opressió i abús no són part inseparable d'aquella xarxa de relacions? ¿és que la civilització, a més d'una organització estatal, no significa també les diferents formes d'organitzar i estructurar la societat, des de la religió a l'economia? El fet de formar als treballadors, als camperols, als esclaus així com a les nombroses capes socials, bé siguin aquestes horitzontals o verticals, ¿no és essencialment la funció bàsica d'aquesta força?

Vull recalcar, en aquest sentit, que mai es permet a les mans i als peus ser el subjecte dins d'una força organitzada. Si el poder és una organització consolidada, això vol dir que té un domini absolut sobre els seus treballadors, als quals anomena mà d'obra "bruta", i això significa que perden el seu valor com a subjecte, si és que l'han tingut en algun moment. Aquesta és la raó del fracàs de les sublevacions d'esclaus i treballadors, des d'Espartac a la Comuna de París. Només podrien haver triomfat amb una condició: ¡si haguessin aconseguit sang fresca pel poder!, cosa que no hauria significat res més que tornar a quedar articulats dins de la societat civilitzada. L'experiència de cent-cinquanta anys de socialisme científic resulta un paradoxal però nítid exemple d'aquesta realitat.

¿És que no hi ha relació entre aquest resultat i haver estat integrat dins l'entramat del poder? Allò que essencialment cal aclarir és el nivell de fidelitat que la classe manté respecte al poder oficial i si la classe porta implícit un valor per a l'acció i el sentit. Tan el senyor, el patró com el burgès, que formen la capa superior, així com l'esclau, el servent i el treballador, és a dir la capa inferior, coincideixen en la mateixa concepció ideològica i política sobre el poder. El fet que s'hagin produït alguns qüestionaments no li resta importància perquè som davant una xarxa de relacions de mil-i-un nusos; si algú en trenca algun, de seguida n'entren en funcionament uns altres milers i, a més d'arreglar la desfeta, no deixaran en pau a qui el trenca fins a subjectar-lo encara més fort, si és necessari tallant-li el cap.

Imaginem els agricultors dels pobles i els treballadors públics dels sacerdots sumeris i les dinasties. El treballador a qui el sa-

cerdot comença a convertir en súbdit està sota l'al·lucinant dominació dels déus tot just inventats (allò sagrat té una influència sobre els individus que cap força material pot aconseguir) i que es troben a la planta superior del zigurat. Si no fos així, òbviament no els portarien al zigurat. Per altra banda, el treballador s'alimenta millor que abans i, en principi, no existeix cap altra alternativa per a una alimentació millor i, per últim, hi ha la bellesa dels àngels que contínuament guarneixen els seus somnis i desitjos sexuals.

Sens dubte, els vots d'obediència i el sotmetiment que s'aconsegueixen mitjançant l'oferta de dones, són molt majors que els que actualment aconseguen els mitjans de comunicació i garanteixen els exèrcits.

Aquest nou súbdit de classe no és rebel per la llibertat sinó, en tot cas, un traïdor a la llibertat, un fragment buit de contingut, quelcom diferent a la vida lliure. I el mateix li succeeix al capitost dinàstic dins l'àmbit de l'Estat i del poder; la seva primera condició és tenir una forta organització basada en sòlids interessos entre tots els sectors de la seva aliança. En aquest sentit, la família dinàstica està legitimada per vincles de respecte i temor dins de la seva comunitat ètnica, on la tradició enalteix constantment el valor de la jerarquia i on fins i tot els petits problemes es resolen a l'assemblea o mitjançant conflictes. Dins l'embolic d'aquestes relacions socials, tampoc seria molt útil assenyalar que la fundació d'un Estat mostra l'aspecte dèbil d'un cap dinàstic relació al seu caràcter de classe.

Vull arribar a la següent conclusió: és cert que el caràcter de classe és una característica bàsica de la civilització, però està molt lluny de tenir sentit estratègic el fet de prendre com a punt de partida i d'arribada el caràcter de classe per a la pràctica d'una revolució, encara que teòricament no sigui impossible. Totes les civilitzacions i poders derrocats han sucumbit juntament amb els seus súbdits i treballadors, i els que varen ser enderrocats pels seus súbdits i treballadors són excepcions o van donar a llum màquines d'opressió pitjors que les anteriors.

Per això, considerar la història com una lluita de classes resulta massa reduccionista. La repressió i dominació són instruments per a sostenir la civilització i, per tant, són el sistema en el qual es basa la història de la civilització. Això no obstant, la seva ideologia, la seva política i fins i tot la seva economia funcionen de manera diferent. Més ben dit, mantenir aquella reestructurada concepció de classe contra classe no es correspon al flux històric. El que aquí està en qüestió no és l'atrocitat de l'esclavitud, el seu caràcter humiliant o la seva negació de la llibertat, sinó que la creació o destrucció de les diferents civilitzacions es produeix amb dinàmiques diverses i amb una lògica diferent a la lluita de classes, i que la lògica d'enfrontar classe contra classe suposa una integració voluntària en el sistema del nou poder (civilització), o bé, encara qüestionant la civilització, aquesta oposició no té cap altre resultat que servir de sang fresca al nou sistema, com ha ocorregut amb les experiències xinesa i soviètica. Això és el que es debat. Es podria criticar, en aquest sentit, que es tracta d'un excessiu reduccionisme respecte al poder, que no hi ha alternativa ni es mostra una via d'escapament. Tractaré aquest assumpte de forma àmplia al volum de les meves defenses que porta per títol *Sociologia de la Llibertat*. De forma indicativa, anticipo que la llibertat també té un àmbit social, una lògica i una estratègia pròpia, almenys tant com l'organització, la política i la ideologia del poder.

c.- Xoc o aliança de civilitzacions? Es tracta d'una qüestió plantejada en els nostres dies però que té una projecció històrica. La societat de la civilització és una estructura que essencialment causa conflictes tant a nivell intern com amb altres civilitzacions degut al sentit que té aquesta estructura, a la classe en la qual es basa, a l'engany, a l'encobriment, la repressió i abusos continus. La pròpia existència d'aquell poder i aquella classe ja suposa en si mateixa un conflicte, sent irrellevant que sigui intern o extern. I tampoc és massa realista definir les civilitzacions com si la seva essència fos diferent. El fet que siguin bel·licistes o pacifistes, productives o no, cultes o ignorants, ètniques o multiètniques no

canvia allò essencial. La seva força interior les porta a conquerir el món sencer perquè ser una força mundial s'ha convertit en una malaltia estructural derivada del poder. En el moment que detinguin la seva expansió començaran a debilitar-se fins al seu col·lapse definitiu; o destrueixen com ho fa el càncer o cal que siguin destruïdes. Així és com moltes figures que no eren més que mers capitosts tribals es van deïficar cavalcant al llom de la civilització.

Rere la defensa de la divinitat s'amaga la maquinària que destrueix la humanitat; qui més diu crear, més destrueix. El model de civilització crea el brou de cultiu on creix la malaltia de l'egoisme, que es magnifica sense límit quan queda fora de control. Es diu que no hi ha persona ni valor que el poder no corrompi i aquest fet indica precisament l'essència del poder. Les civilitzacions, en tant que societats de poder, tenen les majors contradiccions amb la vida. I no hi ha valors que es salvin, ni germans, ni la parella, ni l'amistat. Si s'analitza en profunditat el sistema administratiu de les civilitzacions, es comprovarà que no hi ha assassinat que no hagi estat comés ni conspiració que no s'hagi realitzat. Les forces de la civilització anomenen "política" a la mentida sistematitzada.

d.- Hem de dedicar molta atenció a una altra de les característiques institucionalitzades de la societat de la civilització: es tracta de la tendència a reforçar el poder, intentant tractar la societat com a una dona sotmesa i d'aquesta forma institucionalitzar la submissió com es fa amb la més antiga de les esclavituds i així garantir la seva estabilitat; és a dir, el sotmetiment del culte a la maternitat per l'home, imposant així, després d'una llarga lluita, la societat sexista. Aquest procés hegemònic probablement va tenir lloc abans que s'hagués format completament la civilització. Va ser una dura lluita que ha estat esborrada de la memòria. La dona ja no se'n recorda com, on i què és el que va perdre en aquest combat, acceptant la submissió com el seu estat natural. Cap esclavitud ha estat tan interioritzada, ha quedat tan legitimada com la de la dona.

Aquest fet va tenir dues conseqüències destructives sobre la societat. La primera consisteix en que la resta de les esclavituds van seguir aquest mateix model. No estem parlant de convertir quelcom en un objecte sexual ni de propietats biològiques sinó de característiques socials. Situacions associades a la condició de ser dona, com la pròpia esclavitud, la submissió, els insults, les llàgrimes, l'actitud mendicant, la permanent disposició... són situacions i conductes que rebutja l'ètica de la llibertat. En definitiva, la submissió és el terreny adobat perquè les actituds anti-ètiques i l'esclavitud més antiga quedin institucionalitzades, un fet que es reproduïx a totes les categories socials. El sistema necessita feminitzar tota la societat per tal que funcioni; poder i virilitat signifiquen aquí el mateix. Al poder no l'interessa el principi de llibertat i igualtat; poder i societat sexista són el mateix, d'una altra forma no podrien existir.

A la civilització grega, considerada una de les grans etapes de la civilització, els nois joves eren oferts oficialment als homes adults. Durant molt de temps jo no vaig aconseguir comprendre quina era la raó d'aquesta pràctica. Fins i tot un filòsof com Sòcrates deia que "allò important no és que els nois siguin utilitzats sinó que rebin la formació dels seus amos". És a dir, es tracta que els joves assumeixin les peculiaritats de la dona per tal que la civilització grega sigui tractada com una dona. Per aquesta raó, necessiten que els joves interioritzin les conductes de la dona, però mentre existeixin joves nobles no es podrà formar aquest tipus de societat. A totes les societats civilitzades existeixen tendències similars, estant molt estesa l'homosexualitat, una cosa que a Grècia es va convertir en aquella tradició de posar nois joves a disposició dels adults. És important comprendre que l'homosexualitat, en comptes de ser entesa com una malaltia o psicopatologia sexual, hauria de veure's com un fenomen social fruit del poder. Sexisme i poder són una malaltia social, com un càncer de la societat civilitzada, que proliferen junts, igual que ho fan les cèl·lules cancerígenes. De fet, quan tractem més profundament la modernitat capitalista, establim la relació que existeix entre els càncers individuals i el càncer social.

Vull arribar a la següent conclusió: tractar la societat com es tracta la dona des del punt de vista sexista és la mostra de com durant milers d'anys s'ha preparat el terreny al poder a les societats civilitzades; i de la mateixa forma que la dona és considerada tradicionalment una “parcel·la de l'home”; el mateix succeeix a nivell social. L'home ha de sotmetre's al poder de la mateixa forma que la dona es sotmet a l'home, i qui es resisteixi i es negui a entregar-se serà sotmès o passat per les armes.

Entendre el poder com a resultat d'un acte polític, d'un grup, classe o nació seria un error. És possible que hi hagi hagut governs formats sobtadament però, per regla general, els poders i sistemes polítics són producte d'una cultura hegemònica instaurada per centenars de ferotges emperadors, camarilles i tot tipus de forces de les societats civilitzades. De la mateixa forma que la dona espera al seu marit com si fos el seu destí, també les societats esperen, com a camp de cultiu del poder, ser emprades pels seus amos. La cultura del domini forma part del poder i, com diu Bakunin en una significativa sentència, “el més demòcrata es corromp en el poder en vint-i-quatre hores”. Tot i que no vaig ser capaç d'explicar-ho en el seu moment, porto temps intentant dir que el propi àmbit del poder és el que provoca tal descomposició. Els trons estan fets amb milers d'anys de dominació i rius de sang i per descomptat que corrompen a tot aquell que s'assegui en ells. Només es lliurarien d'una forma, simulant que resen per protegir-se. El poder, com a tradició, cultura o sistema, es fonamenta en l'engany, la guerra i l'explotació; és corrupte per essència i l'exemple més impactant és l'experiència del “socialisme real”.

És obvi que no podem dubtar de les bones intencions i de la fidelitat als objectius dels qui van fundar aquest sistema; però com els fundadors del socialisme real van sucumbir voluntàriament a un capitalisme contra el que tant havien combatut? Sota el meu punt de vista, la forma com van arribar al poder i van exercir-lo és la raó fonamental d'aquesta tragèdia històrica. Els fundadors del socialisme es van alçar amb el poder basant-se en la cultura de la societat civilitzada: és a dir sobre les runes d'una societat acos-

tumada al poder estatal, i no van rebutjar l'herència colonialista i sanguinària contra la qual deien estar sinó que, per contra, es van aferrar a ella amb les dues mans. No van voler entendre que cap amo es lliura de caure seduït per aquesta gran prostituta anomenada poder. Hi va haver crítiques sobre el seu oportunisme, com les de Kropotkin, que va acusar Lenin de passar ràpidament dels soviets al poder estatal; o la de Wallerstein, que va dir que la URSS es va desintegrar degut als efectes de la mundialització capitalista perquè no va ser capaç de superar aquell sistema, però Wallerstein no va arribar al moll de l'ós de la qüestió. Michel Foucault, per la seva banda, es va apropar més a la realitat assenyalant que el sistema soviètic es va integrar al sistema mundial emprant la seva forma de coneixement i informació.

El mateix es podria dir sobre les innumerables iniciatives socialdemòcrates, comunistes i d'alliberament nacional que han sorgit, començant per la Comuna de París. Cada terra té les seves pròpies plantes i d'una terra formada per milers d'anys de coneixement-poder no pot sortir la llibertat, en un sentit general, i, de forma especial, el socialisme. Per aquest motiu, no només els combatents sinó també els intel·lectuals de la llibertat i el socialisme han de cultivar el seu propi terreny, realitzar constantment els seus diagnòstics i aplicar el tractament adequat contra les malalties contagioses del poder, i per sobre de tot, mantenir-se allunyats de les zones on creixen les llavors del poder, és a dir la institucionalització i el personalisme, i criar les seves pròpies llavors, les formacions democràtiques. Si no és així, només repetiran, com mostra la història de la civilització, els anteriors sistemes de poder malgrat diguin que "han plantat la llibertat". He vist la necessitat de referir-me a aquest tema per recordar el vincle que té amb la Sociologia Estructural que desenvoluparé àmpliament dins la meua defensa *Sociologia de la Llibertat*.

e.- Igualment és important recalcar el paper de les activitats institucionalitzades com són la religió, la ciència, la filosofia, l'art i l'ètica a les societats de la civilització.

Es diu que existeix un estret vincle entre la civilització i el desenvolupament de la religió, la ciència, la filosofia, l'art i l'èti-

ca, però ja hem vist com i amb quin propòsit van sorgir i es van formar la religió, la ciència i l'art sota l'Estat sacerdotal sumeri, sobre el qual és necessari un anàlisi més ampli. Estic convençut que hem tractat com i amb quin propòsit van ser creats i també que els seus primers embrions van aparèixer amb la cultura neolítica institucionalitzada a la conca del Tigris i l'Eufrates.

Religió

Dins el concepte del sagrat subjau l'extraordinari valor que es va donar inicialment a l'alimentació, quan es va aconseguir abundància i diversitat de productes, un fet que es va considerar com un do diví, quelcom que associaven igualment amb la seva identitat social. Quan també s'intentava donar sentit a la vida, un sentit que ni tan sols avui podem assolir, a través de la bruixeria i la màgia, es recorria a allò diví com a principi creador. Per cert, no s'ha de confondre *allò diví* amb *Déu*, un concepte que sorgeix dins l'àmbit cultural semític i que té un sentit diferent i especial. *Allò diví*, que suposa un principi creador per a tota la societat, és un terme molt obert a la interpretació, característica que encara conserva. Afirmar que l'ésser humà, amb una capacitat tan limitada, pugui interpretar l'univers és atribuir-li una importància excessiva i, per tant, no és cap inconveniència sinó que es podria considerar una bona metafísica atribuir a la divinitat tot allò que l'ésser humà no pot comprendre. El contrari suposaria tant com considerar a l'ésser humà l'únic déu. Jo tinc la convicció que a l'univers no té sentit exagerar i donar-li tanta importància.

Els sacerdots sumeris valoraven la figura de Déu com un factor moral que permetia donar explicacions, més que com una elaborada metafísica, i també van emprar el "càstig de Déu" pels pecats per desenvolupar, probablement per primer cop, el sentiment d'obediència a l'interior de la societat. Així és com, a poc a poc, el terme **déu es va transformant en Estat**. Aquesta és la transformació que va patint. Així es veu clarament en els relleus; els lloc on resideixen els déus, les seves representacions, tenen com objecte enfortir als dirigents estatals i, per tant, a l'administració de la societat. El rei, quan diu fer la guerra en nom

de déu, en realitat està emmascarant els seus propis interessos. En els relleus i textos els administradors són emparats pels déus mentre que els enemics són diables a destruir. A poc a poc es va formant un conjunt de déus i això és un clar reflex de la nova administració.

A cap societat com la sumèria va quedar tan clara aquesta identificació entre déu i administrador. La pregunta de qui emmascara a qui ja no és tan important. En la mesura que déu queda transformat en Estat personificat en la classe administradora, tindrà el valor de suprema força creadora, administradora i vigilant de la societat. Com més propietats adquireixi el dirigent, més quedarà equiparat amb déu; com millor dirigeixi la societat, més clar quedarà el seu vincle amb allò diví i pels governats serà més difícil diferenciar entre déu i administrador. La metafísica dolenta està relacionada amb aquest fet, amb la institucionalització d'allò diví. A partir d'aquest moment, totes les societats civilitzades empraran déu i la religió per legitimar les seves administracions. Mentre l'antiga deïtat, una deïtat fecunda i sagrada, queda arraconada en els sentiments dels oprimits, el déu i la religió de l'Estat fan el seu paper a través dels seus tan apreciats súbdits administradors.

Existeix una curiosa relació entre el nombre de déus i el tipus de societat. Així, el politeisme és propi dels períodes en els quals regna una major igualtat ètnica, mentre que la disminució del seu nombre i la progressiva ascensió d'un déu principal està relacionada amb els protocols administratius i el seu enaltiment entre els administradors. Entre entendre la religió monoteïsta amb un déu invisible i inabastable i la institucionalització d'un Estat que ha deixat de dependre de les persones, hi ha uns lligams que mereixen ser investigats. En aquest sentit, un estudi teològic podria ser aclaridor.

El fet que la figura de déu vagi perdent gradualment pes a l'administració significa per una banda la caiguda de les màscares i, per l'altra, que el paper i els interessos de l'Estat es presenten amb més claredat, i això significa que la religió deixa de ser un instrument de legitimació suficientment sòlid. La societat civilit-

zada, en concret, empra la tirania almenys tant com la religió per legitimar-se, produint-se, de forma paral·lela, un procés de privatització i d'estatització de la religió. Això explica els conflictes entre sectes i religions i que quan s'enfronten civilitzacions ho fan també les religions emprant el seu nom per implicar tota la societat en els conflictes. De fet, les grans guerres de civilització es van realitzar sempre sota l'aixopluc de la religió, com ha ocorregut amb els casos del judaisme, cristianisme i islam a l'Orient Mitjà, arribant a la seva màxima expressió quan aquestes religions van ser considerades ideologies oficials de l'Estat. Però la importància de les religions va començar a decaure com li succeeix a qualsevol fenomen que ha arribat al cim del seu desenvolupament, convertint-se les corrents oposidores en bandera dels qui, havent quedat al marge de la societat civilitzada, es rebel·laven. Les sectes també reflecteixen, encara que parcialment, conflictes de classe i davant la construcció de l'Estat-nació capitalista, aquestes sectes es van convertir en una mena de nacionalisme, emmascarant ara noves guerres.

Filosofia

Malgrat les seves limitacions respecte a la religió, el paper de la filosofia dins la història de la civilització és important. El desenvolupament de la ciència del sentit i les mancances de la religió per explicar la veritat van fer necessària la filosofia. En aquest sentit, es podria dir que la saviesa, tan antiga com la religió, pot haver sigut l'inici de la filosofia, encara que el savi, l'ésser humà que pensa, és una font de sentit diferent a la teologia. Es recorre als savis d'igual forma que als portaveus de déu. Els savis no congenien amb l'Estat ni amb la civilització i són més fidels a les societats; juguen un clar paper en el desenvolupament de l'ètica i la ciència. En el cas de la societat neolítica aquest tipus de saviesa està vinculada també a la Deessa-mare i als sectors no degenerats de la jerarquia, com es pot veure dins la societat sumèria. El mateix succeeix amb les profecies. La tradició de saviesa i filosofia a Orient Mitjà ha de ser investigada; és indiscutible que la filosofia ja existia, abans que a Grècia; l'avantatge que van tenir els filò-

sos grecs és que vivien en una zona geogràfica privilegiada, on es va produir una transició a una civilització superior. Igual que els sacerdots sumeris van impulsar simultàniament la religió, un Estat i una societat, els filòsofs grecs també van tenir un paper important a l'hora de construir i prosseguir aquella civilització superior. Ambdós fan el mateix: emprar l'art dels conceptes, els primers amb la religió, els segons amb la filosofia. I així és com els déus emmascarats comencen a deixar el seu càrrec als déus sense màscara i als reis nus, un fet relacionat amb el progrés del pensament a través de la filosofia.

El pensament filosòfic, que va jugar un paper limitat en la societat grega i romana, viurà una gran revolució dins la societat capitalista europea. Aquí la filosofia experimentarà un període d'agitació semblant al que havien tingut les religions, essent els interessos nacionals i de classe, en tant que fets de caràcter nacional, un factor rellevant en aquesta nova etapa de civilització. Quan els conflictes ja no es solucionen mitjançant guerres de religió, aleshores entra en escena la filosofia. De fet, les darreres guerres de religió es produeixen entre 1618 i 1648 i precisament aquell segle XVII és el de la revolució filosòfica. A partir d'aquell moment, la filosofia, que va jugar un paper rellevant en la societat grecoromana, és la principal ideologia dins la nova societat civilitzada. És el moment en el qual sorgeixen les grans corrents filosòfiques; s'anuncia la "mort de Déu"; cauen els caps dels reis encoberts; comença l'era de l'Estat-nació, un Estat-nació que es divinilitza, i la dels Estats capitalistes, dels reis nus.

Art

El Neolític també suposa una revolució dins el món de l'art. L'època posterior a les pintures rupestres està plena de figures sobre la Deessa-mare en forma de figuretes que són considerades l'inici de l'escultura. Això no obstant, amb la civilització, el poder administratiu i la societat de classes, l'art es converteix també en quelcom estatal, igual que la religió, barrejant-se per totes bandes les representacions de déus i administradors. Això succeeix sobretot a Egipte, la Índia i Xina, en l'art de les quals déus,

reis i sacerdots competeixen en una demostració de força. Les impressionants estàtues i relleus són els instruments per representar aquella força. I el mateix succeeix amb l'arquitectura, amb els temples, palaus governatius i mausoleus de grans dimensions. Tots ells són clara mostra de fins a quin punt va arribar la dominació i la repressió sobre l'ésser humà. Només una piràmide o un temple suposaven la vida de centenars de milers de persones. Pel que es pot veure a les representacions artístiques, el mateix va ocórrer amb els comerciants, que van tenir tanta força com els reis.

Al període grecoromà es produeix una revolució dins l'arquitectura urbana. Les ciutats construïdes entorn a forteses pateixen una transformació estructural que encara avui causa admiració, però el preu que es va pagar per això va ser esclavitzar en gran mesura la societat. A les tombes, temples, forteses i ciutats es va consumir la major part del treball esclau, pel que són la més clara mostra de l'esclavisme i que la societat civilitzada es va edificar a base de suor i sang. Però aquella nova etapa de la civilització també ho és a l'escultura amb la qual es va voler immortalitzar la grandesa i la bellesa.

L'art i la cultura grecoromanes són forces que van inspirar la civilització europea sobretot amb el Renaixement, amb el qual a l'Europa feudal s'obre parcialment, malgrat el domini de la religió, una finestra cultural al pensament lliure. En aquell moment, l'art arriba de la mà de la nova classe burgesa al seu màxim esplendor. Després, l'arquitectura, la música, la pintura i l'escultura patiran una ràpida degeneració al servei del capitalisme, perdent el seu valor sagrat, la seva identitat, i anunciant d'alguna manera el seu final convertint-se en objecte de consum sota el nom d'indústria de l'art.

També l'etapa d'institucionalització de la revolució neolítica podria ser l'origen llunyà de la literatura i la música. La música autòctona, el flabiol, el tambor i la dolçaina ens traslladen a aquells primers sons d'eufòria i tristesa. Aquests instruments que són l'origen de la música varen ser desenvolupats en forma i

contingut a l'edat sumèria, en els temples i palaus de la qual els músics i cantants tenen assignat un lloc destacat.

Els cants èpics, de gran eloqüència, mostren el valor sagrat de la primera identitat tribal i la nostàlgia per una vida lliure, i aquestes epopeies orals seran la principal font de les escrites. La de Guilgameix, concretament, és el primer text de la història, i probablement origen de la literatura i, fins i tot, dels textos sagrats. Els textos literaris i religiosos sumeris no són només fonts d'inspiració per la literatura grega sinó que les seves epopeies i narracions mitològiques en realitat són adaptacions de les sumèries que transformaran després d'haver-les conegut a través de l'Anatòlia. Després i rere una nova transformació, la música i la literatura patiran una darrera revisió amb la novel·la burgesa per, finalment, convertir-se en indústria pop, en indústria cultural. Així és com, igual que les arts, acaben per perdre la seva màgia i encant per a ser convertides en objecte final de consum.

Ètica i Dret

Respecte a la dicotomia ètica *bé-mal*, està relacionada amb la divisió social i, d'alguna forma, delimita els grups d'interès, és a dir, la diferència entre societat *bona* i *dolenta*. La seva essència és la socialització, la fidelitat a la societat representa l'ètica *bona*, mentre que distanciar-se d'allò social i entrar en contradicció amb els valors que representa la societat suposa *maldat*. La constitució social té un caràcter ètic des del principi, és a dir, respon a un ordre sagrat acceptat voluntàriament; de fet, la *primera constitució* de la societat són les regles ètiques; l'ètica està present a l'essència de la societat; una societat que perd el seu fonament ètic està condemnada a la desintegració. Les normes socials suposen, en essència, ser fidels a la identitat social, als seus valors sagrats, a la seva llengua i als seus integrants com si es tractés d'una sola ànima, fins i tot, si fos necessari, oferint la vida per ells. De fet, ser expulsat de la societat té el mateix significat que la mort.

El Dret és un dels més importants invents de la societat civilitzada juntament amb els conceptes de classe social, Estat i divisió social. De la mateixa forma que l'estatització dels cultes

plens de santedats les va portar a convertir-se en religions estatals, l'estatització de l'ètica va derivar en el Dret com a forma de reglamentar i ordenar la nova societat, els interessos de la classe administradora, els seus béns, propietats i seguretat; és a dir, la *Constitució* de la nova societat.

El primer exemple de text jurídic procedeix de la societat sumèria i és molt anterior al Codi de Hammurabi, és a dir el Dret neix a la ciutat-Estat sumèria i no a Roma o Atenes, on desenvolupa la seva relació amb el sistema republicà i la democràcia, i té per objecte establir una millor normativa escrita, sobretot per resoldre problemes, conflictes, i acabar amb el desordre i caos de l'administració. D'aquesta forma, l'aristocràcia (els senyors i elits de la societat esclavista) cerquen una forma d'administració col·lectiva que posi fi a l'administració arbitrària de reis i dictadures despòtiques (administració arbitrària de persones). Dins la societat sumèria ja hi ha mostres d'aquest tipus de normes, però la seva primera expressió oficial escrita apareix a l'era grecoromana, Després, amb la civilització burgesa d'Europa, el constitucionalisme, el republicanisme i la democràcia es convertiran en temes fonamentals del Dret, essent el seu darrer invent allò relatiu als 'drets humans', cosa que implica l'extensió de la representativitat a nivell social i el desenvolupament de la individualitat.

Ciència

El desenvolupament científic l'hem d'entendre com a part d'aquestes categories fonamentals. La ciència és una forma de consciència i el seu únic privilegi consisteix en expressar un coneixement comprovat, és a dir que no existeix coneixement que no sigui experimental. La distinció entre el coneixement basat en l'experimentació i el que no té aquesta característica també està vinculada a la relació del coneixement i el poder dins la societat civilitzada, a les dicotomies positivisme i metafísica, teoria i pràctica. La història coneix tres grans revolucions d'acord amb la relació coneixement-poder. La primera la constitueix la institucionalització neolítica (del 6.000 al 4.000 a. C.) i la societat sumèria; la segona la formen l'Anatòlia Occidental i Atenes (del 600

al 300 a. C.) i la tercera succeeix a l'Europa Occidental a partir de l'any 1.600 d. C. És evident el lligam del coneixement científic amb les etapes de la civilització i que cada etapa històrica desenvolupa la seva pròpia revolució científica. Això no obstant, s'han de tenir en compte els estrets lligams de la ciència amb la religió, la filosofia, la literatura, l'art i el Dret. Resulta difícil apreciar diferències entre ciència i filosofia, respectivament podrien ser la part pràctica i teòrica d'un mateix fet.

Relació

La relació entre la societat civilitzada i les esmentades categories de sentit podria ser expressada també en relació amb la dicotomia sentit-poder, ja que aquelles categories de sentit, que sorgeixen de la pràctica i mentalitat humanes, pateixen una usurpació i deformació degut a l'estatisme de la societat civilitzada. Reordenar aquestes categories com a paradigma social i base de la seva força política és una de les primeres iniciatives del sector estatitzat. D'aquesta forma, la civilització és catalogada per etapes en base a un nou paradigma general, en base a un sistema i punt de vista consolidat. Aquesta reordenació és summament eficaç per a les elits mentre que pels subordinats només significa obscuritat, ocultació i **encadenament**. Enfront els sistemes obertament tirànics, per a la nova administració resulta essencial la legitimació que li proporcionen aquests nous paradigmes. El fet de presentar els seus càrrecs i assumptes com si fossin d'interès o aspiració general és una de les seves tàctiques bàsiques i, en la mesura que ho aconseguixin, garantirán una llarga vida a les societats que s'anomenen 'civilitzades'. Una civilització que perdi la seva capacitat de legitimació (acte de convèncer), no es deslliurà del col·lapse per mundial que sigui. Per exemple, les veritables raons de la desintegració de la civilització romana s'han de cercar en el fet que va perdre la seva credibilitat i capacitat d'atracció, per la qual cosa es va veure assaltada des de dins pel cristianisme i des de fora per altres pobles. Quan les comunitats s'uneixen en forma de noves expressions religioses o ètniques, com va ocórrer

aleshores, la tremenda força de Roma perd la seva legitimitació i es desintegra.

Investigar i analitzar aquestes institucions socials -que d'alguna manera podríem definir com a categories metafísiques- per si soles podrien provocar confusió sobre el seu sentit. Està clar que les realitats físiques, considerades com grolleres i criticades durament pels materialistes, no poden ser catalogades com a bones o dolentes per si soles; per tant i tenint en compte que la mentalitat i la societat de l'ésser humà no poden viure sense la metafísica, seria més adequat fer avaluacions metòdiques en tant que metafísiques bones i dolentes, però sempre interrelacionades entre elles i amb la societat.

Les grans civilitzacions estan, per norma general, vinculades a una religió i quan aquesta perd la seva capacitat de legitimitació (també pot fer-ho una filosofia, la ciència o una nova religió) arriba també la fi d'aquella civilització. Tot això mostra la importància vital que tenen aquestes categories de sentit (religió, filosofia, art, dret, ciència i ètica) per a la societat civilitzada, per a la societat de classes, urbana i estatal. La *Sociologia Estructural* té com a missió il·luminar aquestes categories dins la societat civilitzada, mentre que la *Sociologia de la Llibertat* planteja la seva integració en una vida social lliure i democràtica, un tema que tractarem de forma extensa més endavant.

f.- Les interpretacions economicistes de la societat civilitzada serveixen per fer una història més complexa i distorsionada, i que converteixin l'economia en un seguit d'estudis teòrics i pràctics és un altre dels disbarats de la civilització capitalista en tant que examina la part *material* de la realitat social. En aquest sentit, podríem anomenar sistema econòmic al sistema de civilització capitalista que es presenta a si mateix en tant que civilització material, com interpreta raonablement Fernand Braudel. Per tant, a banda que podríem considerar *sistemes metafísics* a tots els anteriors sistemes de civilització, resultaria aclaridor qualificar al capitalisme de *sistema materialista*.

Tant la societat neolítica com les primeres comunitats humanes i totes les societats civilitzades anteriors al capitalisme donaven gran valor a allò sagrat, al sentit, la màgia, a la metafísica i no concebien la vida d'altra forma. Per contra, resulta cridaner que la pròpia civilització capitalista es presenti pràcticament com un règim de “déus sense màscara i reis nus”. I això requereix interpretacions amb una avançada profunditat i amplitud de sentit perquè és un sistema social amb una capacitat de distorsió, engany i assimilació major.

En la meua opinió, allò fonamental del capitalisme rau en que és una formació social en la qual les dimensions del furt i usurpació són majors dins de les activitats que organitza sota el nom “d'economia”. Per cert, la paraula grega “economia” significa “lleï de la casa” o “lleï de família” i es refereix a les normes de subsistència domèstica, així com al seu entorn natural i als materials emprats. Si ampliéssim més el terme podríem parlar de les “regles de subsistència” per a petites comunitats dins la societat civilitzada, una realitat social poc estatitzada o privatitzada, base del col·lectivisme social, la privatització o estatització del qual resultaria inimaginable. Per contra, privatitzar i estatitzar l'economia suposa destruir el teixit social i privar la societat de les normes essencials de la vida. Per aquesta raó, cap societat va pensar, ni es va atrevir, tant com el capitalisme, a convertir la privatització i l'estatisme en principals característiques de la societat. A banda que tots els àmbits socials, inclosa l'economia -el seu teixit bàsic- hagin estat estatitzats, no hi ha dubte que la societat civilitzada ha caigut en mans de la propietat privada i estatal. Cap societat com el capitalisme ha presentat tan clara i oficialment a la propietat privada i estatal com tot un sistema.

També és molt rellevant que la privatització i l'estatització de l'economia fossin associades tan aviat al robatori i a la usurpació. Karl Marx, que exposa més “científicament” aquest assumpte, afirma que la plusvàlua del treball només és un furt en forma de renda, però això requereix una interpretació més profunda. En la meua opinió, si l'economia està dominada per la propietat privada i estatal, ens trobem davant d'una usurpació i un robatori que

va més enllà de la plusvàlua i del que anteriorment es considerava excedent. Totes les formes de privatització econòmica, fins i tot l'estatal, manquen d'ètica. Igual que privatitzar o estatitzar el cor o un altre òrgan humà manca de sentit, el mateix es pot dir de l'economia, que és el teixit bàsic de la societat. Espero abordar aquest tema amb més detall en el següent volum de les meves defenses, que porta per títol *Civilització Capitalista*.

Veiem, per altra banda, que el mercantilisme es desenvolupa com un fenomen rellevant dins la societat civilitzada, és a dir, en la societat de la propietat privada, de classe, urbana i estatal. La mercaderia i el mercantilisme són categories de primer ordre per a la civilització i per això és molt important definir el concepte de mercaderia. En el cas que un objecte que cobreixi la necessitat de l'ésser humà adquireixi un valor de canvi (valor de compra, valor comercial), més enllà de l'ús (fora de l'utilitat de tal bé d'ús a l'hora de cobrir una necessitat), podríem dir que s'ha convertit en una mercaderia. Però, la realitat és que la societat ha sigut aliena al valor de canvi durant molt de temps, fins i tot aquest valor de canvi pot ser motiu de vergonya, a no ser que sigui totalment imprescindible, mentre que, per contra, objectes de gran valor poden ser regalats a una persona o comunitat apreciada. El fet que el troc i altres formes d'intercanvi hagin estat reemplaçats per aquell valor de canvi és un invent, un truc de la civilització. Per la seva llarga experiència, la societat està molt sensibilitzada davant d'aquest fet perquè sap que si un *bé d'ús* surt fora de la institució econòmica, del seu teixit social més bàsic, convertint-se en *bé de canvi*, li pot portar tot tipus de problemes.

Al mateix temps que la mercaderia es convertia en el valor de canvi, l'activitat comercial i el comerciant assolien una categoria molt rellevant a la civilització. Però jo no interpreto el terme *mercaderia* com ho fa Karl Marx, perquè mantenir la *teoria que el valor de canvi de la mercaderia* es mesura per la mà d'obra, suposa un procés de grans inconvenients. Si tenim en compte que la societat es dissol en el moment que tots els seus valors es converteixen en *mercaderies*, entendrem millor el que vull dir. Acceptar mentalment la conversió de la societat en *mercaderia*, significa

renunciar a l'ésser humà i això és anar més enllà de la barbàrie; és com si la societat fos esquarterada a l'escorxador i després es posessin en venta els seus trossos igual que es fa amb un animal. En el fonament de la maldat social subjau l'interès; en el de l'interès, el comerç, i en el del comerç, la mercaderia. El comerç té un lligam proper també amb la destrucció del medi ambient. El fet que l'economia deixi de ser teixit social inicia el seu desarrelament de la natura perquè els valors materials es separen dels vitals; és a dir, s'està plantant la llavor d'una metafísica dolenta posant en crisi la història del pensament i ofuscant la ment; la matèria es queda sense ànima i l'ànima sense matèria. Es tracta de divisions i debats falsos sota la forma de materialisme i espiritualisme que destrueixen la vida ecològica i lliure al llarg de la història de la civilització. Un enteniment que consideri morta la matèria, l'univers i l'espiritualisme de l'incert només serveix per ocupar, saquejar i colonitzar la ment humana.

M'agradaria plantejar una qüestió més. Dubto que els valors socials, fins i tot les mercaderies, puguin ser quantificats. Fins i tot donar a alguna cosa el valor d'un treball personal quan és també, no només el resultat del treball d'altres éssers vius, sinó d'altres tasques impossibles de quantificar, resultaria un error i una interpretació que obre la porta a la usurpació de valors i al robatori. Resulta obvi: ¿com pot ser mesurat el preu d'un treball que no pot quantificar-se? I encara més, ¿com quantificar l'activitat de la família i de la mare que engendra i cria al treballador?, ¿com es pot mesurar el preu de tota la societat on es fabrica aquell objecte catalogat com valor? Podríem ampliar les preguntes. Conceptes tals com valor de canvi, plusvàlua, valor de la força de treball, interès, guany i renda estan associats a un robatori perpetrat de forma oficial i amb el suport de l'Estat. Seria, per tant, de gran interès cercar altres formes d'intercanvi o troc, com m'agradaria detallar a la part dedicada a la modernitat i a la vida lliure.

A més, el comerç era la professió més menyspreada, fins i tot en la societat grega, on s'era conscient dels seus vincles amb la usura, mentre que a la societat romana els comerciants tampoc tenien un *estatus* gaire digne. El valor de canvi s'acceptava en pro-

ductes molt concrets i s'intentava que aquesta activitat és mantingués en un nivell baix, com succeïa sota l'ètica de la societat neolítica. Ni tan sols les societats civilitzades permetien que el capitalisme germinés i es desenvolupés malgrat que, abans de ser un sistema hegemònic, ja havia trobat lloc en algunes zones, però sempre de forma marginal. El fet que aconseguís una posició dominant a Anglaterra i Holanda durant el segle XVI es va deure a circumstàncies molt peculiars. Per convertir-se en Holanda i Anglaterra segurament era necessari el sistema capitalista. I així va ser. En un període de quatre-cents anys el món sencer seria sotmès a l'expansió d'aquest sistema. Valorarem aquest període de la civilització en una part separada sota el nom de "modernitat".

Aquesta breu i grollera definició sobre la civilització servirà per establir el nostre coneixement històric i sociològic, per entendre d'una vegada temes que fins i tot paralitzen als més prestigiosos historiadors i filòsofs. Pot semblar que això requereixi d'un talent extraordinari, però en realitat no és així. Es pot interpretar i tenir un sentit històric-sociològic d'acord amb el nostre respecte a la vida lliure, i això ha de ser un factor clau per a qui assumeixi tasques socials serioses.

Sent conscients que tant el "socialisme real", que ha viscut grans tragèdies, com les desenes de revolucions d'alliberament nacional i les corrents socialdemòcrates es van dissoldre sota el fred càlcul d'un capital financer globalitzat, hem d'interpretar la civilització en general i la civilització capitalista en particular d'acord amb la sociologia de la llibertat, amb la vida lliure, per no enganyar-nos i no deixar-nos enganyar quan assumim les grans causes de la llibertat.

La qüestió de l'expansió de la societat civilitzada

Els debats científics respecte a quin va ser el focus de la civilització que actualment regeix en el món, així com sobre la seva localització i expansió, tendeixen a posar-se d'acord, com hem tractat a les pàgines anteriors, a la conca inferior Eufrates-Tigris. Els nostres apunts situaven aquell nucli als contraforts muntanyencs

de la conca superior, on va arrelar el primer brot de la societat civilitzada a la qual els sacerdots sumeris van empeltar la seva pròpia sàvia. No oblidem que aquest significatiu progrés, que nosaltres esmentem amb una sola frase, es va anar consolidant fins a fer-se permanent després d'assajos que van durar milers d'anys.

La sociologia positiva, no la crítica sinó la de Durkheim, Comte i Marx, no considera les dimensions d'espai i temps dels esdeveniments i fenòmens que tracta, malgrat presentar-se suposadament com una ciència empírica i positiva, i com més exclou els factors d'espai i temps més es creu que ho fa de forma científica. És com si estigués donant una gran abraçada a aquest mètode però en realitat, rere aquesta actitud, hi ha una modernitat que es considera eterna i infinita en el temps i en l'espai. La ciència i la filosofia eurocèntriques també mantenen aquesta posició. Aquests sacerdots contemporanis es senten segurs i còmodes perquè ells van inventar la ideologia de la civilització europea, convençuts que la seva ciència, com déu, és eterna i està exempta dels límits d'espai i temps, i com més evitin aquests dos factors més creuen salvar la pell científica. Es tracta d'un error freqüent entre els que es conformen als paradigmes de cada època; però, com sabem perfectament, no hi ha esdeveniment, acte, institució, personatge o societat que no estigui associat a un temps i a un lloc determinats.

El fet que s'admeti el mètode basat en aquestes dues dimensions millorarà la nostra capacitat d'interpretació. En el terreny de les ciències socials, la història és el present i el present és la història. La diferència entre ambdós és més formal que essencial. Sense haver llegit a Fernand Braudel, ja havia establert, com un mètode bàsic que sense el factor "temps/durada" no podríem establir una sociologia significativa, un component tan irrenunciable com el de lloc. Així ho he plantejat a les meves defenses i en tots els meus anàlisi, encara que sigui des de la posició d'un aficionat. Aleshores, si un aficionat com jo té una posició tan ferma i sensible sobre aquests factors, ¿per què els científics europeus, que són tan curiosos respecte al mètode, estan tan desinformats sobre ells i no els tenen en compte? La veritable raó d'això

és l'eurocentrisme, la universalitat europea, perquè els sacerdots contemporanis europeus van caure en una grollera metafísica, o perquè realment es van convèncer que havien construït tal societat metafísica.

Per contra, incloure temps i espai en la sociologia ens permetria comprendre el desenvolupament de la vida i saber quin lloc ocupem nosaltres en la història i en l'actualitat. Si la història i el present estan tan a prop l'un de l'altre, si els llocs es complementen com esglaons d'una escala, aleshores entendrem millor que la humanitat és integral i que, de fet, viu aquella integritat sense la necessitat d'ètnies, religions, Estats, aliances de nacions, de la ONU o d'altres organismes internacionals. És a dir, que aquelles institucions suposadament destinades a fomentar la unitat en realitat fan el contrari. Realment la societat civilitzada resulta quelcom estrany; té la propietat que allò correcte sigui exactament el contrari d'allò que diu. Conclusió: per no confondre'ns, interpretem la societat civilitzada sempre a l'inrevés.

Amb aquesta introducció volíem expressar com hem d'interpretar els factors d'espai i temps en l'expansió de la civilització.

Qüestions sobre l'expansió de les civilitzacions d'origen sumeri i egipci

Com ja hem explicat, la institucionalització neolítica va donar llum al nucli de la civilització. ¿En quin altre nucli es podia aplicar l'empelt sumeri?, i si existís, no estava aleshores al seu abast. De la mateixa forma que avui no podem imaginar als EEUU sense Europa, tampoc i probablement amb més raó, sense la germinació a la conca superior del Tigris-Eufrates, la Baixa Mesopotàmia gairebé no hauria sigut res més que un canyar, i molt menys una civilització. La seva vida hauria estat molt similar a l'Edat de Pedra.

És important, això no obstant, preguntar-se per què no van sorgir assentaments urbans avançats a la zona central d'aquella conca, fins i tot a l'Anatòlia. Si mirem els cinc-mil anys anteriors, veurem que en aquella regió hi havia zones en els llindars de

la civilització i que diverses viles havien arribat pràcticament a l'estadi urbà; això no obstant, totes elles van col·lapsar per motius desconeguts, com va ocórrer a Çatalhöyük i a la zona entre Iran i Turkmenistan. Sabem, en aquest sentit, que per tal de formar, mantenir i ampliar una ciutat es requereixen determinades condicions, que la concentració demogràfica en una regió depèn dels excedents i que, perquè tal cosa es produeixi, calen sistemes de regadiu en terres d'al·livió; així es pot veure al Delta del Nil i a la confluència del Tigris i l'Eufrates quan arriben al mar. Una altra de les condicions és que estiguin disponibles els components culturals necessaris a les regions properes. També s'ha de recordar que les terres d'al·livió no són les adequades per a una cultura neolítica i que, per contra, una cultura neolítica no pot generar grans, duradors i nombrosos centres urbans. Ambdues estan abocades a complementar-se.

Uruk

Tots els indicis mostren que a la conca central Tigris-Eufrates hi ha haver un seguit de ciutats de mida mitjana, encara que no tan importants com a la conca baixa. Però abans d'entrar en aquest assumpte, tinguem en compte que la civilització urbana d'Uruk, sorgida cap al 3.500 a. C., va establir un sistema de caràcter colonial creant un model que després es multiplicaria per la regió, tenint així l'honor de ser la primera civilització de la història. El culte a Inanna i l'*Epopeia de Guilgameix* són mostra de la seva grandiositat, i, això no obstant, cinc segles després, Uruk s'enfonsava davant la rivalitat d'una unió de nombroses ciutats probablement amb major capacitat productiva.

És aleshores, cap al 3.000 a. C. quan comença el període de les tres dinasties d'Ur, els dominis de les quals, per la mateixa lògica, van minvant pel nord durant milers d'anys fins al seu col·lapse final. En aquesta mateixa òrbita s'hauria de situar el regnat de Sargon, de la dinastia accàdia, i l'època de Gudea (gutis). Els primers textos de Dret, les primeres acadèmies, epopeies literàries, la despietada lluita entre ciutats que recorda a les d'avui -les epopeies *Plany per Nippur* o *La maledicció d'Accad* són molt significatives

en aquest sentit- són els primers fets que vénen al cap quan es parla d'aquesta època. Ur també tenia el seu propi i ampli sistema colonial; de fet, les seves colònies creixen com un allau per les ondulades regions meridionals de les muntanyes Taurus-Zagros, encara que també desapareixen amb la mateixa rapidesa.

El resultat de tot això és que on hi ha colònies existeix un gran potencial cultural.

Babilònia

Per la seva banda, les civilitzacions egípcia, de Harappa i Ilam-Susa, considerades urbanes i independents, podrien assimilar-se a les colònies de Sumer, encara que no tinguessin vincles directes amb aquella civilització. La mateixa lògica es podria aplicar al període de Babilònia, que comença una mica més al nord cap a l'any 2.000. Considerada ètnicament accàdia i, per tant, d'origen semític, es tracta, en el fons, no només d'un component de la civilització sumèria sinó l'apogeu d'aquesta civilització pel que fa a la ciència i l'organització institucional. Aleshores, Babilònia és el París d'Orient Mitjà, la capital de la ciència i la cultura; el comerç es desenvolupa, és punt d'atracció per altres pobles; per primer cop es viu un esperit cosmopolita; la seva llum irradia tota la regió; dona inici a l'època de Nimrod. Es poden distingir tres etapes principals: la d'esplendor o de Hammurabi (2.000-1.600 a. C.), la d'influència hurrita (1.600-1.300), en la qual es perd la seva independència, i la de domini assiri amb posterior ocupació mede-persa (1.300-550). Amb els seus mil cinc-cents anys d'existència i encara que no estigui totalment definida, Babilònia va deixar una forta petjada en la humanitat. El poema *Enuma Elish*, que recull la lluita entre el déu Mardoc i la deessa Tiamat, és una nova referència a la dolorosa derrota de la Deessa-mare; els avenços en l'astronomia, el captiveri dels jueus deportats de la seva terra, els seus textos literaris, la resistència contra els assiris... són inoblidables records d'aquest centre de la cultura caldea, les restes de la qual encara estan sent investigats. El fet que diversos filòsofs grecs, entre ells Solón, rebessin formació a Babilònia és una bona mostra de la projecció que va assolir.

Assíria

El període assiri també es pot dividir en tres èpoques: la primera correspon als reis comercials (2.000-1.600 a. C.), amb un creixement d'aquesta activitat amb base a Nínive, ciutat propera a l'actual Mosul i de la qual Assur era el déu protector. D'aquí van sorgir les primeres colònies comercials de la història que es van estendre des del Mediterrani Oriental fins el Punjab i des del mar Roig al mar Negre, impulsant un gran progrés urbà i comercial. Les ciutats de Sepulte (la Kanes de l'època assíria) i l'actual Karkemis, nom que procedeix de la comercial Karum, on l'Eufrates creua la frontera síria, procedeixen d'aquesta època. Del 1.600 al 1.300 es va produir la dominació de Mitani, un estat d'origen hurrita. Malgrat considerar-se un període de decadència, es va mantenir la forma de vida assíria. I, finalment, l'època de major esplendor, entre els anys 1.300 i 612, amb el primer gran imperi de la història. Els assiris són coneguts per la seva crueltat en la guerra; es diu que feien muralles i fortaleses amb els caps decapitats dels seus enemics; per primer cop, es van posar en marxa tàctiques de deportació en massa de pobles sencers i el genocidi, deixant així una profunda petjada en la història. També és una època en la qual es desenvolupa la consciència de resistència dels pobles, destacant els hurrites, un poble proto-kurd, sota el lideratge dels reis d'Urtu. Encara es debat l'origen ètnic d'Urtu com es fa amb totes les dinasties administradores. Totes prenen com a base la llengua de la cultura dominant de l'època. Per exemple, l'assiri i l'arameu eren llengües oficials tant a Urtu com després a la cort persa. La resistència és un dels factors que juga un paper fonamental per tal que els kurds defineixin el seu actual marc geogràfic, i gràcies a l'aliança de medes, d'origen hurrita, i babilonis aquell gegantesc imperi fou destruït l'any 612 a. C. Però, en tant que darrera civilització sumèria, va realitzar una de les majors contribucions de la nostra història al desenvolupament i expansió de la civilització, sobretot en els terrenys comercial i arquitectònic.

Hurrites

Es pot constatar, igualment, que apareixen focus de civilització fora de la Baixa Mesopotàmia, registrant-se canvis tant formals com essencials. La zona central de Mesopotàmia seria la primera anella durant la formació i expansió de la civilització sumèria. Sobre els hurrites, que provenen de la llengua i cultura àries, cada vegada hi ha més dades degut a les excavacions arqueològiques i als estudis etnològics i etimològics, sent el primer poble en deixar constància per escrit de la seva pròpia identitat a partir del 6.000 a. C. Es considera que van jugar un important paper en el desenvolupament de l'agricultura i la ramaderia, que van impulsar la revolució agrícola i rural del Neolític, instal·lant-se a la regió de Taurus-Zagros a partir de la darrera era glacial. Els hurrites, principalment, són considerats proto-kurds; tant la seva estructura lingüística com l'anàlisi etimològic de les paraules i les dades etnològiques que existeixen indiquen els seus lligams amb els kurds. En aquesta època, el sedentarisme de les planes, el nomadisme de les muntanyes i la transhumància estan interrelacionats i això fa pensar que els sumeris podrien també ser kurds. De fet, la posterior època d'ocupació Guti (2.150-2.050 a. C.), la dels cassites i hittites (1.600-1.596 a. C.) i les posteriors invasions mede-perses ho confirmen. Tots ells són, llevat els arameus semites, pobles d'extracció neolítica de gran relació amb els sumeris.

Deixant de banda el període d'institucionalització neolítica (6.000-4.000), a partir del 3.000 a. C. trobem les primeres petjades de la civilització hurrita. En aquest ininterromput procés, les poblacions que es van establir entre els sumeris es van integrar aviat en aquella civilització, mentre que els qui van quedar al marge van tenir l'oportunitat, encara que més lentament, de transformar els seus assentaments en ciutats (degut a les circumstàncies climatològiques i de regadiu). Així es mostra en els jaciments arqueològics de la zona central de la conca Tigris-Eufrates, on s'han trobat restes de diverses ciutats; es tracta d'assentaments fortificats, amb ciutadelles interiors, temples, elements artístics i objectes vinculats a una activitat comercial, principalment a Ka-

zaz, Tattris, Grevre, Zeytinlik i darrerament Göbekli Tepe, tots a les proximitats d'Urfa²⁷. La majoria d'ells corresponen al període que va del 3000 al 2750; són les primeres ciutats que van sorgir independentment de les sumèries, sent significatiu que es desenvolupessin a les proximitats de colònies que sí eren d'origen sumeri i que van estar sota ocupació d'Uruk, Ur o Assur. Podria arribar a confirmar-se, mitjançant noves excavacions arqueològiques, estudis etimològics i etnològics, que cadascun d'aquells nuclis urbans de la zona central del Tigris-Eufrates representava un gran centre de civilització. Les darreres investigacions científiques van en aquest sentit. Un anàlisi dels descobriments a Göbekli Tepe²⁸ podria ser tan transcendental que obligaria a reescriure la història²⁹.

També ha de sortir a la llum la segona onada hurrita, encara més àmplia que la primera, que pren forma d'imperi, destacant Mitani, Estat que va transcórrer (1600-1250) paral·lel a l'ascens

27. Al 1992 va començar el treball arqueològic al pujol Kazaz per part de Patricia Wattenmaker; Timothy Matnet va dirigir el treball al pujol Tattris entre 1991 i 1999; Grevre fou descoberta també per ell al 1998. Al 1999 va començar el treball arqueològic sota la direcció de Marcella Frangipane pel Projecte de Rescat Arqueològic i de Béns Culturals, donat que cauriem dins l'àrea d'influència que anegaria les Represes Ilisu i Karkamis

28. Sembla ser que alguns d'aquests llocs es van originar fins i tot anteriorment. Göbekli Tepe fou construïda per caçadors-recol·lectors, que vivien a viles per moments de l'any, fa uns 11.500 anys, abans de la irrupció del sedentarisme. Alguns estudiosos suggereixen que la revolució neolítica de l'agricultura va tenir lloc allà. I suggereixen també que diversos grups nòmades van cooperar en la protecció de les concentracions de certs cereals silvestres; com suggereix l'arqueòleg alemany Klaus Schmidt.

29. Així sembla ser, de fet Göbekli Tepe és cada cop més vist com un descobriment arqueològic de la major importància, a partir del qual canvia profundament la comprensió d'una etapa crucial en el desenvolupament de les societats humanes. Sembla ser que la construcció de complexes monumentals es trobava entre les capacitats dels caçadors-recol·lectors i no solament entre les comunitats sedentàries d'agricultors, com s'havia assumit anteriorment. En altres paraules, com el seu excavador Klaus Schmidt estima: "primer va arribar el temple, després la ciutat". Aquesta revolucionària hipòtesi podrà rebre el suport o ser modificada per futures recerques.

de l'assiri, amb Serekaniye i Amuda, a la frontera entre Mardin i Síria, com a principals centres urbans. Ja aleshores, la capital de Mitani s'anomenava Wasukanî (en kurd: bella font), nom que, d'acord amb l'examen de les taules escrites, corresponia a una estructura lingüística d'origen hurrita. La seva expansió va arribar fins a l'actual Kirkuk i Tell Alat, a prop d'Antioquia. Parlaven la mateixa llengua ària, estaven relacionats amb els hittites, tenien el seu mateix origen -així ho demostra la carta de Supiluliuma, conqueridor d'Alep i Karkemish, a Matizava, príncep de Mitani i van mantenir a ratlla als assiris. Els jeroglífics egipcis parlen de la seva força, concretament a les memòries de Nefertiti, que va acabar sent la més famosa de les reines a la cort dels faraons. La pressió que van mantenir sobre Assur durant quatre-cents anys indica per si mateixa el poder que van arribar a tenir. I el mateix es pot dir respecte a Babilònia. Empraven tant l'escriptura jeroglífica com la cuneïforme, i se'ls recorda especialment per les peculiars formes arquitectòniques de Mitani i per rebre el nom de "kikuli", degut a la seva especialització en la doma de cavalls.

Hittites

S'hauria d'afegir entre aquests pobles als hittites que, en contra d'allò que s'ha afirmat, no eren grups humans arribats al Kurdistan pel Caucas o Iran, sinó que, d'acord amb els seus components culturals i lingüístics, es pot afirmar que estaven propers als hurrites, formant part de la seva noblesa. Els seus déus, literatura, relacions diplomàtiques i les referències a palaus egipcis mostren els seus vincles amb els mitanis de l'Anatòlia interior. Igual que ells, van arribar a controlar ciutats assíries i a la mateixa època van fundar el seu propi imperi (Imperi Hittita, 1.600-1.250 a. C.), posant fi a la colonització assíria. Ambdues situacions fan pensar en l'existència d'un nucli central hurrita, tot i que encara no es coneixen els detalls d'aquest sistema, però entre tots ells existeixen grans similituds, no només lingüísticament i en termes de la consanguinitat, sinó en tots els aspectes de la vida. A més a més, entre les regions dels hittites i la de Mitani, en aquell mateix període, hi havia una àrea cultural que no ha deixat petja-

da però estic convençut que, quan s'investigui aquest assumpte, la incògnita desapareixerà. Els seus centres urbans, especialment la Hattusa dels hittites, van fer grans progressos en civilització: temples superiors als zigurrats, encara que separats dels edificis administratius, igual que les àrees dedicades a habitatges pels treballadors, magatzems, extenses muralles i altres establiments urbans; un Estat, en definitiva, que es distingia per la seva sofisticació militar.

També van tenir contacte i limitaven amb els ahiyevs de la famosa ciutat de Troia, a la regió més occidental, una peculiar civilització, probablement un antic empori hittita o aliat dels hittites, a més d'estar vinculada a la península hel·lènica. Encara que seria més correcte pensar que eren sota la influència d'Anatòlia o de grups aris que es van desplaçar fins allà cap al 1.800 a. C. Defensar que procedien d'Europa o que havien arribat pel nord contradiria les rutes per les quals s'havia expandit la civilització. El mateix error es comet amb els hittites, que eren veïns i tenien vincles amb els arzawas del nord d'Antalya, els kaskas del mar Negre, els cilicis, els lubi dels Taurus o els hattis de l'Anatòlia central, un poble peculiar, i amb l'Estat faraònic d'Egipte, el seu famós rival del sud. El fet que es conegués aquesta zona dels hattis com "el país dels mil déus" indica l'existència de diferents principats que mantenien vincles d'amistat per sobre de la diversitat religiosa. Així es despren del Tractat de Kadesh, firmat entre Ramsès II d'Egipte i el rei hittita Hatusili III a la zona de Hama i el riu Orontes. Es considera el primer acord internacional escrit i d'ell es dedueix que existia una espècie d'assemblea aristocràtica -Pankush-, una federació de principats amb Hattusa com a capital.

Egipte

Igualment ens hem referit en diverses ocasions a la influència grega a la zona del Nil. Malgrat la seva aparent independència com a civilització, igualment s'hauria de destacar la petjada ària, ja que les dinàmiques locals o properes a la zona del Nil no tenien tal capacitat de desenvolupament. Això no obstant, més enllà, tot

és cultura ària que arriba a la conca del Nil degut al seu intens flux migratori en ambdós sentits. Ningú discuteix la grandesa de la civilització egípcia, però també és veritat que la seva expansió no va passar de la conca fluvial. Caldria preguntar-se aleshores perquè no va sorgir una cultura pròpia basada en les condicions específiques d'aquesta conca. La realitat és que el desenvolupament que van aconseguir sembla caigut del cel. Si no és un miracle i tenint en compte la presència d'ics i hebreus, hem de reiterar que en els fonaments de la civilització egípcia també està la revolució neolítica de les muntanyes Taurus i Zagros.

Tinguem en compte que l'escriptura jeroglífica té més limitacions que la cuneïforme, és més primitiva i poc apropiada per un major desenvolupament. Pot ser que les piràmides siguin meravelloses però també són una bogeria només comprensible pel terrible treball dels esclaus. Podríem dividir la civilització egípcia en diverses èpoques: l'Imperi Antic (3.000-2.500 a. C.), amb gran nombre de dinasties, un gran desenvolupament al delta, juntament amb el Cairo actual, i amb les piràmides com a símbol. L'Imperi Mitjà, que va arribar fins al 1.850 a. C., destacant la construcció de temples i, per tant, amb un gran pes dels sacerdots a l'administració. Després, cap al 1.800, es va produir la invasió dels hicses, que van desarticlar un sistema faraònic que ningú havia aconseguit destruir, cosa que demostra la força de la cultura i organització que tenien darrera. Els hicses van dirigir els destins d'Egipte durant 150 anys. Després vindria l'Imperi Nou amb Seti I; es tracta d'una època molt semblant a la dels assiris, amb gran desenvolupament comercial, desplaçament del poder a Karnak, més al sud, nombroses tombes i en la qual els sacerdots, sense deixar de ser importants, igualment passen a segon pla.

Fou en aquesta època, cap al 1.600 a. C., quan el poble hebreu es va traslladar a Egipte seguint el camí dels hicses per emprendre el retorn cap al 1.300. Un segle abans, el rei Akhenató havia promulgat, per primer cop, el monoteisme. A la cort d'Egipte arribaven princeses hittites i mitanis per contraure matrimoni, i es va produir un sofisticat avenç de l'arquitectura que després va influir la civilització grecoromana més que la sumèria. Això no

obstant, la complexa estructura religiosa era una còpia de la sumèria; la tradició Isis-Osiris es correspon amb la d'Inanna-Enki, i la d'Amon-Ra amb el sistema del zigurat. Qui va influir a qui, Sumer o Egipte? Egipte es va distingir per la construcció naval, l'ús de columnes de pedra, el dibuix mural, el desenvolupament del calendari, la ciència, l'astrologia, les tècniques funeràries (momificació)... És evident la seva influència a Creta i, a través de Creta, a Grècia. Els egipcis també van mantenir estrets lligams amb els fenicis i van disputar Síria i Palestina a mitanis i hittites, com ho farien, a partir de l'any 1000 a. C., amb els pobles de Sudan-Abissínia al sud. Després vindria la dominació assíria (670), l'administració persa (525), Alexandre el Gran (333) i, finalment, durant el regnat de Cleopatra, vençut per Roma, per la cultura hel·lènica, tancant així un cicle de quatre-mil anys des de la seva primera fase com a civilització.

Egipte ha deixat una petjada històrica tan profunda com Sumer, però també va suposar un sistema esclavista en estat pur. A cap civilització com l'egípcia la relació esclau-senyor es va desenvolupar tant. La religió fou un poderós instrument per legitimar l'esclavisme dient que la salvació es trobava en un altre món; així s'inventava el paradigma infern-paradís. Per altra banda, els matrimonis dels faraons amb les seves pròpies germanes són una herència de la tradició clànica, podent derivar de la necessitat que no s'extingís la dinastia. També és probable que influïssin les religions abrahàmiques almenys tant com la sumèria i babilònica. El fet que Moisès procedís d'Egipte i Abraham hagués hagut de fugir del Nimrod babilònic fa pensar en una simbiosi entre aquestes dues cultures. No sembla possible concebre les religions abrahàmiques sense la seva influència. Per altra banda, el règim faraònic podria ser avui en dia considerat el sistema més proper al "comunisme estatal".

Urartu

També Urartu és una civilització de la primera generació. Se suposa que van formar, durant un llarg període de temps, una confederació amb els naires "el poble dels rius", expressió que

podria referir-se als kurds autòctons de la regió fluvial formada pel Tigris i els seus afluents, i que tenien continus enfrontaments amb els assiris. Cap al 870 a. C. van fer el salt a un regne centralitzat, com recull un epitafi assiri, segons el qual el rei Sardur vencia “tot el que sortia al seu pas amb el suport i protecció del gran déu Halda” en la seva victoriosa marxa al regne central. Halda, probablement, tingui relació amb la paraula *guda*, *gudeo*, *god* de la cultura ària, que significa “qui es crea/es fa a si mateix” i de la que prové la paraula déu; encara es segueix emprant en persa i kurd amb el terme ‘*Xweda*’, que s’empra més que l’*Alà* o *Allah* dels semites. Va tenir com a capital Tushpa, l’actual Wan, nom que prové dels wanilili, un d’aquells grups ètnics, mentre que Tushpa es refereix al Déu Sol, un dels gran déus d’aquella època. Els urartu van establir una forta hegemonia central des de les muntanyes Zagros a Iran fins al riu Eufrates, i des de la vall d’Aras, al nord, fins a la zona de domini assiri. Van aixecar nombroses fortaleses, ciutats i, per primera vegada, van implantar un sistema provincial centralitzat. Amb una escriptura cuneïforme, és probable que parlessin una llengua composta per dialectes procedents dels hurrites i d’altres llengües caucàsiques encara no desxifrades, a més de l’assiri. És lògic que d’aquestes barreges hagués sorgit un idioma similar a l’armeni. Aquest fet porta a la memòria la il·lustrativa dita de que a Babilònia es parlaven 72 llengües.

En aquest sentit, s’ha de recordar que a la cort sempre es parlaven llengües diferents a les dels pobles autòctons, a les dels súbdits, com ha ocorregut a Europa durant els darrers segles, concretament amb el llatí i l’alemany. A Orient Mitjà fou l’àrab el que va adquirir prestigi com a llengua oficial de la cort, mentre que l’idioma otomà estava tan allunyat del turc que podia ser considerat una llengua estrangera. En l’actualitat, l’anglès és l’idioma oficial a desenes de països que no guarden cap vincle ètnic amb els anglesos. El mateix succeeix amb urartu i la llengua assíria. Els urartis són considerats la civilització més poderosa de l’Edat de Ferro, la que va treballar el metall amb més intensitat, havent-se conservat fins a l’actualitat gran nombre de recipients, envasos i

armes fabricades amb un aliatge de ferro i coure. Es va establir una capital, capitals de províncies i una xarxa de camins que ja anunciaven la posterior Calçada Reial i els itineraris de la qual encara prevalen. Igual de magnífiques són les tombes reals excavades a la roca; van prendre esclaus als diferents pobles per edificar ciutats; els sistemes de regadiu i embassaments van assolir un gran desenvolupament. La realitat és que van ser l'única força que es va mantenir ferma davant els assiris, i els xocs van durar gairebé tres segles fins el 615 a. C. en el qual va arribar el seu final. La història no tornaria a veure una organització política similar en aquesta regió.

Medes-Perses

El darrer i esplèndid sistema d'aquesta primera generació de pobles està constituït per l'Imperi Mede-Persa, del qual varen ser impulsors els medes, un nom que més aviat procedeix de la cultura grega. Els historiadors coincideixen que es tracta de la branca ària més forta i desenvolupada. Se'ls pot considerar autòctons donat que no es coneixen en aquella mateixa zona assentaments d'altres grups ètnics. La seva cultura es va formant a la serralada dels Zagros i podria tenir com a base humana als gutis i cassites, encara que també se'ls inclou a la denominació genèrica dels hurrites. Els podríem definir com els grups tribals que van presentar més resistència als assiris, patint terribles sofriments per aquest motiu. El fet que aconseguissin unir-se i formar un Estat està directament relacionat amb aquella capacitat de resistència; van saber veure en la confederació de tribus el talismà del seu èxit.

A partir del 715 a. C., diferents grups ètnics es van ajuntar per primer cop formant aliances flexibles, forçats per la pressió assíria i d'Urtu; es van aliar amb els famosos escites, alternant-se en el lideratge, sense que manquessin conflictes entre ells. A partir del 615 a. C. els medes van destruir, en primer lloc, la cort d'Urtu i després Nínive, la capital d'Assíria, posant així fi a aquestes dos importants civilitzacions de Mesopotàmia. Es diu que els medes van fundar la seva famosa capital, Ecbatana -a prop de l'actu-

al Hamedan (Iran)- envoltant-la amb set muralles de colors. Per l'oest van portar les seves fronteres fins al riu Kizilirmak, limitant així amb els frigis. Consanguinis als perses, la relació amb ells va escurçar el seu període de sobirania. La dinastia Aquemènida (persa) es va fer amb el control d'una organització política de tres-cents anys gràcies a un cop de palau. Un persa anomenat Ciro, fill d'una de les filles d'Astiajes, es va posar d'acord amb Harpagos, comandant de la guàrdia reial, i va derrocar el rei. Així ho explica Heròdot a la seva obra Històries; Astiajes, davant la traïció d'Harpagos, li va dir: “Malvat, ja que m’has derrocat ¿per què li entregues el poder a un bastard persa? ¿per què has entregat la sobirania als perses? Almenys, haver ocupat tu mateix el poder, així hauria quedat en mans medes”. Si Heròdot està en el cert -hem de confiar en ell donat que és el primer historiador i va conèixer directament els esdeveniments-, aquest cas demostraria que el vil i menyspreable col·laboracionisme kurd ja existia feia milers d’anys.

Quan de col·laboracionistes es tracta és bo saber que el primer va ser Enkidu, a qui Guilgameix, rei d'Uruk, va portar de la regió dels boscos (aleshores existien grans extensions arbòries on es trobaven assentats els proto-kurds) per preparar la invasió d'aquelles regions boscoses. És a dir, que el col·laboracionisme entre els kurds és tan vell que ja el tractaven les primeres epopeies. ¡I com sempre per una dona! Enkidu va sacrificar l'aire lliure de les muntanyes i als seus amics per la passió i dolçor d'una sacerdotessa. ¡Com s'assembla això al que succeeix avui en dia! Centenars d'Harpagos han abandonat el Moviment d'Alliberament Kurd i el PKK (Partit dels Treballadors del Kurdistan). El col·laboracionista d'avui s'ha format a través de la història; és capaç de vendre qualsevol valor per la seva família i la seva dona, però és incapaç de saber el que és la noblesa, el valor polític, la saviesa, una vida amb sentit, deliciosa, lliure... resignant-se a viure de forma repugnant.

Els grecs -ens referim a la Grècia Clàssica, no als seus monstres del modernisme- donaven més importància als medes. Heròdot, en els seus escrits històrics, destaca als medes, nom amb

el qual engloben als pobles de cultura hurrita; respecta la seva grandesa i col·loca als perses en segon pla. Quan afirma que van ser els medes qui van deixar petjada en aquests territoris, sembla com si hagués estat testimoni d'aquests fets. En realitat, aleshores els perses eren un grup tot just incorporat a la història, poc conegut i amb una dèbil cultura; això no obstant la cultura hurrita tenia una impressionant projecció geogràfica, des de la costa de l'Egeu fins Ilam, des del Caucas a Egipte. Així ho explica i raona Heròdot a les seves *Històries*.

Ja hem dit que a la societat sumèria -i generalment a la fase fundacional de qualsevol civilització- els sacerdots juguen un paper determinant a l'hora de formar la divinitat i de crear una nova mentalitat. El mateix succeeix a la cultura mede-persa i amb Urartu. Aquí porten el nom de "mags", que representa l'autoritat zaratustriana, probablement fent referència a una figura simbòlica. El seu principal centre sagrat va ser Musasir, a la regió de Bradost; després seria traslladat a Tushpa, Ecbatana i Persèpolis, formant una tradició sacerdotal sense la qual resulta difícil construir una veritable civilització. Els sacerdots juguen un paper similar al dels filòsofs a l'època grega i als intel·lectuals a la Il·lustració europea. Seria il·lustratiu aplicar aquesta mateixa idea als xeics entre els semites i als profetes hebreus.

Cal tenir clar el lloc que van ocupar els mags i Zaratustra en aquest procés donat que van acomplir un paper molt important en el sorgiment dels medes. Estic convençut que els sacerdots medes, la fe i l'ètica de Zaratustra, fundador del mazdeisme, van tenir un arrelament popular perquè no es van contagiar amb les impureses de la civilització; consideraven sagrats el foc, l'agricultura i els animals, reflectint així els valors de la societat neolítica. El mazdeisme és diferent, i fins i tot contrari, al sistema dels déus mitològics que van inventar els sacerdots sumeris. Suposa un coneixement dialèctic, amb un univers en el qual el bé és en constant lluita contra el mal, la llum contra l'obscuritat. Dins el sacerdocí zaratustrià l'ètica lliure és un principi bàsic, no es troba absorbida per la civilització i respira l'aire net de les muntanyes, com Dionís a la cultura grega. Més que un ofici per a fabricar

déus, parla del valor sagrat de l'agricultura i els animals, del caràcter lliure de l'ésser humà.

Dins la derrota síria i l'ascens mede-persa aquesta ètica ocupa un lloc determinant. Si els medes no haguessin ansiat la vida lliure, haurien sucumbit com esclaus de la civilització, igual que els demés pobles, atrapats durant llarg temps per la societat civilitzada.

Després de la mort de Ciro (559-529 a. C.), comença el regnat de Darío, famós rei persa (522-484 a. C.), que es consolida en el tron després d'haver desballestat l'any 521 a. C. una conspiració dirigida per sacerdots mags (medes). Els perses es van apoderar aviat de Babilònia, Egipte i de les ciutats jòniques al mar Egeu, fundant l'imperi més gran de la història, des del Mediterrani al Punjab. Tot el món civilitzat, a excepció de Xina, va quedar sota la seva sobirania.

No hi ha dubte que els perses van tenir una gran aportació de les cultures sumèria, Assur, Babilònia i Urartu, és a dir de la cultura de la civilització, a més d'alimentar-se amb el filó lliure de la cultura ària. També van rebre influències de la cultura grega, dels famosos escites que venien del nord i dels pobles proto-turcs de l'est, aconseguint així una simbiosi sense precedents a la història.

L'imperi mede-persa és el darrer representant d'aquesta primera generació de civilització, en la qual certament els medes ocupaven un lloc preferent, fins i tot dins del seu exèrcit, degut als lligams de sang que els unien als perses. Amb aquesta primera generació de pobles, la civilització va assolir el màxim desenvolupament al qual podien arribar. Si tenim en compte l'esplendor de la seva capital, Persèpolis, les ruïnes de la qual encara enlluernen, i de les seves capitals provincials es podria dir que ens trobem davant una mena de preimperi romà. Si el component grecoromà fou la principal base de la humanitat, l'imperi Mede-Persa destaca pel seu sistema polític dividit en províncies, com ho havia fet Urartu i per les seves vies de comunicacions, especialment la Calçada Reial, la primera via de llarg recorregut de la història; començava a Sardes, a les ribes de l'Egeu, i acabava a Persèpolis. També va aconseguir organitzar una impressionant força militar

formada per centenars de milers de soldats, adquirint gran fama el regiment dels Immortals, una unitat especial que formava la guàrdia imperial; va realitzar grans progressos en arquitectura, va reglamentar la pràctica religiosa, diferenciant la religió nobiliària del popular mitraisme i passant d'una societat tradicionalment popular a una elitista aristocràtica. En definitiva, va desenvolupar els components de la civilització més que el conjunt de les anteriors. Per primer cop s'aconseguia ficar en el mateix cistell una infinitat d'ètnies, tribus, religions, sectes, llengües i cultures. Es tracta, en definitiva, de la darrera esplèndida i enlluernadora civilització oriental de l'Antiguitat. Era molt superior en tots els aspectes a Grècia, que ja s'estava desenvolupant aleshores. Alexandre, deixeble d'Aristòtil, no era més que un aprenent d'invasor bàrbar, turmentat i acomplexat davant l'esplendor d'una cultura oriental que anhelava. L'Imperi Romà és als godes el que Pèrsia és a aquells reietons i capitosts macedonis i grecs. L'imperi Persa no té res a envejar a Roma, ni en magnitud, ni en riquesa ni en majestuositat. Interpretar les conquestes d'Alexandre des de aquest punt de vista ens permetrà una comprensió de la història més correcta i significativa.

Hebreus

Acabarem aquest apartat amb unes valoracions complementàries al problema de l'expansió i desenvolupament en el primer període de la societat civilitzada. Un d'ells es refereix al lloc que ocupa el poble hebreu en matèria del desenvolupament de la civilització. En aquest sentit, el primer que hem d'assenyalar és que els hebreus tenen la peculiaritat de bascular entre la llengua i cultura àries i la semítica, i entre la civilització sumèria i l'egípcia, en un períple que s'inicia cap al 1700 a. C. i que arriba fins als nostres dies. En els seus textos sagrats s'esmenten els noms de Seruc³⁰, Urfa i Harrán com llocs dels avantpassats d'Abraham. És molt probable que els hebreus marxessin amb els seus ramats

30. Nom amb el qual es referien antigament, per exemple a *La Bíblia*, a l'actual ciutat de Suruç, ciutat kurda dins de les fronteres de Turquia, ciutat que va agafar renom internacional a partir de la resistència de Kobane, que es troba enfront del costat sirí, i en particular a partir de la tràgica mas-

a Egipte des d'aquests llocs. Igualment se'ls considera un poble dedicat al comerç. Les seves creences també van i vénen, entre Yahvè i Alà. Es resisteixen a formar part de la societat civilitzada i precisament les seves creences religioses estan relacionades amb aquella resistència ja que els hebreus són el poble en el qual més s'uneixen els valors religiosos i ètnics, havent creat un déu propi. Al llarg de tota la seva existència, des de l'oposició d'Abraham envers el Nimrod (reis babilonis) i la resistència de Moisès envers el Faraó (reis egipcis), els hebreus han lluitat contra altres pobles i religions a Palestina. El seu llibre sagrat recull interessants episodis d'aquest tipus, i aquesta serà una de les peculiaritats durant molt de temps sota el lideratge d'uns sacerdots que, començant per Aaron, germà de Moisès, i en comparació amb els sumeris, eren un reiets sense importància.

Després d'aquest període, que s'inicia amb Moisès a finals del 1300 a. C. i acaba amb el famós sacerdot Samuel, comença, a partir del 1020 a. C., el període dels reis -Saül, David, Salomó i els seus successors- amb gran força política i militar. A aquests primers i poderosos monarques els seguiran d'altres més dèbils, cosa que facilitarà, en aquest petit regne, que esclatin constants xocs entre reis i sacerdots, dividint a la societat en dos o tres blocs que acostumen a quedar subordinats a forces estrangeres. Malgrat que tant els sectors resistents com els col·laboracionistes s'uneixen enfront als assiris, cap al 720 a. C. són finalment derrotats i al 540 a. C. deportats en massa a Babilònia. Es tracta d'una situació semblant a la salvació dels jueus supervivents al genocidi nazi quan l'Exèrcit soviètic va entrar a Berlín. Es podrien esmentar casos semblants. Durant el xoc grec-persa sorgeixen de nou dos partits col·laboracionistes: els fariseus i els saduceus. Després vindrà la resistència contra els romans i les noves deportacions (del 70 a. C al 70 d. C.), primer a Egipte i Anatòlia; després, la dispersió per totes les terres de la civilització, començant per Pèrsia, Grècia i Roma.

sacre del 20 de Juliol del 2015, en la qual en un atemptat amb bomba van perdre la vida 32 joves i més de 100 van ser ferits al Centre Cultural Amara.

És aleshores quan entra en escena la resistència de Jesús que acabarà crucificat; la seva figura adquirirà caràcter de llegenda entre el proletariat de Roma i suposa l'aparició d'una segona religió d'origen abrahàmic. Continuarà així la convulsa trajectòria hebrea a la societat grecoromana i per Europa. Els seus líders principals són els rabins (sacerdots) i els nabí (profetes), representants i ambaixadors de déu. Així és com comença una llarga genealogia de profetes que culminarà amb Jesús i Mahoma, encara que no siguin reconeguts com a tals pels jueus. Són contradiccions religioses que es transformaran en polítiques i que encara perduren en l'actualitat. Després apareixerà una plèiade d'escriptors i intel·lectuals, amb una tradició tan forta com la dels profetes.

Els hebreus, que s'havien iniciat en el món del comerç, jugaran gradualment un gran protagonisme en el naixement del capitalisme i en l'hegemonia del capital financer. No són molt nombrosos però la seva influència a la història de la civilització mundial és tan important com la dels imperis. L'assumpte de l'ètnia hebrea ha de ser investigat amb tanta cura com el de la civilització. Són els emperadors en el terreny de la ciència, la llei i els diners, paper que segueixen jugant en l'actualitat. La meua història n'és una petita mostra. Jo també vaig marxar de Seruç, a Urfa, igual que Abraham. Jesús va ser capturat i crucificat amb l'ajuda del rei jueu col·laboracionista i del seu principal sacerdot. Amb mi va succeir el mateix; vaig ser capturat, crucificat i empresonat a la presó d'Imrali amb l'ajuda d'Israel, amb la col·laboració del Mossad i la CIA. La meua resistència continua en una creu similar a la qual fou clavat Jesús.

Escites

Un altre assumpte són les incursions pel nord dels escites. Aquests són pobles d'origen caucàsic que van adquirir identitat pròpia cap al 800 a. C.; es van estendre per tot arreu, des d'Europa central fins al continent asiàtic i des de les estepes meridionals de Rússia fins a Mesopotàmia. Per norma general, no es troben restes de la seva presència ja que, més que en la cultura, basen el

seu poder en la seva força. Malgrat tot, van acomplir un paper semblant al dels hebreus en la fundació i destrucció de diversos imperis. Es considera que van servir com valerosos guerrers mercenaris, el darrer cas a Turquia, sota l'Imperi Otomà. També van entregar dones escites, que es distingien per la seva bellesa, a diverses cortis. Amb la seva raça van donar color i sabor a les cultures però no van aconseguir mantenir la seva identitat com havien fet els hebreus. De totes maneres, el paper dels escites i d'altres pobles també ha de ser investigat en la societat de la civilització com a components de la primera generació de pobles.

Igualment s'ha de tenir en compte a la investigació històrica el factor centre-perifèria³¹ i quan ens haguem de referir al nucli de les civilitzacions demanar-nos què succeeix amb la perifèria. Quan per primer cop es van formar els nuclis de les civilitzacions sumèria, egípcia i xinesa, les forces perifèriques eren, respectivament, els arameus, els apirus i els huns, que eren proto-turcs, mentre que els godes ho van ser a l'Imperi Romà. Quan els caps d'aquests pobles, encara dins l'estadi de barbàrie, es van fer amb el control de les armes de la civilització i van aprendre a emprar-les, es dediquen a realitzar contínues accions d'atac i defensa, com si estiguessin lliurant una guerra de guerrilles. Estan abocats a integrar-se dins de la civilització dominant o a fundar altres focus de civilització a la perifèria. Per exemple, els accadis, que són amorreus, van realitzar nombroses incursions però al final, van acabar formant un Estat amb la seva pròpia dinastia. Els hebreus també van establir un regne independent posant en pràctica allò que havien après a Egipte, i els huns, el moviment perifèric més fort de la història, es van anar diluint per Xina, Europa i fins i

31. Segons el *Diccionari Sociològic de la Universitat d'Oxford*: "L'esquema d'anàlisi centre-perifèria consisteix en una metàfora espacial que descriu i tracta d'explicar les relacions estructurals entre els *centres* metropolitans o 'desenvolupats' i la *perifèria* 'menys desenvolupada' fins i tot entre 'les societats capitalistes desenvolupades' i les 'societats en desenvolupament'. La seva utilització és comuna en la geografia política, la sociologia política, i en els estudis de mercats de treball" [Les cursives són nostres]. És un model important dins la teoria del sistema món d'autors com Wallerstein i Andre Gunder Frank, per esmentar-ne alguns.

tot, per Iran. Els cabdills d'aquests pobles perifèrics, per norma general, acaben integrant-se dins la civilització central³² mentre els sectors més pobres quedaven marginats durant un perllongat període o bé tractaven de mantenir la seva independència amb els nous caps. D'aquesta forma, els godes van posar els fonaments dels futurs principats alemanys, a vegades entronitzant els seus líders amb la corona romana. La història ofereix un significatiu exemple dels caps mongols i oguz, que van formar part de les primeres dinasties otomanes, sent una força perifèrica respecte a la civilització bizantina. Això no obstant, van acabar per formar el seu propi nucli, abandonant el caràcter perifèric i apoderant-se del centre de la civilització després d'una lluita centre-perifèria que va durar centenars d'anys.

Igualment els escites eren una força perifèrica, en aquest cas procedent del nord. Quan van entrar en contacte amb les civilitzacions i van aprendre a emprar les seves armes, van acumular una considerable força, especialment entre el 800 i el 500 a. C., però, en aquest cas, no van aconseguir crear la seva pròpia civilització i van acabar diluint-se en altres de diferents.

Esdeveniments i desenvolupaments a les cultures xinesa, índia i dels pobles originaris americans.

Seria didàctic aturar-nos breument en el desenvolupament de les cultures xinesa, índia i dels pobles originaris americans que van tenir sistemes de civilització amb certes característiques específiques.

32. La idea d'una *civilització central* fou en principi desenvolupada per Wilkinson (1989), i posteriorment recollida per Andre Gunder Frank i Barry K. Gills, a l'article anglès que porta per títol *El Sistema Mundial. ¿Cinc Segles o Cinc Mil·lennis?* [*The World System. Five Hundred Years or Five Thousand?*] (1993). En castellà es pot consultar via Internet un article dels autors sobre aquest tema que porta per títol: *El sistema mundial de los 5.000 años. Una introducción interdisciplinar.*

Xina

La Xina, com ja hem esmentat, és una regió a les zones meridionals de la qual es van estendre unes comunitats que havien emigrat, des del sud-est de Sibèria fins a l'any 10.000 a. C., coincidint amb la fi de la darrera era glacial. Allà van trobar terres fèrtils a les ribes dels rius i mars, una vegetació i fauna que les permetia avançar tant en la cultura neolítica com en el desenvolupament de la civilització urbana. Concretament, cap a l'any 4000 a. C., es posa en marxa la revolució neolítica xinesa. La qüestió clau aquí és saber fins a quin punt tal revolució era originària o es va veure influenciada per l'expansió de la cultura ària. En aquest sentit, sembla difícil que una cultura com l'ària del neolític, que s'havia format almenys sis mil anys abans que la xinesa, no es reflectís en aquella zona. La història ens mostra que les grans revolucions culturals no es generen fàcilment, que calen determinades circumstàncies i perllongats terminis de temps. Per exemple, els models de socialisme i capitalisme xinesos; com més originals són, més es nota la seva peculiar petjada neolítica i de civilització local. No tinc el més mínim dubte que fins i tot el capitalisme considerat més nacional és importat i això és igualment vàlid per Xina. El neolític xinès després es va expandir per Vietnam, Indoxina, l'arxipèlag indonesi, Corea i Japó no abans del 4000 a. C.

Es pot dir que el naixement del sistema esclavista xinès va succeir, aproximadament, cap al 1500 a. C i que fou per aquelles dates quan es va fundar el primer gran imperi, l'Uruk xinès, que tenia diverses deïtats. Uns cinc-cents anys després es produeix, també a la Xina i igual que havia ocorregut a Sumer i Egipte, l'expansió urbana, sorgint en aquest segon període diversos Estats urbans que competeixen i lluiten intensament entre ells, com havia ocorregut en el període Ur de Sumer. En una tercera època, de caràcter feudal, es produeix de nou un enfortiment de les dinasties centrals, entre el 250 a. C i el 250 d. C. Aquestes dinasties centrals, d'origen local o estranger, es mantindran fins a inicis del segle XX, estenent-se la seva civilització per Indoxina, l'arxipèlag japonès i entre els pobles mongols i proto-turcs d'Àsia Central a partir de l'any 500 a. C.

Dins la cultura xinesa, els savis juguen un paper similar al dels sacerdots sumeris a l'hora d'interpretar l'univers i la natura, encara que amb una projecció més científica i menys centrada en la creació de divinitats. Els savis xinesos conceben l'univers com quelcom viu, realitzen una il·lustrativa definició de l'energia i mantenen un espiritualisme que rebrà la denominació de "taoisme". Confuci, que va viure entre els segles VI i V a. C., va intentar institucionalitzar l'ètica dins l'organització estatal i urbana. Per ell, l'Estat s'ha de fonamentar, més que en lleis determinades, en uns sòlids principis ètics que han de regir l'ordenament jurídic. Confuci viu més o menys a la mateixa època que Zaratustra i Sòcrates i influeix, almenys tant com ells, en la societat civilitzada. Els tres van ser grans savis i grans defensors de l'ètica i la virtut.

Indubtablement, el poble xinès va realitzar importants progressos en l'ordre material i va assolir un desenvolupament industrial molt abans que Occident. Van ser els xinesos que varen inventar el paper, la pólvora, la impremta i van desenvolupar el comerç al Llunyà Orient; allà començava la Ruta de la Seda, que suposava connectar amb les civilitzacions d'Orient Mitjà als albors de la nova era. Això no obstant, Xina no s'obriria al capitalisme fins a mitjans del segle XIX, i actualment creix com un gegant, sent una veritable incògnita com i de quina manera derivarà l'expansionisme del nou Leviatan.

Índia

Observem així mateix que l'Índia va tenir un llarg procés neolític local i els seus clans, que vivien en un estadi primitiu, van establir contacte amb els pobles aris que entraren a l'Índia uns 2000 anys abans de Crist. I com a Sumer, aquí també van ser els sacerdots els que es van encarregar d'impulsar la civilització a partir de l'any 1000. Els llibres dels Vedes o dels *bramans*, cap al 1500, poden considerar-se la versió hindú de la Bíblia hebrea. Els Vedes, això no obstant, són més complexes i narren la formació de la classe sacerdotal en base a una profunda espiritualitat i emprant uns relats llegendaris que posaran les bases del sistema de castes.

En aquest sentit, fou cap a l'any 1000 a. C. quan van sorgir els rajàs, encarregats del poder polític i militar. Els rajàs, que formen la segona de les castes, no trigaran a xocar amb els bramans i, al final, prendran el control de l'Estat com succeeix en altres civilitzacions. Igual que a Xina, l'Índia comptarà amb costes i fèrtils rius apropiats pel desenvolupament agrícola i per a la construcció de ciutats, amb grans temples i palaus, cosa que donarà peu a la formació de la tercera classe càstica: els artesans i llauradors. A la part més baixa de l'escala social hi seran els pàries, tractats pitjor que animals fins al punt de considerar-se pecat el sol fet de tenir contacte amb ells.

Els hindús tenen una teologia colorista, elaboren vides de divinitats i infinitat de relats sagrats, encara que en el fons es nota una profunda influència sumèria dins la seva mitologia; tant l'accentuat caràcter confús de la seva teologia com la seva minsa capacitat de síntesis mostren aquell origen exterior.

Buda entra en escena 500 anys més tard com el gran reformador de la religió a l'Índia, igual que Zaratustra va fer entre medes i perses, Confuci a la Xina o Sòcrates a la Grècia Clàssica. Buda reacciona contra la civilització com una doctrina compensatòria per pal·liar els seus efectes socials i sobre la natura; es tracta, per tant, d'una reforma basada en la metafísica ètica, amb un fort contingut ecologista i reforçant l'autocontrol de la voluntat humana. El budisme va tenir una gran acollida a la Xina, Japó i la península indoxinesa. El culte a Krishna té semblances amb el de Dionís enfront a Zeus, símbol reial en el primer període hel·lènic. Es tracta d'una religió vinculada a la vida a la muntanya, amb relats d'amor, agrupacions de dones lliures i una forta influència de la cultura neolítica. Una concepció ètica, en definitiva, que dóna un gran valor a la vida lliure. El fet que la religiositat hindú, per altra banda, tingui tanta càrrega materialista, cosa que va en contra de la metafísica, mostra la complexitat social en la qual es viu i les profundes diferències i desigualtats socials entre les diferents formes de vida.

Després de l'ocupació persa i la d'Alexandre, la civilització hindú també adquireix una estructura centralitzada. L'empera-

dor Asoka, al segle III a. C., aconseguí sotmetre els *rajàs* i consolidar una primera centralització administrativa. I, com va ocórrer amb la religió zarastriana a l'imperi Mede-Persa, Asoka també aconseguí realitzar una reforma religiosa sota els dissenys de Buda, però aquests guanys no es mantindran, com va ocórrer a la Xina, degut al comportament anàrquic dels *rajàs* i al caos dominant a l'Índia. Més tard, cap a l'any 1000 de la nostra era, l'Índia patirà la invasió musulmana i a principis del segle XVI tornarà a quedar centralitzada sota el govern dels emperadors musulmans d'origen mongol. Es produeix cert progrés i expansió de la civilització, i comença la penetració del capitalisme que entrarà en una nova etapa amb el colonialisme capitalista anglès a mitjans del segle XIX. Només després de la Segona Guerra Mundial l'Índia aconseguirà la independència.

Aquest país amb grans rius nascuts a l'Himàlaia, que reguen tota la península, envoltat de mar malgrat haver perdut Pakistan i Bangladesh als extrems nord-occidental i nord-oriental, segueix mantenint la seva riquesa cultural encara que amb l'empelt de la civilització capitalista, cosa que suposa també avui una gran complexitat. Igual que en el cas xinès, també resulta una incògnita saber com afectarà al món la situació de l'Índia, si aquest monstre fet de molts pedaçs, que ha conegut la democràcia, diferents estructures religioses, lingüístiques i polítiques i una gran riquesa des del punt de vista de l'ètica i l'art, acaba convertint-se en un poderós Leviatan.

Respecte a allò que succeeix a Japó, Indonèsia, Vietnam, Corea i altres zones que també estan vinculades a la cultura principal xinesa, la situació és molt similar, mantenen i estenen la civilització principal però, respecte a la nostra obra, no és necessari realitzar un estudi detallat.

Continent Americà

Pel que respecta al continent americà³³, es poden distingir dues etapes diferents. Se suposa que en la primera es va produir

33. Informem al lector que pràcticament no existeixen traduccions al turc de materials antropològics i històrics sobre l'era precolombina al

el pas per l'estret de Bering des del continent asiàtic per després propagar-se primer per Amèrica del Nord i després per Amèrica Central fins al Con Sud cap al 7000 a. C.; existeixen diferents teories sobre la data exacta, però el més lògic és que aquella expansió succeís després del darrer període glacial, que coincideix amb aquella data. També es creu que cap al 3000 a. C. es va produir la seva revolució neolítica i que en el 500 a. C. van donar el salt a la civilització. Les primeres civilitzacions corresponen als pobles asteques, maia i inca, des de l'actual Mèxic fins a Xile. Aquestes civilitzacions recorden al període Uruk, en la primera etapa sumèria, però són societats que acaben extingint-se sense haver fundat ni multiplicat les grans ciutats, segons es creu degut a determinades circumstàncies climàtiques i geogràfiques. Quan arriben els europeus, ja són en plena decadència. Les ruïnes de les seves ciutats i les sòlides estructures dels seus temples són impressionants. Si haguessin tingut l'oportunitat d'expandir-se per tot el continent americà, segurament haguessin passat a un estadi superior i creat gran nombre de nuclis i centres de civilització. El pes inicial dels sacerdots també es nota en aquest cas; de fet igualment se les podria anomenar civilitzacions sacerdotals. Per cert, resulta realment espantós el sacrifici de joves ofert als déus, com també ocorre a d'altres civilitzacions. Entre les seves aportacions a la civilització general destaquen el calendari i algunes espècies d'animals i plantes, mentre, per contra, la seva escriptura no estava gaire desenvolupada. També s'ha de recordar que aquesta forma de civilització no es va desenvolupar entre els pobles de l'Amèrica del Nord.

El veritable esclat de la civilització en el continent americà esdevé amb el descobriment, ocupació, invasió i colonialisme a inicis del segle XVI. Amb la nova civilització capitalista que

continent americà, i molt menys d'estudis recents. Sabem que en aquestes aprestades frases es troben errors i imprecisions. Quan els pobles es coneixin i relacionin en peu d'igualtat, sense el rol de domini, que també dins l'àrea de coneixement exerceixen les potències centrals, aleshores des d'Orient Mitjà a Amèrica Llatina [i altres regions com els Països Catalans], podrem construir un altre coneixement conjunt i recíproc. [N. Trad. original]

va sorgir en el segle XIX, aparentment en forma de països independents i amb la divisió d'Estats-nació pròpia del capitalisme, Amèrica del Nord s'incorpora als sistemes de civilització mundial, sobretot a partir de la independència d'Estats Units, país que va experimentar un vertiginós desenvolupament capitalista, en no haver tingut cap altre tipus de civilització, convertint-se finalment en una potència hegemònica. La recerca d'un model civilitzatori alternatiu per part d'Amèrica del Sud (Cuba, Veneçuela, Bolívia, etc.) enfront a la civilització capitalista d'Europa i EEUU encara arrenca passions en l'actualitat.

Europa

Pel que respecta a Europa, el Leviatan d'avui en dia, la primera època va consistir en la institucionalització de la cultura neolítica. Quan, cap a l'any 100 a. C., s'expandeix l'Imperi Romà ni tan sols s'esmentava el nom de la civilització a excepció d'algunes guarnicions romanes. Juntament als conflictes i moviments migratoris de diversos pobles -huns, godes, celtes, nòrdics...- ens trobem amb un comerç de metalls i un desenvolupament rural i agrícola. Però és necessari distingir les cultures grega i romana en aquest procés, pel que les analitzarem des d'una perspectiva diferent, encara que ambdues constitueixen la frontera més occidental de la civilització d'Orient Mitjà.

Àfrica

Finalment el principal continent, Àfrica, on la cultura va posar les seves primeres arrels, on l'ésser humà va començar el seu camí, va cercar els primers aliments, va emprar les primeres eines i va crear el llenguatge de sons, encara es manté fidel a la primera cultura arrelada que es va formar en un procés de *llarga durada*. Àfrica, el continent on la civilització egípcia no va passar de Sudan, on el cristianisme gairebé va quedar circumscrit a un racó d'Etiòpia i que va patir, sobretot al nord, la gran invasió i islamització dels àrabs semites, degut a l'impuls de la civilització islàmica, es va veure encerclada pel capitalisme europeu durant el segle XIX. Àfrica, que difícilment digereix altres civilitzacions degut a la seva idiosincràsia, s'ha convertit en un veritable trencaclos-

ques, en un complet caos, on es superposen etapes de diferents cultures i civilitzacions. Amb curiositat, preocupació i esperança observarem si s'integra en algun tipus de civilització o a la vida lliure, de la mateixa forma que observem l'evolució d'Amèrica Llatina i, en menor mesura, d'Orient Mitjà.

La civilització d'origen grecoromà i els seus problemes d'expansió

El fet que examinem conjuntament l'expansió de les civilitzacions sumèria i egípcia no ha de resultar estrany perquè ambdues són *civilitzacions mare*, van progressar en el mateix període, es van influenciar recíprocament per primera vegada en la història i les seves respectives expansions també es van influir entre elles, a més d'estar ambdues originades a l'Orient Mitjà. El fet que es barregin fins i tot ja en el moment del seu naixement és quelcom propi de la regió. Les dues són pioneres en molts terrenys i resulta innegable que van ser la base d'altres civilitzacions tant en la forma com en el contingut. No són idèntiques però és indiscutible tant la seva afinitat com el seu origen. Sense tenir en compte a Egipte i Sumer, resultaria difícil un anàlisi seriós de qualsevol altra civilització. El primer model esclavista també es propaga amb molt pocs canvis, especialment a Sumer i, més moderadament, a Egipte, com succeeix amb la civilització capitalista. Historiadors i sociòlegs no deixen de repetir aquest esquema sense abordar aquest assumpte de forma crítica. Si nosaltres insistim sobre aquest punt és precisament per acabar amb aquests estereotips.

Hem assenyalat les dificultats que trobem respecte a l'expansió del primer model; per exemple, el grau d'influència entre Sumer i Egipte, o si té origen propi la civilització mede-persa, la primera en crear-se fora del nucli mesopotàmic. Se sap que aquesta civilització va adoptar elements bàsics de sumeris, babilonis, assiris, urartus... de la mateixa forma que aquestes tres darreres eren continuació de Sumer. Això no obstant, resulta una constatació històrica que va imprimir importants i innovadores reformes; la revolució ètica zaratustriana, molt propera a l'ètica de la lli-

bertat, l'administració provincial i l'organització militar, entre altres. És per això que interpretem a la civilització mede-persa com una anella important entre la civilització sumeri-egípcia i la grecoromana. Des del punt de vista històric correcte, es veurà que aquests aclariments jugaran un paper clau a l'hora de tractar les etapes de la civilització. De no ser així, no podríem analitzar correctament la civilització grecoromana i provocaríem major confusió realitzant interpretacions acientífiques, per exemple atribuint a aquests fets característiques miraculoses.

La tercera qüestió era l'origen de les civilitzacions xinesa i índia. En aquest sentit vam posar l'accent en que el suposat caràcter propi ha de prendre's amb prudència, cosa que ens permet interpretar les similituds i diferències entre les civilitzacions de forma més correcta.

Encara que, com s'acostuma a dir, les d'Amèrica del Sud i les d'Harappa i Mohenjo Daro siguin peculiars, s'hauria d'acceptar que es van extingir sense passar del primer estadi de desenvolupament urbà, com va ocórrer amb el cas d'Uruk. Per la seva banda, les civilitzacions d'Àfrica, Europa -al marge de la grecoromana- i fins i tot la d' Austràlia es van desenvolupar a causa d'expansions molt posteriors. De la mateixa forma, indicarem que aquestes zones, inclosa Amèrica, es van civilitzar en base al capitalisme i que també la civilització islàmica va jugar un paper en aquestes regions, anteriorment i en aquesta etapa. Després d'aquesta breu introducció, podem interpretar de forma més correcta el caràcter i expansió de la civilització grecoromana.

Resulta indiscutible que la civilització grecoromana representa un model més avançat que la mede-persa. Això no obstant, seria una ceguesa i una tergiversació històrica circumscriure aquesta peculiaritat a la península, desestimant la projecció de les civilitzacions egípcia, sumèria i les que les van succeir: Babilònia, Assur, Mitani, Hittita, Urartu i Mede-Persa. Tots els invents a l'abast de la mà així com els conceptes mentals i progressos religiosos, ètics, filosòfics, artístics, polítics, econòmics i científics es van gestar durant l'aparició, evolució, contradiccions i conflictes entre les civilitzacions esmentades, que a més eren successores de

la societat neolítica. Hem tractat de deixar clar això, però tampoc descartem que hi hagi temptatives per usurpar, robar, encobrir o legitimar altres lectures per part del sector dirigent.

La il·lustració i la ciència europees van donar l'esquena a aquesta realitat durant molt de temps. Fonamentant-se, com va ocórrer amb el Renaixement, en la cultura grega i grecoromana, insistiran en que el seu desenvolupament es devia a descobriments i avenços propis, caient així en una errònia caracterització de la civilització grecoromana.

Grècia

Només cal llegir les *Històries* d'Heròdot per veure quin és l'origen de la cultura grega. Tots els documents històrics disponibles mostren que la cultura i llengua indoeuropees (àries) van penetrar en la península grega fonamentalment a partir del 5000 a. C i que, aleshores, va experimentar la seva pròpia revolució neolítica. Se suposa que aquests avenços van arribar a la península degut a successives onades migratòries entre els anys 1800 i 1400 a. C., passant així al període de la fundació de les primeres ciutats semblants a la d'Uruk. Aquest procés rep tres tipus d'influències. En primer lloc, reben la influència hittita a través de la regió d'Ahiyava, establint una relació comercial amb Troia a partir del 3000 a. C. Troia té en aquest període (3000-1200 a. C.) una importància vital per a la península hel·lènica, pel que també és un dels seus objectius prioritaris. Els hittites juguen un paper important conduint els grecs cap a la civilització, ja que posen a la seva disposició eines tant de tall ideològic (déus, literatura, ciència) com materials (objectes metàl·lics, sofisticats vasos, teixits..., que són comercialitzats), mentre que els fenicis s'encarreguen d'ensenyar-los l'art marítim, l'alfabet i construeixen ciutats comercials com les d'Orient Mitjà. No hi ha dubte que van tenir un paper destacat en el desenvolupament de la península. Els egipcis igualment realitzaren la seva contribució bé directament o a través de la civilització cretenca, una peculiar civilització autòctona que es va desenvolupar en base a les colònies egípcies. Per aquestes quatre vies s'alimenta amb tot tipus d'avenços sorgits a Orient Mitjà

entre el 2000 i el 600 a. C. Per últim, recordem que Soló, Pitàgores i Tales van viatjar entre els segles VII i VI a. C. als palaus i escoles mede-perses de Babilònia i Egipte per tal de conèixer els seus ensenyaments i sistemes de comptabilitat que després portarien a la península.

Després de la caiguda de Troia -cap al 1200 a. C.-, les costes del mar Egeu pateixen la invasió dels jonis, eolis i doris, procedents de la península, aproximadament cap a l'any 1000 a. C. Aquestes primeres invasions dels “pobles de la mar”, com els denominaren els egipcis, estan relacionades amb la caiguda de Troia i s'estenen pel Mediterrani oriental i Egipte. Pels hittites i troians, aquests pobles que es concentren a l'Anatòlia occidental i les illes de l'Egeu eren “bàrbars” en comparació amb la seva civilització. Aquests “bàrbars” tenien així l'oportunitat de civilitzar-se connectant amb aquella cultura civilitzada ja sedentaritzada i, de fet, així va ocórrer, donat que, després d'un llarg període de temps, -a partir del 700 a. C.- van començar a sorgir centres urbans tant a les costes de l'Egeu com a les illes i a la pròpia península. Homer descriu a la *Ilíada* de forma èpica l'heroisme i els fets ocorreguts en aquest llarg període d'assentaments i, sobretot, els esdeveniments de Troia. Per la seva banda, *l'Odissea* està constituïda per relats sobre els assentaments a les illes. És cert que els centres urbans a la costa de l'Egeu tenen certa identitat pròpia, degut tant a la rica i diversa herència cultural que reben com a l'extraordinària pertinença d'aquestes terres per a l'existència d'espècies vegetals i animals. Aquestes ciutats també mostren una gran creativitat a l'hora de transformar els elements ideològics i materials procedents d'Orient Mitjà, i aconsegueixen fer amb tots ells una síntesi, aportar nous continguts i realitzar importants canvis formals. És a dir, que a més d'aprofitar les invencions i descobriments de l'era neolítica en el període 6000-4000 a. C. i els avenços sumeris, egipcis, hittites, urartus i mede-perses, realitzen les seves pròpies contribucions, cosa que suposa un segon o tercer impuls cultural.

Aquí la qüestió important és aclarir on es troba el centre del que se suposa és un dels majors impulsos d'il·lustració a la his-

tòria. Si es té en compte que la primera fundació urbana -1400 a. C.- no és duradora, que el posterior procés entra en una fase d'obscuritat i que solament els fenicis van tenir algunes colònies comercials, es veurà que la península grega no allotja fins al 700 a. C. cap civilització. Existeixen conflictes ètnics. Diferents pobles, com els aqueus, fan incursions dins les regions de la civilització d'Anatòlia des del mar Egeu. Es dona per segur que encara es trobaven en un estadi de barbàrie i que els seus capitosts, més que monarques (la monarquia requereix l'existència de ciutats) eren caps tribals, i Atenes, malgrat que cap al 600 a. C. ja despuntava, encara estava lluny de convertir-se en focus de civilització. Tot indica, per tant, que les ciutats situades a les costes de l'Egeu van jugar un paper més transcendental. De fet, els noms més famosos de la il·lustració grega, com Homer, els Set Savis, Tales, Heràclit, Parmènides, Demòcrit o Pitàgores procedeixen d'aquesta cadena de ciutats costeres.

També cal destacar que a la majoria de relats sobre el naixement dels déus, els més famosos, principalment Apol·lo, procedeixen d'aquesta regió. De la mateixa forma que la civilització material està molt desenvolupada en comparació amb la Grècia peninsular, també es troben a la costa de l'Egeu els temples i oracles de major prestigi. Les dades existents, que podrien ampliar-se, demostren que les ciutats jòniques van ser nous focus de civilització simultàniament a les hittites, frígies i lidies i que les peninsulars en realitat serien la seva prolongació. El moment crític va succeir quan l'Imperi Mede-Persa ocupa aquests territoris cap a l'any 545 a. C., desplaçant-se el centre de la civilització grega a Atenes. Aquesta és la raó per la qual el període entre l'any 500 i el 400 a. C. és conegut com el segle d'or atenenc, ja que tot el desenvolupament intel·lectual i material ha estat traslladat de la costa de l'Egeu a Atenes. Allà, i també en el sud d'Itàlia i algunes illes, es refugien la majoria dels pensadors, mentre la regió jònica, ja sota sobirania persa, va perdent mica en mica la importància que havia assolit.

A més, no hi ha dubte que la civilització persa era la de major esplendor en aquest període; no solament rep de territori hel·lè

sinó que també realitza moltes contribucions a la civilització grega. Per la seva banda, la costa de l'Egeu, ja sense independència, també perd la darrera oportunitat que havia tingut per formar una gran civilització. Es pot afirmar que, d'haver ocorregut així, les ciutats jòniques s'haurien expandit per tota l'Anatòlia i haurien pogut fundar una civilització de tal magnitud que hauria superat a les de Sumer, Egipte, Índia, la Xina, Hittita i Persa. En aquest cas, probablement tan la península grega com la italiana haurien estat províncies seves; aquests pobles de l'Egeu van perdre l'oportunitat de fundar un imperi que, tant en poder com en extensió, hauria duplicat al de Bizanci. Els perses van ocupar aquesta zona per interessos propis però això va impedir a aquests pobles liderar una gran civilització. Com més es lamenti i es compadeixi un, pitjor. Per això, varen ser els macedonis qui van aprofitar aquella oportunitat en la persona d'Alexandre el Gran, encara que el resultat fos una cultura de pedaços, múltiples centres de poder i una síntesi entre Orient i Occident. Per més que se l'anomeni hel·lènica, no passava de ser una cultura eclèctica. Amb el posterior Imperi Romà, aquesta regió de l'Egeu tampoc va tenir aquella oportunitat i només fou una província amb Pèrgam com a capital, perquè els romans, des d'Occident, van repetir allò que els perses havien fet des d'Orient.

És correcte emprar el terme de civilització atenenca, sobretot pel desenvolupament urbà, nombre de ciutats i en un terreny ideològic i material que porta el seu segell. Però a l'hora d'avaluar aquesta civilització, ho hem de fer com un nou aliatge sorgit en posar totes les civilitzacions en un mateix cresol. S'aconsegueix així una gran revolució de la civilització però sumant de nou totes les aportacions històriques, tant les del neolític i les locals, com les noves en matèria dels avenços ideològics i materials.

La primera gran característica d'aquesta revolució rau en el fet que, des del punt de vista ideològic, s'adopta la filosofia com una forma de pensament i creença per sobre de les religions idòlatres. Amb la filosofia es produeix una gran explosió de sentit. Les llavors col·locades per totes les tendències filosòfiques van florir i totes les formes de pensament -idealisme, materialisme, meta-

física, dialèctica...- van poder desenvolupar-se. Si fins a Sòcrates va predominar “la filosofia de la natura”, a partir de Sòcrates va prendre força “la filosofia social”. Aquest fet està relacionat amb l’empitjorament del problema social -opressió i explotació- en establir-se la cadena ciutat-comerç-Estat administrador. Per altra banda, la ciutat, com a civilització material, dóna peu al sorgiment del pensament filosòfic ja que implica una ruptura amb la societat orgànica i la natura. La civilització urbana, establida en base a la traïció al medi ambient, es converteix en l’úter on es gestaran les formes grolleres i abstractes del pensament materialista i metafísic.

És a dir, que la filosofia, per una banda, suposa un impuls mental mentre que, per l’altra, representa una forma d’alienació respecte al medi ambient. Un exemple d’això són els sofistes, uns intel·lectuals semblants als del segle XVIII a Europa, que es dedicaven a propagar el coneixement filosòfic. A canvi de diners, donaven classes als fills de les famílies acomodades i, de la mateixa forma que els sacerdots inventen religions i formen a persones pels temples, també aquests filòsofs creen les seves pròpies escoles que, d’alguna manera, són les seves pròpies esglésies (assemblees). Així sorgeixen nombroses corrents filosòfiques, una situació comparable amb les religions politeïstes, ja que cada escola pot ser interpretada com una secta o religió. Les religions també podrien ser considerades filosofies tradicionals, creences o formes de pensament, que acaben sent institucionalitzades. No se les ha d’entendre com si fossin incompatibles. La religió serveix, més aviat, com a aliment ideològic per manipular al poble, mentre que la filosofia és dels intel·lectuals i joves de la classe desenvolupada. Plató i Aristòtil, amb la seva visió filosòfica, volen acomplir la mateixa missió sacerdotal de fundar, mantenir i salvar les ciutats. Però la funció essencial dels filòsofs consisteix, sobretot, en establir sota quins fonaments es dirigirà la ciutat-Estat i la seva societat.

La segona gran característica de la civilització atenenca rau en el fet que, per primera vegada, es planteja el sistema de la democràcia (república), tant des d’un punt de vista teòric com

pràctic. La democràcia és una etapa important a la història de la civilització però, en aquest cas, es tracta d'una democràcia només per a l'aristocràcia donat que es té un concepte molt restrictiu de la ciutadania, que tot just arriba a menys de la desena part de la societat. Però, tot i així, es tracta d'una novetat molt important que també contribueix a la formació filosòfica i a l'art de la política. La democràcia, com a concepte, significa que el poble s'encarrega de la política, és a dir dels assumptes administratius. Pensar, debatre i decidir sobre tots els problemes socials és el fonament de la política democràtica, i això suposa una societat més oberta i una gran contribució.

El Partenó, a l'Acròpolis, presenta una novíssima arquitectura, magnífic en les seves formes, envoltat amb grans columnes i de forma rectangular al costat dels temples d'Apol·lo, Artemisa i Atena; amb una muralla exterior, semblen competir entre ells, com succeeix a les altres grans ciutats gregues. El caràcter fictici dels déus es comprèn molt millor a la societat atenenca mentre la religiositat tradicional perd progressivament el seu valor. És com si els déus fundadors de les ciutats sumèries visquessin el darrer instant de la seva vida a la cultura atenenca i romana. Atenes va rebre el nom de la deessa Atena, la seva fundadora i protectora, que ens recorda la figura d'Inanna, la deessa d'Uruk. És un altre exemple més de com existeix una similitud entre civilitzacions i com hi ha una continuïtat entre elles. La ciutat, per altra banda, va arribar a tenir una sofisticada trama urbana, amb gran nombre de palaus i instal·lacions públiques, com l'àgora (mercat), església (lloc de l'assemblea), teatre, stoas (carrers porticats), gymnasium (estadi), etc. Es tracta d'estructures semblants a les dels hittites encara que de proporcions i qualitat molt superiors i major població.

També es desenvolupa la literatura escrita; segurament ens trobem davant la major cultura literària de la història. El teatre va viure una veritable revolució; les epopeies tracten profusament el tema de la tragèdia, s'escriuen obres d'història; les d'Homè són llegides com llibres de text; esdeveniments memorables són portats al teatre en el que es podria considerar un precedent

del cinema. Igualment es van desenvolupar l'art de la navegació i el comerç. En realitat, ens trobem davant la societat marítima més desenvolupada després de la fenícia, i encara que el comerç no és la professió de major prestigi, les primeres formes de capitalisme també van tenir el seu lloc dins de la societat atenenca. Si hagués pres un impuls una mica major, semblaria que anessin a fer el salt al capitalisme. L'arquitectura també experimenta un gran desenvolupament com es demostra a les seves estructures urbanes i l'escultura arriba pràcticament a la perfecció, sent impressionants els relleus que relaten esdeveniments mitològics. En aquest sentit cal recordar les mitologies, és a dir, formes de pensament i creences no religioses, que van tenir a l'Antiguitat una àmplia literatura amb abundants relats que idealitzen esdeveniments que les societats no podien analitzar.

Els instruments i composicions musicals també experimenten un gran avenç, destacant la lira, els cants èpics i d'amor, els teològics i no teològics; les narracions poètiques encara no de forma tan destacada com en el període heroic, anterior a la societat urbana i corresponent a l'etapa de barbàrie superior.

Després d'Atenes ve Esparta, que es caracteritza per mantenir rígidament l'antiga tradició monàrquica i entra en una constant rivalitat amb Atenes. Ambdós models van deixar la seva petjada. L'expansió urbana fou ràpida sobretot a la península i a la costa oposada, on es van formar ciutats seguint els mateixos models, igual que en el mar Negre i el de Màrmara. L'augment demogràfic i el comerç van donar peu a una nova fase de colonització. A gairebé totes les costes i illes del Mediterrani van sorgir colònies gregues, fins i tot a Egipte. Els grecs van desembarcar a Espanya i França (Marsella), on van fundar emporis comercials que després es convertirien en ciutats. El mateix va ocórrer a la major part del sud d'Itàlia. Va ser com si els grecs prenguessin el relleu als fenicis, però, malgrat els progressos i la creació de lligues de ciutats hel·lèniques, no van poder crear una força imperial semblant a la dels perses o romans; no van aconseguir transformar el seu impressionant capital ideològic i material en un sistema polític que centralitzés el poder de les ciutats; i, seguint amb l'esperit

de l'època, els qui no aconseguien formar un imperi acabaven sucumbint a una altra hegemonia. La civilització liderada per Atenes es va topar amb l'amenaça del nou regne de Macedònia cap al 340 a. C. D'aquesta forma, després d'alguns conats de resistència, a partir del 330 a. C. perdia una independència que no tornaria a recuperar, encara que continuaria sent durant molt de temps un focus internacional de cultura, com ho havia estat Babilònia.

Després de les guerres del Peloponès i la Pau dels Trenta Anys, el darrer cop a la democràcia atenenca va provenir de l'exèrcit de Macedònia, un regne que acabava de sorgir com a potència l'any 359 a. C. amb el rei Filip i el seu fill Alexandre. Filip tractava d'unir a diversos pobles que, malgrat tenir diferents llengües i origen ètnic, formaven part de la cultura grega, aconseguint finalment l'hegemonia sobre el conjunt de la península. Alexandre havia sigut durant molt de temps deixeble d'Aristòtil, que també havia nascut a una ciutat depenent de Macedònia. Resulta obvi que la relació entre ells anava més enllà de la d'alumne-professor. Així ho demostra també el fet que Aristòtil va marxar d'Atenes tot just conèixer-se la mort d'Alexandre. Alexandre es va formar amb Aristòtil a una ciutat a les ribes de l'Egeu; allà, el filòsof va equipar el seu cervell amb tots els valors culturals de Grècia i els seus déus mitològics quan començava la fase final de la sobirania persa. Tots els polítics grecs eren conscients de com d'apetitosa resultava la riquesa de l'Imperi Persa; vèncer els perses s'havia convertit en una obsessió; es tractava d'un sentiment similar al de l'islam respecte a l'Imperi Bizantí. L'exèrcit d'Alexandre no es corresponia precisament amb el tradicional exèrcit d'esclaus, i tots els combatents grecs eren conscients que anaven a participar en aquella campanya.

S'ha de tenir clar el següent: Alexandre emprava unitats de voluntaris sota la direcció de caps tribals que acabaven de sortir de l'estat de barbàrie i que tenien en el seu punt de mira les riqueses i una cultura que havia triomfat a Orient. Emprant la formació de combat en falange, no va cessar de combatre a les batalles de Granicos (Anatòlia), Issos (Çukurova, Mediterrani oriental) i

Arbela³⁴. Per últim, va conquerir les terres que s'estenen fins al riu Indo (Índia). Després, amb una marxa plena de dificultats, va iniciar el seu retorn pel sud d'Iran, morint als 33 anys a Babilònia sota circumstàncies encara no aclarides. Al seu pas deixava un territori de conquesta encara més ampli que l'Imperi Persa.

Però aquests territoris, ara totalment oberts a la cultura grega, ja estaven civilitzats, encara que els seus valors ideològics i materials es basaven en l'esclavisme de la primera fase de la civilització. Però la cultura grega havia superat feia temps aquesta fase i a més, era una civilització jove, amb futur i per tant amb capacitat de projecció. Igual que els sacerdots sumeris, que empeltant la cultura neolítica van crear la primera societat de classe, urbana i estatal, la cultura grega suposava empeltar sàvia jove a les velles terres de la civilització. En aquesta època, que també va rebre el nom d'Hel·lenisme (aproximadament entre el 330 i el 250 a. C.), es van fundar diversos regnes, entre ells i de forma destacada el de Ptolomeu a Egipte, Pèrgam a Anatòlia i el dels Seleucs a Síria i Mesopotàmia. Els parts van intentar restaurar l'Imperi Persa entre el 250 a. C. i el 250 d. C. després de la desaparició de la dinastia Aquemènida. Foren cinc-cents anys "d'hel·lenisme" en els que es va produir una simbiosi cultural, amb noves ciutats, panteons on estaven representats els déus grecs i iranians i amb la llengua grega com a idioma oficial. La pròpia vida d'Alexandre havia sigut una síntesi d'Orient i Occident. Per descomptat que es tractava d'una síntesi de les cultures dominants però, tot i així, aquest fet va ser important; la història no ha tornat a presenciar una simbiosi d'aquest calibre, ni tan sols a l'actualitat. La viva prova d'això és el túmul funerari de la muntanya Nemrut, construït per Antíoc, rei de Comagene, un poderós regne que va tenir com a centre la regió d'Adiyaman -amb capital a Samossata, sepultada després per les aigües d'un envasament sobre l'Eufra-

34. Arbela, Arbil, Erbil, són diferents noms amb els quals es coneix la ciutat kurda de Hewler, avui en dia capital administrativa del Govern Regional de Kurdistan d'Iraq, la ciutat habitada ininterrompudament més antiga del món.

tes. Aquest mausoleu està considerat com una de les principals meravelles del món simbolitzant la unió entre Orient i Occident.

Allò important en aquest treball no és que la civilització esclavista civilitzés aquests territoris o les cultures “bàrbares” neolítiques, sinó que una nova civilització esclavista, l'hel·lenística, representant una fase superior de desenvolupament, tractés d'arribar a la seva hegemonia cultural des de Roma a l'Índia, des de les costes septentrionals del mar Negre, al mar Roig i el Golf Pèrsic. Roma, la representant més jove i audaç de la nova cultura, seguiria el mateix camí, ampliant-lo més i construint el major imperi esclavista de la història.

Roma

I definir la cultura de Roma és, almenys, tan important com la d'Atenes. La primera raó rau en el fet que suposa el punt culminant, l'Everest de la civilització esclavista. A partir d'aquell moment, aquesta forma de cultura comença un declivi accelerat. La segona raó és que es tracta del major exemple, organitzativa i territorialment, de cultura imperial. Cap imperi ha estat tan grandios com el romà. La tercera consisteix en que els emperadors romans són els darrers i més poderosos representants dels reis-déus emmascarats. No es poden trobar altres ostentadors del poder i de la voluntat que es consideren humans i déus, que basin la seva força en la capacitat d'acció, no tinguin necessitat de retre comptes a ningú, a cap força material o moral, i que, al mateix temps, siguin capaços de demanar comptes a tothom i que tothom es rendeixi davant d'ells. La quarta és que es tracta d'un Estat que dóna a conèixer el Dret i reconeix la ciutadania a amplis sectors de població. La cinquena és que es tracta d'un imperi que va decretar per primer cop la ciutadania mundial, el cosmopolitisme i una religió mundial (catòlica, ecumènica). La sexta és que dóna llum i fa de cap de pont amb la gran civilització europea. I la setena, que es va governar durant un llarg període de temps amb la república.

Roma no va aconseguir aquest gran desenvolupament sense l'exercici d'una gran potència i capacitat d'acció degut a que era

la darrera versió de quatre grans cultures anteriors. La primera havia sigut la neolítica, la més antiga; a la península italiana els seus darrers representants van ser, cap al 4000 a. C. els pobles itàlics, llatins. No seria descabellat pensar que aquests pobles van començar a configurar la identitat ètnica d'Itàlia uns milers d'anys abans de Crist i que aquesta identitat incloïa les institucions i mentalitat neolítiques. El segon grup que va contribuir a formar aquella identitat van ser els etruscs, un poble de civilització semi-neolítica i semi-esclavista, que va portar a Europa la llengua i cultura àries des de Mesopotàmia a través de l'Anatòlia, també cap al 1000 a. C. Aquest grup probablement es va assentar al nord d'Itàlia cap al 800; se'ls considera els portadors de les primeres gotes de civilització que van regar Roma. La tercera va ser la cultura grega que s'havia establert a l'Itàlia meridional durant el període d'esplendor atenenc, comptant amb la presència en aquestes colònies de Pitàgores i el seu grup cap a l'any 500. La quarta fou Cartago, fundada pels fenicis cap a l'any 800 a. C. que, juntament amb altres colònies fenícies, va estendre una cultura d'origen egipci i semític des del Mediterrani oriental a la península italiana.

Es podria dir que aquestes quatre cultures es van vessar sobre la península italiana com una mel refinada de totes les cultures (exceptuant la xinesa), com una sàvia que nodreix l'úter, creant així els fonaments de Roma. Aquesta explicació sembla més real que la simple síntesi natural amb Atenes i l'Egeu occidental. La mitologia sobre la fundació de Roma parla dels germans Ròmul i Rem, que havien sigut alimentats per una lloba, una creença popular que s'utilitza sovint per explicar infantaments semblants. ¡Es tracta d'una interessant creença perquè expressa la salvatgia d'un origen exterior i la refinada dissolució de les diferents cultures en un únic cresol!

El relat mitològic segons el qual l'origen de Roma es troba en Enees, un dels amics de Paris que va aconseguir fugir després de la guerra de Troia, és ben simptomàtic sobre la relació entre la fundació de Roma i l'Anatòlia, una explicació èpica que reforça la nostra tesi. Per la seva banda, el relat segons el qual fou obra de

reis sacerdots cap al 700 a. C. coincideix amb situacions similars per a la fundació de ciutats a les principals civilitzacions. L'explicació que parla de contínues lluites entre pobles del seu entorn també és comprensible ja que posa sobre la taula la relació que existeix entre la fundació de ciutats, l'existència de classes i la creació de l'Estat. Els conflictes entre etruscs i llatins són similars als que hi havia entre la cultura neolítica sedentaritzada i les cultures de civilització, com es pot veure en diversos exemples fundacionals.

La creació i ascens de Roma compta amb l'avantatge de la seva ubicació geogràfica en una península que es troba a l'extrem occidental de les civilitzacions i que no tenia una altra civilització més forta al nord. Per a Roma, el perill podria provenir de dues direccions: la civilització atenenca i Cartago, que era la colònia fenícia més forta a Àfrica i que havia aconseguit convertir-se en una societat urbana independent. El fet que Grècia no aconseguís superar la fase de creació de colònies, que no aconseguís formar un imperi o un règim centralitzat, la constant pressió dels perses per l'est i que no trigués en caure sota l'hegemonia de Macedònia indiquen que no podia ser una amenaça seriosa. Cartago era un rival més seriós. El fet que ambdues ciutats estiguessin molt properes, la coincidència en els seus interessos d'expansió geogràfica i el fet que ambdues cerquessin una posició hegemònica les condemnava a la guerra, tard o d'hora, com succeiria més d'un segle abans de la definitiva victòria de Roma. Això no obstant, Alexandre, qui, poc abans de morir, va assenyalar Roma com el seu següent objectiu (la península grega ja havia reconegut la seva sobirania sota el títol de rei-déu) podia haver estat també una seriosa amenaça. Això no obstant, la seva prematura mort va ser una altra gran sort per Roma perquè la fundació d'un imperi per part d'Alexandre hauria creat el major poder fins aleshores conegut. Alexandre era capaç de fer-ho. Després de la darrera guerra amb Cartago, aproximadament cap al 150 a. C., tota la civilització antiga, tot el món de la cultura neolítica, va quedar en mans de Roma, exceptuant l'est, l'Imperi Part i el posterior sassànida.

Pel que fa a la conversió de Roma en república l'any 509 a. C., representa la continuació institucional de la democràcia atenenca encara que amb una nova base cultural i l'existència d'una poderosa aristocràcia. En la superació de l'anterior experiència monàrquica, probablement va hi va influir que el regnat no fos un sistema gaire fecund com es plasmava en el cas d'Esparta enfront l'atenenc. Per regla general, els regnes són conservadors i gairebé no permeten la formació d'una forta aristocràcia.

La República va suposar la consolidació de la ciutadania per al poble, posant a les seves mans la defensa dels seus propis interessos. Una estructura amb dues assemblees -l'aristocràtica i la popular-, el Consolat, una Justícia diferenciada i la formació d'una guàrdia urbana mostren fins a quin punt es va professionalitzar i es va consolidar aquest sistema en comparació amb l'incipient democràcia atenenca. Seria la política i la relació de la política amb el Dret, mostrant així que el Dret suposa la institucionalització de la política. Amb la república, Roma va experimentar un impressionant desenvolupament cultural intern i les conquestes el van portar als seus límits geogràfics. El pas de la República a l'Imperi, això no obstant, reflectia un creixent augment de les amenaces internes i externes. En aquest sentit, es pot dir que el conflicte entre Juli Cèsar i els seus rivals és també el del centre i la perifèria, el de l'aristocràcia i la plebs. Reforça aquesta tesi el fet que Brutus justificués la seva traïció perquè Cèsar havia sacrificat Roma en benefici del món rural, així com el fet que Cèsar tingués més suport entre el poble i les províncies; per contra, l'aristocràcia havia format part de la conspiració per assassinar-lo.

Mentre, a la perifèria, es succeïen les rebel·lions; els perses arribaven fins al riu Eufrates. Les campanyes de Cèsar a les Gàl·lies, Bretanya i Germània, les sublevacions a l'Anatòlia, la derrota del triumvirat Cras enfront als parts, la rebel·lió jueva en el Mediterrani Oriental, les lluites a la península grega i els Balcans, les invasions dels godes, escites i huns pel nord-est, la contínua pressió de les incursions àrabs pel sud i els grans reptes que suposava que Egipte seguís existint mostren la magnitud d'aquestes

amenaces. A tot això s'ha d'afegir que els interminables debats al Senat, l'enfrontament entre grups rivals a l'hora d'escollir els cònsols i la politització del poble van posar a la República en una difícil situació a l'hora de prendre decisions històriques en plena lluita contra l'amenaça exterior.

Després de les polítiques d'August "el nebot", el sobrenom que personificava la transmissió de la República a l'Imperi i el govern del qual coincideix amb la Nativitat de Jesús, subjauen totes aquestes circumstàncies, la necessitat d'estabilitat interior i seguretat a nivell exterior. Gràcies a aquestes polítiques, es va viure aquell magnífic període reconegut com *Pax Romana* fins el 250 després de Crist, un període caracteritzat per la regulació de l'ordenament jurídic. El fet és que el Senat va quedar totalment debilitat i l'equipament i els càrrecs institucionals varen ser designats en comptes d'electes; també es van promoure espectacles per l'entreteniment del poble, es van aixecar fortificacions i línies amurallades per a la seguretat de les fronteres i es va passar a una guerra defensiva; totes les campanyes d'aquest període van tenir aquell caràcter. A partir d'aleshores, comença la famosa llista d'emperadors, els darreres semidéus, que progressivament s'anaven adonant de com d'absurd era el panteó dels déus i que, amb aquelles màscares, ja no podien legitimar el poder.

Les convulsions a partir del 250 i una administració multicultural eren clars símptomes de la divisió i el col·lapse. Fins i tot Zenòbia, la famosa reina de Palmira, pretenia formar un imperi unint Egipte, Anatòlia i les actuals Síria i Iraq. La trista història de Zenòbia era tot un clàssic romà. Més cap a l'est, Ardacher I, fundador de la dinastia Sassànida, i el gran Sapur I, equivalent al romà August, derrotaren successivament els exèrcits romans. Els sassànides arriben als Taurus i al Mediterrani, mentre que Zeugma, famosa ciutat-guarnició a les ribes de l'Eufrates, a les rodalies de Birecik, era enterrada l'any 256, i no tornaria a ressorgir mai més. L'Alta Mesopotàmia era un camp de batalla que passava de romans a sassànides i de sassànides a parts. Aquestes sagrades terres de la revolució neolítica, de les primeres civilitzacions urbanes, es trobaven ara a l'absolut pol oposat de la dialèctica i, en

comptes de font que vessava a riuades civilitzacions, passaren a ser terreny on aquestes lluitaven entre elles. Les invasions, ocupació, annexió i colonització a la qual es van veure sotmeses sense que sorgissin nous sistemes centralitzadors després dels urartus, és una de les majors tragèdies de la història, semblant a la que va patir la dona-mare quan va ser humiliada i trepitjada després d'haver protagonitzat la major revolució cultural.

Tot i així, les contraofensives van portar als exèrcits romans fins al Tigris, amb la tràgica mort del famós emperador Julià a la darrera batalla al costat d'aquest riu a l'any 363. Així era com Roma posava fi a l'era dels grans emperadors. Les guerres d'Orient i Europa Central demostraven que l'imperi ja no podia ser dirigit des de Roma. Quan l'any 311 va morir Dioclecià, hi havia sis emperadors. Constantí I, que destacava entre ells, canviava la religió de l'imperi l'any 312 i la seva capital l'11 de maig del 330. Després de Julià, darrer congènere de Constantí, va arribar la desintegració oficial de l'Imperi. Els emperadors d'Occident ja només eren uns titelles en mans dels amenaçadors caps godes. Àtila, cap dels huns, hauria pres Roma l'any 451 si hagués volgut. Quan l'imperi fou enterrat a la història pel rei Odoacre l'any 476, la seva cultura va quedar sepultada sota terra llarg temps encara que mai va arribar a morir.

La segona Roma, l'Imperi de Bizanci, va continuar la seva existència però amb una estructura difusa, sense personalitat, mimètica respecte a Orient i Occident, incapaç de síntesi. Malgrat els grans i eficients esforços de Justinià (527-565), les províncies anaven trencant amarres una rere l'altra.

Bizanci es definia com el segon imperi i Constantinoble, la segona Roma, però això és una exageració; en realitat només era la repetició estèril d'allò anterior. El seu caràcter cristià és un assumpte que caldria que examinéssim a banda. Els otomans i després els propis esclaus russos també consideren la Rússia zarista, amb capital a Moscou, com la Tercera Roma; igualment es tracta d'una exageració dins el marc de les cultures ideològiques del cristianisme i l'islam que solament provoquen confusió tot barrejant èpoques i cultures. Al següent apartat tractaré d'aclarir

aquests problemàtics termes de civilització cristiana, musulmana i també jueva.

A l'ombra de Roma van sorgir altres imperis, des d'Anglaterra fins al mar Negre, i com que també va desaparèixer el seu sistema religiós basat en la idolatria es va crear un gran buit que obria les portes a una nova revolució religiosa. La realitat és que la idolatria, que va fracassar com a religió oficial, i les religions mitològiques d'Europa no donaven la talla de l'Imperi. Això no obstant, l'Europa emergent necessitava un altre aliment ideològic. Era necessària una nova revolució material, política i econòmica en tots els aspectes però també en el moral i religiós.

Però abans de passar al sorgiment i definició de les revolucions cristiana i islàmica, intentarem, a grans trets, fer un balança material i cultural de l'Imperi Romà.

Sota el paraigües imperial, es va multiplicar la producció agrícola, minera, artesanal i comercial a tot el món conegut. La dita "tots els camins porten a Roma" és testimoni de tot aquell flux econòmic; el món sencer nodria Roma. Gràcies a aquests substancials ingressos es van aixecar grans ciutats, començant per la pròpia Roma. Les del període hel·lenístic experimentaren un major desenvolupament; algunes rebien el nom "d'estels d'Orient", principalment Antioquia, Alexandria, Pèrgam, Palmira, Samossata, Edesa, Amida, Erzurum, Cesarea i Neocesarea, Tarsos i Trebisonda. Estem presenciant el naixement d'un nou món urbà, les Uruk d'Europa, principalment París. Les seves escultures eren idèntiques a les gregues però encara més magnífiques; es realitzaren grans aqüeductes, canalitzacions i una segura i incomparable xarxa de calçades, perquè realment hi havia una Pax Romana. La mineria i les tècniques constructives havien assolit gran sofisticació; el tractament de la pedra només era comparable amb el de l'Antic Egipte; els artesans fabricaven armes i xapes per armadures; el comerç, totalment institucionalitzat, havia guanyat cert prestigi social, era molt popular en comparació amb el lloc que ocupava en la cultura grega. Fou una època de fort desenvolupament comercial i grans comerciants.

El Dret també va assolir un desenvolupament i institucionalització sense precedents; l'elaboració dels codis era tal que encara serveixen com a referència en l'actualitat. Precisament, una de les conseqüències lògiques del Dret fou la institucionalització de la ciutadania romana, un privilegi cobejat per tots els sectors aristocràtics i comercials del món. Viure a l'estil romà es va convertir en una malaltia com la modernitat capitalista en l'actualitat. Pot ser que la fama mundial de la "moda italiana" provingui d'aquesta tradició.

S'organitzaven sagnants competicions: lluites de gladiadors, de feres, captius tirats a lleons famèlics a l'arena... era terrorífic. El poble, acostumat a aquest tipus d'espectacles, havia perdut tot sentit de l'ètica, igual que havien perdut importància els panteons, els temples dedicats als déus. Els romans havien adoptat la teologia grega canviant només el nom de les deïtats. Virgili, basant-se en l'epopeia d'Homer sobre Troia, va escriure l'Eneida, llegenda sobre la fundació de Roma, narrant les aventures d'aquest heroi troià. Tots els components culturals de Grècia van ser llatinitzats, inclosa la literatura, el teatre, la història i la filosofia. Però també es van escriure importants obres pròpies, destacant especialment en l'art de l'oratoría, mentre que la retòrica es convertia en un estil peculiar de la llengua romana, i la política en un art, igual que ho era la forma de vestir, clarament influïda per Orient. El llatí va anar substituïnt poc a poc el grec, que havia arribat a ser la llengua internacional i de la diplomàcia, jugant les traduccions al llatí un paper transcendental per tal que no desapareguessin les obres clàssiques de Grècia.

Si comparem les cultures romana i atenenca, podem dir que l'aspecte ideològic domina a Atenes mentre allò material i polític ho fa a Roma, encara que més aviat s'hauria de dir que ambdues constitueixen una integritat. Els fonaments culturals d'Atenes van ser recollits per Alexandre i els seus successors i, posteriorment, pels romans. Sense Grècia seria impossible concebre Roma, i encara menys com imperi.

Però encara és més important pensar que les dues cultures suposen la darrera etapa en el desenvolupament de la cultura orien-

tal. En contra del que es creu, ni la cultura atenenca ni la romana van sorgir del no res, sinó que són una síntesi de les diferents fonts de cultura oriental, sumades a les peculiaritats locals. Ni tan sols Europa va aconseguir realitzar la seva pròpia revolució cultural i resulta inimaginable una cultura europea sense tenir en compte a Mesopotàmia o Egipte, bressols de l'oriental.

Igualment en el pla material, els esdeveniments formen un conjunt. La creació i multiplicació de ciutats, com a Uruk, constitueixen una interdependència com les anelles d'una cadena. Hem vist que cada civilització té el seu Uruk. No és una casualitat; existeix una dialèctica urbana; també en el naixement i expansió de la cultura neolítica. Veiem, per tant, que no es pot donar sentit al desenvolupament social sense tenir en compte els fonaments històrics i geogràfics respecte a l'expansió de la civilització.

La conquesta del nostre món pels sistemes de civilització es va portar a terme en la seva major part amb la civilització romana, havent entrat, fin i tot, en el cercle viciós de reconquerir altres territoris més antics. Aquestes guerres de conquesta entre civilitzacions tenen essencialment com a objectiu la usurpació i el saqueig, apropiant-se de la renda acumulada. Considero renda tots els valors confiscats -privats o estatals- un cop que s'ha omplert la panxa dels qui treballen forçosament a les terres apropiades; com que estan fundades en base a la propietat, són renda. I com que aquest expansionisme està basat en el canvi de mans de la propietat i conflictes entre civilitzacions, més que crear nous valors, resulta en la destrucció dels existents.

Si mirem enrere, veurem que el procés iniciat pels assiris es distingia perquè també usurpava els valors anteriors. Els emperadors assiris es van enorgullir d'haver conquerit les civilitzacions hittita, hurrita, fenícia, egípcia... i ho van fer emprant el terror, aixecant muralles i fortaleses amb els caps dels seus enemics decapitats, mostrant així la ferocitat de les guerres de civilització. Hegel s'havia referit a aquesta mateixa lògica i havia qualificat "d'escorxadors" a aquestes guerres amb les que es pretenia que la propietat canviés de mans i obtenir un guany; no sembla que es

produeixi d'altra forma. Per una banda, tenim una societat fidel a la cultura de la civilització, per l'altra una societat civilitzada que vol usurpar a l'anterior; tenint en compte que una d'elles només aconseguirà el seu propòsit quan li arrabassi a l'altra tots els seus valors materials i culturals, no hi ha altra possibilitat que l'anihilació. I encara que es rendeixi, també seran exterminats sectors valuosos de la seva població; de fet, és usual que s'assassinin als homes, mentre que els nens i les dones són convertits en botí. Aquesta és la tragèdia.

Els intel·lectuals de la Grècia Clàssica són els que millor es refereixen a aquest assumpte relatant aquest tipus d'històries tràgiques, com també succeeix a les epopeies sumèries; per exemple, l'*Elegia de Nippur* o les *Lamentacions d'Accad* podrien aplicar-se a la Bagdad d'avui. També l'Imperi Persa es va distingir pel mateix; sobretot quan va avortar el desenvolupament independent de la costa de l'Egeu. Aquesta fou una de les majors pèrdues de la història. Alexandre va emprar la mateixa lògica; la seva campanya fou com un rodet aixafant formigues. Queda clar que el títol de rei-déu s'aconsegueix esclafant als éssers humans com si es tractés de formigues. L'ego fa que alguns humans assumeixin aquesta forma d'actuar que Roma va elevar al nivell de l'art. Es tracta del mateix cercle viciós; que quelcom canviï de mans mitjançant atrocitats, anihilant als antics propietaris, als seus pobles, convertint-se en presoners útils... ¿suposa cap altra cosa que dissecar la consciència de la humanitat?

Si estudiem les religions monoteistes veurem que s'oposen, amb una renovada i pràctica mentalitat, als règims de civilització, considerats idòlatres i politeistes; aquest és un dels fets més significatius de la història. Encara que algunes expansions de civilització es van realitzar en nom d'aquestes religions, això no vol dir que no ens trobem davant d'un nou tipus de fets que analitzarem ara en un apartat específic.

Etales de la societat civilitzada i qüestions de la resistència

A finals del segle IV, juntament amb el col·lapse de l'Imperi Romà, de la ciutat i la civilització que porten el seu nom, també es posa fi a una llarga era de civilitzacions de l'Edat Antiga, del període clàssic, i s'inicia un "període d'obscuritat" al qual succeeix l'anomenada Edat Mitjana. Definicions d'aquest tipus procedeixen d'una forma determinada d'elaborar la ciència històrica que no solament manquen de sentit sinó que, fins i tot, el deformen. Per la seva banda, la denominació Edat Feudal prové dels mètodes històrics socials, especialment del marxisme; aquesta definició ni tan sols en el terreny social suposa un aprofundiment de sentit sinó que, com hem indicat, pot provocar major confusió.

Succeiria exactament el contrari si interpretéssim el col·lapse de l'Imperi Romà com el de tot el sistema esclavista. Això no obstant, la Bíblia, considerada el manifest del cristianisme, que té bona part de responsabilitat en aquell col·lapse i l'origen de la qual es troba a Sumer i Egipte, va en contra d'aquell caràcter integral, i el mateix es pot dir de l'islam respecte al col·lapse de Bizanci.

L'època immediatament posterior a l'Imperi Romà requereix, al meu judici, una interpretació diferent. Anomenar-la "període obscur" de l'Edat Mitjana o "edat d'implantació cristiana i musulmana", encara que només ho fem de forma introductòria, ens allunyaria del seu veritable sentit i, fins i tot, el tergiversaria.

Quan valorem la civilització, hem parlat constantment de la importància dels sacerdots com a constructors de la societat. Després vam veure que la monarquia i el poder polític i militar van posar fi al dels sacerdots, i imprimint així de forma contundent el seu segell als processos de civilització. En definitiva, la cultura de la civilització va intentar liquidar la cultura neolítica enfrontant-se a ella, minvant progressivament el seu àmbit geogràfic, colonitzant-la i assimilant-la. Considerem, per tant, important una confrontació cultural que superi i integri la lluita de classes,

mentre que els conflictes entre civilitzacions no poden ser altra cosa que un “escorxadador de carn”.

Em sembla més didàctic reinterpretar totes aquestes explicacions sota dos termes; *cultura ideològica* i *cultura material*. És significatiu, en aquest sentit, que Fernand Braudel anomeni *cultura material* a la cultura capitalista. Aplicar aquest terme no només a la civilització capitalista sinó a totes les civilitzacions de classe, urbanes i estatals milloraria encara més el nostre anàlisi. La separació de la *cultura material* i *moral* va continuar de forma ininterrompuda des de l'inici de la civilització fins al capitalisme, que suposa la darrera fase d'aquest procés en allò que es refereix a la cultura material. Per la seva banda, la *cultura ideològica*, que podríem anomenar també *moral* o *ciència de sentit*, existeix des del principi i arribarà al seu punt culminant -durant el temps del capitalisme- amb la *Sociologia de la Llibertat*. Si profunditzem en aquesta línia, haurem aguditzat la nostra capacitat de *sentit* per avaluar la relació i la confrontació entre *cultura material* i *ideològica*, els episodis de resistència al llarg de la història, i haurem establert les bases per valorar el *sentit* de la *vida lliure* dins l'àmbit de la *cultura ideològica*, establint així la relació entre la *Sociologia de la Llibertat* i l'Edat Mitjana i la modernitat capitalista.

Les mencions que faré seran més aviat un assaig sobre la construcció de la *Sociologia de la Llibertat* en base a la valoració de la cultura neolítica i de la cultura de civilització fins l'actualitat. Després d'aquestes àmplies observacions sobre la civilització (modernitat) capitalista, intentarem presentar la nostra proposta per construir la *Sociologia de la Llibertat*.

a.- Cal dir que dins la cultura neolítica no és un problema diferenciar la *cultura ideològica* de la *material*, i que es va enfrontar a seriosos problemes quan es va veure bloquejada o no fou capaç de defensar-se davant l'avenç de la societat civilitzada. Però primer crec necessari explicar el terme *problema* o *qüestions* que acostuma a aparèixer en els títols; els empro per referir-me a una situació caòtica en la qual les *cultures ideològica* i *material* arriben a ser insostenibles pels individus i les societats. I d'aquesta

situació caòtica només se'n podrà sortir quan la nova societat tingui un nou ordre després de dotar-se de la seva pròpia estructura significativa. Com he intentat interpretar diverses vegades, la *cultura ideològica* explica quin tipus de funcions realitzen les *estructures materials*, així com *formes de sentit* i la *mentalitat*. Per la seva banda, la *cultura material* es refereix a termes com esdeveniment, fet, institució, estructura, teixit... és a dir, a la part visible i tangible de la funció i el sentit. Si això ho traslladéssim al sentit de la universalitat, aleshores aplicaríem el dilema dialèctic energia-matèria a la realitat social.

A la llum d'aquests conceptes, els fets que amenacen la vida i provoquen conflictes entre components de la *cultura ideològica* i *material* dins de la societat neolítica no procedeixen de la seva fase fundacional perquè l'ètica social no ho permet. Per exemple, la propietat privada, un factor essencial per tal que es produeixi una fractura social, encara no podia desenvolupar-se. Aleshores, no es coneixia la propietat ni el predomini de la força, ja que existia un repartiment del treball entre gèneres, mentre que l'adquisició d'aliments era resultat d'un treball comunitari. Eren *cultures ideològiques* i *materials* de petites societats, amb una estreta interdependència en tots els seus aspectes. Per aquestes societats, la propietat privada i el domini de la força són una amenaça vital que pot destruir la seva estructura; per contra, el fet de compartir amb els demés i la solidaritat són principis fonamentals, regles ètiques que mantenen en peu la societat. Es tracta d'una sòlida estructura interna que li va permetre perviure durant milers d'anys. Igualment es manté una forta harmonia amb l'ecosistema, i la relació societat-natura no s'aboca a l'abisme com succeeix en la societat de la civilització. La natura en la consciència de la societat segueix carregada d'elements sagrats i divinitats, quelcom viu com l'ésser humà, perquè li ofereix aire, foc i tot tipus d'aliments vegetals i animals; és d'aquesta realitat d'on sorgiran amb força els termes de déu i divinitat.

Quan sigui oportú explicarem el sentit que la societat civilitzada atribueix al concepte de déu, però ara és important aclarir que les divinitats de la societat neolítica no tenen res a veure

amb l'opressió, l'explotació o la tirania, ni amb l'encobriment d'aquests fets. Aquella societat, més aviat, dona gran importància a l'harmonia amb la natura, en concordança amb aquestes divinitats vinculades a sentiments com la por, l'ajuda quan les coses van malament, la pietat, l'agraïment, l'afecte, l'eufòria o la bondat. Quan és necessari, la societat ofereix els seus éssers més valuosos, els seus fills, les noies i nois. El "tòtem", el "tabú", el "sentit" representen la socialització de déu i es converteixen en la forma de culte de la societat clànica, i es creu que els avantpassats segueixen formant part de la societat; d'alguna forma s'accepta el valor d'allò "atàvic", de la Deessa-mare. El tòtem, el tabú, el sentit, que ja hem esmentat i malgrat que no són divinitat, tenen una presència obsessiva, com negres nuvolades que voletegen sobre els seus caps. Allò sagrat o sant, en el fons, és una posició que afecta les seves vides, associada a expressions a vegades de reverència o eufòria, de por o preocupació, d'afecte o respecte, de dolor o plor, coses que també podríem considerar ètiques. De fet, en els fonaments de l'ètica subjauen aquestes divinitats. Es tracta de quelcom molt seriós; infringir les regles, no respectar-les o no oferir sacrificis poden ser causa d'una catàstrofe. Es tracta, en definitiva, de societats amb una actitud plenament ètica.

És cert que aquestes comunitats tenen certa consciència de propietat social sobre animals domèstics i les plantes que cultiven, però d'això no se'n pot dir propietat i aquesta diferenciació encara no existeix. A les coses se'ls dona un valor entre allò objectiu i subjectiu, i aquesta diferenciació encara no existeix. A les coses se'ls dona el valor que un es dona a un mateix i per tant, com més propietats tingui un sobre vegetals i animals, més s'integren aquestes propietats en la seva cultura. No es pot aleshores parlar d'un seriós contrasentit. No hi ha dubte que ens trobem davant el germen de la propietat, encara que realment es formarà en altres circumstàncies i en un llarg període de temps. Però tampoc pensem que la societat neolítica sigui el paradís. Es tracta d'una societat jove d'incert futur, amenaçada i que s'enfronta a una possible desaparició degut als canvis naturals. La societat

n'és conscient i per això desenvolupa una metafísica amb una dimensió mitològica i religiosa, encara que sembli una ingenuïtat.

En base a aquestes consideracions podem comprendre millor el sentit de la vida entorn a la figura de la dona-mare, de la metafísica de la santedat i de la divinitat basades en ella. La dona-mare, amb la seva fecunditat, igual que la natura, amb la seva tendresa, afecte, amb la seva forma d'alletar, amb el gran lloc que ocupa a la vida, és el principal element de la *cultura moral i material*. L'home, per la seva banda, ni tan sols exerceix l'ofici de marit; ni la seva ombra pot incidir en la societat perquè el mode de vida no ho permet. Per consegüent, propietats de l'home com a gènere dominant, marit, amo, estadista... tenen un caràcter totalment social i només es desenvoluparan com a tals amb posterioritat. La societat significa dona-mare, els seus fills i els seus germans, i l'home pot ser candidat a ser marit si demostra la seva utilitat. Drets i sentiments tals com “sóc el marit de la *meva* dona” o “el pare dels *meus* fills” encara no estan desenvolupats com a fenòmens socials. Com se sap, la paternitat i la maternitat, encara que també tenen aspectes psicològics, són bàsicament percepcions i fenòmens sociològics.

¿Quan va ser que la societat neolítica va haver de superar les limitacions que la caracteritzaven? Hi ha raons internes i externes. Per exemple, l'home va haver de superar la seva debilitat física i convertir-se en un caçador hàbil, però aquella fortalesa també era una amenaça per a l'ordre matriarcal, així com va poder contribuir al cultiu o la doma d'animals. Això no obstant, les nostres observacions indiquen que la societat neolítica es va desintegrar degut a factors externs. I un d'ells, sense lloc a dubte, va ser la sagrada societat estatal dels sacerdots. Els relats sobre la Baixa Mesopotàmia i Egipte confirmen en gran mesura aquesta hipòtesi. Com mostren aquelles evidències, la cultura neolítica avançada i les tècniques de regadiu a terres d'al·luvió van crear l'excedent necessari per a desenvolupar aquesta societat; aquell excedent va fer possible la urbanització de la societat, que es va organitzar en forma d'Estat, assumint aquest una posició dominant molt diferent, amb la força de l'home majoritàriament.

L'augment de la urbanització va suposar l'inici de la mercantilització i el comerç, el qual penetrant per les venes de les colònies, accelera la dissolució de la societat perquè s'estenen les mercaderies, el valor de canvi (el valor d'ús del neolític perd importància social, minvant el troc, augmentant l'intercanvi de valors) i generalitzant-se la propietat. Les colònies d'Uruk, Ur i Assur demostren clarament aquesta realitat.

Les conques central i alta del Tigris-Eufrates, que són les principals regions del Neolític, es van incorporar a la civilització degut a aquestes raons. Totes les comunitats clàniques, independentment del fet que haguessin arribat o no al nivell neolític, van fer front a agressions externes per part de la societat estatal, mitjançant invasions, ocupació, colonialisme, assimilació i anihilació. Les nostres observacions mostren que a totes les regions on hi havia comunitats humanes es van viure esdeveniments d'aquest tipus. Posteriorment, les restes de la societat neolítica (la cèl·lula mare de la societat) van entrar en un procés de dissolució portant una existència ruïnosa degut a aquells atacs d'una societat civilitzada que passava a una etapa superior.

Al meu parer, això no obstant, la societat prèvia a la civilització mai podrà desaparèixer ni ser anihilada del tot, no per la seva fortalesa sinó perquè l'existència social no és possible sense ella; és un fet semblant al de les cèl·lules mare. La societat civilitzada només pot existir degut al fet que hi ha una societat prèvia. Aquesta és la realitat; de la mateixa forma que no pot haver-hi capitalisme sense treballadors, la societat necessita, també dialècticament, basar-se en societats no civilitzades o semi-civilitzades. Tenint en compte que la natura de la socialització va contra la seva desaparició completa, cal pensar que l'anihilació o extermini d'aquest tipus de societats devia ser, en tot cas, parcial.

A més, no s'ha de menystenir el manteniment de la *cultura ideològica* neolítica al llarg de la història. Valors perennes com maternitat, solidaritat, fraternitat, afecte, respecte i bondat sense interessos ocults, enfocats únicament a la societat, és a dir, l'ètica, la cooperació, el respecte als veritables productors de béns, als qui fan que la societat visqui, la fidelitat a l'essència no tergiversa-

da d'allò sagrat i allò diví, el respecte al veïnatge i l'enyorança per una vida lliure són valors fonamentals en l'existència d'aquesta societat que mai caducaran mentre hi hagi vida social. Per contra, els valors de la civilització són provisionals, estan plens d'elements materials i morals innecessaris per a la societat, tals com la repressió, explotació, usurpació, saqueig, rapte, massacres, falta de consciència (ètica), anihilació, desintegració... es tracta, més aviat, de qualitats pròpies de societats malaltisses i problemàtiques.

En el tercer llibre d'aquesta defensa, sota el títol de *Sociologia de la Llibertat* interpretaré com poden integrar-se aquells valors socials permanents en la societat civilitzada amb la societat lliure, igualitària i democràtica, superant així els seus altres valors malaltissos i degenerats.

b.- També podria ser didàctic classificar la societat civilitzada en tres etapes: la primera, la intermitja i la final, encara que no hem d'oblidar que la societat civilitzada constitueix una integritat i que aquesta classificació serveix per analitzar-la però que seguirà conservant la seva complexitat i caràcter integral en allò que es refereix a la *llarga durada*.

Les qualitats atribuïdes a la societat civilitzada com ara cortesia, subtileza, moderació, respecte a les regles, gentilesa, planificació, intel·ligència, respecte als drets, pacifisme... són un pur invent i solament serveixen de propaganda. El veritable esguard de la societat civilitzada són les malalties i desajustaments socials contraris a la natura, tals com la violència, mentida, engany, rudesia, intriga, guerra, captiveri, anihilació, servitud, deslleialtat, usurpació, saqueig, falta de consciència, desafiament al Dret, adoració al poder, tergiversació i utilització dels principis sagrats i divins en funció d'una minoria pragmatista, el rapte, la socialització sexista... mentre que una part s'ofega entre mercats i propietats, una altra part es mor de gana i misèria, parlem d'àmplies masses d'esclaus, camperols ociosos, treballadors aturats, d'un continu i desorganitzat esforç per ocultar la veritable cara a

força de propaganda, fundada en una concepció metafísica, falsa i perjudicial.

Des d'un punt de vista científic, como hem repetit, la societat civilitzada es va desenvolupar en paral·lel a la ciutat, en base a les classes i dirigida per l'Estat. Si la consanguinitat i solidaritat ètica i tribal genera distinció social fins i tot assolint el nivell de les jerarquies, aquesta naturalesa i cultura tribal no sintonitza ni amb les divisions de classes ni amb l'Estat. L'essència d'una estructura basada en la divisió de classes es troba en l'acumulació de l'excedent, la propietat privada i l'apropiació dels mitjans de producció, principalment de la terra. La propietat és un robatori perquè es queda amb valors sostrets a la societat, i l'excedent és, per tant, un producte d'aquell robatori. Per la seva banda l'Estat és, essencialment, una eina col·lectiva per protegir la propietat i per repartir l'apropiació organitzada dels excedents als propietaris; és a dir que és la propietat organitzada en funció de la possessió dels excedents. I per a tot això, per descomptat, es necessitaven grans exèrcits, burocràcies, armes i eines de legitimació, i per això es van inventar la ciència, les utopies, la filosofia, les arts, el Dret, l'ètica i les religions dependents de l'Estat, categories totes elles la funció social de les quals i els lligams amb la vida lliure van ser destruïts per una metafísica sense sentit. Malgrat que aquesta relació de la societat civilitzada amb la *cultura ideològica* i *material* provoca grans distorsions, aconsegueix mantenir-se degut a l'estructura, és a dir a una *cultura material* que no deixa d'augmentar. No volem dir que hagi desaparegut la *cultura ideològica*, sinó que assumeix dues propietats; passa a un segon pla i queda desnaturalitzada.

Explicarem una mica més tot això. Com és sabut, allò *estructural* i la *funcionalitat* són conceptes de la "ciència del sentit"; cada *estructura* té una *funció* i cada *funció* té una *estructura*. En cas de caos, *estructura* i *funció* viuen una crisi i fan front a una dispersió i dissolució; mentrestant, entren en escena algunes *estructures* provisionals complexes i *funcions* contradictòries. Això també té projecció universal. Per exemple, l'estructura de l'aigua és H₂O; independentment del lloc de l'univers on ens trobem, si està for-

mada la composició H₂O, significa que s'ha establert *l'estructura*. I la *funcionalitat* és la qualitat summament pura i fluïda que anomenem *aigua*; si s'evapora o es congela, la seva veritable *estructura* canvia i, per tant, perd o es limita el seu caràcter funcional. El mateix succeeix si es desmunten les peces de fusta o metàl·liques d'una taula; perdrien la seva *funció* però no desapareixerien les seves característiques físiques. També pot haver-hi taules retorçades i, en aquest cas, es produeix al mateix temps una deformació *estructural* i *funcional*.

Cada formació en l'univers és, al mateix temps, una *estructura* i una *funció*. Si interpretem la matèria com una *estructura* no trigarem a pensar que hi ha una energia que la sustenta. L'energia és una *funcionalitat* bàsica en la matèria, així està demostrat científicament. Les *estructures* materials no poden sobreviure sense energia però l'energia sí pot fer-ho sense necessitat d'una estructura; la matèria pot desaparèixer, l'energia no. Per descomptat que per tal que l'energia desenvolupi la seva *funcionalitat* fan falta estructures materials. Fins i tot la vitalitat està relacionada amb certs àmbits i *estructures* materials desenvolupades. No es pot pensar en la vitalitat sense una *estructura* material. Pot fins i tot existir encara que nosaltres no la coneguem. Si ho generalitzem, les *estructures* materials més desenvolupades equivaldrien a les *funcionalitats* més desenvolupades.

En la societat, l'equivalència de *l'estructura material* i *funcional* són la *cultura material* i *ideològica*. Quan hem fet referència a la socialització hem vist que en el creixement material de la societat civilitzada no només es va perdre la *funcionalitat* de les coses sinó que també s'han desnaturalitzat les pròpies *estructures*. La principal raó de *tot això* rau en el fet que es van trair i qüestionar les estructures culturals i ideològiques que possibilitaven la socialització. Ho podem comparar amb el següent exemple. Si barregem aigua i petroli, aquest perd les seves propietats; el petroli també és un fluid, com l'aigua, però té un ús totalment diferent. Si el desenvolupament de la cultura material coincideix amb el desenvolupament de la *ideològica*, aleshores no hi ha cap inconvenient ni efectes negatius per a la societat, i això seria el normal. Això no

obstant, en el cas que la *cultura material* es desenvolupi de forma unilateral i s'acumuli sota control d'un grup social determinat, aleshores afectarà la societat des del punt de vista estructural i funcional, desintegrant la *cultura ideològica*.

Ho podem explicar millor amb un altre exemple. Les piràmides d'Egipte són unes estructures impressionants, però pagant el preu que milions de persones perdessin la seva llibertat i la seva vida amb sentit, és a dir, la seva *cultura*. La civilització és una cosa així; es poden construir gegantines *estructures* i exhibir la seva "grandesa" amb temples, ciutats, muralles, portes, camps, magatzems i fins i tot amb els seus productes. Aquest tipus de societats només són possibles a les civilitzacions. Això no obstant, quan cerquem en aquestes societats la *funcionalitat*, el *valor ideològic de les cultures*, allò que apareix és la *pèrdua d'aquell valor* o la seva deformació. Una minoria es va apartar de la resta de la societat i la té sotmesa a una cruel repressió, al mateix temps que l'arrenca de la seva cultura o la manipula, privant-la dels seus veritables valors.

Tant la *cultura ideològica* com la *material*, de la qual s'alimenta una minoria, fan que la societat emmalalteixi en dos sentits. En primer lloc l'asfixien amb la *matèria* després d'arrabassar-li la *ideologia* ambiental i la llibertat. El que denomino *problema social* és el resultat d'aquest progrés dialèctic. Precisament per això, la societat civilitzada es dissocia del medi ambient no de forma quantitativa, com es creu, sinó qualitativament perquè és quelcom ontològic. És a dir, que l'existència de la societat civilitzada implica *necessàriament* donar l'esquena al medi ambient. La forma de societat que *necessiten* el medi ambient i els ecosistemes per sobreviure, implica superar els elements bàsics de la civilització, és a dir la trinitat "classe-ciutat-Estat", i que la *cultura material* i *ideològica* de la nova societat sigui equilibrada i compatible, a banda que respongui a l'antiga deïficació societat-natura, o que sigui entesa com una *integració*, en una expressió més científica. Aquí no hi ha destrucció; quan la *cultura material* i *ideològica*, equilibrada i concordant, s'integri en una natura alliberada (*la*

tercera natura, segons paraules de Murray Bookchin) se supera la contradicció natura-societat de la societat civilitzada.

Sota aquesta perspectiva, gairebé totes les societats civilitzades dins la seva primera fase de formació són gegantins fenòmens de *cultura material*. Les piràmides d'Egipte, els ziggurats de Sumer, la Ciutat Prohibida xinesa, els grans temples de l'Índia i Amèrica Llatina, però des del punt de vista interior, és a dir de la *cultura ideològica*, són cadàvers momificats, estàtues divinitzades o reis al capdavant dels seus exèrcits camí de l'altre món. El sentit ha quedat congelat o brutalment deformat. Des del punt de vista de la psicologia, podríem resumir el sentit d'aquests casos en la paraula *Jo*, quan és obvi que el veritable sentit subjau en la *soci-alització*. Sense la societat o sense la seva transformació, aquest tipus d'estructures no existirien ni tan sols en la ment. És cert que la divinització dels reis també és un cas de *mentalitat* però es tracta d'una mentalitat degenerada, que destrueix la *ideologia bàsica* que possibilita l'existència de la societat; aquella mentalitat es va formar al preu de destruir la veritable mentalitat social -la *cultura ideològica*- essent objecte d'ira i condemna per part de les religions monoteistes. Definim la *cultura material* com una gran acumulació que es produeix a la societat, que s'estableix a la ciutat i s'organitza en forma d'Estat de classes; i interpretem la seva mentalitat retorçada com una metafísica maligna que, imposant-se a la natura, s'eleva per sobre d'ella, presentant-se com una creació totalment a banda, cosa que implica que la *cultura ideològica* caigui a un segon pla i pateixi una gran deformació.

Però tampoc es pot dir que no hi hagués reacció, que aquesta etapa fos rebuda alegrement, sense problemes, com si fos un miracle caigut del cel. Les narracions mitològiques són expressions indirectes de la realitat. Tant la mitologia com els escrits sagrats són una mena de relats de resistència, una resistència inicial que es pot interpretar com una rebel·lió de la *cultura ideològica*, una resistència multi-dimensional. És nítida en el cas d'Inanna quan s'alça contra l'ostracisme de la dona en la pressió domèstica, sotmesa a l'home; les muralles que envolten aquelles ciutats tot just fundades són veritables símbols d'aquella sublevació. I quan

s'analitzin els conceptes de súbdits i déu creador veurem la forta lluita de classes que s'estableix. La concepció de natura-déu va ser substituïda per la invenció d'un déu-creador. En el fons, quan els membres de la classe administradora, que res tenen a veure amb la creació, es proclamen déus creadors emmascarats i, en un complet desvariejament, asseguren que els components de la societat han sigut creats a partir dels seus excrements, estan reflectint, amb un llenguatge mitològic, aquella lluita de classes enfront a qui realment representen les figures sagrades i divinitats amb valors creatius i significatius.

El gran fracàs de la *cultura ideològica* s'oculta rere aquelles explicacions mitològiques sobre les primeres etapes de la civilització, especialment sobre l'hàbil creació de divinitats, que simbolitzen ideològicament la lluita de classes. En aquella època no hi ha un altre llenguatge. L'enfrontament entre ciutats, la seva crema i destrucció, donen testimoni d'aquella dura lluita social. Les llegendes, l'arquitectura urbana, els panteons i mausoleus reflecteixen clarament l'abisme entre classes i amb la societat rural. Els relats faraònics o sobre Nimrod també revelen aquella profunda fractura social; fins i tot a les cançons tribals es poden apreciar encara reminiscències dels problemes patits degut a les agressions de la civilització.

Una de les resistències més fortes i sistematitzades sorgides des del període de la construcció de la societat civilitzada és la tradició profètica. Si entenem correctament la mentalitat d'aquella civilització divinitzada enfront a la societat neolítica, veurem que el relat d'Adam i Eva en realitat dona les primeres pistes sobre la confrontació amo-esclau. Els diàlegs d'Adam amb déu indiquen aquell distanciament i la relació entre Adam i Eva asenyala que la dona-mare comença a quedar en segon pla. En la seva fugida durant el diluvi, Noè actua com si s'emportés a la societat neolítica fugint del senyor tirà a les muntanyes on no pugui arribar la civilització. De fet, la narració fa referència a la societat neolítica per sobreviure al període sumeri. Aquells dos relats profètics, que corresponen a la fase de la societat civilitzada, mostren que, des del principi, hi va haver resistència i aquella

resistència va durar tant com la pròpia civilització. En realitat, les històries de les dinasties són les de la classe alta, i les profètiques les de les resistències de les cultures, de les comunitats i dels herois. Hi ha un element comú entre aquests dos darrers: s'oposen a la idolatria.

S'ha de distingir entre la idolatria de la societat civilitzada i la fe dels pobles representada en el tòtem i altres símbols religiosos semblants. Els déus dels panteons a la societat civilitzada són una còpia dels administradors i de fet tenen forma humana; millor dit, representen als mateixos administradors. Per això, quan els profetes ataquen aquelles figures, en el fons, estan atacant als administradors, i per això anti-idolatria és sinònim d'anti-estatsisme, d'oposició i resistència a tot símbol o concepte de la societat institucionalitzada. Els canvis i els conflictes dels sacerdots amb l'ordre polític tenen un altre caràcter. Els sacerdots reclamen als reis la part que els correspon de poder en la societat que han construït. Es tracta d'una lluita intraestatal desenvolupada a les altes esferes del poder. Els sacerdots són essencialment homes religiosos als quals no els interessa gaire la societat cívica, però sent creadors de la *cultura ideològica*, també influencien als profetes encara que sigui indirectament. Per contra, els profetes són portaveus d'una societat que està fora de l'Estat.

Allò peculiar de la tradició iniciada per Abraham i institucionalitzada per Moisès rau en el coratge per desentendre's totalment de la societat sumèria i egípcia per crear la seva pròpia societat. Es tracta d'una veritable revolució de la *cultura ideològica*; Nimrod i els faraons són, respectivament, sinònim dels administradors establerts, mentre que Abraham i Moisès rebutgen aquell domini amb les seves *cultures ideològiques*, és a dir amb la seva mentalitat de resistència. Es tracta d'una resistència de gran valor per aquella època. De la mateixa forma que a l'actualitat s'empra el lema "un altre món és possible", en aquella època també anunciaven que existeix un altre món al marge dels faraons i de Nimrod i això té una gran projecció sobre el poble perquè, per sobre de tot, significa esperança. En l'actual força d'Israel no s'hauria de menystenir, almenys des del punt de vista de la *cultura ideològica*,

aquesta tradició. Tots els relats i utopies abrahàmiques expressen l'enyor d'un ordre amenaçat per la civilització. És cert que aquestes creences estaven influïdes per ambdues civilitzacions però s'ha d'entendre que, en el fons, suposa un rebuig perquè entre els seus objectius no es trobava construir una civilització d'aquest tipus. És important situar aquest fet en la successió d'enfrontaments entre els sacerdots i els reis d'Israel. I això segueix succeint avui i amb tota cruessa entre l'Estat israelià i la seva societat. Els jueus són testimonis de la història dels hittites, mitanis, assiris, mede-perses i grecoromans, i en la seva memòria, com a poble, hi ha acumulats els sediments d'aquelles civilitzacions.

La ciència de la història qualifica el període 1600-1200 a. C. com una època d'esplendor per a la *cultura material*. Les relacions entre egipcis, hittites i mitanis ofereixen els primers exemples de diplomàcia internacional. Els hebreus són un poble observador i són testimonis més propers d'aquest procés. Per això, pensar que Abraham i Moisès estaven al marge d'allò que transcorria en aquella època suposaria una lectura miop dels fets, perquè en realitat ells donen una resposta en l'àmbit de la *cultura ideològica*. Jesús i Mahoma són dos grans reformadors dins d'aquesta tradició, però deixarem per més endavant el lloc que ambdós ocupen dins l'ascens de la *cultura ideològica*.

Babilònia i Assur són dos anelles importants en l'ascens d'aquella cultura material. Les ciutats i el comerç van registrar un gran creixement; Babilònia és el París de l'època. Els assiris van ser els representants més cruels dels reis comerciants primer, i després, un cop construït l'imperi i amb la tradició administrativa, els millors representants a Orient Mitjà de la societat material, encarregant-se de deformar i postergar la *cultura ideològica* a un segon pla. Per contra, la cultura zaratustriana, contemporània de la tradició mede-persa, va lluitar per recuperar el protagonisme de la *cultura ideològica*. El trio Zaratustra-Buda-Sòcrates, a més d'estar compostat per tres grans filòsofs de l'ètica i grans savis, personifica la superioritat de la *cultura ideològica* sobre la material, encarregant-se de despertar la consciència humana enfonçada en la civilització. Davant el domini aclaparador de la cul-

tura material, que va viure el seu període de maduresa en aquella època, van mostrar amb l'exemple de les seves vides que un altre món era possible.

La continua resistència i incursions de les cultures perifèriques, especialment de les escites, evidencien que la *cultura ideològica* no sucumbia amb facilitat. El fet que els hurrites, de cultura ària, els amorreus semites i els escites caucàsians representessin a la *cultura ideològica* enfront a la civilització mostra que les anelles de la resistència estaven almenys tan fortament entrelaçades com les de la civilització. Aquests pobles representen a Orient Mitjà allò que els godes a la civilització grecoromana. Tampoc van faltar en aquesta resistència social d'Orient Mitjà noves corrents religioses, principalment el cristianisme.

c.- La societat grecoromana és l'època de maduresa o clàssica en la història de la civilització, havent sabut treure el màxim partit a la seva capacitat com civilització. Fou l'era amb major ostentació de *cultura material*, aconseguint la síntesi de les cultures anteriors; la darrera paraula en aquest terreny. De fet, cap altra *cultura material* pot comparar-se al seu esplendor, ni tan sols l'industrialisme capitalista que s'acostuma a representar com una revolució quan ni tan sols és una civilització sinó una forma malaltissa de civilització.

La cultura atenenca també determina la fi de la *cultura ideològica* a l'Antiguitat i la filosofia, d'alguna manera, és resultat d'aquella realitat. El partenó grec és com un cementiri de déus que han perdut la seva vitalitat, que han perdut els valors de la *cultura ideològica*. El fet que arribessin a tal situació havent-se trobat al capdamunt confirma allò que succeeix en tots aquests casos; després del cim ve la caiguda.

L'esclavisme igualment és un sistema d'absoluta *cultura material* que té com a peculiaritat fonamental l'esfondrament de la humanitat; cap espècie viva ha experimentat un enfonsament tan fort. Resulta difícil no estremir-se, no sentir admiració davant els impressionants monuments d'aquesta cultura però el col·lapse de les consciències no està precisament vinculat a l'atracció que

genera l'esplendor d'aquella *cultura material*. La deïficació humana no podia ser major, però, si aquella deïficació va dirigida efectivament a l'ésser humà, es converteix en una catàstrofe perquè pels déus els demés són els seus súbdits, donant pas així a enfrontaments, fragmentació i lluita social. Per comprendre millor aquesta caiguda dels valors serà il·lustratiu analitzar el fenomen de la *pederàstia* a la Grècia Clàssica i la seva relació amb l'esclavitud de la dona; no només es deu a la seva utilització sexual sinó que comparteixen el mateix fenomen social.

L'esclavitud de la dona és quelcom tan aclaparador que ens allunya de la humanitat. Estar reclosa a casa no és només un captiveri domèstic, una presó, sinó un veritable rapté i, per més que es provi d'encobrir aquesta crua realitat amb cerimònies de prometatge i noces, en la pràctica quotidiana significa la fi de l'honor per a una persona amb dignitat i consciència. La dona ha estat tan apartada dels valors productius, educatius i administratius durant milers d'anys i d'una forma tan sistemàtica, tan violenta i emprant instruments de dominació ideològica -incloses les paraules d'amor- que el resultat va molt més enllà de la rendició total. Aquesta postració significa que la dona perd tota la seva identitat, es converteix en una realitat diferent, en una *dona degradada*. I així és com es veu la dona a través dels ulls de l'home més ordinari, fins i tot els d'un pastor a la muntanya. La dona només pot ser una dona postrada, generant així uns drets sense límit per l'home, per a abusar d'ella i fins i tot matar-la. No només es converteix en una propietat sinó en una propietat estrictament privada i el seu amo en un emperadoret, a condició de que sàpiga utilitzar-la!

Un dels pilars bàsics que va *preparar* el terreny a la civilització va ser aquesta realitat, sota de la qual s'evidencia que la cultura material no coneix límits. L'èxit assolit amb la dona es va voler aplicar a tota la societat. Per als senyors, la societat havia de funcionar com una *dona enfonsada*. Encara que la seva conversió a *dona degradada* es va completar amb el sistema capitalista, els seus fonaments es van posar en la primera etapa de la civilització i la cultura grecoromana, que va prendre mesures per a tractar

la societat com a una dona, presentant aquest fet com si fos un avenç social. Sabem que la situació dels esclaus era pitjor que la de la dona; el problema es trobava en com convertir els homes no esclaus en *dones degradades*. No estem parlant de psicopaties sexuals, d'incest o de bisexualitat. Aquests fets els analitzem de forma molt diferent a la seva dimensió psicològica o biològica. Com ja hem dit abans, a la Grècia Clàssica estava de moda que cada home jove lliure tingués un amo, que l'emprava com a nuvi fins a adquirir l'experiència necessària. I com també he comentat, Sòcrates deia que allò important no era que el jove fos utilitzat i violat moltes vegades; sinó que visqués i assumís a l'ànima el fet de *ser posseït* pel seu amo. La idea aquí està clara: donat que l'esclavitud no és compatible amb la llibertat ni amb l'honor, aquest tipus de principis humans havien de desaparèixer de la societat perquè suposaven una amenaça. I tenien raó; on hi hagi llibertat i honor no hi ha espai per a l'esclavitud. El sistema ho havia entès i havia de fer allò necessari.

És indubtable que la cultura grecoromana no va aconseguir acabar aquesta missió. Les rebel·lions cristianes a l'interior, desenvolupant-se a través d'escoles lliures de filosofia, i l'amenaça dels pobles fora de les fronteres posaria a la societat en una situació diferent. Ja hi havia indicis que la *cultura material* no ho era tot, no era totpoderosa. La societat seria convertida en *dona degradada* amb el capitalisme sense que es destaqués la necessitat de la pederàstia.

La valenta resistència de cristians i d'altres pobles va intentar, al preu de terribles patiments, acabar amb aquest tipus de societat que en el fons significava acabar amb el sentit de la humanitat. El fet que aquests sectors es reconciliessin després amb la civilització estatal no resta importància ni al valor ni als objectius que, des del punt de vista de la *cultura ideològica*, va tenir aquesta resistència. Més aviat, s'hauria de pensar que el posterior ascens d'aquests moviments significava un repunt de la *cultura ideològica* ja que no es distingien per la seva acumulació de *cultura material*. Es va viure una situació similar dins les relacions i xocs entre sassànides islàmics i els pobles turanis. No es pot explicar l'ascens

o declivi de les societats només en base a l'opressió i explotació perquè la vida acapara molts més factors. El fet que no es desintegram i dissolgués el capitalisme té a veure amb que no hi ha la profunditat necessària per a analitzar la societat civilitzada. Els anàlisis que es fan sobre el capitalisme només mostren la punta de l'iceberg; l'autèntica massa és la societat civilitzada, que roman oculta sota l'aigua.

d.- És discutible si el cristianisme i l'islamisme són civilitzacions o valors ètics. Aclarir aquest assumpte és de major importància i no és tan fàcil com es creu. Ni els teòlegs ni els propis creients cristians o musulmans es posen d'acord. On i fins quan ambdues religions van ser sistemes de creença i ètics, quins eren els seus vincles amb la societat civilitzada i la societat discriminada, fins a quin punt constitueixen una civilització o una oposició a ella, són els principals dubtes a aclarir.

La meua opinió personal és que ambdós sistemes ètics i de creences, formats sota els imperis sassànida i grecoromà, van suposar un gran ímpetu de la *cultura ideològica* contra una *cultura material* de dimensions gegantines i contra els seus valors ideològics fortament degenerats. Si haguessin sigut unes noves societats de civilització, s'haurien basat en ciutats i classes com esdevenia en els casos clàssics. És cert que volien crear ciutats i formar classes però no per construir una societat civilitzada sinó seguint les seves creences i valors ètics. Almenys en la seva major part no pretenien arribar al poder, és a dir, apoderar-se de la *cultura material*, sinó consolidar l'hegemonia d'una *cultura ideològica* que protegís la humanitat d'una *cultura material* amb grans dimensions, desequilibris i que havia perdut el sentit. Per tant, qualificar el cristianisme i l'islam com sistemes de civilització ens portaria a concepcions parcials i errònies.

Cal destacar que l'enfonsament de l'Imperi Romà no és com qualsevol altre. Amb Roma desapareixien quatre-mil anys de societat civilitzada. A aquest assumpte ens hi referirem breument ja que el nostre objectiu no és explicar detalladament els motius interns i externs que el van provocar; el que ens interessa

és el lloc que ocupa i la seva relació amb els valors de la societat civilitzada. En aquest sentit, es pot afirmar que l'Imperi Romà representava totes les civilitzacions clàssiques i de l'Edat Antiga, a excepció de la Xina -encara que també hi havia hagut contactes cap al 100 a. C.-, no només en el que es refereix a la institucionalització de l'esclavitud sinó també a la seva *cultura material* i *moral*. Igualment és important puntualitzar que si analitzem la situació d'opressió i explotació quotidianament només en base als esdeveniments, no comprendrem en profunditat la realitat. Aquesta és la major deformació del positivisme, que també influeix segurament en els aspectes més incoherents del pensament europeu. Mentre les societats no siguin analitzades en totes les contradiccions, confrontacions, desequilibris i discordances, en la profunditat de la seva *cultura material* i *ideològica*, no tindrem una interpretació significativa i, per tant, tampoc podrem construir paradigmes per una vida lliure.

Quan analitzem el panorama, veurem que juntament a l'Imperi Romà es van enfonsar totes les *cultures ideològiques* que ja no tenien lligams amb la vida significativa, a més de la *cultura material*, la seva part dominant, que va assolir dimensions gegantines. Concretament, des del punt de vista urbà, Roma era el cim d'una llarga tradició arquitectònica, en la qual destacava l'aportació egípcia, mentre que el panteó de Roma era el darrer i més ostentós dels nivells del zigurat i els seus sacerdots. Eren *cultures materials* i *ideològiques* amb quatre-mil anys d'antiguitat. És quelcom que està suficientment clar.

Si observem l'enfonsament d'aquestes cultures i la identitat de qui ho va fer, podríem fer un anàlisi comparatiu. Des de les primeres incursions dels amorreus fins a les darreres dels godes, tots aquests atacs formen un conjunt amb els que ja s'havien produït feia quatre-mil anys. Els moviments de resistència també tenen una llarga història, des del profeta Noè fins a Mahoma, units com les anelles d'una cadena. I no es tracta només d'èpoques sinó de significatives zones geogràfiques. El fet que els moviments migratoris procedissin de la zona Taurus-Zagros, dels deserts d'Àrabia i Àsia Central així com de les profunditats dels

boscós europeus, deixaran una empremta dins la *cultura material* i *moral*.

El relat de cada profeta mostra, per descomptat, el tipus de dificultats a les quals es van enfrontar les seves respectives comunitats. La sociologia eurocèntrica ni tan sols vol posar aquests temes a la seva agenda, raó per la qual se les hauria de considerar estructures eurocèntriques de coneixement. I mentre no hi hagi una interpretació veritablement significativa sobre la història de la civilització i no es descobreixi la veritable història de l'Imperi Romà, no podrem valorar ni Roma ni les fonts de la *cultura material* i *ideològica* europees.

La història també considera els dos segles anteriors a la caiguda de l'Imperi Romà com una època d'obscuritat i convulsions que no van ocórrer d'un any per l'altre sinó durant un perllongat període de temps.

El mateix es podria dir de l'Imperi Sassànida, equivalent al Romà a Orient i que, al seu torn, repeteix la història del sumeri. Solament el seu component zaratustrià li va donar, encara que de forma limitada, una projecció ètica. Però Zaratustra tampoc va aconseguir impedir l'ostentació de la *cultura material* per part de perses i sassànides, també de dimensions gegantines, de la mateixa forma que tampoc ho havia aconseguit Buda respecte als *rajàs* ni Sòcrates a Atenes. La història mostra que els darrers temps de l'Imperi Sassànida no foren molt diferents als de Roma. Les invasions turànies pel nord-est i la generalització de sectes a l'interior van estar a punt d'acabar amb l'imperi. A més, haver reprimit el moviment de Mani cap al 250 d. C., que fou una forta irrupció de la *cultura ideològica*, el va privar d'una necessària injecció rejuvenidora. Si no hagués estat per les campanyes de l'islam, els sacerdots nestorians, com els sacerdots catòlics a occident, hauríem culminat la conquesta ideològica d'Iran i la seva capital (com els emperadors de la *cultura material* ja ho havien estat de la *moral* anteriorment). Això no obstant, la conquesta islàmica va impedir que això succeís.

Un cop explicat el sentit del col·lapse a les dues grans civilitzacions esclavistes, anem a veure les circumstàncies de l'aparició

dels dos famosos moviments -cristianisme i islamisme- que es presentaven com alternatives *ideològiques*.

Cristianisme

En el moment de formar la seva societat oficial, l'Imperi Romà va crear també amplis sectors de població marginal que no eren ni els tradicionals grups migratoris ni constituïen ètnies concretes sinó que formaven bosses de població desclassada, populatxo, segons els propis romans *proletaris*. No eren considerats comunitats amb cultura pròpia sinó que nedaven enmig del no res, eren una mena d'aturats de l'esclavitud; brou de cultiu per a qualsevol ideologia en una Roma en plena ebullició. Per primera vegada a la història, s'havia format una nova capa social. A poc a poc, van anar sorgint sectes amb aquesta base social, com va ocórrer amb l'*esenia*, una mica abans de l'aparició de Jesucrist.

Segueix debatent-se la qüestió de si Jesús va ser realment humà o una figura creada per determinades circumstàncies històriques. Per a nosaltres això no és rellevant. A l'època en què va néixer Jesús, l'Imperi Romà havia arribat al punt culminant del seu poder en la persona d'August, primer emperador. Dins el marc de les seves conquestes pel Mediterrani Oriental també havia ocupat el Regne de Judea després d'una dura resistència i aquest territori havia quedat sota l'administració d'un governador general. Entre les capes altes de la societat jueva hi havia una forta tendència col·laboracionista, una tendència que existia des de l'època de Nimrod i els faraons i que, per tant, no tindria problemes per a relacionar-se amb els romans. Però entre la societat jueva hi havia igualment una tradició de lluita per la llibertat iniciada amb Abraham i Moisès i que ara continuava Jesús. La ciutat de Jerusalem semblava una jove sempre disposada a canviar de corona i de les paraules de Jesús es desprèn que també anhelava, des del punt de vista ideològic, conquerir aquesta jove. Es podria fins i tot dir que el seu darrer moviment per conquerir-la fou el que el va portar a la creu. Al principi, darrere de Jesús, no hi havia cap organització, ni declaracions ni manifestos, sols el seguien un petit grup de deixebles (apòstols) amb els que tenia una relació molt

flexible; no es podria afirmar que aquest grup estigués consolidat i jerarquitzat de forma organitzativa. La crucifixió era un sistema de càstig aplicat amb freqüència en aquesta zona, un terrible invent romà com ho era llençar la gent als lleons per tal que els esbocinessin. Se sap que aquest grup temia aquests càstigs i que, al principi, van fugir a l'interior i cap a la perifèria de Síria. També Abraham, per temor a Nimrod, va fer un trajecte semblant però en sentit invers, cap a la zona on després s'aixecaria Jerusalem. És natural que en aquestes èpoques hi hagués trajectes que es recorrien regularment en ambdós sentits. Tot just en un segle es van formar les primeres versions dels Evangelis, entre elles les de Marcíó³⁵, encara que avui no es tinguin en compte.

Seguint l'estela de l'Imperi de Roma, apareixen els primers "sants" durant els segles II i III, mentre al IV el cristianisme assoleix la plenitud. Amb la legalització del cristianisme i la seva posterior oficialització com a religió de l'Estat³⁶, es viu un esclat de "sants" i conversos. També apareixen les primeres divisions sectàries davant el cristianisme oficial (estatal). Com se sap, en el cristianisme és un element primordial la creença en la trinitat, però hi havia qui deia que estava formada pel pare, la mare i el fill. Encara que la nostra obra no tracta d'obrir un debat teològic, és sabut que els fonaments d'aquesta creença es basen en l'Antiguitat. Els sumeris varen ser la primera societat que va portar aquesta idea als ziggurats. La Deessa-mare Inanna, el Déu-pare An i el Déu-fill Enki formaven la principal trinitat sumèria. Per consegüent, no es pot descartar que, com s'ha dit amb freqüència, el cristianisme estigui influït pel paganisme, però encara és més important que el propi Jesús provingui de la tradició abra-

35. Marcíó (65-160) fou el primer a introduir un canon cristià de llibres. La així anomenada Bíblia de Marcíó exclouïa tots els llibres de la Bíblia Hebrea basant-se en que el venjatiu déu d'Abraham i la Bíblia Hebrea no podrien haver sigut del mateix Déu, Pare de Jesús.

36. Al 313, l'emperador Constantí aprova la legalització i tolerància del cristianisme, posteriorment a l'any 380 l'emperador Teodosi I promulga l'Edicte de Tessalònica declarant el Cristianisme del Concili de Nicea com a religió oficial d'Estat.

hamànica i de la seva dura oposició al paganisme, encara que crec correcte interpretar que en Jesús i la seva corrent religiosa de resistència es reconcilien aquestes dues tradicions.

Aquest assumpte va desencadenar després importants debats sectaris, divisions i conflictes, i en el fons s'hi trobava la polèmica sobre la natura divina o humana de Jesús. Després es veurà que els qui defensaven la natura divina en realitat eren els que havien adoptat el cristianisme oficial, com el propi Constantí. Ja s'ha comentat que la divinitat estatal és una divinitat oficialitzada, que els seus fonaments van ser establerts pels sacerdots sumeris i que també van separar la religió dels criteris socials, mentre que el caràcter humà de la divinitat procedeix de la tradició neolítica o conté elements importants d'ella. També el paganisme té aspectes d'aquest tipus. L'altra part, els qui defensen la natura humana de Jesús, representen la corrent religiosa i els grups que no van arribar a crear un Estat. Es tracta de quelcom semblant a la divisió dins de l'islam entre la corrent sunnita (religió estatal) i l'alauita (religió de la societat no estatal).

En el cristianisme es viuen dues grans transformacions al segle IV. La primera és, com hem dit, la seva conversió en religió estatal i, per tant, en religió de civilització, intentant així superar la gran *crisi moral* i de *legitimitat* que va viure la *cultura material romana*. La segona és la seva conversió en religió de masses, passant a ser una fe de petits grups en els primers temps del cristianisme a la religió "oficial" de grans pobles, tal i com varen fer els armenis, assiris, hel·lens i llatins, que són els primers pobles que el van adoptar com a religió pròpia.

D'aquesta forma, entrem en el famós *temps* de l'Edat Mitjana; és a dir, per una banda el de la Roma de Constantí amb legitimitat cristiana enfront a la Roma que s'havia enfonsat i, per altra banda, el del cristianisme que creixia com una allau en forma de *cultura ideològica*. En l'anomenat "període obscur" es mantindran les dues interpretacions sobre la "trinitat": la del déu oficial i la dels déus extraoficials. Aquesta divisió històrica continuarà a l'Edat Mitjana, encara que l'anterior enfrontament amb el paganisme ara es desplaçava, igualment amb sagnants conflictes,

al dilema Jesús-Déu o Jesús-home; és a dir, continuava la lluita entre les forces de la civilització i les forces ètniques, sota unes noves circumstàncies i amb altres màscares.

Una interpretació més lògica d'aquesta divisió seria pensar que una part d'aquest ímpetu *ideològic* i *cultural* amb forts fonaments històrics va acabar civilitzant-se i confluint de nou amb la *cultura material* i, per tant, degenerant-se, mentre que els altres sectors van rebutjar aquesta reconciliació i van seguir la recerca d'una hegemonia *ideològica* i *cultural*.

Els milers d'anys següents al col·lapse de l'Imperi Romà (500-1500) podrien ser considerats com un període d'enfrontaments entre aquestes dues corrents, mentre que les interpretacions que parlen de "període obscur" de l'Edat Mitjana o "Era Feudal" només serien una explicació parcial de la realitat històrica.

Allò fonamental d'aquests mil anys rau en el col·lapse de la cultura material de Roma, sent aclaridor demanar-se si el cristianisme o altres elements de la cultura ideològica o material van omplir el buit que s'havia creat.

Tant en l'Imperi Bizantí o d'Orient com en el d'Occident (millor dit, Europa), existeixen ciutats que van ser construïdes com elements de *cultura material* en base a nous ímpetus urbanístics i realment es podrien vincular amb la història de la *cultura material* europea. En el cas de París, si la considerem una ciutat sorgida en el segle IV en base a un assentament romà, tampoc podríem dir que correspon al domini de la *cultura material* del segle XVI. A més, les ciutats aparegudes en aquest període tampoc poden ser comparades amb Roma, no superaven les estructures urbanes de Mesopotàmia corresponents al període 3000-2000 a. C., ni a les que hi va haver a ambdues ribes de l'Egeu; per la seva banda, els castells que es van aixecar tampoc superaven als castells, fortalises i ciutats del sistema Taurus-Zagros dels anys 2000-1500 a. C. En resum, a més del fet que la urbanització europea entre el 500 i el 1500 no fou capaç de superar les ciutats del "període obscur", es podria dir que va tenir un major protagonisme la *cultura ideològica* del cristianisme, la nova *cultura moral*. És més encertat, per tant, interpretar aquesta època com la conquesta d'Europa per

la *cultura moral* i els valors del cristianisme en comptes de per la cultura material.

La pregunta realment important és per què l'Imperi romà va retrocedir dos mil anys en *cultura material* i encara més rellevant seria saber com un sistema de valors morals com el cristianisme va aconseguir conquerir Europa quan ni tan sols estava en condicions de cobrir les necessitats bàsiques de la nova *cultura ideològica*. Una raó es pot trobar en la virginitat neolítica d'Europa, on es collia qualsevol cosa que es sembrés; així ho demostra la història d'aquells mil anys. El segon motiu pot ser extern: l'amenaça turca, primer com a pagans i després com a musulmans, a més de l'amenaça àrab al sud amb les invasions de Sicília i Espanya. Tenint en compte aquests dos factors, es pot entendre millor l'Edat Mitjana a Europa i el seu llarg període d'obscuritat. Aquestes circumstàncies feien necessari el cristianisme perquè el paganisme s'havia enfonsat amb l'imperi. El cristianisme portava temps mostrant la ineficàcia de sentit del paganisme com a fe i moral, a banda que s'haguessin creat les condicions adequades per a una hegemonia ideològica cristiana. No obstant això, la seva *cultura material* amb prou feines despuntava en comparació amb la de l'Imperi Romà ni podia competir amb la d'Orient. No es podien fundar ostentoses ciutats com París amb comunitats que acabaven de sortir de l'era neolítica. Aquestes dues circumstàncies, és a dir: que el cristianisme estigués lluny de satisfer la fam que hi havia de *cultura ideològica* i que l'estructura urbanística hagués retrocedit quatre mil anys, van ser les que van obrir el camí al gran ímpetu *material* del segle XVI, a Europa.

Hi ha una estreta relació entre aquest gran ímpetu de *cultura material* i l'hegemonia cristiana, així ho confirmen els grans conflictes religiosos d'aquest període. El capitalisme europeu i el seu increïble ímpetu de *cultura material* aprofiten les debilitats del cristianisme, les seves mancances en elements *ideològics*, els buits existents en la societat per a construir una nova era en la qual la mercantilització (l'adquisició del valor de canvi) i la "secta" dels comerciants i del guany es convertiren en una força oficial de la civilització com no havia ocorregut abans. En aquest sentit, es

podria dir que l'Imperi Romà va ser capaç de passar en *cultura material* d'un període intermedi a la seva fase final. En el següent apartat valorarem àmpliament l'era anomenada de modernitat capitalista en tant que crisi, cancerització o vellesa de la civilització.

Islam

El relat sobre l'islam és un assumpte més complicat. Tant la seva ràpida civilització com el seu xoc amb el cristianisme i el judaisme des dels primers moments, així com la seva profunda fragmentació sectària, indiquen suficientment la complexitat del problema.

Els dos-cents anys previs a Mahoma podrien ser interpretats com la crisi final de la civilització esclavista; el cristianisme havia sortit enfortit d'aquella crisi, aconseguint implantar una organització a amplis sectors de població pobre. Veritablement, van construir gran nombre de monestirs en aquests segles que es van guanyar el respecte de les poblacions empobrides i es van presentar com una força alternativa. Completaré aquesta part avaluant els problemes que, amb un origen comú, es presenten en el sorgiment d'aquestes religions, de forma específica els de l'islam, a més de plantejar alternatives.

En el sorgiment de l'islam van intervenir-hi diversos factors. El primer és que es tracta de la darrera religió de tradició abrahàmica i, per tant, té uns fonaments d'almenys dos mil anys, cosa de la que es desprèn que l'actual conflicte jueu-àrab és també un conflicte entre dues corrents de la mateixa religió. El segon és que defineix la mentalitat que existia a la Meca, on sorgeix, com una era d'ignorància i això suposa una crítica al paganisme. El tercer és que Mahoma podria estar relacionat amb el cristianisme ja que va tenir converses amb sacerdots nestorians. El quart és que, a més de ser el seu marit, treballava per Aisha, cosa que explica els seus vincles amb el comerç. El cinquè consisteix en que va estar profundament influenciat pel seu entorn etnicista, cosa que sempre ha estat destacada pels àrabs i que enfonsa les

seves arrels fa milers d'anys. El sisè, que va viure durant la darrera etapa d'esplendor dels imperis bizantí i sassànida.

Es podrien omplir volums sencers sobre l'efecte d'aquests factors en el sorgiment de l'islam. El que volem dir és que l'islam no és producte d'un "miracle en el desert", sinó d'unes circumstàncies materials i històriques favorables, i que tant la seva força com la seva debilitat estan vinculades a aquelles circumstàncies. No es tracta d'una síntesi de civilització, com va ocórrer en primer lloc amb Sumer i al final amb Roma, sinó que el seu principal component és la creença, allò ètic. Mahoma no és una personalitat enigmàtica com Abraham, Moisès o Jesús, sinó que es coneixen les seves característiques personals i el seu missatge, l'Alcorà, que no està dirigit a determinats pobles o classes sinó a tota la humanitat. El terme *Alà*, que és el principal concepte de l'Alcorà, ha de ser el principal tema d'estudi teològic i Mahoma està sota el profund efecte d'aquest terme al qual considera Rabí, o sigui el senyor de tots els mons, com profusament esmenta el Llibre Sagrat. La paraula *Alà* té una gran magnitud conceptual i sociològicament es capaç d'unificar divinitat natural i social. Els noranta-nou noms que acull expressen aquella unió de forces naturals i socials. Per una banda, allò que els fidels entenen com "ordres i lleis eternes" són incoherents degut a que els fets socials són temporals i les propietats de la natura no poden tenir valor de llei. De fet, la seva obsessió per legislar prové de la prolífica reglamentació jueva, i es poden esmentar diverses tendències jurídiques amb pes social. Aquesta fragmentació jurídica de l'islam serà causa d'un gran conservadorisme en la societat islàmica; pot ser que fos útil per superar l'anarquia ètnica inicial garantir un desenvolupament social, però si es té en compte la rapidesa d'aquell desenvolupament social, es comprendrà com n'és de perillosa tal concepció de la *umma*.

La profunda fe de Mahoma en *Alà* és el que determina la seva força metafísica. Almenys, en admetre una força superior no cau en el vici de considerar-se déu com havia ocorregut des de Sumer fins a Roma. Si ho comparem amb el gran debat sobre el teisme en Jesús, la posició de Mahoma suposa un avenç però el fet de no

haver sabut superar la rigidesa legislativa jueva li passa ara factura en forma de conflicte àrab-israelià.

Val la pena plantejar si dins la societat que volia edificar Mahoma tenia més pes la *cultura material* o *ideològica*. En el cristianisme es destaca l'element ètic, mentre que dins l'islam s'estableix un equilibri entre la *cultura material* i la *ideològica*, encara que el seu contingut sigui insuficient i discutible. De fet, "l'hadit" de Mahoma "prepara't per l'altre món com si anessis a morir demà i treballa per aquest món com si mai anessis a morir" explica bastant bé aquesta idea. Se sap que no acceptava els sistemes romà, sassànida, faraònic ni el de Nimrod. En aquest sentit, és clarament crític amb la civilització, però ni les circumstàncies *materials* de la seva època ni la seva capacitat *ideològica* li van permetre explicar la seva concepció de "ciutat"; és quelcom semblant a l'incapacitat actual dels socialistes per plantejar alternatives. Això no obstant, el fet que realitzés una gran crida a l'*ètica* mostra fins a quin punt era conscient de les malalties de la societat civilitzada. En aquest sentit, se'l pot considerar un gran reformador i, fins i tot, un revolucionari. No accepta una societat on no domini l'*ètica*. Les normes que posa sobre l'interès del capital també són un obstacle pel desenvolupament de la malaltia capitalista, anant en aquest aspecte per davant del cristianisme i del judaisme. També es coneix la seva tendència contrària a l'esclavitud i que, respecte als esclaus, és summament compassiu i partidari del seu alliberament. Odia l'esclavitud profunda de la dona, però el seu apropament a la dona està lluny de ser llibertari o igualitari. El fet que tingui diverses mullers i també dones odalisques indica que accepta les dues formes. Reconeix la propietat i les diferències de classe però intenta prevenir la dominació social, com fa un socialdemòcrata, col·locant sobre seu fortes càrregues impositives.

Amb aquest breu resum, podríem dir que Mahoma i l'islam no eren partidaris d'un desequilibri amb la *cultura material* i que tampoc volia limitar-se a la *cultura ideològica*. Actua amb gran mestratge i això explica la seva força davant la civilització i enfront a altres formes *ideològiques* i *culturals*. Cap moviment social,

a excepció del sacerdots sumeris i egipcis, ha estat tan capaç com l'islam d'aconseguir tal *equilibri* entre *cultura material* i *ideològica*. Si avui en dia encara parlem d'islam radical o de l'enfortiment de l'islam polític es deu a aquesta peculiar estructura.

Religions, col·lapse dels Imperis i societat feudal

També serà útil interpretar de nou el desenvolupament i transformacions dins la cultura material i ideològica després del col·lapse de romans i sassànides.

És evident que el sistema esclavista de fa quatre mil anys va obrir grans buits, a banda d'exercir una forta incidència i destrucció, a les consciències, és a dir dins l'ètica de la humanitat, i que les normes jurídiques, les darreres formes de les quals procedeixen de l'Imperi Romà, no van aconseguir resoldre els problemes, tal com demostra el fet que s'acabés enfonsant. És obvi que es va produir també un gran buit en el terreny de les creences i que estava clar que aquells déus de fa quatre mil anys no responien a les expectatives. La idolatria havia perdut el seu sagrat valor; ja no es valoraven ni les més grandioses estàtues de Júpiter. Les gegantines estructures materials es trobaven en ruïnes, havien perdut la seva humanitat i les contínues guerres havien fet de la pau una utopia.

Es podria dir que era un complet marc de crisi i caos. Mentre les antigues normes i formes de vida perdien valor, les noves no il·luminaven; tothom esperava un missatge de salvació. El paradís i l'infern suraven en l'ambient. Al centre de l'Imperi augmentaven les masses d'esclaus sense feina, mentre la perifèria era recorreguda per una diversitat de pobles nòmades. S'havia creat un clima en el qual el missatge d'un salvador seria ben rebut per tal que brotessin nous moviments, noves utopies; es necessitaven idees de salvació i de fet els moviments interns i externs tenien els seus propis programes pràctics per tal cosa. No obstant això, ara la crisi *estructural* i *funcional* del sistema esclavista era profunda, i ja no existien condicions per a noves formes d'esclavisme.

En aquelles circumstàncies, la humanitat tenia gran set de consciència i mentalitat. Quan les darreres estructures materials

ja no se sostenen, es donen les condicions per a les religions del món (missatges de salvació a les consciències i ments de tota la humanitat). I aleshores una pregunta desperta gran curiositat: ¿la nova era no suposarà una nova esclavitud?

Sobre la societat feudal s'han dit moltes coses, entre d'altres que va ser successora del sistema esclavista. Això no obstant, l'origen dels principats en què es basa podria traslladar-nos al 4000 a. C. També s'hauria de recordar que els castells més sòlids es van edificar cap al 2000 a. C. i que els grups de camperols i servents que viuen entorn a la majoria d'ells s'havien format durant l'Antiguitat pertot arreu. Quan es dispersava un imperi, sorgien els principats, cada cap local creava el seu. Els petits Estats que van sorgir després dels romans i sassànides no tenien gran diferències respecte als Estats de l'Edat Antiga. En realitat, els imperis no eren més que una unió, federació o confederació d'aquells principats; les viles i les seves mentalitats tampoc diferien molt de les institucionalitzades en el neolític cap al 6000 a. C., no s'havien produït canvis en les relacions home-dona i tampoc es diferenciaven les del senyor i els serveis de les dels senyors amb els súbdits. La propietat era la mateixa i no hi va haver cap revolució respecte als instruments de producció. Hem parlat abundantment de l'estructura de les administracions i els seus déus, i per això mateix serà difícil considerar l'organització material dels segles V i VI com una civilització diferent. De fet, les estructures urbanes d'Europa no eren suficients per a formar una nova civilització. Contra allò que s'acostuma a assegurar amb gran alabances, els imperis que es van fundar no eren altra cosa que una sèrie de ruïnes romanes.

El mateix es podria dir respecte al que succeeix a Orient. A mi em sembla més correcte considerar-les ruïnes del sistema previ al capitalisme. En tot cas, no van més enllà de reproduir allò anterior, encara que tampoc s'ha de negar que es formen estructures materials prèvies al capitalisme. Pot ser que les *estructures materials* del pas al capitalisme fossin diferents. Els processos urbans a Europa, sobretot després del segle X, ja ho anunciaven. Per tant, podria ser més didàctic no dedicar molta atenció als conceptes

de “feudalisme” o “d’Edat Mitjana obscura”. Sembla més correcte dir que un sistema amb quatre mil anys d’antiguitat de déus emmascarats i una societat de súbdits haurien de ser analitzats en el marc d’una llarga durada. El que vull dir és que la dissolució del sistema neolític continua i que els processos de destrucció dels sistemes a llarg termini podrien durar segles i ser revisats amb freqüència; al període posterior als segles V i VI se’l podria anomenar sistema tardà.

¿Què significa tot això per al cristianisme i l’islam? La promesa del paradís recorda l’enyor de l’oasi en un desert abrasador. També els profetes prometen dies d’esperança i futur per a les comunitats que dirigeixen. I aquella utopia, com el paradís, no és més que la recerca d’un món nou. Es va parlar “d’ordres de felicitat de milers d’anys”. Per altra banda, la utopia també pot ser un refugi per a un condemnat a mort, per a aquells que no tenen la menor esperança de salvació. És molt significatiu veure com Saddam Hussein portava a les seves mans l’Alcorà abans de ser executat. O sigui que l’Alcorà dóna una gran força moral a qui espera ser executat i dóna esperança quan no hi ha més remei que la mort. Mentre no coneguem exactament les condicions d’esclavitud, no es podran interpretar correctament els missatges dels llibres sagrats. Si no descartem el missatge metafísic de l’ésser humà, s’hauran de construir nombroses utopies, incloses les que prometen paradisos i amenacen amb l’infern. Ho requereix la realitat de la humanitat; en cas contrari, la vida no podrà ser portada amb facilitat ni es podrà obrir camí a una vida millor i més bella.

He d’afegir que la pròpia por a la mort és quelcom social, quelcom elaborat o que s’ha encarregat elaborar; la por a la mort creada podria ser neutralitzada amb una nova construcció social. Fins i tot de la mort es pot extreure la millor i més bella forma de vida. La mort en la natura mai és com la mort en la societat humana. El profund dolor i tristesa van contra la mort natural. Si no existís la mort, tampoc hi hauria quelcom anomenat vida. Per això, la vida més preciosa és una vida en la qual un mateix és conscient de la mort; o de la immortalitat.

Les utopies del cristianisme i de l'islam resultaven interessants per a qui volia escapar de l'esclavitud però sense tenir clar el que vindria. És com si s'evadissin pensant en una vida com la del paradís. I aquest objectiu té presentar la vida en els monestirs i madrasses³⁷ com a exemples de la nova societat.

Madrasses, monestirs, ordres religioses, sectes... són mostres de projectes per a una nova societat. Ambdues religions intenten aquestes utopies a gran escala i ho segueixen intentant dos mil anys després. Però també és cert que les jerarquies eclesiàstiques i els comandants islàmics en la conquesta van crear un sistema tardà d'esclavitud reformada que, més aviat, era conseqüència directa i conjuntural de la conquesta i no un model permanent de vida; per això seria un error qualificar-los com a sistemes de civilització cristiana o musulmana. L'objectiu de les utopies no és crear civilitzacions sinó salvar la vida i fer-la més bella. És cert que van tenir un paper determinant en la superació d'uns sistemes amb quatre mil anys d'antiguitat i que en el seu nom es van fundar règims d'esclavitud però no poden ser considerats civilitzacions; com a molt podrien ser deformacions del cristianisme o de l'islam. Ni el sacerdot residia en el palau imperial ni l'imam dirigia l'Estat abandonant la mesquita. Fins i tot les dues no van dubtar en qualificar als seus membres estatitzats de desviació o de malalts, i advertien als dirigents dels Estats que complissin els preceptes de la fe; així continuen actuant de forma molt ineficaç i desesperada.

Max Weber anomena "civilització que ha perdut la seva màgia" a la civilització capitalista. Per descomptat que no hi haurà una vida màgica en un sistema amb una *cultura material* tan desenvolupada i aclaparadora perquè la màgia només és possible en un món de *cultura ideològica*. L'islam, el cristianisme i cultures semblants no impressionen al món capitalista; això només es pot aconseguir amb la força de la *Sociologia de la Llibertat* i tot el seu

37. Medrese: paraula d'origen àrab que fa referència als llocs en mesquites o fora d'aquestes on es dicten cursos i lliçons d'educació religiosa o secular. L'ús específic en català fa referència a una escola religiosa islàmica. També es pot trobar en català com *madrassa* o *medersa*. [N. Trad.]

bagatge de *cultura ideològica*. Tractarem de concentrar-nos sobre aquest assumpte a la part corresponent i demostrarem que la major fascinació, el major atractiu es troba en la pròpia vida. El nou lema no ha de ser “capitalisme o socialisme” sinó “capitalisme o vida lliure”.

Aleshores serà més fàcil respondre la pregunta de per què existeix una civilització capitalista. El cristianisme i l'islam, en haver acabat amb uns imperis de gegantines dimensions que impedièren el capitalisme i no haver creat les seves pròpies civilitzacions, ni en objectius ni estructuralment, van facilitar, conscient o inconscientment, el capitalisme. En aquest sentit, Wallerstein, quan afirma que els imperis estan en contradicció amb el capitalisme, està fent una interessant observació per a la comprensió d'aquest fenomen. Max Weber, en la seva obra *L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme*, fa més comprensible la seva creació.

¿Podria haver-hi hagut una sortida sense civilització? La resposta a aquesta pregunta ens fa de nou tornar la mirada a l'Era Neolítica. El comerç no es podia impedir perquè les ciutats no podien ser eliminades. Tampoc es podia evitar, en aquelles circumstàncies, el domini humà i de l'Estat per molt que ho críquem. De fet, monestirs, madrasses, ordres religiosos i el misticisme són conseqüència d'aquesta impotència; s'adonaven de l'efecte deformatiu i corruptor d'aquell domini, d'aquell sistema, i volien desfer-se d'ells però l'alternativa que presentaven només era marginal. Aquesta és la raó per la qual deixaven lliure el camí a la nova civilització.

En aquest sentit, també serà clarificador tornar a la història del poble hebreu. Els jueus es dedicaven al comerç i a les finances, a banda de la seva aportació literària. Durant els imperis romà i sassànida es van dispersar per tot el món especialitzant-se en aquella activitat econòmica, com una força penetradora mitjançant el comerç i els diners. En realitat, eren com una ànima refinada de la nova civilització. Els seus escrits havien reemplaçat els profetes, portant la història amb ells i donant la bona nova del futur; tampoc van faltar aportacions a la utopia, així com en el terreny religiós, però, sobretot, la seva activitat es va ubicar entre

les condicions prèvies de la formació del capitalisme com a nou sistema de civilització.

El cristianisme, en tant que *cultura ideològica*, havia conquerit Europa, havia arribat parcialment a Àsia i les seves petjades també eren presents a Àfrica. L'islam, per la seva banda, prosseguia la seva vertiginosa expansió, des d'Àrabia fins al nord d'Àfrica i Àsia Central. A més de conquerir tot el territori de l'antiga civilització, havia incorporat zones noves al seu imperi de *cultura ideològica*, però això no suposava ampliar la civilització sinó un desenvolupament del món *moral*. A això es referia el cristianisme quan parlava dels "mil anys de regnat de Déu".

Els fonaments científics de la utopia, tant cristiana com de l'islam, eren molt dèbils però èticament comptaven amb una aportació de la filosofia grega clàssica i, de fet, jugaren un important paper en la seva revitalització, convertint a Aristòtil i Plató en base de la seva teologia, igual que havien fet, encara que parcialment, amb la teologia sumèria i egípcia. El mateix es podria dir respecte a les utopies de llibertat que existien. Insistim que allò fonamental per a les religions és l'ètica i que la teologia no és tan important com es pensa. Similars doctrines en el cristianisme i l'islam mantindran la seva influència degut a que l'ètica no havia perdut la seva importància. A les seves zones d'influència m'hi referiré dins la meua defensa *Sociologia de la Llibertat*.

Les utopies no són sempre perfectes; en la majoria dels casos acaben sent utilitzades per altres forces fins i tot en contra dels seus propis objectius. La cristiana i la musulmana, per exemple, facilitaren el desenvolupament del capitalisme en contra de les seves finalitats inicials, encara que és cert que van xocar amb aquell sistema. Tractaré un cop més aquest assumpte en el proper volum de la meua defensa *Civilització Capitalista*.

Respecte a l'islam, es podria afegir que va suposar la usurpació de terres i cultures de forma injusta i desorbitada en benefici de despiadats aristòcrates que atemorien els pobles. També s'acostuma a dir que va retrocedir enfront als cristians. Es tracta de formes d'argumentació que, en realitat, són emprades per totes les religions, de la mateixa forma que presentar la confrontació

entre un cristianisme i un islam estatitzats com si es tractés d'una guerra de religió tampoc reflecteix la realitat; es tracta d'enfrontaments propis de la civilització i en ells la religió és emprada com a tapadora d'altres interessos.

En resum, tant la *cultura ideològica* com la *material* són realitats complexes que és necessari analitzar, i el paper que els conflictes amo-esclau i serf-senyor han jugat en la marxa de la història és limitat i indirecte; les rodes de la història giren d'una altra forma. És una investigació en curs, però aquesta és una recerca d'aficionat, encara que necessària per interpretar la història i trobar respostes als problemes d'avui en dia.

Si volem tenir una imatge completa de la situació, també cal que fem una valoració, encara que sigui breu, dels moviments migratoris que integraven l'altre flanc de resistència. Els godes i huns al nord d'Europa i els àrabs pel sud realitzaven contínues incursions contra la civilització esclavista. Es tracta de formes de resistència per part d'uns pobles amb una cultura ideològica pertanyent a societats patriarcals anteriors a la civilització. Aquests pobles, anomenats bàrbars i que tenien la seva pròpia forma d'organització jeràrquica, formaven societats dinàmiques, en plena ebullició, amb una visió parcialment igualitària i amb components culturals heretats de la cultura neolítica; en realitat, eren sang rejuvenidora amb aspiracions de civilització. No van aconseguir elaborar una metafísica com les religions, i majoritàriament van entrar al servei dels imperis com mercenaris. Malgrat tot, van ser una de les forces més dinamitzadores de la història.

Si no s'haguessin produït les incursions germanes, turques, mongoles o àrabs, com abans havia ocorregut amb els hurrites, amorreus o escites, el decurs de la història hauria pres un altre camí. Germans i àrabs van fer caure els dos imperis romans mentre que mongols i turcs van participar en la caiguda del persa i el bizantí. Però el que van fer els seus caps va ser posar-se la corona de l'imperi, integrar-se en els seus exèrcits o en la seva burocràcia. Els demés van formar comunitats pròpies o van quedar marginats en els racons de la societat com a elements desclassats. Ambdues forces, internes i externes, van jugar un paper transcen-

dental en l'enfonsament del sistema esclavista, però, després de saquejar i destruir, no van ser capaces de presentar una alternativa o edificar res nou.

EPÍLEG

Conclusió

Amb aquest treball que podríem anomenar de recerca hem intentat preparar l'anàlisi sobre la modernitat capitalista. Presentar-se com si no tingués història, com quelcom etern i definitiu, és una de les peculiaritats del plantejament científic i del poder capitalistes, igual que reafirmar-se amb prestigiosos, grans i detallats estudis i innumerables treballs de micro-història i sobre la quotidianitat. Volent indicar així que no existeixen els factors d'espai i temps. Aquí hem mostrat que un flux social diferent del que s'escarrassen a presentar està contínuament en acció amb una gran voluntat humana. També assenyalem que la història no es pot obviar, i que malgrat que el capitalisme consideri el final de la història, altres poderoses civilitzacions ja desaparegudes van pensar el mateix. Encara que ens repetim, seguirem aclarint la seva definició i les circumstàncies que van fer possible el seu sorgiment en tant que civilització; indicarem detalladament allò que va adoptar de civilitzacions anteriors i les seves noves contribucions.

La tesi principal d'aquest volum de la meva defensa es podria resumir de la següent forma: el *sistema de civilització estatal* es basa principalment en sotmetre la societat agrícola i rural a l'explotació i opressió, un sistema que va sorgir degut a la formació de classes, ciutats i Estats que es van fusionar i desenvolupar fins a arribar a l'etapa del capital financer, que és la darrera del capitalisme. Amb el temps integrarà en aquest sistema d'opressió a una massa de treballadors urbans cada cop més nombrosa. El fet que la civilització estatal sobrevisqui avui enfront a una

civilització democràtica amb cinc mil anys d'antiguitat i basada segurament en circumstàncies d'espai i temps més sòlides però desintegrada ideològica, política, econòmica i militarment, és degut essencialment a l'existència d'una hegemonia ideològica, i a la repressió i violència que aquella hegemonia empara. La contradicció fonamental no es troba només en el seu *caràcter de classe* sinó també a *nivell de civilització*. Aquesta lluita històrica de cinc mil anys, que podem seguir també pels textos, s'estableix entre la *civilització estatal* i la *civilització democràtica no estatitzada*, tenint com a àmbit central una societat agrícola i rural a la qual se sumaran amb el temps els treballadors urbans. Totes les relacions, conflictes i contradiccions, tota lluita ideològica, militar, política i econòmica es produeix sota el paraigües d'aquests dos sistemes de civilització.

Els següents volums de la meua defensa suposaran un anàlisi desenvolupat d'aquesta tesi principal i la seva aplicació a Orient Mitjà i el Kurdistan.

ANNEX

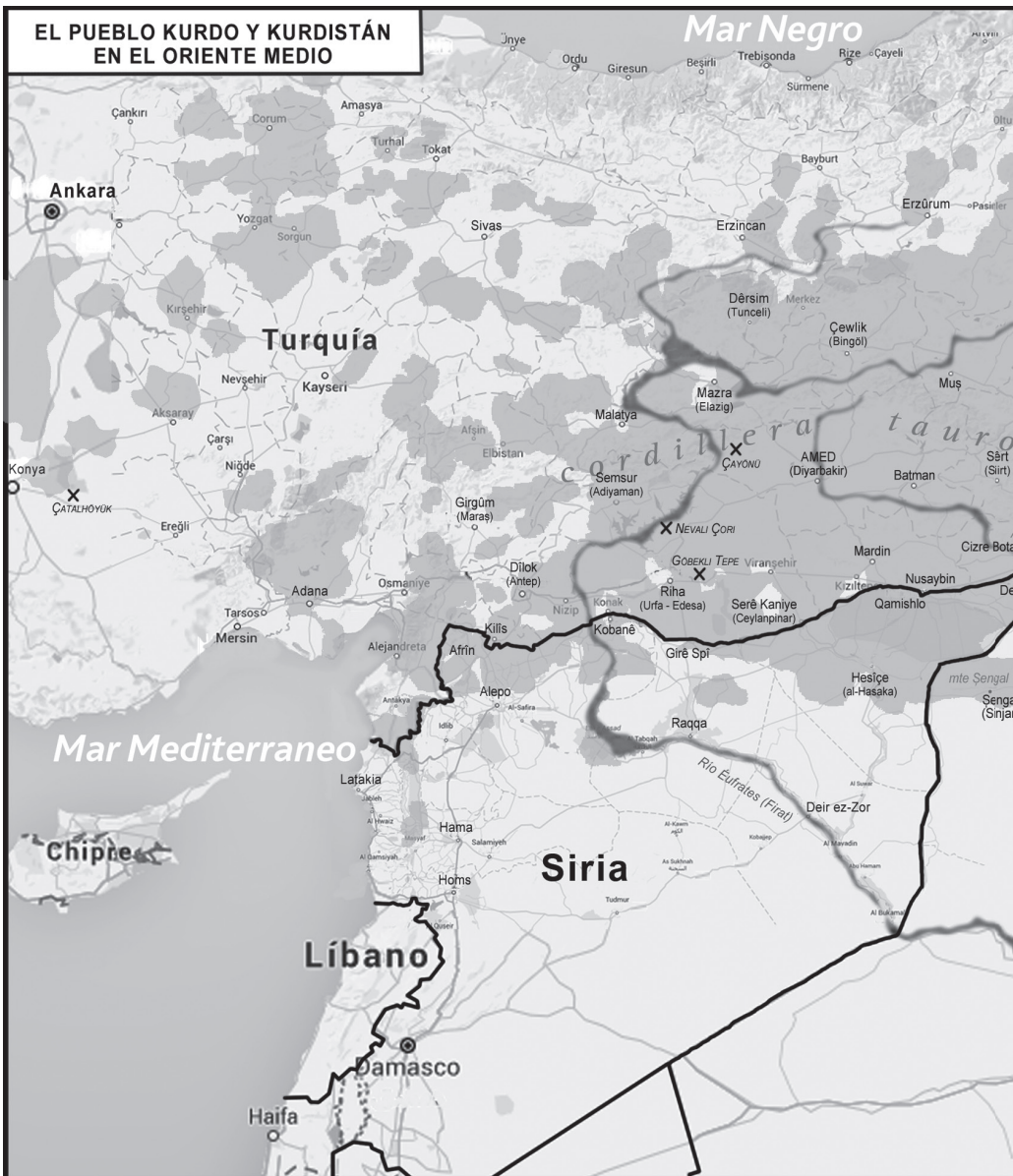
A dalt: fotografia de les troballes arqueològiques de Göbekli Tepe, excavacions a partir de les quals s'està reescrivint la història.

Esquerra: cap amb una serp en relleu trobada a Nevalı Çori, la simbologia de la serp tenia una gran extensió abans de l'establiment del patriarcat.

Dreta: estàtua d'una dona-mare trobada a Çatalhöyük que molts investigadors associen al culte de la deessa-mare.

EL PUEBLO KURDO Y KURDISTÁN EN EL ORIENTE MEDIO

Mar Negro

Referencias:

Siria

Nombre de Estado-nación

Dêrsim (Tunceli)

Nombre kurdo de ciudad o localidad, entre paréntesis, nombre turco, árabe o inglés

Capital de Estado-nación

z a g r o s

Cordillera de montañas

montes qandil

Zonas pobladas por mayoría kurda

Monte o de pequeño grupo de montañas

Hallazgos arqueológicos relevantes respecto al surgimiento del neolítico y la civilización

Límites fronterizos entre Estados-nación

Cauce principal de los ríos Tigris y Éufrates

Este mapa fue realizado con el objetivo de orientar a quienes desconocen geográficamente la región del Oriente Medio y Kurdistán en el marco de la lectura e investigación de la obra de Öcalan. Fue montado a partir de imágenes descargadas de internet, y con una breve investigación en función de reflejar las referencias fundamentales. Este mapa no se refiere a Kurdistán, como un Estado-nación con fronteras delimitadas, sino que simplemente busca graficar las zonas mayormente habitadas por el pueblo kurdo. No se incluyeron por razones técnicas las regiones kurdas de Xorasán, noreste de Irán, como tampoco las grandes concentraciones kurdas que existen en la Turquía occidental. Como puede verse en el mapa, en el norte de Siria, como en el centro de Turquía, así como en las regiones de Irak cercanas a Mosul y Kirkuk, hay varios manchones, vale explicar que no tienen que ver con una distribución 'natural' de población árabe y turca entre los kurdos, sino con políticas de asimilación, deportación, genocidio y colonización que tuvieron lugar fundamentalmente durante el siglo XX.

